

AGORIAD i
ATHRAWIAETH
Y

Ddau Gyfammod,

Dan yr Enwau

DEDDF a GRAS.

Yn dangos

Natur pob un o honynt, pa beth ydynt
fel ag y maent yn ddau Gyfammod;

HEFYD,

Pwy, a pha beth yw, Cyflyrau y rhai sydd
dan bob un o honynt.

Ym mha un

Er cynorthwyo Deall y Darllenydd, y mae am-
ryw Holiadau yn cael eu hatteb, mewn per-
thynas i'r Ddeddf a Gras, tra hawdd eu dar-
llain, ac mor hawdd eu deall, gan Feibion
Doethineb, Plant yr Ail Gyfammod.

Gan y Gwâs enwog hwnaw o eiddo CRIST

Mr. JOHN BUNYAN.

CAERFYRDDIN.

Argraffwyd gan J. Ross, yn Heol-Awl, 1767.

[Prîs Swllt.]

ІАНДІА ІНДІАНІА

bornishly.

Section II

1899-1900. 100000

卷之三

зити відповідь на запитання про додаткові
запитання, які виникли після відповіді.

THE BIRDS OF THE SOLOMON ISLANDS

Highly improved by Fredrik d. 1870
revised on my bed nob

2000-01

2

11

THE BOSTONIAN SOCIETY

Mr. JOHN MAY

Talma 2023

NAMES OF THE SUBSCRIBERS.

	No. of Books.
Rev. Mr. Evan Evans, tan y Graig,	24
Rev. Mr. David Evan, Cynwil	18
Mr. Evan Evans, Bookbinder, Lanwenog	12
Mr. Richard Evan, Pantyrhaidd, Bookbinder	24
Mr. Thomas Einon, Breeches-Maker	50
Rev. Mr. John Griffith, Landwr	24
Mr. Einon Griffith, Bookbinder, Parish of Mwrlgrove, Pembrokeshire	6
Mr. William Harry	12
Mr. Thomas Harris, School-Master,	7
Rev. Mr. William Jones, Lancothy	12
Mr. William John, School-master	12
Mr. David Lewis, School-master	12
Mr. John Lewis, Shopkeeper, Newcastle	6
Mr. Lewis Nicholas, Gelli, Llandeilo fach	6
Rev. Mr. George Rees, Llangloffan	12
Mr. Owen Rees	12
Mr. Morgan Rees, School-master	6
John Rees, itinerant Bookseller	59
Mr. Martin Sinclair	6
Rev. Mr. Timothy Thomas	24
Rev. Mr. Evan Thomas, Rhos Side	6
Rev. Mr. Lewis Thomas, Kilcowyr	12
Mr. John Thomas, Llanfihangel,	24
Mr. David Thomas, Carpenter,	12
Mr. Isaac Thomas, Cavo	6
Lewis William, Merthyr Tudful, itinerant Bookseller	200

Rhan o GLOD-LYTHYR y Parch. Mr. George
Whitefield i holl waith Mr. John Bunyan.

Ddarllenodd Cris'nogol,

OS y cyfryw ydwyt mewn gwirionedd, neu ynteu ond yn unig Proffeswr allanol, ni raid hysbysu i ti, i'r Emmanuel gogoneddus, yn nyddiau ei gnawd, wedi rhoi i ni amlygiad arderchog o'r modd ag y mae'r dwysol Ben-arglwyddiath yn cyfrannu Bendithion yr Efengyl dragwyddol, dorri allan yn y geiriau pwysfawr hyn, *I ti yr ydwyt yn diolch, O Dad, Arglwydd nef a daear, am i ti guddio y pethau byn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u dadguddio o honot i rai bychain --- Ie, O Dad, canys felly y rhyngodd bodd i ti.* Cyfattebol i hyn, y mae Apostol mawr y Cenbedloedd yn dywedyd, *Eithr Duw a etholodd ffolbethau y byd, fel y gwradwyddai y doethion, a gwanbethau y byd a etholodd Duw, fel y gwradwyddai y pethau cedyrn; a phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymmai y pethau sydd;* A pha ham? *Fel na orfoeddai un cnawd ger ei fron.* Ysgatfydd, yn nesaf at gyhoeddwyr cyntaf Efengyl y bendigedig Dduw, na chafodd y geiriau hyn erioed eu cyflawnu yn fwy amlwg mewn un dyn neillduol, nag yn nychweliad, gweinidogaeth a 'Sgrifeneddau y gwâs enwog hwnnw o eiddo IESU GRIST, Mr. JOHN BUNYAN, yr hwn oedd o'r alwad waelaf, yn dorwr Sabbath anghyffredin, meddwyn, tyngwr, cablwr greddfyl, &c. * Ac etto, trwy oludog, rhad, goruwch-deyrnasol a neillduol Ras, fe'i dewiswyd, galwyd, a chwedi'n trwy hollalluog weithrediadau'r YSPRYD GLAN, fe'i gwnaed yn sgrifennydd wedi ei ddysgu i deyrnas nefoedd.

* Gwel y Llyfr, a elwir, *Helaetbrwydd o Ras i'r Pennaf o Bechaduriaid; neu Hanes Bywyd a Marwolaeth Mr. JOHN BUNYAN;* yr hwn a gyhoeddir ar fylder yn gywirach a chyflawnach nac erioed o'r blaen, gan na's cafodd erioed eto ei gyfeithbu yn gywir nac yn gyflawn.

Y

Llythyr at y Darllynydd.

Ddarllynydd,

OS ar un amser y bydd i bregethwr osod allan
 radlawnarwydd a chyflawnder yr Efengyl,
 ynghyd a pharodrwydd Arglwydd yr heddwch
 i dderbyn y cyfryw ag sydd ac un rhyw ddymuniad
 tu ag atto; yn fuan y mae ysbryd y byd
 yn gwaeddi allan, yn sicr, y mae'r dyn hwn yn
 diystyru'r ddeddf, yn dibrisio'r ddeddf, ac yn
 cyfrif honno yn ddirym; a hyn ei gid, am nad
 ydys yn cymmysgu'r Efengyl, ynghyd ag athrawiaeth y ddeddf, (yr hyn nid yw yn jawn gyfranniad o'r gair yn ol gwirionedd a gwybodaeth). Drachefn, os bydd i weision Jesu Crist
 i osod dychrynseydd, bygythion, a llymder y
 ddeddf ger bron pobl (er nad ydynt yn llefaru
 am dani fel y bo i ddynion ymddiried iddi,
 trwy orphwys arni fel Cyfammod gweithredoedd, ond yn hytrach iw gyrru ymhellach oddiwrth y Cyfammod hwnnw, i gofleidio cynnigion a rhagorfreintiau'r ail Cyfammod) eto,
 eneidiau tlodion, o herwydd eu bod yn anwybodus o natur y ddau gyfammod, neu o'r naill o honynt; meddynt, nid oes yma ddim ond pregethu'r ddeddf, taranu'r ddeddf; pan och, os na osodir y ddau allan, sef y Cyfammod gweithredoedd a'r Cyfammod Gras, ynghyd a natur pob un o honynt; ni ddichon Eneidiau byth wybod beth ydynt wrth natur, na than beth y maent yn gorwedd. Hefyd, nac yehwaith deall pa beth yw Gras, na pha fod i ddyfod o

A

dan

dan y ddeddf i gyfarfod â Duw, yn, a thrwy'r Cyfammod gogoneddusaf arall; trwy'r hwn, a thrwy'r hwn yn unig y mae Duw yn cyfrannu o hono ei hun, ras, gogoniant, ie, holl ddaionus bethau'r byd arall.

Wedi i mi ystyried y pethau hyn, ynghyd ag eraill mi anturiais (fy nghyfaill) i osod unwaith yn chwaneg ger dy fron ryw beth o feddwl Duw, i'r diben, os caiff ond ei fendithio i ti, y gellych fod yn well o'i blegid. Canys yn wir nid pethau cyffredin yw'r rhai'n, ac o ychydig bwys, ond rhai hollol angenrheidiol i ti eu gwybod, a hynny yn brofiadol hefyd, os byth y byddi gyfrannog o gogoniant Duw trwy Jesu Crist, ac felly diangc rhag y dychryn a'r dialedd annio defol ag sydd, oddieithr hynny, yn sicr o ddisgyn arnat trwy Gyflawnder Duw, o herwydd byw a marw mewn Camweddau yn erbyn ei Gyfraith ef. Ac am hynny tra bydd-ech byw yma isod, dy ddyledswydd yw (os wyt yn dymuno bod yn ddedwydd yr amser i ddyfod) rhoi dy hun i fyfyrion ar y ddaau Gyfammod, a draethir am danynt yn yr ymadrodd canlynol; ac felly myfyrion arnynt hyd nes byddo i ti, trwy Ras, gael nid yn unig wybodaeth o'r naill a'r llall o honynnt yn dy ben, ond hyd nes byddo i ti deimlo awdurdod, bywyd a gogoniant pob un o honynnt yn dy galon. Canys cymmer hyn fel pur wirionedd, fod yr hwn ag fydd yn dywyll mewn perthynas i gynhwysiad amcan, a natur y Ddeddf, ei fod efe hefyd yn dywyll mewn perthynas i gynhwysiad, amcan, natur a gogoniant yr Efengyl: ac hefyd mai prin y caiff yr hwn nad oes ganddo ond gwybodaeth pen o'r naill, ddim ond gwybodaeth pen o'r llall.

A'r rhefwm yw hyn, o herwydd mai cyhyd ag

ag y bo dynion yn anwybodus o natur y ddeddf, ac o'u bod dani, hynny yw, dan ei melldith a'i damniol awdurdod o herwydd eu pechod yn ei herbyn; cyhyd a hynny y byddant yn ddiofal ac yn esgeulus i ymofyn am wir wybodaeth o'r Efengyl. Cyn dysod y Gorchymyn (hynny yw yn yr ysbrydolwydd o hono) yr oedd Paul yn fyw (hynny yw) yn meddwl ei fod yn ddiogel, yr hyn sydd eglur, os cydmarir *Rhuf.* 7. 9. 10. a'r drydedd o'r *Phil.* adn. 5, i'r 10. 11. &c. ond pan ddaeth hwnnw, a chael ei wir ddadguddio iddo gan Ysbryd yr Arglwydd, fe fu farw Paul, (*Rhuf.* 7. 9.) iw holi fywyd gynt, ac y mae'r dyn hwnnw a allai ymfodloni byw o'r blaen yn anwybodus o'r Efengyl, yn awr yn llefain allan. *Yr wyf yn cyfrif pob path yn golled o herwydd ardderchawgrwydd gwybodaeth JESU CRIST fy Arglwydd.* *Phil.* iii. 8. O herwydd paham, meddaf, cyhyd ag y bo dyn yn anwybodus o natur yr Efengyl, a pha mor ogo neddus o beth yw iddo i'w gael o fewn ei therfynau; canys yr ydym yn arfer dywedyd, na bydd i'r dyn nad yw yn deall ei fod yn glaf, byth ymofyn am Physygwr atto; ac fe wyddai Crist hyn yn ddigon da, lle y mae yn dywedyd, *Nid rhaid i'r rhai iach wrthi feddyg, ond i'r rhai Cleifion;* hynny yw, ni bydd i neb ymofyn mewn gwirionedd am Feddyg, oddieithr eu bod yn gwybod eu bod yn glaf. Am y dyn hwnnw hefyd na chafodd ond gwybodaeth o'r Ddeddf yn ei ben, fel ag y gall siarad a chwelleua am dani, os na bydd iddo gael teimlo ei hawdurdod, a hynny yn effeithiol hefyd, y mae achos i ofni na bydd ganddo ond gwybodaeth pen o'r Efengyl; ni fynn efe ddim o'r wybodaeth brofiadol o honi yn ei galon: ie, ni bydd iddo byth mo'i cheisio, na'i dymuno o'i galon,

a'r cwbl o herwydd, fel ag y dywedais o'r blaen, na phrofodd efe erioed natur glwyfedig, ddrylliedig, laddedig y Ddeddf.

Meddaf, gan hynny, os wyt am wybod nerth ac awdwrddod yr Efengyl, cais yn gyntaf wybod nerth ac awdurdod y Gyfraith; canys yr wyf yn twbl gredu, mai'r diffig o'r un peth hwn, sef, gwybodaeth o'r ddeddf, yw un achos pa ham y mae cynnifer mor anwybodus o'r Efengyl. Nid yw'r dyn hwnnw nad yw yn adnabod y Ddeddf, ddim yn adnabod mewn Gwirionedd, ei fod yn bechadur; ac nid yw hwnnw nad yw yn gwybod ei fod yn bechadur yn gwybod yn gadwedigol fod Jachawdwr.

Drachefn, nid yw'r dyn hwnnw nad yw yn adnabod natur y Ddeddf, ddim yn adnabod natur pechod; ac ni phrisia'r dyn hwnnw nad yw yn adnabod natur pechod, ddim am adnabod Jachawdwr, y mae hyn yn cael ei brofi yn *Ioan* viii. 31. i'r 36. adnod. Yr oedd y bobl hynny yn broffefwyr, ac etto nid oeddynt yn adnabod y Gwirionedd (yr Efengyl) a'r rheswm oedd, am nad oeddynt yn adnabod eu hunain, ac felly heb adnabod y Gyfraith. Paid a'm camsynied, ddarllenyydd cris'nogol, nid wyf yn dywedyd y bydd i'r Ddeddf o'i natur ei hunan arwain un Enaid byth at Jesu Crist; ond yr Enaid, a gaffo ei ladd gan y Ddeddf, trwy waith ei llymder yn gafaelu ynddo, yna, os bydd wedi ei oleuo gan Ysbryd Crist i weled pa le y mae'r feddyginaeth iw chael, ni bydd, trwy Ras, bodlon heb wir a chadwedigol wybodaeth trwy ffydd o Crist.

Os wyt gan hynny am olchi dy wyneb yn Ian, yn gyntaf cymmer ddrych a gwel pa le y mae'r dom; hynny yw, os wyt am gael dy bechodau wedi eu gwir olchi ymaith trwy waed Crist,

Crist, cais yn gyntaf eu gweled yn nrych y gyfraith (*Jago* i.) ac nac ofna weled dy gyflwr brycheulyd, ond edrych ar bob brycheuyn sydd gennyt; canys ni bydd i'r hwn nad yw yn edrych ond ar hanner brynti ei wyneb, i olchi ond yr banner; felly yn gymmwys y mae, ni bydd i'r hwn ag sydd yn edrych ar ei bechodau ond wrth yr hanner, i ymofyn am Crist ond wrth yr hanner. Cyfrif dy hun gan hynny, meddaf, y pechadur mwyaf yn y byd, a chred nad oes mo'th waeth; yna gad i'r euogiwydd o'th holl bechod afaelu ar dy galon, a chwed'yn dos yn y cyflwr hynny at Jesu Crist, ac ymdrocha yn haeddedigaethau, a rhinwedd ei waed ef; a chwed'yn di chwedleuï am bethau'r Gyfraith a'r Efengyl yn brofiadol; ac fe fydd i wir iaith Plant Duw ddiferu yn brofiadol oddiar dy wefusau, ac nid cyn hynny.

Gad i hyn gan hynny ddysgu cymaint a hyn i ti, nid yw'r hwn nad yw yn gweled ei gyflwr colledig ddim wedi gweled cyflwr diogel; ni ddarfu i'r hwn na's gwelodd ei hun yn rhwyd y diafol, erioed weled ei hun ym mynnes Crist. *Fy mab hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn, a fu golledig, ac a gafwyd; ym mysg y rhai y bu ein hymarweddiaid ni oll gynt. Eithr yn awr yr ydym* (cynnifer o honom ag fydd yn credu) *wedi dychwelyd at Jesu Crist Pen-bugail ac Esgob ein heneidiau.*

Meddaf gan hynny, os cai yn y traethawd canlynol, yn y lle cyntaf, ryw beth am natur, diben, ac ehangder y Gyfraith, paid a gwaeddi allan yn ddisymmwth, gan ddywedyd, nid oes yma ddim ond dychrynfeydd, bygythion, ac ymadroddion taranlyd y Gyfraith.

Drachefn, os cai ryw beth yn yr ail ran o'r ymadrodd hwn am radlawnrwydd a chyflawn-

der yr Efengyl; na ddywed drachefn chwaith, nid oes yma ddim ond Gras, ac am hynny ddim ond diyffyru'r Ddeddf. Nag e, ond darllain y cwbl trwyddo, ac felly yffyria ef; ac (yr wyf yn gobeithio) y cai weled y ddau Gyfammod (ag y mae pob dyn dan y naill neu'r llall o honyn) wedi eu beglurhau, a'u gosod allan yn eu naturiaethau, dibenion, a therfynau; ynghyd a siat a chyflwr y rheinny sy dan y naill a'r llall o honyn.

Y mae rhai ag sydd trwy anwybodaeth yn dyweddyd, fod y cyfryw ddynion ag sydd yn pregethu dychryn a draw i bechaduriaid y tu hwnt i'r nod, ac yn weinidogion o'r llythyren, y Ddeddf, ac nid o Ysbryd yr Efengyl: Mi atebwn y cyfryw trwy eu cyfeirio at *Luc* xvi. o'r 19. i'r diwedd; i *Cor.* vi. 9, 10. *Gal.* iii. 10. a *Rhuf.* iii. o'r 9. i'r 19. Ond yn unig iddynt gymmeryd Gocheliad, nad yw y rhai sy'n pregethu dychryn, i yrru Eneidiau i geisio Jechydwriaeth trwy weithredoedd y Ddeddf, yn jawn bregethu'r Efengyl. Etto pan y mae'r faint yn llefaru am y cyflwr truenus ag y mae dynion ynddo wrth natur, er dangos i ddynion eu heisiau o'r Efengyl, pregethu oneft yw hyn (gwel *Rhuf.* iii. o'r 9. i'r 25. adn. &c.) ac y mae'r hwn sy'n gwneuthur felly yn gwneuthur gwaith pregethwr efangylaidd.

Drachefn, y mae eraill ag sydd yn dyweddyd, o herwydd ein bod yn pregethu y Gras rhad, cyflawn, a rhagorol a osodir allan yn yr Efengyl, ein bod trwy hynny yn gwneuthur y Ddeddf yn ddirym; yn wir oddieithr pregethu'r Efengyl yn y gogoniant o honi, heb ei chymysgu a'r Cyfammod gweithredoedd, ni ellir cadarnhau'r Ddeddf. *A ydym ni yn gumeuthur y Ddeddf yn ddirym trwy ffydd, neu bregethu'r Efengyl,*

*Efengyl, nac ydym, pwyllwch, medd Paul, Na ethi
Dduw, eithr yr ydym ni trwy hynny yn cadarnhau'r
Ddeddf, Rhuf. iii. 31.*

Ac yn wir, y mae yn rhaid i'r hwn gadarnhao'r Ddeddf mewn gwirionedd, nes ei gosod yn ei hjawn le (canys felly yr wyf yn deall y Geiriau) fod yn sicr i osod allan yr Efengyl yn ei gwir liw a'i natur; canys os bydd Dyn yn anwybodus o'r Efengyl, a'r Cyfammod o Ras, se fydd efe, neu hwythau, yn dueddol jawn i symmud y Ddeddf allan o'i lle, a hynny o herwydd eu bod yn anwybodus, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

A gadewch im' i ddywedyd i chwi, os bydd dyn yn anwybodus o'r Cyfammod Gras, terfynau ac anfeidroldeb yr Efengyl, pe llefarai a pher soniai am Enw'r Tad, a'r Mab, ac hefyd enw'r Cyfammod Gras, a gwaed Crist; etto ar yr un pryd, ac hyd yn oed yn y geiriau hynny, ni phregetha efe ddim ond y Ddeddf, a hynny fel Cyfammod o weithredoedd.

Ddarllenwyr, y mae yn rhaid i mi gysfaddef, mai peth dirgelaidd rhyfeddol ydyw, ac y mae yn rhaid i ddyn gael doethach ysbryd na'i ysbryd ei hun cyn y gallo osod y ddau Gyfammod hyn yn eu lle priodol, fel pan fo yn llefaru am y naill, na bo iddo wthio'r llall allan o'i le. O, cael y fath oleuni i lefaru am y naill, hynny yw am y Ddeddf, fel y mawr hair yr Efengyl; ac hefyd, llefaru am yr Efengyl, fel y cadarnhair (ac etto nid eulun-addoli) y ddeddf, nac un rhan o honi, peth anghyffredin yw! ac i'w glyweda'i gael ond yma mynwesau ydhydig jawn o ddynion.

Os dywedi, beth yw llefaru am y ddu Gyfammod hyn, fel y caffo pob un ei osod yn ei jawn le

le, ac hefyd defnyddio dychryn y naill, fel y mawrhair ac y derchafir gogoniant y llall.

Mi attebaf i hyn, Darllain y traethawd canlynol, ond â chalon ddealltus, ac y mae yn debygol y cai ateb ynddo i'r un pwrpas, a allo fod er bodlondeb i ti.

Ddarllenyydd, os gweli'r llyfr hwn yn wag o ymadroddion dychymmygol, di oleuni, ofer, di sylwedd, ysgolheigaidd, y mae yn rhaid i ti ddeall na bum i erioed yn yigol Aristotl neu Plato, ond i mi gael fy nwyn i fynu yn nhŷ fy nhad mewn Cyflwr gwael jawn, ymhlið torf o gydwladwyr tlodion. Ond os cai ynddo bentwir o ymadroddion eglur, etto jachus, gwirioneddol, ac i'r bywyd, cyfrif hynny i'r doniau a'r cymhwysiadau a welodd yr Arglwydd Jesu yn dda eu cyfrannu i'r cyfryw greadur tlawd ag wyf fi, yn awr a chwedi bod. Ac os, a thydi yn gristion a goleuni ynot, y gweli fi yn dyfod yn fyrr, er yn gwir amcanu at ryw bethau, cyfrif hynny i'm gwaith yn ceisio cynnwys llawer mewn ychydig, neu, os mynni, i'm gweñdidau (canys yr wyf yn llawn o honyn). Gair neu ddau yn chwaneg, ac felly mi gaf ddarfod a hyn.

Ac yn gyntaf, Gydymmaith, os nad wyt yn dymuno Jechydwriaeth dy enaid, etto mi atolygaf i ti ddarllain y llyfr hwn drosto gyd ag ystyriaeth ddifrifol; fe allai y gweithia ynot ryw ddymuniadan i edrych am dy Jechydwriaeth, yr hyn nid wyt yn ei meddiannu yn bersenniol.

Yn ail, os profi ryw gynhyrifiadau yn dy galon wrth ddarllain gwaith mor anheilwng ddyn ag yw fy ngwaith i; bydd fier yn y lle cyntaf o roi'r gogoniant i Dduw, a rho ffordd rydd i argyhoeddiadau, ac na chais eu symmud ymaith

ymaith yn rhŷ fuan oddi ar dy gydwybod ; ond gad iddynt weithio arnat yn y cyfryw fodd hyd nes gwelych dy hun yn wag o bob Gras, megis ffydd, gobaith, gwybodaeth o Dduw, Crist, a'r Cyfammod Gras.

Yn drydydd, yna yn y lle nesaf, ffo ar bob brys at Jesu Crist, dan deimlad o'th gyflwr colledig hebddo, gan ddirlgel berfwadio dy Enaid, fod Jesu Crist yn sefyll a'i freichiau yn agored i'th dderbyn di, i olchi ymaith dy bechodau, i'th wisgo di a'i gyflawnder ; ac yn fodlon i'th gyflwyno ger bron gogoniant Duw, ymhlieth lliaws aneirif o Angylion gyd a llawenydd mawr jawn. Pan fo hynny fel hyn, yn y lle nesaf, paid a bodloni dy hun a'r ysgog-iadau dirgelaidd cyntaf hyn, ag y sydd, neu a ddichon dy annog i ddyfod at Jesu Crist ; ond na orphwys hyd nes profech trwy wynfydedig brosiad, fod rhagorol ogoant yr ail Gyfammod yn cael ei estyn i ti, a'i selio ar dy Enaid gan Ysbryd yr Arglwydd Jesu Crist. Ac na b'o i ti ddiystyru fy nghyngor, mi attolygaf arnat yn y lle nesaf, i ystyried y pethau canlynol.

Yn gyntaf, os symmudi ymaith dy argy-hoeddiadau, heb trwy'r jawn ffordd (hynny yw trwy gael gweled dy bechodau wedi eu golchi ymaith a gwaed Jesu Crist) cwestiwn yw pa un a fydd i Dduw guro drachefn wrth ddrws dy galon neu beidio ; ond dywedyd yn hytrach, y mae'r cyfryw un wedi ymgysylltu ag Eulunod ; gad iddo. Hos. iv. 17. Er ei fod mewn cyflwr natur, gad iddo. Er ei fod yn, neu dan felldith y Ddeddf, gad iddo. Er ei fod yn llaw'r Diasol, gad iddo. Er ei fod yn myned ar lawn frys i Uffern, gad iddo. Er na bydd ei ddamnedigaeth, yn ddamnedigaeth am bechodau

chodau yn erbyn y Ddeddf yn unig, ond am ddiyfryu'r Efengyl hefyd, eto, *gad iddo*. Ni chaiss fy Ysbryd, fy ngweinidogion, fy ngair, fy ngras, fy nhrugaredd, fy nghariad, fy nhof-turi, fy rhagluniaethau cyffredinol ymryson ag ef, *gad iddo*. O ofnadwy! O druenus! pwy ddiyfryai'r argyhoeddiadau sydd ar eu heneid-iau, y rhai sy'n tueddu cymaint tu ag at eu daioni.

Yn ail, os na fydd i ti ystyried pa fod y troi ymaith argyhoeddiadau, ond eu troi heibio heb gadwedigol gymhwysiad o werthfawr waed Crist at dy Enaid; bydd sicr y bydd i'r camddefnydd o'r argyhoeddiadau galedu dy galon erbyn y tro nesaf y clywech ddarllain neu bregethu'r gair.

Y mae hyn i'w weled yn sych, fod yr Eneidiau hynny ag sy'n diyfryu'r argyhoeddiadau cyntaf a weithir ar eu hysbrydoedd, yn gyffredin (a hynny trwy gyflawn farn Duw) yn myned yn fwy caled, yn fwy dideimlad, yn fwy seriedig a fwrthlyd yn eu hysbrydoedd; canys y mae rhai ag oedd gynt yn crynu, yn wylo, ac yn toddi dan wrandawiad y gair, yn awr yn eistedd mor ddideimlad, mor galed ac mor seriedig eu Cydwybodau, fel yn sicr pe tafit tan usfern yn eu hwynebau, fel ag y mae rai prydiau yn cael ei waeddi i fynu yn eu clustiau, prin yr ysgogant; ac y mae hyn yn dyfod arnynt fel cyflawn farn Duw, 2 *Theſſ. ii. 11, 12.*

Yn drydydd, os diyfryu'r argyhoeddiadau hyn, neu argyhoeddiadau eraill a ddichon weithio ar dy galon, trwy ddarllain yr ymadrodd canlynol, neu wrando rhyw ddyn da yn pregethu gair Duw mewn gwirionedd, fe fydd yn rhaid i ti roi cyfrif ac ateb ddydd y farn am ddiffodd yr argyhoeddiadau hyn neu'r rheiny. Nid yn unig am y pechodau wyt ti yn wneud

yn

yn gyffredin yn dy alwedigaeth, a'th ymadrodd cyffredin, ond ti gai dy alw i gyfrif am ddi-ystyru argyhoeddiadau, diffodd argyhoeddiadau, y rhai y mae Duw yn arfer fel moddion neillduol i wneud i Eneidiau tlodion weled eu cyflwr colledig. a'u heisiau o Jachawdwr. Yn awr, mi allwn chwanegu yma amryw ystyriaethau heb law'r rhai'n, tu ag at dy wneud yn ewyllysgar i dderbyn, ac i wrando argyhoeddiadau; megis,

Yn gyntaf, ystyria fod gennyt Enaid gwerthfawr, mwy gwerthfawr na'r holl fyd; ac yr ydys yn gweithio yn gyffredin ar yr Enaid hynny (os byth y bydd yn gadwedig) trwy argyhoeddiadau.

Yn ail, Y mae dy enaid yn sicc o fyned i Uffern, os diystyrwr argyhoeddiadau fyddi.

Yn drydydd, Os bydd i ti fyned i Uffern, y mae yn rhaid i'th gorff fyned yno hefyd, a pheidio a dyfod oddiyno byth drachefn. — *Deallwch hyn yn awr, y rhai ydych yn dueddol i anghofio Duw (a'i argyhoeddiadau) rhag iddo eich rhwygo yn ddarniau, ac na byddo Gwaredydd, Salm l. 22.*

Ond os byddi'r cyfryw un, er darllain am dy drueni, ac hefyd am drugaredd Duw, ag a ryfygo fyned rhagddot yn dy bechodau; gwybydd yn y lle cyntaf, y cai dy adael yma yn ddiesgus gan y pethau wyt yn eu darllain; ac yn y byd a ddaw fe fydd dy ddamnedigaeth yn llawer jawn mwy, am beidio a'u parchu, a thro'i oddiwrth dy bechodau; nid yn unig am i ti gael dy argyhoeddi trwyddynt, ond hefyd am wrthod y gair grasol hynny, ag oedd yn dy gyfarwyddo pa fodd, a pha ffodd, y gellir gael dy achub oddiwrthynt, ac felly yn jach. Mi gaf dy adael di a'r traethawd hwn hefyd, i

Dduw,

Dduw, yr hwn mi a wn a rydd farn gyflawn arno ef a thithau. Eich eiddo wyl, er nad i wasanaethu eich chwantau a'ch meddyliau llygredig, etto i'ch argyhoeddi, cyfarwyddo, ac yn ol y mesur o ffydd a gwybodaeth a roes Duw i mi, i ddangos i chwi ffordd y bywyd ac Jechydwriaeth. Am eich gwaith yn fy mairn, fy ngwawdio, fy nrwg-dybio, ac yn fy nirmegu, mi adawaf hynny heibio hyd nes delo'r farn danllyd yn yr hon ni ddiangc y trofeseddwr yn ddigosb, pa un bynnag ai ti neu finnau fo; etto mi weddias drofot, dymunaf yn dda i ti, ac mi wnaf i ti ddim daioni a allwyf. Ac fel na bo i mi yigrefennu neu lefaru yn ofer, Grision, gweddias drofot at ein Duw, gyd â llawer o ddifrifwch, gwresogrwydd, a hynny yn sych, bob gwaith ag y byddech yn curo wrth ddrws dy Dad, canys y mae arnaf lawer o eisiau hynny; o herwydd y mae fy ngwaith yn fawr, fy nghalon yn aylan, a'r Diasol yn dyfal wilio, a'r byd am gael lle i ddywedyd, *Aha, aha, fel hyn y mynnasem ei bod*; ac o honof fy hun, cadw fy hun ni's gallaf; ymddiried i mi fy hun ni's beiddias, oni chynnorthwya Duw fi yr wyf yn sicr na byddaf yn hir cyn y bo i'm calon fy nhwyllo, a'r byd i gael eu mantais arnaf, ac felly Duw i gael ei ddianrhwydeddu trwyof, a thithau gywilyddio fy arddel. O gan hynny gweddias lawer drofot, dy gydymaith. Yr wyf yn ymddiried yn y Gras gogoneiddus hwnnw sy'n cael ei gyfrannu o'r nefoedd i bechaduriaid, trwy'r hwn y maent nad yn unig yn cael eu sancteiddio yn y byd hwn, ond hefyd eu gogoneddu yn y byd sydd i ddyfod: i'r hwn, yr Arglwydd o'i drugaredd a'n dycco ni oll.

JOHN BUNYAN.

A G O R I A D i
A T H R A W I A E T H
Y
Ddau Gyfammod.

R H U F . V I . 14.

Oblegid nid ydych chiwi dan y Ddeddf, eithr dan Ras.

Y Mae'r Apostol yn y tair pennod o'r blaen, yn dadleu trós Jechydwríaeth pechaduriaid trwy ras, heb weithred oedd y Ddeddf, er cadarnhau'r saint; ac hefyd ennill trösodd holl wrthwyr gwirionedd yr athrawiaeth hon, neu eu gadael yn fwy diegus. Ac fel y gallai felly, y mae yn cymmeryd yn llaw, yn gyntaf, i ddangos stat pawb wrth natur; neu fel ag y maent yn dyfod i'r byd trwy genhedliad naturiol, gan ddywedyd yn y iii. ben. *Nid oes neb cyfiarwn, nac oes un; nid oes neb yn deall; nid oes neb yn gwneudur daioni, &c.* Fel pe dywedafai, y mae'n debygol fod cenedl o ddynion ag fy'n meddwl bod yn gadwedig trwy gyfawnder y Ddeddf; ond gadewch im' ddywedyd wrthynt eu bod wedi cael eu mawr dwyllo, y maent wedi pechyn ei soes yn erbyn y Ddeddf; *Canys trwy anufudd-dod un, y dygpyr yd llawer, is pawb, i stat o gondemniad, Rhuf. v. 12 — 19.* Yn awr yn y vi. bennod y mae fel yn troi o'amgylch at y brodyr, gan ddywedyd, fy mrodyr, chiwi welwch yn awr mor eglur yw, mai yn

rhaid trwy Ras Crist, yr ydym ni yn etifeddu bywyd
 trawgyddol. Drachefn, er eich cyfur, fy mrodyr, gad-
 ewch im' ddywedyd i chwi, y mae eich cyflwr yn
 ddiogel rhyfedd, gan eich bod dan Ras; canys, medd
 efe, *Ni chaiff pechod Arglwyddiaeth* (neu ni arglwydd-
 iaetha) *arnoch cbwi*; hynny yw, Arglwyddiaeth ddam-
 niol, nac halogedigol chwaith, fel ag y dinystrio eich
 eneidiau: *Oblegid nid ydycb cbwi dan y Ddeddf*; hyn-
 ny yw, nid ydych dan yr hon a'ch damnia am eich
 pechod; *Eithr* (yr ydych chwi) *dan Ras*, neu yn se-
 syll yn y cyfryw berthynas agos â Duw, fel er i chwi
 bechu y cewch eich pardynu. *Oblegid nid ydycb cbwi*
dan y Ddeddf, &c. Os gofynnir beth yw ystyr y
 gair [D A N] Atteb, y mae yn arwyddo nad ydych
 yn cael eich dal, eich cadw, neu eich caead i fynu
 ganthi, fel ag y mae yn rhaid i cbwi ymddangos ger
 bron Duw dan ei gweinidogaeth hi, ac nid dan un
 arall; neu fel hyn, nid ydych yn awr yn rhwym
 trwy awdurdod y Ddeddf iw chyflawnu, ac usuddhau
 iddi, neu fod yn ddi jechydwriaeth; neu fel hyn, os
 troseddwch un titl o honi, yn ol ei hawdurdod hi,
 y mae yn rhaid eich condemnio; nac ydych nac
 ydych, nid ydych felly dani. Drachefn, *Oblegid nid*
ydycb cbwi dan y Ddeddf; Beth yw ystyr y gair
 [D E D D F]. Y mae yn cael ei gymmeryd yn y
 'Igrythur mewn mwy nac un ffordd, fel y gollid he-
 laeth amlygu. Y mae Deddf ffydd, Deddf pechod,
 Deddf dynion, Deddf gweithredoedd, a elwir hesyd
 y Cyfammod gweithredoedd, y cyntaf neu'r hen gy-
 fammod. Heb viii. 13. *Wrib ddywedyd Cyfammod na-*
wydd (lef gras Duw, neu'r hyn a elwir yn gyffredin,
 Cyfammod gras) *efo a faruodd y cyntaf yn ben*; hynny
 yw, y Cyfammod gweithredoedd, neu'r Ddeddf. Gan
 hynny, y mae'r gair [Deddf], a'r gair [Gras] meddaf
 yn y vi. ben, hon o'r Rhufeiniaid, yn dal allan y ddau
 Gyfammod dan ba rai y mae holl ddynol ryw, sef dan
 y naill neu'r llall o honynnt. *Oblegid nid ydycb cbwi*
dan y Ddeddf; hynny yw, chwi ati ba rai yr ydwyf,
 yn awr yn scrifennu'r geirian hyn, chwi y rhai
 ddygwyd yn effeithiol i ffydd Jesu Crist: *Nid yd-*
ych

ych chwi dan y Ddeddf, neu'r Cyfammod gweithredoedd. Nid oedd gan hynny yn cyfeirio'r geiriau hyn at bawb, ond at rai, pan ddywedodd, *Oblegid nad ydycb chwi*, crefftch [CHWI] chwi gredinwyr, chwi ddychweledigion, chwi saint, chwi all-anedigion, (chwi) *Oblegid nad ydycb chwi dan y Ddeddf*; yn arwyddo fod eraill, y rhai sy yn eu stat naturiol, heb gael eu dwyn i'r Cyfammod gras trwy ffydd yn Jesu Grist. Y mae'r geiriau gan hynny, a'u deall fel hyn, yn cynnwys ynhynt y ddwy athrawiaeth wirioneddol sydd yn canlyn,

ATHRAWIAETH I.

Fod rhai yn nyddiau'r Efengyl, ag sy dan y Cyfammod gweithredoedd.

ATHRAWIAETH II.

Nad oes un credadyn dan y Ddeddf fel Cyfammod gweithredoedd, eithr dan Ras trwy Jesu Grist. *Oblegid nad ydycb chwi*, (Chwi Gredinwyr, chwi ddychweledigion, Chwi) dan y Ddeddf, eithr dan Ras; neu yr ydych wedi eich gwaredu a'ch dwyn i'r, neu dan y Cyfammod gras.

Am y cyntaf, fod rhai dan y Ddeddf, neu'r Cyfammod gweithredoedd, gwelwch attolwg y sgrythur honno, Rhuf. iii. He mae'r Apostol wedi son o'r blaen am bechodau yn erbyn y Ddeddf, a'i bygythion yn erbyn y rbai oedd yn y cyflwr hwnnw, yn dywedyd, *Am ba betbau bynnag y mae'r Ddeddf yn ei ddywedyd, eorth y rbai sy dan y Ddeddf y mas bi yn ei ddywedyd, fel y caner pob genau, ac y byddo'r holl syd dan farn Dduw, sef yr holl rai sy dan y Ddeddf, fel Cyfammod gweithredoedd, sy etio yn eu pechodaun, ac yn annychweledig, fel y dywedais o'r blaen.* Drachein, yn Gal. v. 18. Y mae yn dywedyd, *Os gan yr Ysbryd eich arweinir nad ydycb dan y Ddeddf*, yn arwyddo fod y thei'ny ag sy am bechu yn erbyn y Ddeddf, neu ei gweithredoedd chwaith, dan y Ddeddf, fel ag y mae hi yn

hen Gyfammod, ac nid y Cyfammod gras. Hefyd yn Gal. iii. 10. y mae yn dywedyd, *Canys cynnifer ag sy o weithredoedd y Ddeddf, dan felldit b y maent*; hynny yw, y mae y rhai sy dan y Ddeddf, dan y felldith; canys nid yw y rhai sy dan y Cyfammod gras, dan y felldith. Yn awr, nid oes ond dan Gyfammod, selly y mae yn rhaid bod y rhai sy dan y Ddeddf, dan y felldith; gan fod y rhai sy dan y Cyfammod gras, dan y fendith, ac nid dan y felldith. *Felly gan hynny, yrbai sy o ffydd, a fendisbir gyd ag Abraham ffyddlon, Gal. iii. 9.* y mae'r lleill oll dan y Ddeddf. Yn awr mi af rhagof at yr hyn wyf yn amcanu llefaru o'i herwydd. Ac yn

I. Mi ddangosaf i chwi beth yw'r Ddeddf, neu'r Cyfammod gweithredoedd, pa bryd y rhoddyd gynatas, ynghyd a'r natur o hono.

II. Mi ddangosaf pa beth yw bod dan y Ddeddf, neu'r Cyfammod gweithredoedd, ynghyd a chyflwr truenus pawb o'r cyfryw.

III. Mi ddangosaf pwy yw y rhai sy dan y Ddeddf, neu'r Cyfammod hynny.

IV. Mi ddangosaf i chwi pa mor belled y gall dyn fyned, ac etto bod dan y Ddeddf, neu'r Cyfammod gweithredoedd. Am y

I. Pa beth yw'r Cyfammod gweithredoedd, a pha bryd y rhoddyd. Y Cyfammod gweithredoedd, neu'r Ddeddf a sonir yma am dano, yw'r Gyfraith a roddwyd i Moses ar fynydd Sinai, ar ddwy lech, yn ddeg o ganghennau, neu bennau neillduol, Gal. iv. Y mae'r Apostol yn son yno am rai ag oedd trwy dwyll cau athrawiaeth, wedi cael eu dwyn dani, neu o'r hyn lleiaf yn tueddu atti, adn. 21. medd efe, am danoch chwi y rhai sy'n dymuno bod dan y Ddeddf, mi ddangosaf i chwi ddirgelwch dau fab Abraham, y rhai a gafodd efe o Hagar a Sarai; y mae'r ddwy hyn yn arwyddo y ddau Gyfammod, y mae'r un a elwid *Hagar*, yn arwyddo mynydd *Sinai*, lle rhoddyd y Ddeddf i Moses ar ddwy lech, Exod. xxiv. 12. — Pen. xxxiv. 1. — Deut. x. 1. Yr hon, pwy bynnag sy dani y mae yn hollol anfediannol o Ras Crist yn ei galon tra

tra mae felly, Gal. v. 3, 4. *Yr awyf yn tystiolaethba i bob dyn* (medd efe, gan lefaru wrth yr un pobl) *ebwsi a aethbach yn ddisiadau oddiwrth Grist, y rbai ydych yn jmgysiarwban yn y Ddeddf, sef yn yr hon a roddwyd ar Sinai; ebwsi a syrthiasef ymaith oddiwrth Ras.* Ei feddwl yw, nid y gall neb gael eu cyflawnhau trwy'r Ddeddf, ond nad yw yr holl rai hynny ag sy'n eisio cyflawnhad trwy weithredoedd y Ddeddf, ddim o'r cyfryw ag sy'n eisio bod dan yr ail gysammod, y cyfammod gras.

Hefyd yn z Cor. iii. 7, 8. Y mae'r Apostol gan lefaru am y ddau gysammod hyn, yn dywedyd, *Os ba gweinidogaeth angau (neu'r Ddeddf, canys yr un peth yw) wedi ei bargraphu ar gerrig (creffwch) mewn gogoniant, pa fod yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Ysbryd (neu'r cyfammod gras) mewn gogoniant?* fel pe dywedafai, gwir yw, yr oedd gogoniant yn y cyfammod gweithredoedd, ac fe ymddangosodd arderchawgrwydd mawr iawn ynho; sef yn yr hwn a roddwyd ar gerrig ar Sinai, ond y mae eto gysammod arall, cyfammod gras, ag sy'n rhagori arno o ran cysur a gogoniant.

Ond yn ail, er rhoddi y Ddeddf hon i Moses trwy law angylion ar ddwy lechfaen ar snydd Sinai; eto nid dyna y rhoddiaid cyntaf o'r Ddeddf hon i ddyn; se'i rhoddwyd o ran sylwedd (er o bosibl nid mor amllwg) i'r dyn cyntaf *Adda* yng ardd *Eden* yn y geitiau hyn, *Ar Arglywydd Dduw a orchymynodd i'r dyn, gan ddywedyd, O bob pren o'r ardd y gelli fwyta: ond o bren gwybodaesb da a drwg, na fwyta o bono; oblegid yn y dydd y busytai o bono, gan farw y byddi farw,* Gen. ii. 16, 17. Yr oedd y cyfammod hwn a roddwyd y pryd hynny i *Adda* yn cynnwys ynddo warharddiad i wneuthur un o'r pethau hynny oedd, neu sy yn cael ei gyfrif yn ddrwg; er nad oedd y pryd hynny yn ymddangos mor eglur mewn cynnifer o bennau neillduol, fel ag y gwnaeth pan roddwyd ar Sinai; ond eto yr un ydoedd: A hydny a brofaf fel y canlyn.

Fe orchymynodd Daw i *Adda* ym *Mbigradwys* i ymgadw rhag pob pechod yn erbyn y cyfammod

cyntaf, ac nid rhai pechodau yn unig ; os na orchymynodd Daw i *Adda* i ymgadw rhag y pechodan, yn erbyn y deg gorchymyn, ni orchymynodd iddo ymgadw rhag pob pechod, ond rhai ; o herwydd pa ham rhaid yw, iddo orchymyn y pryd hynny i ymgadw rhag pob pechod gwaharddedig yn y gyfraith a roddwyd ar fynydd *Sinai*. Yn awr y mae yn eglur i Dduw orchymyn i ymgadw rhag pob drwg, neu bechod yn erbyn pob un o'r deg gorchymyn, pan y rhoddes y gorchymyn i *Adda* yn yr ardd, gan iddo gosbi'r pechoda u waed yn erbyn y gorchymynion hynny a roddwyd ar fynydd *Sinai*, cyn eu rhoddi ar *Sinai*, yr hyn a ymddengys fel y canlyn.

Fe dorrodd *Pharao* a'i wyr y gorchymyn cyntaf, yr ail, a'r trydydd, ; canys yr oedd ganhynt gau dduwiau yn erbyn y rhai y gwnaeth yr Arglwydd farn ; (Ecsod. xii. 12.) hwy gabrasant y gwir Dduw, (Ecsod. vii. 17 i'r diwedd⁴) canys ni allai en duwiau hwy waredu eu hunain na'u pobl o law'r gwir Dduw, *Oblegid yn y petb yr oedd ynt yn falcb o hono, yr oedd efe yn uwch na bwynt*, Ecsod. xviii. 21.

Drachen, y mae rhai yn barnu i'r Arglwydd gosbi pechod yn erbyn yr ail orchymyn yr hwn oedd *Jacob* mewn rhyw sesur yn euog o hono, am beidio a phuro ei dý o gau dduwiau, ynghyd ag achos ei ferch *Dina*, Gen. xxxiv. 2.

Hefyd ni gawn fod *Abimelec* yn barnu'r pechod yn erbyn y trydydd gorchymyn mor fawr, fel nad oedd un sicrwydd arall a'i bodlonai rhag ofn y drwg a allasai *Abraham* ei wneuthur iddo ef ei hun, ei fab, a'i wyr, ond llw *Abraham* : (Gen. xxxi. 23.) ni a welwn y cyffelyb rhwng *Abimelec* ac *Isaac*, (Gen. xxxi. 53.) ni a gawn weled yr un peth rhwng *Moses* a'r *Israeliad*, ni feiddiant adael esgyrn *Joseph* yn yr *Aipbt*, o herwydd y llw a wnaethant i'r Arglwydd, enw yr hwn trwy wneuthur felly, a gawsai ei ddiystyr, Ecs. xiii. 19.

Ni a gawn yr Arglwydd yn ceryddu ei bobl am dorri y pedwarydd gorchymyn, Ecsod. xvi. 27, 28, 29.

Ac fe ddaeth melldith ar *Cain* am dorri'r pummed, Gen. ix. 25, 26, 27. Fe fwriwyd *Ismael* allan am ddian-rhydeddu ei dad, trwy watwar *Isaac*, fel y gweilwn, Gen. xxi. 9, 10. Ac fe ddinystrywyd meibion yng-hyfraith *Lot* am ei ddiystryu ef yn *Sodom*.

Fe dorrodd *Cain* y chweched gorchymyn, ac fe ddaeth y fath felldith a chosbedigaeth ofnadwy arno, fel ag y gwaeddodd allan, *Mwy yw fy ngebosbedig-aeth nag y gallwyf ei ddioddef*, Gen. iv. 13.

Drachefn, pan fygythiodd *Esau* i ladd ei frawd, fe ddanfonodd *Rebecca* *Jacob* ymaith, gan ddywedyd, *Pa bam y byddwn yn ymddifad o bonoch eich dau mewn un dydd?* er dangos i ni, y gwyddai hi fod llofruddiaeth iw gosbi a marwolaeth, Gen. xxvii. 54. Yr hyn hefyd a amlygodd yr Arglwydd i *Noab*, Gen. ix. 6.

Hefyd, ni a welwn ensampl hynod o gyflawnder yr Arglwydd yn cosbi llofruddiaeth yn yr *Aipbiaid a Pbarao*, y rhai oedd yn boddi plant yr *Israeliaid* yn yr afon, Ecfod. i. 22. Fe'u boddwyd hwythau yn y mor, Ecfod. xiv. 27.

Fe gosbwyd y pechod yn erbyn y seithfed gorchymyn yn y *Sodomiaid*, a chwbl ddinystr eu dinas, a'u hunain, Gen. xix. 24. 25. Ie, maent yn awr yn dioddef dialedd tân tragwyddol, Iud. 7. Hefyd fe roddwyd holl wrywaid *Sicem* i'r cleddyf am y pechod a wnaeth mab *Hemor*, Gen. xxxiv. 25, 26.

Fe bechodd ein rhieni cyntaf yn erbyn yr wythfed gorchymyn, trwy fwyta'r ffrwyth gwaharddedig, ac felly hwy dynnasant y felldith arnynt eu hunain, a'u hiliogaeth, Gen. iii. 16.

Drachefn, yr oedd *Jacob* yn cyfrif trofedd o'r gorchymyn hwn yn deilwng iw gosbi a marwolaeth, Gen. xxxi. 30, 31. A'i feibion hefyd yr un modd, Gen. xliv 9, 10.

Fe felldithiwyd *Cain* o'r ddaear am bechu yn erbyn y nawfed gorchymyn, Gen. iv. 9. Ac fe seiodd *Pbarao* ar *Abraham*, er ei fod yn gyfaill Duw, am gam dystiolaeth, ac fe'i dansfonodd ef allan o'r *Aipbt*, Gen. xii. 18, 19, 20. Ac fe geryddwyd *Abraham* a *Sarai*

2. Sarai gan Abimelec, am y cyffelyb beth, Gen. xx. 9, 10, 11.

Fe darawyd Pbarao â phlaau mawrion am bechu yn erbyn y degfed gorchymyn, Gen. xii. 15.—17. Ac se fygythiodd yr Arglwydd Abimelec, a'i holl eiddo, a marwolaeth wedi iddo chwennych gwraig Abram; oni adferai efe hi drachefn, Gen. xx. 3. ie, er na nesaodd efe atti, etio am iddo ei chwennych a'i chymmeryd iw dŷ, fe gaeodd yr Arglwydd ar bob croth yn ei dŷ ef, adn. 18.

Mi allwn lefaru yn helaethbach am hyn, ond gan nad wyf am fod yn faith, mi gaf lefaru yr hyn sy gennyf i ddywedyd mor fyrred ag y gallwyf. Ond cyn yr elwyf heibio iddo, mi roddaf i chwi heb law hyn, reswm neu ddau er eglurhau hyn yn fwy; sef bod sylwedd y Ddeddf a roddwyd ar fynydd Sinai, wedi ei roi o'r blaen gan yr Arglwydd i ddyn yn yr ardd. Megis, yn gyntaf, se deyrnasodd marwolaeth arnynt hwy y rhai ni phechasant yn ol cyffelybieth camwedd Adda (hynny yw, ni chymmerasant o'r ffrwyth gwaharddedig fel Adda) ond pe na buasai y trosedd ddim arall, neu pe na buasai neb yn euog o bechod ond y rhai a fwytaodd o'r ffrwyth hwnnw, yna ni buasai pechod ar y rheiny a aned i Adda wedi ei gae allan o'r ardd; gan na ddarfu iddynt weithredol fwyta o'r ffrwyth hwnnw, ac felly ni buasant yn gaethion angau. Ond gan i farwolaeth deyrnafu o Adda i Foses, neu o amser trosedd Adda yn erbyn rhoddiad cyntaf y Ddeddf, hyd amser ei rhoddiad ar fynydd Sinai; eglur yw, fod fylwedd y deg gorchymyn wedi cael ei roddi i Adda a'i hiliogaeth yn y gorchymyn hwnnw, *Nafwyta o bren gwyloddarth da a drwg*. Ond os dywed neb, mai o achos pechod eu tâd y teyrnasodd marwolaeth arnynt; mi gaf ateb, er fod pechod gwreiddiol yn cael ei gyfrif iw hiliogaeth, etio am y pechodau a wnaethant hwy eu hunain yn weithredol y cawsant eu goficio. Hefyd, y mae yr Apostol yn dywedyd, *Canys llî nid oes Ddeddf, nid oes camwedd, Rhuf iv. 15.* Eithri a chyfrifir pechod pryd nad oes Ddeddf, eithri teyrnasodd marwolaeth o Adda byd Foses,

Poses, Rhuf. v. 13, 14. Ond pē na buasai un Ddeddf, ni buasai un throedd, ac felly un farwolaeth i ganlyn, fel cyflog iddo, *Canys cyflog pecbod yw marwolaeth*, Rhuf. vi. 23. A throedd o'r gyfraith yw pechod; throedd gweithredol yn ein personau neillduol ein hunain, yn gystal a throedd gweithredol yn ein pen cyffredinol, i Ioan iii. 4.

Drachefn, yr un peth yw'r pechodau a soniwyd eu cosbi o'r blaen, a'r pechodau hynny ag oedd yn erbyn y Ddeddf a roddwyd ar *Sinai*; o herwydd pa ham yr un yw'r Ddeddf a roddodd yr Arglwydd o'r blaen i *Adda* a'i hiliogaeth, a'r hon a roddwyd wed'yn ar *Sinai*.

Eilwaith, yr un yw ammodau honno ar *Sinai*, a'r hon a roddwyd yn yr ardd, y mae'r un yn dyweddyd, *Gwna hyn a byw fyddi*, y mae'r llall yn dyweddyd yr un peth. Hefyd y mae'r farn a gyhoeddir yn erbyn dynion ymhob un yn gyffelyb; o herwydd pa ham y mae yn eglur i mi mai'r un yw'r Ddeddf honno, a'r hon a roddwyd ar fynydd *Sinai*.

Drachefn, nid yw'r Apostol yn llefaru ond am ddau gyfammod (sef gras a gweithredoedd) y mae pawb dan y ddau gyfammod hyn; rhai dan yr un, ac ersill dan y llall: yn awr un yw'r hwn a roddwyd i *Adda*; am hynny un yw hwnnw a roddwyd ar *Sinai*, a'r un peth ydynt; ac er cadarnbau mai gwir yw hyn, meddaf, mi wn i bechodau yn erbyn hwnnw ar *Sinai*, gael eu cosbi cyn ei roddi ef yno; felly y mae yn ymddangos yn wirionedd i mi; canys fe fyddai yn anghyflawn i Dduw i gosbi am droedd cyfraith cyn ei rhoi; am hynny yr un ydoedd a honno ar *Sinai*.

Yn awr fe roddwyd y Ddeddf ar *Sinai*, er eglurach dadguddiad o'r pechodau a wnaethpwyd o'r blaen yn ei herbyn; canys er fod sylwedd y deg gor-chymyd wedi ei roddi yn yr ardd, cyn eu derbyn ar *Sinai*; etto yr oeddynt yn gorwedd mor dywyll yn nghanol dyn, fel nad oedd yn gweled ei bechodaun mor amlwg, ac y daeth iw gweled ar ol llaw; am hynny, medd yr Apostol, *Oblegid trofoddau y rhoeddwyd*.

ddwyd bi yn ycbwaneg, Gal. iii. 19. (neu yn fwy eglur, y rhoddwyd; hi a's Sinai ar lechau) fel yr amlbau'r camwedd; hynny yw, fel y byddai yn fwy amlwg ac eglur, Rhuf. v. 20.

Drachefn, y mae gennym gyffelybiaeth hynod am hyn ar *Sinai*, sef yn rhoddiad y Ddeddf: canys, yn gyntaf fe roddwyd y Ddeddf ar *Sinai* ddwy waith, i arwyddo fod y gwir sylwedd wedi ei roddi o'r blaen. Ac yn ail, fe dorrrwyd y llechau cyntaf a roddwyd ar *Sinai*, wrth odrac'r mynydd, ond fe gadwyd y lleill yn gyfain; i arwyddo, er mai yr un wir Ddeddf a roddwyd o'r blaen, a'r hon a roddwyd ar *Sinai*, etto nid oedd mor hawdd iw darllain, ac i ddal sylw arni, gan nad oedd y llechau yn gyfain, ond wedi eu torri, ac felly yr oedd y Ddeddf a sgrifennwyd arnynt wedi cael ei diwyno a'i hanffurio.

Ond os bydd i rai wrthddadleu a dywedyd, er fod y pechodau yn erbyn y naill yr un a'r pechodau yn erbyn y llall, ac felly y maent yn cytuno; etto nid yw yn ymddangos, fod y naill yr un Cyfammod gweithredoedd a'r llall.

Atreb. Chwi ganiatewch fod yr hwn a roddwyd i *Adwa* ym *Mbaradwys* yn gyfammod gweithredoedd y mae yn rhedeg fel hyn, *Gwna bys a hyw fyddi*, paid a'i wneuthur, ti fyddi farw; ic, *gan farw y byddi farw*. Yn awr nid oes ond un cyfammod gweithredoedd, os profaf gan hynny mai'r hwn a roddwyd ar *Sinai* yw y Cyfammod gweithredoed, yna se fydd pob peth allan o ddadl. Yn awr y mae yn eglur, mai felly y mae.

1. Ystyriwch fod y ddau gyfammod yn cael eu galw yn y sgrythur fel hyn, un yn weinidogaeth angen, a'r llall yn weinidogaeth bywyd, un yn gyfammod gweithredoedd, a'r llall yn gyfammod gras; ond y mae'r un a roddwyd ar *Sinai* yn cael ei alw yn weinidogaeth angen; am hyany y cyfammod gweithredoedd yw, 2 Cor. iii. Os (medd efe) bu gweinidogaeth angen wedi ei bargraphu ar gerrig mewm gogoriant, &c.

2. Y mae'r Apostol yn sgrifennu at y *Galatiaid*,
iw

iw holol guro ymaith rhag ymddiried yn y cysammod gweithredoedd, pan y mae yn dyfod i roi amlygiad o'r cyfammod hwnnw, neu'r Ddeddf, (ag y mae yn ceisio eu hattal rhag ymddiried ynddo) y mae yn dywedyd yn eglur wrthynt, mai'r un a roddwyd ar Sinai ydyw, Gal. iv. 24, 25. O herwydd pa ham yr un yw'r hwn a roddwyd ar y ddwy lech ar Sinai, a'r un a roddwyd o'r blaen i Adda ynu Mbaradwys, y maent eill deuoedd yn rhedeg yn yr un ddull; hwnnw yn yr ardd yn dywedyd, *Gwna byn, a byw fyddi; ond yn y dydd y bwytai o bona* (neu y peidi a gwneud fel hyn) gan farw, ti fyddi farw.

Felly y mae'r llall ar Sinai, fel ag y mae yn eglur pan y mae yn dywedyd, *Mai'r dyn a wnel y petbau byn a fydd byw trwyddent*, Rhuf. x. 5. Ac os torir hwynt, hyd yn oed un o honynt, y mae yn dywedyd, *Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl betbau a scrifennir yn* (holl) *Llyfr y Ddeddf iw gwneuthur bwyt*, Gal. iii. 10. Yn awr gan fod hyn wedi ei eglurhau, mi af rhagof, at yr

II. Beth i lefaru am dano, sef dangos beth yw bod tan y Ddeddf, fel cyfammod gweithredoedd; a hynny a wnaf fel y canlyn.

Bod tan y Ddeddf, fel cyfammod gweithredoedd, yw bod yn rŵywym, tan boen damnedigaeth dragwyddol i gyflawnu, a hynny yn berffaith, ac yn waistadol, bob pwnge neillduol o'r deg gorchymyn, gan eu gwneuthur bwyt; *Gwna byn a byw fyddi*; yn amgen, *Melldigedig yw pob un nid yw yn aros* (ymhob peth neillduol, neu'r) yn yr holl betbau a scrifennir yn *Llyfr y Ddeddf iw gwneuthur bwyt*, Gal. iii. 10. Y mae'r dyn sy dan y cyfammod cyntaf, yn sesyll fel hyn, ac fel hyn yn unig, fel ag y mae dan y Ddeddf, neu'r eyfammod hwnnw. Nid yw eneidiau tlodion, trwy anwybodaeth o natur y cyfammod hwnnw o weithredoedd, y Ddeddf ag Ymaent dani, yn rybied fod eu cyflwr hanner cynddrwg ag yw: pan, Och! nad oes neb yn y byd yn y fath gyflyrau drwg trueaus ond eu hunain; canys, yu

wir nid ydynt yn deall y pethau hyn. Y mae'r hwn sy dan y Ddeddf fel cysammod gweithredoedd, fel dyn ag sy 'n rhwym wrth gyfraith ei frenhin, dan boen cael eu alltudio (gyrru o'r wlad) neu ei grogi, ei ddir-dynnu a'i ddarnio, i beidio a throseddu un o orchymynion ei frenhin: Felly yma, y mae y rhai sy dan y cysammod gweithredoedd, yn rhwym dan boen cael eu halltudio a'u damnio yn dragwyddol, i gadw o fewn terfyn cyfraith Duw y Nefoedd. Fe ellir cyffelybu'r cysammod gweithredoedd yn yr ystyr hyn, i gyfreithiau'r *Mediaid* a'r *Perfaid*, y rhai wedi eu gwneuthur unwaith ni ellid eu nhewid, Dan, vi. 8. Chwi ddarllenwch, pan wnaed cyfraith, ac y rhodded hi allan, nad archai neb un arch gan neb; Duw na dyn, ond gan y brenhin, yn unig: Fe sicrhawyd y gyfraith honno gan y brenhin, (adn. 9.) fe'i torrodd *Daniel* hi, gwneud pawb a allent, yr oedd rhaid taflu *Daniel* i ffau'r Llewod, (adn. 16.) felly yma, meddaf, y mae cyfraith wedi ei rhoi a'i selio a'r gwirionedd, a gair Duw, (mai, *Yr enaid a becbo bwnnw a fydd marw*, Ezac. xviii. 4.) pwy bynnag a arhosof, ac a fyddo marw dan y cysammod hwn, y mae yn rhaid iddo fyned i ffau y Llewod; ie, gwnaeth na hynny, canys y mae yn rhaid ei dafu i Uffern, at y Cythreuliaid eu hunain.

Ond i lefaru ychydig o bethau neillduol, fel y gelli-ych fy neall yn well, gwybydd, yn gyntaf, nad yw cyfraith Duw, neu'r cysammod gweithredoedd, yn ymgynnwys mewn un gangen neillduol o'r ddeddf, ond yn cyrraedd i amryw, hyd yn oed i'r holl ddeg gorchymyn, a'r deg bynnyn i lawer mwy, fel y gellid danguos: Felly nid yw'r perygl yn gorwedd yn y trofedd o un neu ddau yn unig o'r deg hynny, ond yn y trofedd o ryw un o honynt. Fel y gwyddoch, pe byddai brenhin yn rhoi deg gorchymyn allan, iw hufuddhau gan ei ddeiliaid dan boen marwolaeth: Yn awr o'r trofedd dyn yn erbyn rhyw un o'r deg, y mae yn gwneud teyrn-fradwriaeth, cyflal a phe b'ai yn eu torri oll, ac mor ddarostyngedig i farn y gyfraith i ddesgyn yn sicr arno, a phe buasai yn torri pob un neillduol o honynt.

3. Drach-

2. Drachefn, chwi wyddoch pan fo cyfreithiau wedi eu rhoi allan gan y brenhin, os bydd i ddyn eu cadw a'u hufuddhau hir amser; etto os llithra yn y diwedd a thorri'r cyfreithiau hynny, y mae yn suan yn cael ei ddal, a'i gondemnio wrth yr un cyfreithiau. Y mae y pethau hyn yn eglur mewn perthynas i gyfraith Duw, fel ag y mae yn gyfammod gweithredoedd: os cadw dyn naw gorchymyn, a thorri ond un, y mae torri hwnnw mor sicr o'i ddinystrio, a'i gaeaf allan o lawenydd y nesoedd, a phe gweithredol dorrai bob un o honynt, canys yn wir, mewn effaith, felly y gwnaeth. Y mae Sgrythur hynod at y pwrrpas hyn yn Jago ii. adn. 10. Canys pwy bynnag a gadwo'r gyfraith ei gidi oll, ac a ballo mewn un pwynt, y mae efe yn euog o'r cwbl, hynny yw, y mae mewn effaith wedi eu torri oll, ac fe'u caiff eu gidi i groch-lefain yn ei erbyn: ac y mae yn rhaid eu bod felly, medd Jago, Canys y neb a ddywedodd (neu'r un Ddeddf ag a ddywedodd) Na odineba, a ddywedodd befyd, Na ladd, ac os ti ni odinebu, etto a leddi, yr wyt ti yn trofoddu y gyfraith. Megis fel hyn, ysgatfydd na wnaethost i ti dy hun erioed dduwiau o goed neu faen, neu o'r hyn lleiaf, na addolaist hwynt mor wirioneddol ac mor gyhoeddus ac y mae'r cenhedloedd yn gwneuthur; etto os lledrataist, dygaist gam-dystiolaeth, neu chwennych ar ol menyw yn dy galon, Mat. v. 28. ti drofedaist yn erbyn y Ddeddf; ac y mae yn rhaid i ti yn sicr, os byw a marw a wnai dani, farw yn dragwydd yn ol y Ddeddf. Canys y mae'r Ddeddf wedi ymroi i hynny ymlaen llaw, gan ddweud, Melldigedig yw pob un aid yw yn aros yn yr HOLL bethau; deliwr sylw, erfyniaf arooch, yn yr holl bethau, dyna'r gair, ac y mae yn felio'r aethrawiaeth.

3. Drachefn, er i ddyn beidio a chwennychu, lledrata, lladd, addoli duwiau o goed a maen, &c. etto os cymmer Enw'r Arglywydd yn ofer, se dderfydd byth am dano, os byw a marw a wnai dani y cysammod gweithredoedd: Na chymmer Enw yr Arglywydd dy Dduw yn ofer: Dyna'r gorchymyn; ond beth os gwnhawn! Y mae yn ateb, Canys aid dienog gan yr Arglywydd

Arglwydd yr bwrn a gymmero ei Enw ef yn ofer; Nac yw, er i ti fyw byth mor fanfaidd, a rhodio mor ddichi- lynaidd a nob erioed; etto os cymmeri Enw yr Ar- glwydd yn ofer, yr wyt wedi dy ahdwyd yn ol y cy- fammod gweithredoedd; *Canys nad dieuog, cresswch, nad dieuog,* (bydded mewn cymaint byth o berigly) *Nid dieuog gan yr Arglwydd yr bwrn a gymmero ei Enw ef yn ofer,* Ecsod. xx. 7. ac felly am y lleill o'r deg, tori ond un o honynit, y mae dy gyflwr yn an- feddygol, os byw a marw a wna i dan y cyfammod gweithredoedd.

4. Er i ti gyflawnu pob rhan o'r cyfammod hwnnw, dros hir amser, deg, ugain, deugain, hanner cant, neu dri ugain o Flynyddau, ac etto digwydd i lithro a thor- ri un o honynit ond unwaith cyn dy farw, se ddersydd am danat, ac yr wyt golledig byth wrth y cyfammod gweithredoedd; *Canys dal sylw, Melldigedig yw pob un nad yw yn aros yn yr holl bethau* (hynny yw, nad yw yn parhau o hyd yn yr holl bethau, cresswch ar hynny), *a sgrifennir yn Llyfr y Ddeddf i w gwneuthir buynol.* Os ceidw dyn holl gyfraith Duw dros holl ddyddiau a blynnyddau ei fywyd, a phechu ond un- waith cyn ei farw, y mae'r un pechod hwnnw yn drosedd o'r gyfraith, ac ni pharhaodd i wneud y pethau a gynhwysir yn thi, (canys parhau neu aros yn ol me- ddwl y sgrifennur hon, yw dal yn y blaen yn ddi ball, neu bechod, mewn meddwl, gair a gweithred) o her- wydd pa ham, meddaf, er i ddyn rodio i sylu i'r Ddeddf iros ei holl fywyd, ac etto pechu ond unwaith, funud cyn ei farw, y mae yn sicr o gael ei goll yn dragwydd, os bydd marw dan y cyfammod gweith- redoedd. *Canys, fy nghyfeillion, y mae yn rhaid i chwi ddeall fod cyfraith Duw yn (le) gystal a'r esengyl;* ac fel ag y mae y rheiu fy dan y cyfammod gras yn sicr o gael eu hachub trwyddo, felly, y mae y rhai sy dan y cyfammod gweithredoedd neu'r Ddeddf, yn sicr o gael eu damio wrtho, os parhant dano. Dyma beth yw'r cyfammod gweithredoedd, ynghyd â'r natur o hono: sef, peidio a chwili dim, i.e. gymaint ag un holltig, i'r hwn a fo byw a marw dano. *Yn wyl-*

hoolyn dyivedyd i wi (medd Crist) nad o'i ddilys oddiynb, sef
au o'tan y felldith, byd oni i blych, & yr batling titbas,
Luc xiii: 59.

5. Drachefn, y mae yn rhai i chwi ystyried, nad
yw'r Ddeddf hon yn condemno ond geiriau a gweith-
redoedd yn unig, ond y mae ganthi awdurdod i gon-
demio meddyliau dirgelaify galon, os drwg syddant,
felly pe ba'r heb lefaru u'gair drwg, megis tyngu rhe-
gu, dyneddyd celwydd, ellwair, gwenhieithio, neu ryw
air a'all ag sy'n tueddu at, neu ag arogl pechod y ntho,
etco os digwydd ond i un meddwl ofer fyned trwy dy
galon ond unwaith yd y holl fywyd, y mae'r Ddeddf
yn dy ddal, yn dy ghydde, ac hefyd yn dy gondem-
nio am dano. Chwi ellwch weled us siampi am y twbl
yn Math. v. 27, 28. Ile mae Crist yn dywedyd, Er i
dbyn beidio a chyd-gnawdoli a menyw, etco os bydd
ido ond edrych arni, a'i chwennych, yn ei galon, y
mae'r Ddeddf a'i hiawn esbonio, yn ei gyfrif fel un
wedi gwneuthur pechod, a thrwy hynny wedi dwyn
ei hun dan gondemniad y Ddeddf. Ac felly am y
lleili o'r gorchymynion, os bydd ond i un meddwl
drwg fyned trwy dy galon, pa un bynnag at yn erbyn
Dwù neu ddyn yn y mesur lleiaf, et o bosibl yn ddi
sylw i ti, y mae'r Ddeddf yn dy ddal, ac yn ei ei
hawdurdod yn dy farnu, dy gondemio, ac yn dy ddî-
henyddio am dano. Y mae middwl yr annwyl yn be-
chod, Diar. xv. 26.

6. Y mae'r Ddeddf o'r cyfryw natur a manylwydd,
fel ag y mae nid yn unig yn edrych i'r fywyd cy-
ffredin, mewn perthynas i lawer o bethau, pa un a wyt
yn iawn yno neu beidio, ond hefyd yn dy ddilys i'r
hell ddyledswyddau sanctaidd, ac yn gwilio drosor,
i edrych a wyt yn gwneuthur pob peth yn iawn yno;
hynny yw, pan fyddch yn gweddio, a oes dim me-
ddyliau gwibioeg yn dy galon; pa un a wyt yn cyf-
lawnu pob dyledswydd sanctaidd yn berffaith, heb y
tymyigedd lleiaf o bechod; ac os ydyw yn dy gawl
yn gwyro, neu yn y mesur lleiaf yn methu mewn un
ddyledswydd ag wyt yn gyflawnu, y mae'r Ddeddf
yn craffu ar hynny, ac yn dy farnu yn feis, fel a g
mae'r

mae'r holl dâyledswyddau sanctaidd a wnaethost erioed yn ddi fudd o hirwydd hynny o fethiant : meddaf, os daw i'th fewn pa, fyddch yn gwrandd, neu yn gweddio, ond un meddwl ofer, neu un peth arall pa bynnag, bydded moes. neu ysbrydol, fe bair un meddwl ofer unwaith yn dy bell sywyd i'r Ddeddf i gymeryd y cyfryw afael ynot, fel ag y bydd iddi am yr un peth hynny, agoryd hoi byrth digofaint Duw i'th erbyn, a hynny yn anochedadwy ; y mae hynny yn ol y cyfammod gweithredoed, yn dwyn dialedd trigwyddol arnat : Felly, meddai edrych y ffordd y mynnech, metha lle mynnech, a gwna hynny byth mor anfynych, mewn pethau model neu ysbrydol, fel ag y rhagddiywedais ; hynny yw, naill ai yngwasaeth Duw, neu yn dy orchwylion bydol, megis d: gelfyddyd neu'th alwad, yn prynu neu yn gwerthu mewn rhyw ffordd, mewn rhyw beth pa bynnag : Meddaf, os caiff di yn fyr: mewn un peth neillduol, neu y: y mesur lleiaf yn euog, y mae yn dy alw yn droseddw, y mae yn dy gynuddo wrth Dduw ; y mae yn tro ei holl addewidion, cynnifer o honynnt ag sy wedi eu cysylltu a hi oddiwrthyt, ac yn dy adael yn droseddwr melldigedig yn erbyn Duw, a dinystrydd dy enaid dy hun.

Yma mi fynnwn i ti ar y ffordd i ddal sylw, nad yw fy amcan yn bresennol, i ymhelaethu ar bob gor-chymyn yn neillduol ; fe fyddai hynny yn faith iawn i mi i scrisennu, a thithau i ddarllain. Yn unig cymaint a hyn a fynnwn i ti wneuthur wrth ei ddarllain, pwylla, ac eistedd yn llonydd gwarter awr, a myfyria â thi dy hun yr dy feddwl fel hyn, gan ddywedyd, A dorrais i y Ddeddf erioed neu beidio ; A aeth un meddwl pechadurus erioed er pan i'm ganwyd trwy 'm calon i, neu beidio ? Ac os cei dy hunan yn euog, fel ag yr wylf yn sicr na's gelli lai na bod, oddieithr i ti gaeaf dy lygaid yn erbyn dy waith beunyddiol ; wedi'n meddaf, barna dy hun yn euog o droseddu'r cyfammod cyntaf. Wedi gwneuthur hynny, bydd sicr yn y lle nesaf, na bo i ti ei anghofio yn suan, a'i ddodi allan o'th feddwl, dy fod wedi'th gondemnio wrth yr un cyfammod ;

med; ac yna na ymrodloen, hyd ner profeth. fod Duw wedi danfon pardwn i ti o'r Nefoedd, trwy haediant ein Harglywydd Jesu Crist, Cyfrwyngwr yr ail gyfammod. Ac os bydd i Dduw ond rhoi calon i ti i gymmeryd fy nghyngor hwn, nid wyl yn ammen na's bydd i'r geiriau hyn a lefarwyd gennys yn offeryonol i gyfarwyddo dy galon, at y wir feddygimiaeth, er jechydwríaeth dy enaid.

Cymaint a hyn yn awr am y Ddeddf a'i llym-doster, ar y dyn a gaffo hi dani, wedi troseddu neu dorri un pwngc neillduol o honi, mewn meddwl, gair, neu weithred; ac yn awr cyn yr elwyf rhagof at y peth nesaf, mi gaf ateb pedwar gwrthddadl ag fy yn fy ffordd; ag fy hefyd yn traingwyddo y ran fwyaf o'r byd.

Y Gwrthddadl cyntaf. Ac yn gyntaf, c'hwddywedwch, yr wyl yn meddwl eich bod yn llesaru yn galed iawn; y mae yn ddigon i ddiglonni dyn: Y byriwch gan hynny, bod dyn wedi iddo bechu, a thorri 'r Ddeddf, yn edifarhau, ac yn addaw na wna felly mwy; a drugarba Duw ddim wrtho, ac achub y pechadur tlawd wed'yn.

Ateb. Mi ddywedais i chiwi o'r blaen, y bydd i'r cyfammod wedi ei dorri unwaith, gyflawnu yn hyn a sygythiodd ar y troseddwt o hono; ond am eich gwaith yn meddwl y dichon eich edifarhau, a'ch addaw na wnewch felly mwy, eich iawn gynnorthwyo, eich dodi mewn cyflwr i fwynhau trugaredd Duw trwy'r Ddeddf. Y mae'r meddyliau hyn yn tarddu oddiwrth anwybodaeth ddudew o natur pechod, ac hefyd o natur cyfliaunder Duw. A pherbawm i roi i chiwi ddescrifiaid o un mewn cyflwr collodig tros yr amser prebenol, mi a'i gosodwn allan trwy'r cyfryw nod a hwn o anwybodaeth.

2. Ateb. Nid yw'r Ddeddf, fel ag y mae hi yn gyfammod gweithredoedd, yn caniatan dim ediseirweb i fywyd, i'r rhai sy'n bywi alyn i mawr tam y canys nid yw'r Ddeddf wedi ei thuri unwaith, byth yn llefarn dim daioni i ti, nid yw Duw chwaith ym prisio dim am danaat, os wyt tan y cyfammod gweithredoedd, er

C 3 JUL 1988 11 1201 dy

mae'r holl ddiyledswyddau sanctaidd a wnaethoedd erioed yn ddi fudd o hirwydd hynny o fethiant : meddaf, os daw i'th fewn pa, fyddch yn gwrando, neu yn gweddio, ond un meddwl ofer, neu un peth arall pa bynnag, bydded moes. neu ysbrydol, fe bair un meddwl ofer unwaith yn dy bell fywyd i'r Ddeddf i gymeryd y cyfryw afael ynot, fel ag y bydd iddi am yr un peth hynny, agoryd hoi byrth digofaint Duw i'th erbyn, a hynny yn anochedadwy ; y mae hynny yn ol y cyfammod gweithredoed, yn dwyn dialed a traigwyddol arnat : Felly, meddai edrych y ffordd y mynnech, metha lle mynnech, a gwna hynny byth mornafsynych, mewn pethau moesol neu ysbrydol, fel ag y rhagddywedais ; hynny yw, naill ai yngwasaeth Duw, neu yn dy orchwylion bydol, megis d. gelfyddyd neu'th alwad, yn prynu neu yn gwerthu mewn rhyw ffordd, mewn rhyw beth pa bynnag : Meddai, os caiff di yn fyrt mewn un peth neillduol, neu y, y mesur lleiaf yn euog, y mae yn dy alw yn droseddw, y mae yn dy gyhuddo wrth Dduw ; y mae yn tro ei holl addewidion, cynnifer o honynyt ag sy wedi eu cyfylltu a hi oddiwrthyt, ac yn dy adael yn droseddwr melldigedig yn erbyn Duw, a dinystrydd dy enaid dy hun.

Yma mi fynnwn i ti ar y ffordd i ddal sylw, nad yw fy amcan yn bresennol, i ymhelaethu ar bob gor-chymyn yn neillduol ; fe fyddai hynny yn faith iawn i mi i scrifennu, a thithau i ddarllain. Yn unig cymaint a hyn a fynnwn i ti wneuthur wrth ei ddarllain, pwylla, ac eistedd yn llonydd gwarter awr, a myfyria thi dy hun yn dy feddwl fel hyn, gan ddywedyd, A dorrais i y Ddeddf erioed neu beidio ; A aeth un meddwl pechadurus erioed er pan i'm ganwyd trwy 'm calon i, neu beidio ? Ac os cei dy hunan yn euog, fel ag yr wyf yn sicr na's gelli lai na bod, oddieithr i ti gaeaf dy lygaid yn erbyn dy waith beunyddiol ; wedi'n meddai, barna dy hun yn euog o droseddu'r cyfammod cyntaf. Wedi gwneuthur hynny, bydd sicr yn y lle nesaf, na bo i ti ei anghofio yn suan, a'i ddodi allan o'th feddwl, dy fod wedi'th gondemnio wrth yr un cyfammod ;

med; ac yna na ymrodloea, hyd nes profech fod
Duw wedi danfon pardwn i ti o'r Nefoedd, trwy
haeddiant ein Harglywydd Jesu Crist. Cyfryngwr ym ail
gyfammod. Ac os bydd i Dduw ond rhoi calon i ti
i gymmeryd fy nghyngor hwn, nid wyf yn ammen
na's bydd i'r geiriau hyn a lefarwyd gennys yn offe-
rynnol i gyfarwyddo dy galon, at y wir feddyginaeth,
er jechydwriaeth dy enaid.

Cymaint a hyn yn awr am y Ddeddf a'i llym-doster, ar y dyn a gaffo hi dani, wedi trofesedu neu dorri un pwngc neillduol o honi, mewn meddwl, gair, neu weithred; ac yn awr cyn yr elwyf rhagofnt y peth nesaf, mi gaf ateb pedwar gwrthddadl ag sy yn fy ffordd; ag sy hefyd yu trawgwyddo y rhan fwyaf o'r byd.

Y Gwribddadl cyntaf. Ac yn gyntaf, e hwddywedwch, yr wyf yn meddwl eich bod yn llesaru yn galed iawn; y mae yn ddigon i ddigalonni dyn: Ystyrwch gan hyunny, bod dyn wedi iddo bechu, a thorri'r *Ddeddf*, yn edifarhau, ac yn addaw na wna felly mwy; a drugarba Duw ddim wrtho, ac achub y pechadur tlawd wedyn.

Attab, Mi ddywedais i chiwi o'r blaen, y dydd i'r cyfammod wedi ei dorri unwaith, gyflawnu yw hyn a sygythiodd ar y troseddwr o hono, ond am eich gweith yn meddwl y dichon eich edifarhau, a'ch addaw na wnewch felly mwy, eich iawn gynnorthwyo, a'ch dodu mewn cyflwr i swynhau trugaredd Duw trwy'r Ddaddf. Y mae'r meddyliau hyn yu tarddu oddiwrth anwyl bodaeth ddudew o natur pechod, ac hefyd o natur cyfliau ynder Duw. A uphe bawn i roi i chiwi ddescrifiau un mewn cyflwr colledig i'r amser presennol, mi a'i gosodwn allan trwy'r cyfryw nod a hwn o anwyl bodaeth.

2. Attab. Nid yw'r Ddeddf, fel ag y mae hi yn gyfammod gweithredaedd, yn caniatau dim edifeirweb i fywyd, i'r rhai sy'n byw ac yn marw tam, canys nid yw'r Ddeddf wedi ei thomri newydd, byth yn llefarn dim daioni i ti, nid yw'r Dduw i thwraith ym prifio dim am danat, os wyt tan y cyfarfod gweithredaedd, er

dy holl edifeirwch, a' th addewidion i beidio felly mwy. Na wna, meddai'r Ddeddf, ti bechaisf, y mae'n rhaid i mi dy felldithio, canys fy natur i yw melldithio, ie, a dim ond melldithio pob un ag sy'n troseddu yn y pwngc lleia yn fy erbyn, Gal. iii. 10. Ni tbrigasant bwyl yn fy ngbyfammod i, minnau a'u besgeulusais hwythau, medd yr Arglwydd, Heb. viii. 10. Llefent, ni wrandawarf arnynt, edifarbaent, ni edrychaf arnynt, bwyl dorrasant fy ngbyfammod, ac a wnaethant yr byn nad oeddwn yn ymfodloni yntbo; o berwydd pa ham yn ol y cysfammod bwnnw, yr wyf yn melldithio, nid yn bendithio; yn damnio, nid yn achub; yn gwgw, nid yn gwenyu; yn gwrbod, nid yn cosleidio; yn cybuddo pechod, ac nid yn ei faddeu, Ni tbrigasant bwyl yn fy ngbyfammod i, minnau a'u besgeulusais hwythau: Felly meddaf, os torri'r Ddeddf, y cyfammod cyntaf; a' th gael dano, a Duw i edrych arnat trwyddo, ni phrifia am danat, ni thosturia wrthyt, ni ymhyfryda ynot.

2. *Gwrbddadl*. Onid oes gan y Ddeddf addewidion yn gyfal a bygythion? Gan ddywedyd, Mai'r dyn a wnel y petbau hynny a fydd byw (creffwch, a fydd byw) trwyddynt, neu ynthynt.

Attab. Yn gynaf, Torri y gorchymynion, yw peidio a'u cadw neu eu cyflawnu; ond ti a'u torraist hwynt, am hynny nid yw'r addewidion yn perthyn i ti trwy'r Cyfammod gweithredoedd. Yn ail, y mae addewidion y Ddeddf yn ammodol, ac felly heb gyflawnu, oddi-eithr i usudd-dod perffaith a gwastadol i gael ei roi i bob pwngc neillduol o honi, a hynny heb y pechod lleiaf. Gwna byn, creffwch, Gwna byn, a chwedlyn byw fyddi; ond os torri un pwngc o honi ond unwaith yn dy holl fywyd, ni wnaethost mo'r hyn ag y mae'r Ddeddf yn orchymyn; am hynny nid yw'r addewidion cysylltiedig â hi yn perthyn dim i ti os gwnaethost un pechod. Mi rof i ti ensiampl eglur, fel hyn, "Gadewch fod brenhin wedi rhoi cyfraith, " os bydd i un dyn lefaru gair yn ei erbyn, y rhaid ei " roi i Farwolaeth, ac nad oes dim lle i alw hyn yn " ol, ond rhaid disgwyli cyflawniad sicr o hono ar y " troseddwr; er fod addewid wedi eu gwueuthur i'r " rhai ni ddywedant air yn erbyn y brenhin, ac y

“ cant ffafir fawr gantho; etto nid yw'r addewid hon
 “ ddim i'r troseddwr, nid yw efe yn debyg o gael
 “ un hawl ynthi, neu fod byth yn well o'i phlegid;
 “ ond i'r gwrthwyneb, y mae'n rhaid i'r *Ddeddf* a
 “ droseddodd efe gael ei chyflawnu arno; canys y
 “ mae ei bechod yn ei gae ef allan rhag un rhan yn
 “ yr addewid.” Felly y mae yma, y mae addewid
 yn wir wedi ei gwneuthur, ond i bwy? I bwy, i neb
 ond i'r rheinny a fo byw yn ddibechod yn erbyn y
Ddeddf; ond os pechu (meddaf) ond unwaith yn ei
 herbyn yn dy holl fywyd, yr wyt wedi dy andwyo,
 ac nid oes un addewid yn perthyn i ti, os parhau tan
 y *Cyfammod gweithredoedd*. Yr wyf yn meddwl fod
 carcharor ger bron brawdle, wedi troseddu'r gyfraith
 (a chwyn barnwr cyfawn yn ei erbyn) yn gosod y
Ddeddf allan yn helaeth fel *Cyfammod gweithredoedd*,
 a'r modd y mae yn ymdrin a'r rheinny sy tanu, Y
 mae'r carcharor yn gwaeddi am Drugaredd; Truga-
 redd fy Arglwydd da (medd efe) Attolwg fy Arglwydd
 tosturia wrthyf; y mae'r barnwr yn dywedyd, beth
 a ellu ddywedyd trosot dy hunan, pan na ddylit rhoi
 barn marwolaeth arnat? Dim, ond hyn, attolwg fy
 Arglwydd bydd drugarog: Ond y mae'r barnwr yn
 ateb drachefn, Gyfaill, y mae yn rhaid i'r *Gyfraith*
 gymmeryd lle, nid oes dim lle i dorri'r *Gyfraith*; Y
 mae'r carcharor yn dywedyd, Arbed fi Arglwydd da,
 ac ni wnaf felly byth mwy: Y mae'n rhaid i'r bar-
 nwr er holl groch-lefain, a chyflwr truenus y dyn, i
 roi barn arno yn ol natur y *Gyfraith*; ac y mae'n
 rhaid iddo ddarllain barn condemniad wrth y carcharor,
 pe gwnai iddo syrthio'n farw wrth ei chlywed, os
 cyflawnna y *Gyfraith* fel ag y dylai. Ac fel hyn yn
 gymmwys y mae mewn perthynas i *Gyfraith* Duw.

3. *Gwrtb.* Ie, ond (er eich holl frys) y mae'r barnwr
 weithian yn rhoi rhai pardynua, ac yn maddeu
 rhai troseddwyr, er maint eu troseddau, ac er ei fod
 yntef yn farnwr.

Att. Nid am fod y *Ddeddf* yn drugarog y mae'n
 gwneud felly, ond er dangos cariad y barnwr, nid cariad
 y *Ddeddf*, yr wyf yn attolwg arnoch i ddal sylw ar y
 gwa;

gwahaniaeth hyn; os caiff dyn ag sy 'n haeddu mar-wolaeth yn ol y *Ddeddf*, faddeuant o'i drofedd, nid am fod y *Ddeddf* yn dywedyd, Arbed ef, y mae felly, ond cariad y barnwr (neu'r penswyddog) sy'n rhyddhau'r dyn oddiwrth gondemniad y *Ddeddf*. Ond deliwch sylw, y mae gwahaniaeth yma rhwng cyfraith dynion a chyfraith D U W; mid yw cyfraith dynion mor ddi alw 'nol, fel na's gall y penneth, os gwel fod yn dda, ganiatau pardwn weithiau, heb wneuthur bodlondeb am y trofedd: ond nid yw cyfraith Duw o'r natur hyn, os ceir dyn tan, yn drofeddwr o honi, cyn y galler rhyddhau y carcharor, y mae yn rhaid i fod-londeb perffaith gael ei roi, naill ai trwy waed (neu fywyd) y trofeddwr ei hun, neu waed rhyw un arall; *Canys beb ollwng gwaed nid oes maddenant*, Heb. ix: 22. hynny yw, nid oes dim gwaredigaeth o tan fell-dith cyfraith Duw; o herwydd pa ham, pa fodd bynnag y dichon cyfraith dyn gael ei dirymmu weithiau trwy ddangos trugaredd heb gael cyflawn fodlondeb, etto ni ellir bodloni cyfraith Dow felly, ac ni chaniata yn y mesur lleiaf un ffordd i'r trofeddwr o honi ddiangc rhag ei melldith, a chael ei ddamnio, oddieithr i ryw un roi bodlondeb perffaith yn ei le, a dwyn y carcharor i *Gyfammod* arall, (sef y *Cyfammod gras*) yr hwn sy'n fwy esmwyth, enaid-gysurol, a phechod-faddeuol.

Meddaf gan hynny, y mae yn rhaid i chwi ddeall, os bydd cyfraith wedi ei rhoi ag fo'n cyrraedd bywyd y trofeddwr o honi, i w gymmeryd ymaith am y trofedd iw herbyn; y mae yn eglur, os arbedir ac achubir y dyn, mai nid y *Ddeddf* sy'n gwneuthur hynny, ond gwir drugaredd y brenhin, yr hwn sy'n gwneuthur felly naill ai am ei fod yn cael talment, nen fod-londeb ryw ffordd arall, neu yntef yn cael ei annog i hynny o'i ganu ei hini at y dyn y mae yn ei gadw. Yn awr a wyt i thau wedi trofedu a thorri cyfraith Duw, os ni chyflawnir y gyfraith arnat nid am fod y *Ddeddf* wr drugarog y mae, neu y gall symlu hei-bio i'r trofedd lleiaf a wna'r gennyt yn ddigofn, ond y mae o'i gwaredigaeth yn dyfod ffordd arall. Meddaf

gan hynny, pa foddyd bynnag y mae gyda chyfreithiau dynion lle y maent yn cael eu llygru a'u gwyrro, etto mai cyfraith Duw o'r cyfryw natur, fel os na chaiff dy waed di dy han, neu waed rhyw ddyn arall (canys nid yw yn gofyn dim llai) i'th waredu rhag ei melldith ddyledus i ti am ei thro seddu, i fodloni ei gwaedd a'i llef ofnadwy, ac i'th gyflwyno byth yn bur ac yn ddifeius ger bron Duw, (y cyfryw yw natur y gyfraith danllyd hon) yr wyt wedi dy andwyo pe b'ai gennyt fil o eneidiau; *Canys heb ollwng gwaed nid oes maddeuant*, Heb ix. 22. Dim maddeuant o'r pechyd lleiaf yn erbyn y gyfraith.

4. *Gwrth.* Ond, ti ddywedi, nid wyf i'n unig yn edifarhaa am fy muchedd aeth heibio, ac yn addaw na wnelwyf felly mwy, ond hefyd yr wyf 'nawr yn ymroi i fod yn gyflawn, ac arwain bywyd sanctaidd; ac 'nawr yn lle bod yn dro seddwr o honi, yr wyf yn ymdrechu i fod yn gyflawnwr o honi; Beth a ddywedwch chwi am hynny?

Att. Meddwl y gellit rodio fel angel Duw; y gellit gyflawnu'r holl *Ddeddf*, a byw o'r dydd hwn hyd ddiwedd dy einioes heb bechu mewn meddwl, gair, neu weithred, yr hyn sy'n amhosibl; ond meddaf, meddwl y gellit felly, etto y mae dy gyflwr cynddrwg (os wyt dan y *Cyfammod cyntaf*) ag erioed. Canys yn gyntaf, mae'n na's beiddi ddywed yd na's pechaist erioed ryw bryl neu gilydd; ac os felly, y mae'r gyfraith wedi dy gondemnio di; ac os felly, yr wyf yn sicr na ell i di a'h holl weithredoedd o gyflawnder symud ymaith y felldith ofnadwy ac anwrthwynebol sy arnat eisoes, trwy'r *Ddeddf*, yr wyt dani, ac yn erbyn pa un y pechaist; er i ti arwain y bywyd sanctaidd ag a arweiniodd dy erioed yn y byd hwn, gan dy fod tan *Ddeddf gweithredoedd*, ac felly nid tan y *Cyfammod gras*, y mae'n rhaid o'r dorri ymaith yn ddi seddyginaeth, canys yr wyt wedi pechu, er i ti wedi'n syw byth mor gyflawn.

Dyma y rhefymmau am yr hyn a ddywedwyd,

Yn gyntaf, y mae natur cyflawnder Duw yn galw am dano, hynny yw, y mae'n galw am gosb dragwyddol

ddol ar droeddwr y gyfraith hon; canys cyflawnder a'rhoddes, ac y mae yn edrych am iddi gael ei chyflawnu a'u hafuddhau yn waftadol, yn amgen y mae cyflawnder yn ymroi i gymmeryd lle, a chyflawnu ei fwydd, yr hyn yw colbi troeddwr y gyfraith; y mae'n rhaid i chwi ddeall fod cyflawnder Duw mor anghysnewidiol a'i gariad, ni all ei gyflawnder newid ei natur, cyflawnder yw os bodlonir, a chyflawnder yw os anfodlonir. Fe ellir cydmaru cyflawnder Duw yn y lle yma i dâr; y mae tân mawr wedi ei wneuthur mewn rhyw le, os cedwi allan o hono, tân yw; os syrthi iddo ti gai brofi mai tân yw; o herwydd pa ham y mae'r Apostol yn defnyddio hyn fel rhefwm i gynhyrfa'r *Hebreaid* i lynu wrth Jesu Crist, rhag iddynt syrthio dan gyflawnder Duw, *Heb.* xii. 29. *Canys ein Duw ni fydd dâr ysol, i'r hwn os syrthi, ni ddeui ddim o hono drachefn, fel ag y mae gyda'r rhai sy wedi syrthio i dâr naturiol; na ddeui, y mae'n rhaid i'r sawl a syrthio i hwn, i orwedd ynho'n drwywydd; fel ag mae'n eglur lle mae'n dywedyd.* *Eisyll* xxxiii. 14. *Pwy o bonom a drig gyda'r tan ysol? pwy o bonom a breswyllia gyda'r llosgfeydd tragwyddol? canys ni wyr cyflawnder wedi ei anfodloni unwaith pa fodd i dofturio wrth y troeddwr, ond y mae'n rhedeg arno fel Llew, yn ei ddal wrth ei wddi, yn ei daslu i garchar, yno mae'n rhaid iddo yn sicorwedd, a hynny i bob tragwyddoldeb, oddieithr i oddionddeb anfeidrol gael ei wneuthur drosto, yr hyn sydd yn amhosibl ei wneuthur gan neb o honom (ni) meibion *Adda*.*

Yn ail, mae ffyddlondeb Duw 'n galw am felldith ddisfeddyginaeth i gael ei thywallt ar y rheiny a fo byw a marw tan y cyfamod gweithredoedd. Os pechaist ond unwaith yr erbya y cyfamod bwriadw, pe diangit heb dy ddanno, mae'n rhaid i Dduw fod yn anffyddlon iddo ei hun, ac iw ei Air, yr hyn sy'n cytuno'n un. Yngynta, fe fyddai'n anffyddlon iddo ei hun, hynny yw, iw gyflawnder, sandcfeiddrwydd, gwirionedd, doethineb, a gallu, pe attalai ei gyflawnder rhag damio y rheiny a'i hanfodlono. Ac yn ail, fe fyddai'n anffyddlon iw ei Air (ei Air scrifenedig)

ac fe wadai, diarddelai, ac fe dorrai hwnnw, am yr hwn y dywedodd, Luc. xvi. 17. *Haws i Nef a daear fyned beibio, nag i un tippyn o'r gyfraith ballu, neu gael ei dirymmu: Yn awr, os na bydd iddo, yn ol gwir ddadguddiadau ei Air, i gymmeryd dial ar y rhai a syrthio tan y bygythiwn a'r melldithion a gyhoeddir ynho, ni allai ei Air gael ei gyflawnu.*

Yn drydydd, fe ddiarddelai ymadroddion ei Brophwydi, ac fe fodhau eiriau ei elynion, y mae ei Brophwydi yn dywedyd y bydd iddo ymddial, mae ei elynion yn dywedyd na wna, mae ei Brophwydi yn dywedyd, y bydd iddo gofio anwiseddau ei gaseion, a'u talu iw mynwes eu hun, ond y mae ei elynion yn dywedyd; meddynt, y gwnant o'r goreu, ac y bydd *Hedd-wb iddynt, er iddynt rodio yngbyndyrwydd eu ca-llonau*, Deut. xxix. 19. ac na bydd Duw mor fanwl ag y mae ei Air yn gorchymyn, ac ni wna fel ag y mae yn dywedyd: *Ond gad im' ddywedyd i ti, pe b'ai gennyt fil o eneidiau, a phob un o'honynt, o werth mil o fydoedd, fe gesyd Duw hwy eu gid ar yr un tan, os syrthiant o fewn condemniadau ei Air, a marw yn ddi Jesu, ie'r iawn Jesu; canys ni elâr torri 'r Ysgry-ther. Beth, a wyt yn tebyg y bydd i Dduw, Crist, Prophwydi, a'r Sgrythurau oll ddywedyd celwydd, a gwadu eu geiriau er dy fwyn di?* Ni bydd ond antur ddrwg iawn i ti i adael dy enaid ar hynny.

A'r rhesymmau am dano yw y rhai'n, yn gyntaf, am mai Duw yw Duw; ac, Yn ail, am mai dyn yw dyn.

Yn gyntaf, am fod Duw'n berffaith ac yn dragwyddol gyflawn; yn berffaith ac yn dragwyddol sanctaidd; yn berffaith ac yn dragwyddol ffyddlon; hynny yw, heb un cyfnewidiad, na chyfod troedigaeth, ond yn parhau yn berffaith yr un, ac fe all yn gystal beidio a bod yn Dduw, a newid natur ei Dduwdod. Ac fel ag y mae efe fel hyn yn berffaithrwydd pob perffaithrwydd, y rhoddes efe ei gyfraith iw hufuddhau; ond os byddai i neb ei throsedd, y sythient i ddwylaw ei dragwyddol gyflawnder, ac felly rhaid iddynt yfed o'i ddigofaint digyfnewid, yr hyn yw cyflawniad o'r

un cyflawnder. Meddaf, gan fod hyn, fel hyn, y *Ddeddf* wedi ei thorri, y mae cyflawnder yn cymmeryd lle, ac felly mae ffyddlondeb yn canlyn, i weled cyflawnder yn cael ei gyflawnu, ac hefyd i dystio ei fod ef yn wir, ac yn cyhoeddi ei anrhaethol, annioddefol, ac anghyfnewidiol ddialedd ar y troseiddwr.

Yn ail, am nad wyt ti mor anfeidrol a D U W. ond prif yn tlawd creuedig, yma heddyw, ac ymaith y foru; ac yn anabl i ateb Duw yn ei natur, hanfod, a phriodoliaethau, os ceir di wedi syrthio tano; canys ni all dy enaid na'th gorff wneuthur dim ag sy 'n anfeidrol yn y cyfryw fodd ag y gelli fodloni 'r Duw hwnnw, ag sy 'n anfeidrol yn ei holl briodoliaethau.

Ond er dadgan i chwi i bwrrpas drueni dyn trwy 'r *Ddeddf*, mi attolygaf arnoch i ddal sylw ar y pethau canlynol, heb law 'r hyn a ddywedipwyd eisoes. Yn gyntaf, mi gaf ddangos i chwi berygl y rhai sy tan y *Ddeddf*, fel ag y maent yn dysod oddiwrth *Adda* yn gyffredinol. Yn ail, fel ag y maent tan y eu personau eu hunain yn neillduol.

1. Fel ag maent wedi dysod oddiwrth *Adda*, maent mewn cyflwr truenus; canys fe adawodd *Gyfammod drylliedig* iddynt: neu cymmerwch y peth fel hyn, o herwydd iddynt hwy tra 'r oedd ynt yn tho ef dorri 'r *Cyfammod bwnnw*, O dyma'r tryfor, *Cyfammod* wedi ei dorri, a adawodd *Adda* iw hiliogaeth, yn gymaint ag y teyrnasodd angau ar ei holl blant, ac mae 'n teyrnasu hyd heddyw arnynt, fel ag maent yn dysod oddiwrtho ef, Angeu naturiol a thragwyddol, Rhuf. v. Fe allai feddwyn, dyngwr, gelwyddwr, lleidr, nad wyt yn meddwl am hyn.

2. Fe adawodd iddynt, nid yn unig *Gyfammod drylliedig*, ond hefyd fe gwnaeth hwynt (ei hunan) yn bechaduriaid yn ei erbyn: Efe gwnaeth hwynt yn bechaduriaid. *Oblegid trwy annufudd-dod un y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid*, Rhuf. iii. 19. Ac y mae hyn yn waeth na'r cyntaf,

3. Nid felly 'n unig, efe a'u disuddiodd o'u nherth trwy 'r hwn y gallasant ar y cyntaf sefyll, ac fe a'u gadawodd

dawodd yn ddim gwell na dynaion meirw. O gyflwr digynnorthwy! O mor dlawd ac mor druenus yw meibion *Adda*!

4. Ac nid selly yn unig, cyn iddo eu gadael, efe oedd y bibell trwy'r hon y trosglwyddodd y Diafol ei wenwyn ynghyd a'i natur achan i galonau meibion a merched *Adda*, trwy'r hyn y maent yn cael eu dwyn ymaith y dydd heddyw gyda'r fath gadernid, fel a g y maent yn rhedeg mor fuan i Uffern a'r Diafol, o herwydd pechod, a'r us o flaen gwynt cryf.

5. Mewn gair, fe ddygodd *Adda* hwynt allan o'u *Paradwys*, dyna un peth ychwaneg; fe dynnodd eu llygaid, dyna beth arall; fe a'u gadawodd i dywyfiad y Diafol. O ofnadwy! A elli wrando ar hyn a'th glustiau heb seinio a llosgi wrth dy ben! A elli ddarllain hyn, a pheidio a'i ystyried, ac heb deimlo dy gydwybod yn dechreu cnoi a rhuo. Os nad wyt, yr wyt yn sicr wedi dy feddiannu gan gythraul, neu wedi gwallgofi. Ond mi adawaf hyn heibio, ac mi ddeuaf at yr ail beth, yr hyn yw'r achos pa ham maent mewn cyflwr truenus, sef am eu bod yn eu personau neillduol eu hunain dani.

1. Gan hynny, mae'r rhai sy tan y *Ddeddf* mewn cyflwr truenus yn eu personau neillduol eu hunain; o herwydd eu bod dan yr hyn sy'n fwy parod (trwy eu gwendid) i felldithio na bendithio; y maent dan yr hyn a elwir gweinidogaeth damnedigaeth, 2 Cor. iii. hynny yw, maent tan yr ornwchwiliaeth, neu'r weinidogaeth honno, priodol waith pa un yw melldithio, condemnio, ac nid dim amgen.

2. Y mae cyflyrau'r rhai sy tan y *Ddeddf* yn draenus, nid yn unig am eu bod tan weinidogaeth ag sy'n condemnio, ond hefyd tan un ag sy'n disgwil odfa i gondemnio: nid yw'r *Ddeddf* yn disgwil lle i drugarhau, ond lle i felldithio a chondemnio; ie, hi ddaeth o bwras i ddadguddio pechod, Rhuf. v. 20. Y *Ddeddf* a ddaeth, medd yr Apostol, fel yr amlbaai y camwedd; neu fel yr ymddangosai yn beth ag mae Duw yn ei wir gafau; ac hefyd melldithio am y trosedd a wnaed fel ag mae efe yn dywedyd, *Melldigedig yw pob un nid yw*

*yw yn aros yn yr holl betbau a sgrifennir yn llyfr y ddeddf
iw gwneuthur bwynt, Gal. iii. 10.*

3. Y mae'r rhai sy dan y Ddeddf mewn cyflwr true-nus ; am eu bod tan y weinidogaeth honno ag sy 'n canfod bai'n waftadol yn usudd-dod y pechadur, yn gystal a'i anufudd-dod, (os na wneir mewn ysbryd iawn, yr hyn ni ddichon y rhai sy tan y Ddeddf ei wneud, am eu bod yn ddi ffydd) o herwydd pa ham, meddaf, mae 'n eu cyhuddo, gan ddywedyd, ni wnaed dim o hyn yn iawn, yn hannerog y gwnaed hyn, ni wnaed dim o hyn yn rhwydd, ac ni wnaed yr un accw yn berffaith, ac o gariad at Dduw : A thyma pa ham y mae rhai dynion, er eu holl ymdrech i fyw mor sanctaidd byth ag allont, yn ol y ddeddf, etto nid ydynt yn byw bywyd heddychol, ond yn llawn cyhuddiau, llawn euogrwydd a phoen cydwybod ; yn cael eu hunain yn methu yma, yn syrthio'n fyrr accw, yn esgeuluso'r da hyn ag mae'r gyfraith yn orchymyn, ac yn gwneud y drwg accw ag mae'r gyfraith yn wahardd, ond nid yw byth yn rhoi un gair da am eu holl boenau.

4. Y mae'r rhai sy tan y ddeddf mewn cyflwr true-nus ; am eu bod tan y weinidogaeth honno na fydd byth bodlon i'r hyn a wnelo y pechadur ; os wyt tan y cyfammod gweithredoedd, gweithia mor galed ag y gelli, ni ddwed byth, *Da y gwnaethoſt* ; ni ddwed byth, *Fy ngwas da* ; Na wna, ond yn waftadol hi fydd yn dy yrru 'n y blaen galettach, galettach, yn rhoi i ti orchymynion newydd, y rhai sy'n rhaid i ti eu gwneud tan boen damnedigaeth, oni's gwnai. Ie, y mae'r cyfrwy feistr ag y melldithia hi di, nid yn unig am dy bechodau, ond hefyd am nad yw dy weithredoedd da wedi eu gwneuthur fel ag y dylent.

5. Y mae'r rhai sy tan y Ddeddf mewn cyflwr tra thruenus ; o herwydd ei bod yn gorchymyn pethau amhosibl i'r rhei'ny sy tani eu gwneuthur : ac etto nid yw yn gwneuthur ond cyflawnder ; am fod gan ddynion ar y cyntaf, nerth yn *Adda i lefyll*, pe defnyddia-sent, ac fe roddwyd y ddeddf iddynt (fel y dywedais o'r blaen) pan oeddynt mewn llawn nerth ; ac am hynny

hyd yw yn gofyn byth yr un peth, gan mai nid y Duw a roddodd y nerth hynny, a'i cymmerodd ymaith. Mi rof i chwi gyffelybiaeth er eglurhau hyn; gadewch i mi roi i fy ngwas ddeg punt, gyda'r fiars hyn, *Gosod bwynt allan ar y fantais oreu i mi, fel y caffwyf fy eiddo gydag elw*; yn awr os gwna fy ngwas yn groes i'm fiars, a myned a threulio fy arian mewn ffordd anufudd, a ydyw'n un math o anghyflawnder ynofi i ofyn i fy ngwas yr hyn a roddais iddo ar y cyntaf? Ie, er na bydd gantho ddim i dalu, mi allaf ei daflu yn gyfreithlon i garchar, a'i gadw yno hyd nes caffwyf fodlondeb. Felly yma, fe roddwyd y *Ddeddf* i ddyn ar y cyntaf pan oedd mewn posiblwydd iw chyflawnu; yn awr gan hynny, er i ddyn golli ei nerth, etto mae'n gyflawn i Dduw ofyn yr un peth. Ie, ac oni wnant, meddaf, yr un pethau hynny ag sy'n amhosibl iddynt, mae'n gyflawn i Dduw eu damnio, gan mai hwynt hwy eu hunain a ddygodd eu hunain i'r cyflwr hyn; o herwydd pa ham medd yr Apostol, *Ni a wyddom am ba betbau bynnag y mae'r ddeddf yn ei dyweddyd, mai wrth y rbai sy dan y ddeddf y mae bi yn ei ddyweddyd; fel y caer pob genau, ac y byddo'r holl syd tan farn Duw, Rhuf.* iii. 19. A thyma dy gyflwr truenus di yr hwn wyt tan y ddeddf, Gal. iii. 10.

Ond os gwrthddadleu neb a dyweddyd, nid yw'r *Ddeddf* yn gorchymyn pethau amhosibl gan ddyn naturiol.

Mi atebaf y peth hyn fel ag y gwnaeth yr Apostol mewn peth arall tra chyffelyb iddo, gan ddyweddyd, *Nad ydynt yn deall na pha betbau y maent yn eu dyweddyd, nac am ba betbau y maent yn taeru: Onid yw'r ddeddf yn gorchymyn i ti garu'r Arglwydd dy Dduw, a'th holl galon, ac a'th holl enaid, a'th holl feddwl, ac a'th holl nerth? Etc.* A ddichon dyn naturiol wneud byn? *A ellwch wneuthur da y rbai a ymgynnefinodd a gwneuthur drwg? A newidia'r Ethiopiad ei groen, neu'r Llew-pard ei fryebni,* Jer. xiii. 23.

A ydyw'r *ddeddf* yn gorchymyn i ti wneud daioni a dim ond daioni, a hynny a'th holl enaid, calon, a

hyfrydwch ? yr hyn y mae'r ddeddf fel cyfammod gweithredoedd yn galw am dano) a ellî di sy'n gnawdol wneuthur bynny ? Nid oes un dyn o berchen deall, pe clywai di 'n dywedyd y gellit, na ddywedai dy fod wedi dy reibio, neu wedi llwyr gwallgoſi.

6. Y mae'r rhai sy tan y ddeddf mewn cyflwr truenus : o hérwydd pe baent yn dilyn y Ddeddf, neu'r cyfammod gweithredoedd ; meddaf, pe dilynent, ni thywysai byth mo honynt i'r nesoedd, na wnai, ond i'r gwrthwyneb tan y felldith. *Y mae yn amboſibl*, medd Paul, *i neb gael ei gyflawnbau trwy'r ddeddf*, (neu trwy ei dilyn) *canys trwy'r ddeddf y mae adnabod pechod*, ac fe'n condemnir trwyddi am bechod, yr hyn sy 'mhell oddiwrth ein tywys i fywyd, gweinidogaeth angau yw, *2 Cor. iii. Drachefn, Israel, yr bwn oedd yn dilyn ddeddf cyflawnunder, ni chyrraeddodd ddeddf cyflawnunder* ; *Pa ham? am nad oedd ynt yn ei cheifio trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y ddeddf*, Rhuf. ix. 31, 32.

7. Y mae'r rhai sy tan y Ddeddf mewn cyflwr truenus ; am na's gwyddant pa un a gant un gyflog byth am eu gwaith neu beidio ; ni chant ddim sierwydd a faddeuant eu pechodau, nac ychwaith un gobaith am fywyd tragwyddol : Ond eneidiau tlodion fel ag y maent, y maent yn gweithio am na wyddant pa beth, fel cefyl tlawd yn gweithio yn galed trwy'r dydd, a'r nos yn cael ystabl front am ei boen ; felly di elli dithau weithio yn galed holl ddyddiau dy fywyd, ac yn awr angen, yn lle cael gorhwyysfa ogoneddus yn Nheyrnas Nefoedd, fe allai y ceit, ie di gai am dy bechodau, ddarnedigaeth corph ac enaid yn Uffern i bob tragwyddoldeb ; yn gymaint fel ag y dywedais o'r blaen, os pechaisf, ni ddal y Ddeddf ddim sylw ar un weithred dda a wnaethost ; ond cymmeryd ei mantais i'r ddinystrio ac i doxi ymaith dy enaid am y peched a wnaethost.

8. Y mae'r rhai sy tan y Ddeddf mewn cyflwr truenus ; am nad yw Duw yn gwenu ar yr eneidiau a so marw tan y weinidogaeth honno, canys y cyfammod gras yw'r weinidogaeth trwy ba un y mae Duw yn gwenu

gwenu ar ei blant, gan eu bod yn Jesu Crist, Arglwydd y bywyd a'r cysur: Ond i'r gwrthwyneb i'r rhai sy tan y Ddeddf; maent hwy yn cael ei w̄g, ei geryddon, ei sygythion, ac mae'n rhaid ymdrin â hwynt gyda llawer o doster. *Oblegid ni thrigiasant bwy yn syngbyfammod i, minnau a'u besgeulusais bwytbau, medd yr Arglwydd*, Heb. viii. 9.

9. Y maent mewn cyflwr truenus; am eu bod allan o ffydd Crist: Nid oes dim o ffydd Crist yn y rhai sy tan y Ddeddf; canys nid gweinidogaeth ffydd yw'r weinidogaeth maent dani, *Y ddeddf nid yw o ffydd*, Gal. iii. 12.

10. Am na's derbyniasant yr ysbryd, canys *trwy wrandauiad ffydd* y mae derbyn yr ysbryd, ac nid trwy'r Ddeddf na'i gweithredoedd chwaith, Gal. iii. 2.

11. Mewn gair os byw a marw a wnai tan y Cyfammod gweithredoedd, ni wna Jesu Crist na gweddio drosot; nac ychwaith rhoi un diferyn o'i waed i olchi ymaith dy bechodau; ni chei fod ychwaith gymaint a'r lleiaf yn Nheyrnas Nefoedd; canys mae'r holl ragorfreintiau hynny yn dyfod i eneidiau dan Gyfammod arall, fel ag y mae'r Apostol yn dwedyd, *Canys nid yw'r cyfryw tan y ddeddf, eitbr tan râs*; hynny yw, y cyfryw ag sy 'n meddu rhan ym mendithion Jesu Crist, neu'r cyfryw ag sy wedi cael eu dwyn o tan y Cyfammod cyntaf i'r ail; neu o tan y Ddeddf i ras Efengyl Crist; heb yr hwn Gyfammod gras, a'i gael yn tho, nid oes un enaid a ddichon gael y gobaith lleiaf o fywyd tragwyddol, na dim llawenydd yn yr Ysbryd Glan, na rhan yn rhagorfreintiau'r saint, canys maent wedi eu cae i fynu oddiwrthystyr trwy derfynau a rhwymau'r Cyfammod gweithredoedd: Canys mae'n rhaid i chwi ddeall fod gan y ddau Gyfammod hyn eu gwahanol reolau a therfynau, i reoli ac i gadw mewn usudd-dod, neu i ganiatau rhydd-did i'r rhai sy tan bob un o honynt. Yn awr, mae'r rhai sy tan y Ddeddf o fewn ei chwmpas a'i hawdurdod hi, ac yn rhwym i fod yn ddarostyngedig iddi; ac os byw a marw a wnant tani, y mae'n rhaid iddynt sefyll a syrthio wrthi, fel ag y mae Paul yn dywedyd, *Iw Arglwydd ei bun*

bun y mae yn sefyll, neu yw syrbiu. Y mae'r Cyfannmod gras yn caniatau i hyd-did i'r fawl sy dian, gyd a gorchymyn u-fudd-dod i'r pethau cynnwysedig yntio, am b'rai y caf lefaru ychwaneg ar ol llaw.

Ond yn awr, er gwnenad y pethau o'r blaen yn fwy eglur, hynny yw, beth yw cyflwr pawb ag sy tan y Ddeddf; megis ag y dangosais i chwi ryw beth o natur y Ddeddf, felly hefyd mi ddangosaf i chwi i'r Ddeddf gael ei chwanegu a'i rhoi, fel y b'ai felly gyda'r rhai sy allan o'r Cyfannmod gras.

1. Fe roddes Duw'r Ddeddf fel yr amliai'r camwedd, Rhuf. v. 20. ac nid i dynnu camwedd neb ymaith, ond i ddadguddio'r pechod a genhediwyd ei soes, neu a genhedi'r ar ol llaw, gan-chwant y Diasol; meddai un o weithredoedd priodol y Ddeddf yw dangos pechod; mae wedi ei danfon i gael bai ar y pechadur, ac mae'n gwilio arno fel y gallo hi wneud felly, ac mae'n cymmeryd pob manteision, i wneud ei gwaith yn y rheini sy'n rhoddi clust iddi, neu nad ydynt, os oes ganthi awdurdod arnynt. Meddai, mae'n fel gwr wedi ei anfon gan ei Arglwydd i weled ac i chwilio i orchwylion a gweithredoedd pobl eraill, yn cymmeryd pob mantais i ddangos eu gwendidau, a'u methiant, ac iw ceryddu, ie, a'u troi allan o ffaf ei Arglwydd am hynny.

2. Un diben mawr arall pa ham y chwanegodd neu thoddes yr Arglwydd y Ddeddf, oedd fel na byddai gan ddy'n ddil i feio arno am ei gondemnio am droseddu yn ei herbyn. Chwi wyddoedd pe dygit dyn ior bron swyddog neu farnwr, a'i gondemnio heb un Ddeddf; fe ellit yn gyfawn geryddu neu gosbi yr hwn a'i condemniodd am roi barn arno; ie, fe all y dyn ei hunan gael gwell sail i ddadleu am ei rydd-did, na'r barnwr i ddadleu am ei gondemnio ef; ond ni chaliff pethau fod fel hyn ddydd y farn; ond i'r gwirthwyneb; canys fe fydd yn rhaid i bob un daro ei law ar ei enau, a dal ei dafod pan fo Duw yn rhoi barn arno; o herwydd pa ham medd yr Apostol, *Ni a wyddom am ba betbau bynnag y mae'r ddeddf*

ytrei ddywedyl, mai wrab y rbai syban, y ddeddf y mae
 bi yn ti ddywedyl, (hynny yw, mae'r holl orchymyn-
 ion, yr holl felldithion a'r bygythion ag y mae hi'n
 lefaru yn cael eu lefaru, medd efe,) fel y cauer pob
 genau; creffwch, mi attolygaf arnoch, fel y cauer pob
 genau, ac y byddo'r holl Tyd tan Farn Duw, Rhuf. iii.
 19. rhag i neb ddydd barn wrthdadlen yn erbyn
 barn Duw, fel y rheini yn y 25 o Masbaw, gan ddy-
 wedyl, Arglwydd pa bryd i'r welsom fel hyn ac fel
 hyn? A pha ham yr wyt yn rhoi'r cyfryw Farn
 condemniad arnom? Yn sicr y mae hyn yn anghys-
 iawnder: 'Yn awr er rhagflaenu hyn y rhoddwyd y
 Ddeddf; ie, fel y gallai ei ragflaenu i'r pwrras, fe
 rhoddes Duw hi mewn pryd, cyn i'r dad cyntaf be-
 chu? Neu tithau gael dy eni. Hefyd os byddai i'r
 cyfryw wrthdadleuon gael eu cylodi gan rai yn er-
 byn gwaith yr Arglwydd yn myned rhagddo mewn
 cyflawnder a barn, gan ddywedyl, Arglwydd, pa ham
 i'm condemnir fel hyn, ni's gwyddwn mai pethod
 ydoedd? 'Yn awr yn erbyn y ddau hyn y rhoed y
 Ddeddf, a hynt mewn pryd, ac felly mae'r ddau'n
 cael eu hatteb, 'Os daw'r cyntaf a dywedyl, Pa ham
 i'm bernir i? Pa ham i'm demnir i? Yna mae'r Ddeddf
 yn dyfod i mewn, hyd yn oed yr holl ddeg gorchy-
 myn, a phob un a'i lef yn erbyn dy enaid, y cyntaf yn
 dywedyl, fe bechodd yn fy erbyn i, damniwch ef;
 yr ail yn dywedyl, fe bechodd yn fy erbyn i mna,
 damniwch ef; a'r trydydd hefyd yn dywedyl yr un
 peth, yngbyd a'r 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. pob un o he-
 nynt yn ymoliwng yn erbyn dy enaid, os byddi maw-
 r tan y cyfamod cyntaf, gan ddywedyl, fe bechodd
 ef, neu hwy, yn ein herbyn ni, damniwch hwynt,
 damniwch hwynt: A gad i mi ddywedyl i ti hefyd,
 y bydd i'r deg Canon mawr hyn, wrth ymoliwng mewn
 cyflawnder yn erbyn dy enaid, ruo yn dy gydwybed,
 fel ag y bydd yn rhaid i ti o anfodd dy ddannedd,
 ddistewi yn suan a chae dy enau; a gad im ddweud i ti
 ymhellach, os ymddangos ger bron Duw, a'r deg gur-
 chymyn yn dy erbyn a wnae, fe fyddai gwell i ti gweil
 dy glynni wrth bron, a chael ieg, ie, deng mil o'r

Canons

Canons mwyaf yn y byd, i gael eu gollwng yn dy erbyn; canys ni ddichon y rheini'ny fyned ymhellach na lladd y Corph; ond hwy 'r Corph a'r Enaid, iw poeni yn Uffern gyda'r Diasol i bob tragicwyddoldeb.

3. Os gwrthddadleuir yn erbyn yr ail, gan ddyweddyd, ond Arglwydd, ni feddyliais i erioed fod y peth hyn neu'r peth arall yn bechod; canys ni ddywedodd neb ei fod felly; fe gymmer rhoddiad y *Ddeddf* hyn ymaith, gan ddyweddyd, fe'i rhoed i'th dad *Adda* cyn iddo bechu, neu cyn dy eni di, ac hi fu byth wedi'n yn dy enaid i'th argyhoeddi, a'th gyhuddo am wneud y peth nad oedd yn iawn. Medd y *Ddeddf*, oni ddywedais i ti yn ddirgel y cyfryw bryd yn y cyfryw le, pan oeddir yn gwneud y cyfryw beth, gyda'r cyfryw un, neu pan oeddir yn unig, fod hyn yn bechod, a bod Duw yn ei wahardd, am hynny os gwneit ef, yr ansodlonai Duw wrthyt am dano? A phan oeddir yn meddwl y cyfryw beth, y cyfryw bryd, oni ddywedais i ti, na wna felly; Fe fydd i Dduw dy daro, a'th gosbi, os gwneit ef? Ac heb law hyn, fe drefnodd Duw bethau fel ag yr oedd y *Ddeddf* gyda chwi yn eich teiau, yn eich biblau, ac hefyd chwi allasech ymddiddan a hi, ac am dani; pan y bo hi fel hyn yn haeru'r gwirionedd, fe wneir i chwi gyfadddef mai gwir yw: ie, felly bydd mewn rhyw ystyr hyd yn oed gydâ'r Cenhedloedd, a'r bobl baganaidd, ag sy'n fyrr o'r goleuni ydym ni 'n ei gael yn y rhannau hyn o'r byd *Canys* (medd yr Apostol) pan yw'r Cenbedloedd y rbai nid yw y *Ddeddf ganhynt* (hynny yw, yn scrisenedig fel ag y mae gennym ni) wrth naturiaeth yn gwneuthury petbau sy yn y *Ddeddf*, y rbai byn heb fod y *Ddeddf ganhynt*, ydynt *Ddeddf iddynt eu bunain*, y rbai sy'n dangos gweithredoedd y *Ddeddf* yn scrisenedig yn eu calonau, Rhuf. ii. 14, 15. hynny yw, mae Deddf gweithredoedd ynhynt wrth natur, ac am hynny, hwy fyddant yn ddiengus, canys fe saif eu cydwybod i fynu tros y gwirionedd o hyn, lle mae'n dyweddyd, *Au Cydwybod yn cyd dystiolaethu, a'u meddyliau yn cybuddo eu gilydd, neu yn eglusodi.* Ond

pa bryd? Pa bryd, *Yn y dydd y bar no Duw ddiargal-*
oedd dynion yn ol fy Efengyl i, trwy Jesu Crist, Rhuf. ii.
15, 16. Felly meddai dyma un diben arall pa ham
y rhoeddes yr Arglwydd y Ddeddf, sef fel y gallai
roi barn mewn cyflawnder, heb le iw feio am ang-
hyflawnder gan y rheini'ny a syrthio dani yn sydd y
farn.

4. Y diben rhoddes Duw'r *Ddeddf*, oedd, fel nid
yn unig y eaeit geneuau'r rhai fo marw allan o Crist,
ond hefyd fel y bo eu personau tan farn Duw, Rhuf.
iii. 19. ac yn wir dyma seilfaen y distawrwydd, (fel y
dywedais o'r blaen) hwy yn profi eu hunain yn euog,
eu cydwybodau yn sicrhau gwirionedd y farn a rodde
Duw arnynt, hwy ddeuant yn euog, neu tan Farn Duw,
hynny yw, yn llestri cymmwys i ddigofaint Duw i
gael ei dywallt iddynt, wedi eu llenwi o enogrwydd,
o herwydd trofediadau yn erbyn y gorchymynion:
*Fel hyn, gan hynny y caiff y rhai sy tan y *Cyfamor* i*
cyntaf, eu cymbwys i golledigaeth (Rhuf. ix. 22.) me-
gis ag y mae coed neu wellt, wedi eu cyflawn sychu,
yn gymmwys i'r tan; ac fe chwanegwyd, fe roddwyd
*y *Ddeddf*, ac mae'n llefaru i'r diben hyn, fel y gellit*
*dangos pechodau, cae geneuau rhag cwerylu: *Ac y by-**
dder, holl Fyd, deliwrch sylw, yr holl Fyd tan Farn
**Duw;* (yn Saesneg yn euog ger bron Duw), ac felly*
mewn cyflawnder cael eu bwrw ymaith byth bythoedd,
o herwydd eu pechodau.

Ac felly y bydd o herwydd y rhesymmau hyn.
1. O herwydd fod gan Duw amser i fawrhau ei Gy-
flawnder a'i Sant-eiddrwydd, ye gystai ag i ddangos ei
bir-ymaros a'i drugaredd. Yr ydym yn darllain yn
y Scrythur ei fod yn lânacb ei lygaid, nes y gall ed-
drycb ar an-wiredd, Hab. i. 13. Ni a gawn weled
byn yn wir y pryd hynny. Yr ydym yn darllain yn
y Scrythur y bydd iddo Fawrbau'r Gyfradd a'i gwas-
tbur yn anrhydeddus, ac fe'i gwna y pryd hynny mewn
gwirionedd.

Yn awr am nad yw'r Arglwydd yn taro mor fuan
ag y mae'n cael ei aros trwy bêchol, ni: bydd i en-
eidian gydnabod, na pharchu cyflawnder Duw; mid
ynt

ynt chwaith yn ystyried yr amser y caiff ei dderchafu (yr hyn fydd) pan fo dynion yn fyrthio tan ddigofaint Duw, fel cenllysg mewn temestl gref, 2 Pedr iii. 9.— Salm I. 21, 22. Yn awr gan hynny edrychwrch attoch eich hunain yr holl rai ydych yn cyfrif *dioddefgarwch a bir ymaros Duw yn aedi*; ac am ei fod yn bresenol yn ddistaw yn meddwl ei fod ef fel chwi eich hunain. Nag e, nag e, ond gwybyddwrch fod gan Dduw amser priodol at bob pwrpas o'i eiddo, ac yn ei amser efe a'i gwna'n rhyfeddol, er syndod a dinystr trwyddol yr enaid hwnnw yr ymdrinio ag ef yn ei gyflawnder a'i gyfraith. O fel y bydd iddo fawrhau ei gyflawnder! O fel y bydd iddo fawrhau ei sancteiddrwydd! Yn gyntaf, trwy ddangos i ddynion na's gall mewn cyflawnder, ac na's bydd iddo mo'u hachub, am iddynt bechu: Ac yn ail, na bydd iw sancteiddrwydd ef roi dim lle i'r cyfryw ystrueiniaid achan aros yn ei wydd, y mae ei olygon mor bur.

2. Am y gwna'r Arglwydd yn eglur y bydd cyflwr a'i air i bechaduriaid; nid oes lle i bechaduriaid ddisgwil diangc yn waistadol, er y gallant dros dro, eto ni chant fyned am ei holl waith yn ddi goff: na chant, ond hwy gant ei cyflawnder hyd at y ffyrlling, pan y cyflawnir pob bwgwth a melldith ar ben y troeddwr. Gyfaill nid oes un gair segur ag wyt ti yn ei ddywedyd, na's gwna Duw gyfrif a thi am dano; nid oes un celwydd ag wyt ti yn ei ddywedyd, na's gelw Duw di i gyfrif am dano; ie, ni chaiff un rhan o'th holl fywyd fyned heibio, na's bydd i'r Duw cyflawn fynnu ei brofi wrth ei gyfraith (os byddi marwtani) yn nydd y farn.

Ond chwi a ddywedwrch, *Pwy yw y rbai sy tan y Ddeddf?* Atteb, se ellir rhannu y rheiniy sy tan y ddeddf i dri math o bobl: Yn gyntaf, naill ai'r cyfryw ag sy'n *balogedig cyboedd*, neu'r cyfryw ag sy'n fwy llysn eu bywyd; ac se ddichon hyn iod mewn dwy ffordd, rhai mewn ffordd isel, a rhai mewn ffordd uwch.

3. Y mae y rheiniy tan y Ddeddf fel *Cyfannod gweithredoedd*, ag sy'n bechaduriaid annuwiol, halogedig

gedig cyhoedd, y cyfryw ag sy nid yn unig yn ym-hyfrydu mewn pechod, ond hefyd yn ymffrosllo o'i herwydd, ac yn hoffi'r meddyliau am ei wneuthur; Yn awr am y cyfryw ag yw y rhai'n, y mae Scry-thur yn Epistol cyntaf *Paul at Timotheus*, i. 9, 10. adn. nodedig iawn i'r pwrpas hyn, *Gan wybod byn*, (medd efe) nad i'r cyfiau'n y rhoddwyd y gyfraith (nid fel ag mae hi'n gysammod gweithredoedd) eitbr(i'r anghyflawn) i'r digyfraith ac anufudd, i'r rbai annuwiol a pbechaduriaid, i'r rbai disanctaidd a halogedig, i dad-leiddiaid a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion; i buttein-wyr, i wryw gydwyr, i ladron dynion, i gelwyddwyr, (edrych-wch, atti gelwyddwyr). i anu donwyr, ac (mewn gair) od oes dim arall yn wrth-wyneb i atbrauwaeth iacobus. Dyma un math o bobl sy dan y Ddeddf, ac felly dan ei melldith, cyfran pa rai yw hyfed i fynu y cwppan llawn o ddigofaint Duw, o herwydd pa ham mi a attolygaf arnoch i beidio a thwyllo eich hunain. Oni zwyddoch cbwi na cbaiff y rbai angbyflawn etifeddu Teyrnas Dduw? na godinebwyr, nac culunaddolwyr, na thorwyr priodas, na maweddwyr, na gwryw-gyd-wyr, na lladron, na chwybyddion, na meddwon, na disen-wyr, na chribddeilwyr, etifeddu Teyrnas Dduw, i Cor. vi. 9, 10. Eneidiau tlodion, yr ydych yn meddwl y gellwch gael eich pechodau, eich chwantau, a'ch ple-serau, ac etto gwneuthur o'r goreu, a chael myned yn rhudd ddydd y farn: Ond gwelwch beth y mae Duw'n ei ddywedyd am y cyfryw yn Deut. xxix. 19, 20. Yr bwn a ymfendithio yn ei galon ei bun, gan ddywedyd, Heddlwch fydd i mi, mi gaf fod yn gadwedig, mi unaf cystal ag eraill, yn y dydd y barno Duw'r byd trwy Jesu Grifft. (ond medd Duw) Ni arbedaf bwynt: na unaf, ond fe fyga fy nigllonedd a'm heiddigedd yn eu berbyn. Pa mor bellied? Hyd dywalltiad o'r boll felldithion sy 'n sgrifenedig yn llyfr Duw arnynt: Ie, medd Duw mi fyddaf yn un a hwynt; canys mi ddileaf eu henwau o'tan y Nesoedd. Ac yn wir mae'n rhaid ei bod felly, canys mae'r cyfryw eneidiau yn anghredinwyr, a than y Ddeddf, yr hon ni ddichon, ac ni ddengys un drugaredd iddynt; canys nid gweinidogaeth

nidogaeth trugaredd a bywyd yw, ond gweinidogaeth angen a distryw, fel y gwelwch, 2 Cor. iii. 7, 9. Ac mae'r holl rai hynny, bob un o honynt, ag fy'n bechaduriaid cyhoeddus halogedig dâni, a thani y buant er pan daethant i'r byd hyd y dydd heddyw; ac yn sicr hwy fyddant byw a marw dan yr un weinidogaeth, ac fe a'u demnir i bob tragwyddoldeb, oddieithir eu dychwelyd o'r *Cyfannod bwnnol* i'r *Cyfannod gras*, (am ba un y cas lefaru yn ei le) ac er hyn oll, mor ymffrostus a hunanol yw y rhai allan drygionus hyn, yn y dydd hwn o *Hir ymaros*; fel pe na b'ai un Dduw iw galw byth i gyfrif, un gyfraith iw condemnio, nac un tan Uffern iw dodi yn tho: Ond O! fel y cant eu twyllo? pan welont Crist yn eistedd ar *Orsedd barn*, wedi gesod heibio ei swydd offeiriadol a phrophwydol, ac yn ymddangos yn unig fel barwr i'r rhai drygionus? Pan welont holl Gof-lyfrau'r Nefoedd wedi eu hago-ryd, pan welo pob un ei enw yn llyfr y gyfraith allan o lyfr y bywyd, pan welont Dduw yn ei fawrhydi, Crist yn ei fawrhydi, y Saint yn eu hurddas, ond hwy eu hunain yn eu halogrwydd, beth ddywedant y pryd hynny? i ba le y ffuant? ymha le y gadawant eu gogeniant? Esay x. 3. O gyflwr echrydus!

2. Y mae y rheini'ny dan y *Ddeddf*, nad yw'n peidio a'i thorri a'i haentufuddbau yn unig, ond yn byw ar ol y *Ddeddf*, mor fanwl byth ag y gallont, er cyfawnhad trwyddi; hynny yw, er i ddyn ymgadw rhag pechodau yn erbyn y *Ddeddf*, ac ymdrechu iw chadw, a rhoi ei hunan i synu iddi; etto oni edrych ymhellach na'r *Ddeddf* y mae byth dani, er ei holl ufuddod i'r *Ddeddf*, se gaiff ei ddinysfrio trwy'r *Ddeddf* honno. Gyfaill, mae yn rhaid i ti ddeall mai nid y rhai halogedig yn unig sy dan y *Ddeddf*: nag e, ond y mae yn rhaid i chwi ddeall y dichon dyn gael ei ddychwelyd o fywyd ofer, rhydd, cyhoeddus, halogedig, a phechu yn erbyn y *Ddeddf* i fywyd sanctaidd cyfawn crefyddol, ac etto bod yn yr un cyflwr, dan yr un *Ddeddf*, ac mor sicr i gael ei ddamnio a'r lleill fy'n fwy halogedig a phehrydd. 'Ac er y gelli ddywedwyd fod hyn yn rhysedd iawn, etto mi a'i dywedaf,

daf, ac a'i profaf yn wir. Darllen: yn ddeallus y Scrythur honno yn Rhuf. ix. 30. lle mae'r Apostol yn llefaru am yr un peth, gan ddyweddyd, *Ac Israel, yr bw̄n oedd yn dilyn Ddeddf cyfawnder, croeswch, yr bw̄n oedd yr alym Ddeddf cyfawnder, er ei holl ddiliniad ddisrifol, neu ganlyn ar ol Ddeddf cyfawnder, ni cbyrbaeddedd Ddeddf cyfawnder.* Y mae yn arwyddo cymaint a hyn i ni, bydded dyn byth mor ddisrifol, mor wresog, mor ddiysgog, mor ystyniol, mor barod, mor rhydd, ac ewyllysgar i ddilyn y Ddeddf a'r cyfawnder o honi, os bydd dani fel Cyfammod, se ddarfn am dano, y mae wedi ei goll, y mae wedi ei ddifuddio o fywyd tra, gwyddol, am nad yw dan weinidogaeth bywyd (os bydd marw yno). Darllenwch hefyd Gal. iii. 10. yr hon sy'n dyweddyd, *Canys cynnifer ag y sy o weithredoedd y Ddeddf tan felldith y magnt, deliwch sylw, Cynnifer ag y sy o weithredoedd y Ddeddf.* Yn awr bod o weithredoedd y Ddeddf, yw bod o weithredoedd cyfawnder y Ddeddf; hynny yw, ymgadw rhag pechodau yn erbyn y Ddeddf, a chadw ei gorchymynion, goreu byth ag y gallont am eu bywydau, neu a'r holl nerth sy ganthyn; o herwydd pa ham mi atolygaf arnoch ei ystyried, canys anwybodaeth dynion o hyn, yw'r achos pa ham y mae llawer yn myned yn y blaen, gan fforddwl bod ganthyn hawl yng Nghrist; o herwydd eu bod wedi diwygio, ac yn ymgadw rhag pechodau yn erbyn y Ddeddf, pa rai, pan delo oll yn oll, a ddemnir er hynny, am nad ydynt wedi eu dwyn o'r Cyfammod Gweithredoedd, a'u dodi dan y Cyfammod Gras,

Gwrb. A ellwch chwi wneud y pethau byn yn eglur mewn gwirionedd oddiwrth air Duw? yr wyf yn tybied bod ymrefymmu fel hyn yn ddieithr iawn, y dichon dyn ymdrechu cymaint ag a allo i rodio yn ol Cyfraith Duw, ac etto er hynny bod byth tan ei melldith, Attolwg eglurwch ef.

Ans. Gwir yw y mae hyn yn ymddangos yn ddieithr iawn, mi wñ o'r gors, i'r dyn anianol yr hwn sydd etto yn ei anghrediniach, o herwydd ei fod yn myned ar ol ei reisian tywyll: o'm rhian i, mi wñ ei fod felly.

ac mi wnaf sy ngorau i'th argyhoeddi dithau o'r gwirionedd o hono.

Yn gyntaf, gan hynny, y mae'r *Ddeddf* fel hyn yn fanwl ac yn llym, fel os pecha dyn ond unwaith yn ei herbyn, (meddaf,) fe ddarsu am dano yn dragwydd yn ol y *Ddeddf*, os byw a marw wna tani fel Cyfammod Gweithredoedd: Os ydych am fodlondeb mewn perthynas i'r gwirionedd o hyn, darllenwch ond Gal. iii. 10. Lle mae yn dywedyd, *Melldigedig yw pob un* (hynny yw ni chaiff neb ddiange yn ol y Cyfammod gweithredoedd) *nid yw yn aros yn yr holl bethau* (creffwch yn yr holl bethau) *a scrifenir yn llyfr y ddeddf i w gwnethur bwyt*; attolwg deliwrch sylw, dyma felldith yn y lle cyntaf, os na wneir pob peth a scrifenir yn llyfr y *Ddeddf* a hynny yn waftadol befyd; hynny yw, yn ddi fethiant, neu heb un pall, fel ag y dywedais o'r blaen. Yn awr nid oes un dyn yn y byd, nad yw, cyn iddo ddechreu usuddhau i'r gorchymyn lleiaf, wedi pechu yn ei erbyn yn ei berson ei hun, a'i dorri. Mi debygwn fod yr Apostol yn egluro hyn yn hynod iawn, yn y drydedd a'r bummed o'r *Rhufeiniaid*, mewn un mae'n ymdrechu profi bod pawb wedi trofeddu yn yr *Adda* cyntaf, fel ag yr oedd efe yn berson cyffredinol yn cynyrschioli ei hunan a ninnau i sefyll a syrthio, Rhuf. v. 12. *Am hynny* (medd efe) *megis trwy un dyn y daeth pechod a marwolaeth trwy bechod, ac fel yw yr aeth marwolaeth ar bob dyn, creffwch ar hynny, ond pa ham?* yn gymaint a phechu o bawb; hynny yw, yn gymaint a bod pawb wrth naturiaeth yn euog o bechod gwreiddiol, y pechod a wnaed gennym ni yn *Adda*: Felly dyma un achos pa ham na ddichon neb gael eu cyflawnhau trwy eu hufudd-dod i'r *Ddeddf*, o herwydd iddynt yn y lle cyntaf ei thorri yn eu rhieni cyntaf. Ond yn ail, os gwrtwynebir hyn gan ddynion cwerylus er nad oes un seifsaen i hynny, y mae gan *Paul* reswm arall i gadarnhau'r athrawiaeth hon, gan ddywedyd, *Canys ni a brofasom* (o'r blaen) *fod pawb, yr Iuddewon a'r Groegwyr tan bechod.* Yn gyntaf, *megis ag y mae yn scrifennedig, nid oes neb cyflawn, wag oes un.* Yn ail, *Gwyrasant oll, aethant su gid* (creffwch, eu

en gids yn anfuddiol; nid oes un yn gwnaethur daiont, nac oes un. Yn drydydd, Bedd agored yw eu Ceg; a'u tafodau y gwnaethant ddiell; gwenwyn aspiaid sydd dan eu Gwefusau. Yn bedwarydd, Y mae eu Genau yn llawn Melldith a Chwierwedd. Yn bummed, Buan yw eu traed i dywallt Gwaeid. Mewn gair, Disryw ac afawydd sydd yn eu ffyrdd, a ffordd tangnafedd nid adnabuant. Yn awr, medd etc, wedi profi'r pethau hyn mor eglur, y Casgliad oddiwrth y cwbl yw hyn, Pa betbau bynnag y mae'r ddeddf yn ei ddywedys, (mewn perthynas i ddangos pechod, a'r felldith ddyledus iddo) wrth y rhai sy dan y ddeddf, y mae yn ei ddywedys oll, fel y cauer pob genau, ac y byddo'r boll syd dan Farn Duw; Rhuf. iii. 9.—i'r 19. Felly dyma pa ham na ellir ein cyflawnhau trwy'r Ddeddf, ses am ein bod yn y lle cyntaf wedi pechu yn ei herbyn, canys gwybydd hyn yn sier, os caiff y Ddeddf y fantais leiat yn dy erbyn, trwy dy waith yn pechu yn ei herbyn, y cwbl a glywi oddiwrthi ar ol llaw, yw Melldithiwch, Melldithiwch, Melldithiwch ef, am nad arbosodd yn yr boll betbau a scrifennir yn llyfr y ddeddf iaw gwnaethur bwynt.

Yn ail, ni elli fod yn gadwedig trwy Gyfraith gyflawn Duw, y Cysammod cyntaf, o herwydd, (ynghyd a'th Gyflwr truenus, trwy bechodau gwreiddiol a gweithredol, cyn dy ddyfod i ddilyn y Ddeddf,) wedi dy dro at y Ddeddf, di bechaisf lawer gwaith yn ei herbyn. (Mewn llawer o betbau yr ydym ni barb yz llithro): Felly yn awr gan fod dy Gyflawnder ei i'r Ddeddf, wedi ei gymmysgu a chwant llygredig, godin, cybydd-dod, balchder, talon yn cyfodi yn erbyn Duw, oerselgarwch ferch tuag ato, gwrth-duedd i Ddyledswyddau daionus, dywedyd Geiriau ofer, ymryson yn y galon, a'r cyffelyb; meddaf, gan fod pethau fel hyn, y mae Cyflawnder y Ddeddf yn rhy wan trwy ein Cnawd ni, (Rhuf. viii. 3) ac felly er ein holl Ufudd-dod i'r Ddeddf, yr ydym eto trwy ein Gwendid ni dan Felldith y Ddeddf; canys, fel ag y dywedais o'r blaen y mae'r Ddeddf mor sanctaidd, mor gyflawn, ac mor dda, fel na's gall hi oddef un methiant na gwyrm yn y rhai sy'n disgwil am fywyd trwyddi, Melldigedig

yw pob a nid yw yn aros ymboeth pob, Gal. iii. 10. Ac se wyddai *Pas* hyn o'r gorau yr hyn a wnaeth idde dafu ymaith ei holl Gyflawnder ei hun, (ond chwi a ddywedwch ei Gyflawnder ei hnni oedd hwnnw).

Asteb. Yr un oedd yr hwn a alwodd efe ei Gyflawnder ei hun, a'r hwn a alwodd wed'yn Cyflawnder y Ddeddf, gwel. *Pbil.* iii. 7, 8, 9, 10. ac nid yw yn ei gyfrif ond fel tom ar ei escidiau; a hynny, fel y ceftif ef yng Ngwrist, ac y byddai cadweddig heb Weithred oedd y Ddeddf, *Rhuf.* iii. 8.

Ond yn drydydd, Gad fod y Cyflawnder o'r Ddeddf sy gennyt yn bar, yn berffaith, heb y methiant neu'r bai lleiaf, heb ei gymmyscu yn y mesur lleiaf a meddwl pechadurus; etto se syrthiai yn fyrr jawn o'th gyflwyno di yn ddifai ger bron Duw, ac mi brofaf hynny trwy y rhesymau hyn. Y cyntaf, Na ddichon dim ond Crist, ryddhau eneidian oddiwrth y felldith. Ni all ddim arall en cyflwyno yn berffaith ger bron yr Arglwydd; yn awr nid Crist yw'r Ddeddf; am hynny ni ddichon y Ddeddf foesol (trwy ein holl Ufudd-dod iddi) ein gwaredu oddiwrth y Felldith sy ddyledus i ni, *A&T.* iv. 2.

Yr ail, Na ddichon y Cyflawnder hynny nad yw yn Gyflawnder ffydd (hynny yw trwy gredu yn Jesu Crist) byth fodloni Duw. Yn awr nid Cyflawnder y Ddeddf fel Cyfammod Gweithredoedd yw Cyflawnder y ffydd; o herwydd pa ham ni all Cyflawnder y Ddeddf, a wneir gennym ni, dan y Cyfammod hwnnw, byth fodloni Duw. Fe brofir y cyntaf yn *Heb.* xi. 6. *Eitbr heb ffydd amhosibl yw rhynghu bodd Duw*, deliwrch sylw, amhosibl yw. Fe brofir yr ail fel hyn. *A'r ddeddf nid yw o Ffydd*, Gal. iii. 12. *Rhuf.* x. 5, 6. wedi eu cydmaru a Gal. iii. 11. *Ac na chyflawnheir neb trwy'r Ddeddf ger bron Duw, eglur yw; oblegid y cyflawn a ffydd byw trwy ffydd*, a'r Ddeddf nid yw o Ffydd. Ond er mwyn i'r rhai gwan eu deall ei amgyfired yn well, mi a'i profaf fel hyn.

Yn gyntaf, y mae yn rhaid i'r Enaid a gaffo fywyd tragwyddol ei gael trwy hawl pwrcas, neu bryniad (*Heb.* ix. 22. *Epb.* i. 7.). Yn ail, y mae yn rhaid i'r pryniad neu'r prynedigaeth, fod trwy waed Crist, *Y*

mae

mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef. *Heb. ollwng gwaed nid oes Maddeuant.* Yn awr ni ally ddeddf ddim marw, ac felly rhyddhau pechaduriaid trwy bwrcas Gwaed, yr hwn yw'r bodlondeb y mae Cyflawnder yn ei ofyn. Darllenwch yr un Scrythur, *Heb. ix. 22.* Y mae Cyflawnder yn galw am fodlondeb, o herwydd ti droseddaist ac a bechaist yn ei erbyn, ac y mae yn rhaid iddo gael bodlondeb; am hynny ni d dichon y cwbl a ell i byth ei wneuthur, ddwyn prynedigaeth i mewn; pe dilynit y ddeddf hyd flaen yr hoel fel y dywedwn, canys nid gollwng Gwaed yw hyn oll; cred, a gwybydd yn sicr, pe buafit yn pechu ond un pechod, cyn i'r ddychwelyd at y ddeddf; y bydd i'r un pechod hynny andwyo dy Enaid, oni olchir ef ymaith a gwaed, hyd yn oed a Gwerthfawr Waed Jesu Crist, yr hwn a dywalltwyd pan oedd ar y Groes ar fynydd Calfari.

Gwrib. Ond (chwi ddywedwch) mi dybygwn, y gwna rhoddi ein hunain i arwain bywyd cyflawn, i Dduw i edrych yn well arnom, ac felly ein gadael i fod yn gadwedig trwy Crist, am ein bod mor ewyllysgar i ufuddhau iw Gyfraith ef.

Att. Nid gwaith pechaduriaid yn bod yn ewyllysgar i ddilyn y ddeddf sy'n annog Duw i drugarhau wrth-ynt, ond am ei fod ef yn ewyllysi eu hachub hwynt. *Nid am dy Gyflawnder di, nag am uniondeb dy Galon,* yr wyt ti yn myned i feddiannu y Tir, Deut. ix 5. Yn awr deall hyn, os dy ewyllysgarwch di i wneuthur Cyflawnder, oedd yr achos cyntaf a gyffrodd Dew i drugarhau wrthyt trwy Crist, yna y mae yn rhaid mai nid yn rhad trwy Ras y mae. (Meddaf yn rhad; ond y mae Duw yn dy garu di yn rhad ac yn dy achub ar ammodau rhad, heb gennyt ddim ymlaen llaw i wneuthur iddo dderbyn dy Enaid yn gymmeradwy, ond Gwaed Crist yn unig; felly caniatau'r cyfryw Egwyddor, fyddai caniatau fod Gras iw fwynhau trwy weithredoedd y ddeddf; yr hyn fyddai mor ddued cyfeiliornad a'r duaf yngbhelleodd tywyllaf Pabyddiaeth, ac hefyd mor llwyr writhwyneb i'r Scrythur. *Canys fe'n cyflawnheir yn rhad trwy Ras, trwy'r Prynedigaeth sy*

yng *Ngbrifft Jēsu*, nid trwy'r daioni sydd yno'n, neu a wneir gennym ni ein hunain (*Rbif.* iii. 24.) Nag e, Ond trwy ffydd heb *Weithredoedd*; (cresswch ar hynny) heb weithredoedd y ddeddf, ad. 28. Drachefn, *Nid o Weithredoedd, fel nad ymffroisiai neb*, *Eph.* ii. 9. Nag e, nag e, medd ese, *Nid yn ol ein gweithredoedd* (neu ein Cyflawnder) ni, ond yn ol ei arfaetb ei bun a'i *Ras*, yr hwn a roddwyd, (rhad Rodd) i ni yng *Ngbrifft Jēsu* nid yn ddiweddar, ond) *cyn dechreu'r byd*, 2 *Tim.* i. 9.

Gwrb. Ond chwi ddywedwch, pa ham gan hynny, y rhoddodd Duw y ddeddf, os na allwn gael Jechydwriaeth trwy fyw ar ei hol?

Att. Mi ddywedais i chwi o'r blaen, roddi'r ddeddf i'r dibenion canlynol.

1. Fel y cefit dy argyhoeddi o'th bechdan, ac fel yr ymddangosont i ti yn dra phechadurus; yr hyn a wneir trwy'r ddeddf yn y ffyrdd canlynol: Yn gynataf, trwy ddangos pa fath Dduw sanctaidd yw'r hwn a roddodd y ddeddf; ac yn ail, trwy ddangos i ti dy ailenid a'th ddrygioni; i ti, yn wrthwyneb i'r Duw sanctaidd, droseddu yn erbyn, a thorri ei ddeddf sanctaidd et; am hynny, medd *Paul*, *Y ddeddf a ddaeth fel yr ambaai'r comwedd*, *Rbif.* v. 20. hynny yw, trwy ddangos i'r creadur Sancteiddrwydd Duw, ac hefyd ei halogrwydd ei hun.

2. Fel y gellych wybod na ddamnia Duw mo honot am ddim yn nydd y Farn.

3. Am na synnai Duw fod lle gan neb i gwerylu yn erbyn ei waith yn eu cyflawn gondemnio y dydd hwnnw.

4. Am ei fod am wnenthur i ti wybod mai Duw pur, a sanctaidd ydyw.

Hal. Gan i chwi lefaru mor belled a hyn, mi ddymunwn i chwi waenthur cymaint a dangos mewna rhai pethau neillduol, beth a wnaeth dynion, pwy mor belled yr aethant; a pheth a dderbyniasant ac etto dan y Cyfammod Gweithredoedd, yr hwn ydych yn ei alw Gweinidogaeth Damnedigaeth.

Atsb. Y mae hwn yn Gweliwn ryw beth anhawdd, ac mi ddylwn fod nid yn unig yn gynnil, ond hefyd yn

yn gywir ac yn ffyddlon yn ei atebiad. Yn mae'r Cwestiwn yn cynnwys tair rhan neillduol. Yn gyntaf, Beth a wnaeth dynion. Yn ail, Pwy mor bellod yr aethant. Yn drydydd, pa beth a dderbyniasant ac eto dan y ddeddf, neu'r Cyfammod Gweithredoedd; ac felly mewn cyflwr condemniol.

Am y cyntaf, mi lefarais ryw beth yn gyffredinol am dano efoes, ond er mwyn i ti ei ddeall yn well, mi gaf lefaru yn fwy neillduol. Yn gyntaf, fe gafodd, ac fe ddichon dyn gael ei argyhoeddi a'i boeni am ei bechodau, ac eto bod dan y Cyfammod Gweithredoedd, a hynny mewn modd dwfn ac ofnadwy iawn, yn gymaint ag y dichon deimlo eu pwys yn annioddefol ac yn rhŷ drwm iw dwyn, fel Cain, Gen. iv. 13. *Mwy yau fy ngbosbedigaeth nag y gallaf ei addaf.*

Yn ail, fe ddichon dyn so yn byw fel hyn dan deimlad o'i bechodau, edifarhau, a bod yn ddrwg ganddo am danynt, a bod er hynny dan y Cyfammod Gweithredoedd, a bod mewn cyflwr damnedig, Mat. xxvii. 3. *A phan welodd efe (Judas) bu edifar ganddo.*

Yn drydydd, fe ddichon dynion nid yn unig gael eu hargyhoeddi, ac hefyd edifarhau am eu pechodau, ond hwy allant hefyd ddymuno gweddiau plant Dowdrosynt, ac eto bod dan y Cyfammod Gweithredoedd a'r Felldith; Eccl. x. 16, 17. *Yna Pharaoh a alwedd am Moses ac Aaron ar frys; ac a ddywedodd, Pechais gweddiwch ar yr Arglwydd eich Duw, ar iddo dymus ymaith y plaau byn addiwrthys.*

Yn bedwerydd, Fe ddichon dyn ymddarolwag am ei bechodau a'i annfudd-dod yn erbyn ei Dduw, ac eto bod dan y Cyfammod bwnnw. Gwel. i Bren. xxi. 24 i'r 29.

Yn bummed, Fe ddichon dyn wneuthur iawn i ddynion am y camwedd a wnaeth iddynt, ac euo bod dan yr un Cyfammod.

Yn chwached, Fe ddichon dyn wneuthur llawer o waith dros Dduw yn ei Gehedolaeth, ac eto bod dan y Cyfammod cyntaf; fel *Job*, yr hwn a wnaeth yr hyn a archodd yr Arglwydd iddo, a Bren. ix. 25, 26. ac eto fe fygythiodd Duw *Job*, er iddo wneuthur y peth

peth a órchymynodd yr Arglwydd iddo, o herwydd na's gwnaeth oddiwrth wir Egwyddor, pe gwnaethai, ni buasai'r Arglwydd, yn dywedyd, *Ar fyrder, y dial-af Waed Jezeel ar Dy Jebe, Hos. i. 4.*

Yn seithfed, Fe ddichon dynion wrando, ac ofni Gweision yr Arglwydd, a'u mawr barchu; ie, hwy allant, nid yn unig gwrando, ond gwrando a gwneuthur, a hynny yn ewyllysgar hesyd, ac nid yn unig un neu ddau beth, ond llawer o bethau; deliwr sylw, fe a wna'i lawer o betbau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllysgar, ac etto bod yn golledig, Gwel. *Marc. vi. 20.* Canys Herod oedd yn ofni Ioan (pa ham? nid am fod gan Ioan un awdurdod wladol arno, ond) gan wybod ei fod yn wr cyflawn, ac yn sanctaidd; ac a'i parchai ef, ac wedi iddo ei glywed; fe a wna'i lawer o betbau, ac a'i gwrandawai yn ewyllysgar. Fe allai, dy fod yn meddwl, am dy fod yn gwrando hwn a hwn, dy fod yn well na'th Gymydigion: Ond gwybydd yn sicr, y gelli nid yn unig wrando, ond y gelli wrando a gwneuthur, a hynny nid fel o dy anfodd, ond yn ewyllysgar, aet etto bod yn Herod byth. Yn elyn byth i'r Arglwydd Jesu. Ystyria hyn, mi atto-lygaf arnat.

2. Ond yn ail, at yr ail beth, yr hyn yw, Pa mor bell y gall y cyfryw un fyned, i ba beth y gall gyrraedd, pa beth a all fwynhau? ac etto bod yn ddynt andwyol, tan y Cyfammod gweithredoedd.

At. Yn gyntaf, fe all gael ei dderbyn i gymdeithas y sant, fel ag y maent mewn ffordd weledig yn cyd-adio, hwy allant radio law yn llaw yngyd, (gwel. *Mat. xxv. 1, 2.* lle mae yn dywedyd) *Yna tebyg fydd teyrnas nesodd* (hynny yw cymdeithas weledig professwyr Crist) *i ddeg o forwynion, y rhai gymmerasant eu lampau, ac a aetbant allan i gyfarfod a'r Priod fab.* A phump o bonynt oedd gall, a phump oedd ffol. Y mae y rhai'n yn y lle cyntaf yn cael eu galw yn forwynion; hynny yw, y cyfryw ag oedd wedi diangc rhag halogedigaeth y byd: Yn ail, fe ddywedit iddynt fyned allan; hynny yw, o egwyddorion a thraddodiadau dynion: yn drydydd, hwy gytunasant i gymmeryd eu lampau

lampau gyda hwynt ; hynny yw, a brioffiau eu hysbain yn weision i Jesu Crist, hynny yw, rhai sy'n disgwyl arno, ac wrtho ; ac etto pan y daeth, casas yr hanner o honynt (sef o'r rheiny ag oedd yn forwyntion) ag oedd a lampau ganthyr, ac aethant allan o halogedigaeth y byd, a defodau dynion, y cyfryw ag a gollodd eu ha-neidiau gwerthfawr (gwel adn. 10) yr hyn ni wnaethant pe buasent tan y Cyfannod Gras, ac felip nid tan y *Ddeddf*.

Yn ail, hwy allent gyrraedd i lawer iawn o anrhuddedd ynglymdeithas y cyfryw broffeswyr (yr hyn a ellir ei gyfrif yn anrhuddedd) yn gymaint ag yr ymddiriedir achofion eglwyfig yn es dwylaw, a'u gadael i ddwyn y god, fel y gwnaeth *Judas*. Nid wyf yn lefaru hyn i gywilyddio'r saint, ond am fy mod yn es caru, yr wyf yn eu rhybuddio ; etto yr wyf yn lefaru i'r diben, fel os bydd i'r Arglwydd i guro wrth ddrws encisiau proffeswyr iddynt ystyried *Demas*.

Yn drydydd, hwy allant gyrraedd i lefaru'r gair fel gweinidogion, a dyfod yn bregethwyr Efengyl Jesu Crist ; yn gymaint ag y bydd i'r bobl ymhlieth y rhai maent yn byw, i gymmeryd i fynu'r ddiareb mewn perthynas iddynt gan ddywedyd, *A ydyw ef befyd ymmysg y prophydy?* Fe all bod ei ddoniau mor rhagorol, ei dafod mor areithiol, ei fatter mor gymmwys, fel ag y dichon lefaru a thafod fel angel, a llefaru am y dirgelion cuddiedig, ie, am danynt oll ; creffwch ar hynny, (1 Cor. xiii. 1,2,3,4.) ac etto bod yn ddim, heb fod yn un o'r rhai a enneiniodd yr Arglwydd ac Ysbryd y gras yn gadwedigol, hwy er hynny allant fyw a marw tan felldith y *Ddeddf*.

Yn bedwarydd, hwy allant fyned etto ymhellach, hwy allant gael doniau Ysbryd Duw, y rhai ddichon eu galluogi i fwrrw allan gythreuliaid, i symud y bryniau'r neu'r mynyddoedd mwya yn y byd ; ie, hwy allant gael eu donio yn y cyfryw fod, fel ag y prophwydant am bethau i ddyfod, y pethau mwya gogoneddus, hyd yn oed dyfodiad ein Harglwydd Jesu Crist, i deyrnasu ar ei holl elynion, ac etto bod ond *Balaam*, prophwyd drwg ac ynfyd, gwel. 2 Pedr ii. 16. — Num. xxiv. 16 i'r 25.

Yn

Yn bummmed, hwy allant nid yn unig barbau fel
byn dros dro. dros ychydig amser, ond parhau fel byn
hyd ddyfodiad ein Harglwydd Jesu Grist gyda'i Angyl-
ion sanctaidd; ie, ac heb gael eu dadguddio i'r saint hyd
y dydd hwanw yn unig. Yna y cyfododd yr holl forwyn-
ion bynni (y call a'r ssol) Yna! pa bryd? pa bryd, pan
glywyd llais y Priodfab, a wele'r Priodfab yn ddyfod, ewch
allan i gyfarfod ag ef (Math. xxv. 1 i'r 6.) ac etto
allan o'r Arglwydd Jesu Grist, ac etto tan y Daeddff.

Yn chweched, Ie, ymhellach, hwy allant nid yn
unig barbau mewn proffes byd y pryd bynni (gan se-
ddwl eu bod tan ras yr Efengyl, (pan mewn gwirio-
nedd y maent tan felldith) ond hyd yn oed pan ddel
y Priodfab, hwy allant o hyd fod mor hyderus, fod
eu cyflwr yn dda, fel ag y bydd iddynt ymresymmu'r
matter a Christ, pa ham na chant eu gollwng i deyr-
nas gogoniant, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd,
oni swytasom, ac yfasom yn dy wydd? Ac oni ddyfagaist
yn ein beolydd? Ie, ymhellach. Oni pbrophabydasom yn
dy enw di? ac oni fawriasom allan gytbreuliaid yn dy enw
di? Ie, nid yn unig hyn, ond oni a wnaetbom wyrthiau
lawer, creffwch, wyrthiau lawer yn dy enw di? Ie,
ymhellach yr oeddynt mor hyderus, fel ag y darfu
iddyn ddywedyd mewn ffodd orchymynedig, Ar-
glwydd, agor i ni. Gwe!wch yma, attolygaf arnoch
mor bell yr aeth y rhai'n; hwy dybiasant fod garthyst
adnabyddiaeth gyfeillgar â Jesu Grist, hwy feddylia-
fiant na allasai lai na'u hachub; yr oeddent wedi bwy-
ta ac yfed gydag ef, wedi eistedd wrth ei fwredd, der-
byn awdurdod oddiwrtho, a chwedi desnyddio'r un-
rhyw. Yn dy enw di ni a wnaetbom fel hyn ac fel hyn;
ie hyd yn oed gwyrthiau lawer, gwel. Mat. vii. 22. —
Luc xiii. 25, 26. Ac etto fe gaewyd y creaduriaid
tlodion hyn allan o'r deyrnas. O ystyriwch hyn (at-
tolygaf arnoch) cyn y byddo yn rhy ddiweddgar, rhag
i chwi, ddywedyd, Arglwydd gollwng ni i mewn, pan
bo Crist yn dywedyd, teflwch hwy allan, adn. 28. y
mae'n clywed eich llef, Arglwydd, agor i ni, pan y mae'n
dywedyd, Ewch oddiwrthys, nid adwaen cbwi; yn lle
cael llarwenydd, chwi gewch wylolfa in a rhingian dannedd.

Y trydydd peth cynhwysedig yn y cwestiwn oedd hyn, beth ddichon y cyfryw dderbyn oddiwrth Dduw, a bod tan felldith y *Ddeddf*.

Yn gyntaf hwy allant dderbyn ateb iw gweddian oddiwrth Dduw rai prydian, am rai pethau, fel ag y maent mewn eisiau o honyn. Yr wyf yn cael yn yr Ysgrythurau i'r Arglwydd wrando gweddian, y rhai mae'r Apostol yn dywedyd eu cae allan, gwel. Gen. xxi. 17. *A Duw a wrando wodd ar lais y llanc* (hyd yn oed Ismael a fwriwyd allan) *ac Angel yr Arglwydd a alwodd ar Agar* (yr hon oedd y forwyn gaeth) a than y *Ddeddf* Gal. iv. 30 o'r nesfoedd, *ac a ddywedodd wrthi nag ofna*; o berwydd *Duw a wrando wodd lais y llanc lle mae*. Gyfeillion, fe allai eich bod yn meddwl am i chwi gael atebiad i'ch gweddian mewn rhyw bethau neillduol, fod eich cyflwr tragwyddol yn ddigon da: Ond y mae yn rhaid i chwi wybod fod Duw yn gwrando llef cymdeithas o *Ismaelait*, meibion y forwyn gaeth, y rhai sy tan y *Ddeddf* fel Cysfammod gweithredoedd. Nid wyf yn dywedyd ei fod yn eu gwrando mewn perthynas iw cyflwr tragwyddol, ond mae'n eu gwrando mewn perthynas i lawer o gyfyngderau ag maent yn myned trwyddyt yn y bywyd hwn, ie, ag yn rhoi iddynt esmwythder a gwaredigeth o'u trallod. Yr oedd yr ystruan tlawd yma ar ddarfod am dano o eisiau ychydig ddwfr, fe lefodd, ac fe gwrandawodd Duw ef, ie, fe'i gwrandawodd ef o'r nesfoedd. Darllen Salm cvii. 23 i'r 29. — cvi. 15. *Ac efe a roddes eu dymuniad iddynt, eithr efe a anfonodd gulni iw henaid.*

Ond fe allai y dywedai rhyw un, yr wyf yn meddwl fod hyn eto yn fwy dieithr, fod Duw yn gwrandio gweddian, a llefau y rhai sy tan y *Ddeddf*, ac yn eu hatteb hefyd.

Ateb. Mi ddywedais i chwi o'r blaen, nad yw yu eu gwrandio mewn perthynas iw stat dragwyddol, ond eu stat dymhorol; canys y mae gan Dduw fel eu Creawdwr ofal am danynt, y mae'n peri i'r Haul gysodi arnynt, a'r glaw i ddescyn ar eu heiddo. *Mat. v. 45.* Ie, y mae yn rhoi i'r anifail ei Ymborth ari pwyntiedig,

pwysyntiedig, ac yn gwsando ar gywion y gigfras pan
lefont, *Salm* cclvii. 9. Y rhai sy'n llawer llai na dyn.
Meddaf gan hynoy, mae Duw 'o gwrando llef ei Grea-
duriad, ac yn eu hatteb hefyd, er nid mewn perthynas
i'w stat dragwyddol; ac fe ddichon er hyony eu gïd eu
damnio pan fyddont meirw.

Yn ail, hwy allant dderbyn Addewidion o Enau'r
Arglwydd. Fe gasodd amryw Addewidion oddiwrth
yr Arglwydd mewn modd neilidual jawn, ac etto (fel
y dywedais o'r blaen) y cyfryw ag sy'n cael eu bwrw
allan, a'u galw yn blant y Forwyn gaeth, (yr hon yw'r
ddeddf) *Gen.* xxi. 17, 18. *Ac angel yr Arglwydd a el-
wodd ar Agar o'r Nefoedd* (yr hon oedd y Forwyn gaeth)
ac a ddywedodd, nae osna; o berwydd Duw a turan-
darodd ar Lais y Llange lle y mae, *Cysod cymmer y
Llange*, ac ymfael ynddo a'ib Law; **OBLEGYD MYFI
A'I GWNAF EF YN GENBEDLAETH FAWR**; Deliwr
sylw, dyna Addewid. *Oblegid myfi a'i gwuaaf ef* (Mab
y Forwyn gaeth) *yn Genbedlaeth farw.*

Yn drydydd, Ie, hwy allant fyned ymhellach; ca-
nys hwy allant dderbyn calon arall nad oedd ganhynt
o'r blaen, ac etto bod tan y ddeddf. Yr wyf yn me-
ddwl nad oes neb, oddieithr y rheiny na wyddant
beth y maent yn ei ddyweddyd, a feddwl neu ddywed,
fod *Saul* tan y Cyfammod Gras, etto wedi iddo ym-
ddiddan â *Samuel*, a throi ei gefn i fyned oddiwrtho,
medd y Scrythur, *Duw a rodde iddo galon arall* (1 Sam.
x. 9.) *calon arall*, creffwch ar hynny, ac etto yn cael
ei fwrw allan, yn un anghymmeradwy, i *Salm* xv.
26, 29. Gyfeillion, attolygaf arnoch, na adawoch i'r
pethau hyn eich tramgwyddo, ond yn hytrach cen-
hedin yn eich calonnau ymosyniad am wir wybod-
aeth o'ch Cyflwr, a hyddwch fodlon i gael eich chwilio
i'r gwaelod; ac hefyd, i bob peth na phlannodd de-
heu law'r Arglwydd, i gael ei dynnu ymaith, fel y
hyddo ymosyniad am bethau gwell, sef pethau a wneilo
i'ch Rnaid nîr yn unig i feddwl fod ei gyflwr yn dda yn
awr, ond a'ch gwnelo yn abl i edrych pechod, angen,
usfern, melidith y ddeddf, ynghyd a'r Barnwr ei han
yn ei wyaeb gyda chysur, a'r cyfryw esfeithiol a gwir-
ioneddol

ioneddol waith **Gras Duw** yn dy Enaid, fel pan glynwech yr udgoi'n yn seocio, pan welych y beddau yn agoryd, y meirw yn ymlusgo allan o'u tyllau, pan welych y farn wedi ei gosod, y Llyfrau yn agoryd, a'r holl fydd yn sefyll ger bron y frawdlef; meddaf, fel y gellych y pryd hynny sefyll, a chael clywed traethu'r farn fendigedig honno wrth dy Enaid, *Darwch ebw i fendigedigion sy Nhad, atifeddwch y deyrnas a barotwyd i ebw i'r seiliad y byd.* Mat. xxi. 34.

Gwrtb. Ond, chwi a ddywedwch, er hyn ei gid, ni allwn ni ddim credu ein bod tan y *Ddeddf*; o herwydd y rhefymmau canlynol: Megis, yn gyntaf, am ein bod yn profi cyfnewidiad yn ein calonau. Yn ail, am ein bod yn gwadu y gall y Cyfammod gweithredodd achub neb. Yn drydydd, o herwydd ein bod o'n rhan ein hunain, yn barnu ein hunain ymhell oddiwrth egwyddorion deddfol; yr ydym ni wedi dyfod tan drefn mor bur efangylaidd a dysgyblaeth eglwys a neb ym *Mbryda* y dydd heddyw, yn ol ein barn ni.

Att. Yn gyntaf, nid yw crediniaeith y dyn hynny sg sy wedi ei hadeiladu ar unrhyw beth a wnaed yn tho, neu gantho, wedi ei hadeiladu ar farwolaeth, claddedigaeth, adgyfodiad, csgyniad, ac eiriolaeth Jesu Crist; canys y mae'r dyn hynny ag sy gantho sail dda mewn gwirionedd am ei jechydwriaeth dragwyddol, wedi sefydlu ei ffydd ar y gwrthddrych hynny ag y mae Duw yn llwyr fodlon iddo, neu wedi cael ei lwyr fodloni yatho, yr hwn yw y Dyn hwnnw a aned o *Fair*, sef ei *Mab cyntaf a nedig*; hynny yw, y mae yn cymhwyslo rhinweddau marwolaeth, gwaed, cyflawnder, &c. trwy ffydd at ei enaid, ac nid yw yn edrych am fodlondeb enaid mewn un lle arall, ond yno, nid yw'r enaid chwaith yn ceisio rhoi un bodlonrwydd i Dduw, er cyflawnhad mewn un ffordd arall; ond y mae'n ewyllysgar ac yn llawen dderbyn ag yn cofleidio rhinweddau marwolaeth Crist, ynghyd a'r lleill o'r pethau a wnaeth Crist ei hun ar y groes fel Aberth, ac y mae yn ei wneuthur wedi'n fel Offeiriad, Dadlenwr, Cyfringwr, &c. Ac mae'n derbyn gogoniant yr unrhyw bethau mor wirioneddol ac mor effeithiol, fel ag mae

trwy hynny yn cael ei newid (ei newid creffwch) i'r unrhyw Ddebw o goniant i ogoniant, z Cor. iii. 18. Cymaint a hyn yn gyffredinol, ond eto yn fwy neillduol.

Yn gyntaf, y mae meddwl fod eich cyflwr yn dda, am fod rhyw gyfnewidiad ynoch o fywyd penrydd halogedig, i fywyd ac ymarweddiaid mwy llyfn, onest, a moesol; meddaf, y mae meddwl fod hyn yn seilfaen ddigonol i chwi i osod pwys eich jechydwriaeth arni, yn beryglus iawn. Yn gyntaf, O herwydd fod y cyfryw enaid nid unig yn gosod pwys ei jechydwriaeth ar ryw beth heb law'r Dyn Crist Jesu a fu farw ar y groes; ond, Yn ail, am nad yw ei hyder wedi ei seilfaenu ar Jachawdwr pechaduriaid; ond ar ei droedi-gaeth oddiwrth bechodau cyhoeddus i fywyd mwy llyfn, ac fe allai i'r cyflawniad o ryw ddyledswyddau da, y rhai nid ydynt ddim Jachawdwr: meddaf, mae hyn yn beryglus iawn; o herwydd pa ham darllenwch ef, a'r Arglwydd a'ch nertho iw ei ddeall; canys oni osodwch holl bwys jechydwriaeth eich Eneidiau ar haeddiant Dyn arall (sef Jesu); a hynny ar yr hyn a wnaeth, ac y mae'n ei wneuthur eto heboch chwi; mor fiscr a bod Duw'n y nefoedd, fe andwyir eich eneidiau: Ac nid yn y meddwl mae'n rhaid i hyn fod chwaith, megis cydysniad y deall yn unig: ond mae'n rhaid iddo fod trwy ryseddol, anweledig, anorchesfugol nerth yr Hollalluog Dduw, yn gweithio yn eich eneidiau trwy ei Ysbryd, y cyfryw ffydd wirioneddol, gadwedigol, sanctaidd, ac a allo, trwy weithrediad yr unrhyw Ysbryd ag a'i gweithiodd, gymmeryd gafael ar, a chymhwysol bendithion nefolaf, ardderchoccaf, a hae-ddediccaf y Dyn Crist Jesu, nid yn unig at eich pennau a'ch tybiau, ond at eich calonnau a'ch cydwybodau, mor effeithiol, fel ag y galloch trwy'r un ffydd fod yn abl i hyrddio (*Sialens*) gallu, cyndeiriogrwydd, malais, llid, a natur ddinystriol pechod, y Ddeddf, angew, Diafol, usfern, ynghyd a phob drygau allanol eraill, pan b'och yn taflu eich eneidiau ar farwolaeth, claddedigaeth, adgyfodiad, ac eiriolaeth y Dyn hwnnw Jesu, Rhuf. viii. 32 i'r 39.

Ond

Ond yn ail, a ydych yn tybied nad oedd dim cyfnewidiad yn y pum morwyn fföl a sonir am danynt, Mat. xxv. 1, 2, 3. Oedd, yr oedd y cyfryw gyfnewidiad yn y rhai hynny, fel ag y darfu i'r pump call ganiatau iddynt i radio gydâ hwynt yn ffyrdd ac ordinhadau puraf Efengyl Crist; ac etto yn rhai fföl; ie, hwy rodiasant gydâ hwynt, neu hwy gant radio gyda hwynt, hyd nes delo'r Arglwydd Jesu Crist i lawr o'r nefoedd, ac etto bod ond yn forwynion fföl, ac etto bod tan y Ddeddf; ac felly tan y felldith, fel ag y dywedais o'r blaen.

Gwrth. Ond (chwi ddywedwch) yr ydym ni wedi diarddelu y Cyfammod gweithredoedd, a throi oddiwrtho hefyd.

Att. Fe ddywedir hyn yn gynt nag y gwneir ef, Och, Och! y mae enciau tlodion yn meddwl o herwydd y gallant ddywedyd, *Gras, Gras, y mae'r cwbl o'r das*; eu bod tan y Cyfammod gras. Camsynied mawr iawn, mae'n rhaid i chwi ddeall cymaint a hyn, er y gallech fod o nifer y cyfryw a ddichon chweddleua am ras yr Efengyl, etto onid ydych chwi eich hunain wedi cael eich dwyn tan y Cyfammod gras, er eich holl siarad a phroffes, yr ydych etto ymhell iawn oddiwrth brofiad, ac oddiwrth ras yng Nghyfammod Gras Duw, yr hwn a osodir allan yn yr Efengyl.

Yr oedd yr *Juddewon* amryw o honyn, yn well eu deall, nac y casglent fod y Ddeddf, a'r Ddeddf yn unig yn ffordd i jechydwriaeth; yr oeddent hwy, ie, hwy, y rhai na dderbyniodd Crist Duw, yn disgwi am Jachawdwr i ddyfod, Ioan vii. 27, 41, 42, 43. Ond yr oeddent yn ddynion ag oedd heb Ysbryd yr Efengyl yr hwn yn unig sy'n abl iw tywys i wir sywyd, mér, neu sylwedd yr Efengyl mewn iawn fodd; ac felly 'n gymmysgwyd yn eu deall, rhwng meddyliau am Jachawdwr, a meddyliau am weithredoedd y Ddeddf, yn meddwl rhaid eu cyflawnu er cael Jachawdwr, a thrugaredd; meddaf rhwng y rhai'n, hwy syrthiasant yn fyrr o Jachawdwr. Fel llawer enaid tlawd yn y dyddiau hyn, maent yn meddwl rhaid iddynt gael eu hachub gan y Jachawdwr yn unig: Etto maent yn meddwl

ddwl rhaid iddynt hwythau wneuthur rhyw beth er mwynhau ewyllys da'r Iachawdwr, megis ymoliwng am bechod, troi oddiwrtho, addaw, addondu, ac ymtoi i fod yn ddynion newydd, ond mewn cymdeithas eglwysig, a pheth na's rhaid; ac fel hyn maent yn dwyn y rhai'n gyda hwynt, fel moddion iw cynnor-thwyo, maent yn meddwl y syrthiant yn fyrr o jechydwrfaeth dragwyddol, oni ddychwelant, gwe! Rhuf. ix. 31, 32. y maer Apostol yn dywedyd yno i'r rhai nad oedd yn ceisio ei fwynhau, pan y darfu i'r rhai ag oedd yn ceisio syrthio'n fyrr. *Beth gan hynny a dywedwn ni?* medd efe, *Bod y Cenbedloedd, y rbai nid oedd yn dilyn Cyfarwnder, wedi derbyn Cyfarwnder, (ie) y Cyfarwnder sydd o ffydd; a pheth hefyd?* Beth, ac Israel, yr hwn oedd yn dilyn Ddeddf Cyfarwnder, ni cbyrbatodd Ddeddf Cyfarwnder, pa fodd daeth hynny oddiamgyleh, am nad oeddent (medd efe) yn ei cheisio trwy ffydd, ond megis, deliwch sylw, nid yw yn dywedyd, yn hollol; nag, ond megis, hynny yw, o herwydd pan oeddent yn ei cheisio, yr oeddent tan llaw yn gorffwys ychydig ar weithredoedd y Ddeddf. A gadewch i middywedyd i chwi, ei fod mor anhawdd i guro dymion ym-sith oddiwrth y peth hyn, er i Paul ei hun gymmeryd y gwaith arno, fe'i profes yn ddigon anhawdd iw wneud: Mor gadarn y mae'n ymdrechu yn y deg pen-nod cyntaf o'i *Epistol at y Rhufeiniaid*, i gadarnhau'r rheini'y ag oedd yn gwneuthur proffes fawr o athrawiaeth rhad Ras. Ac hefyd yn ei *Epistol at y Galatisaid*, ac eto se gollodd amryw, gwnaed a allai. Yn awr yr achos pa ham nad yw'r athrawiaeth o rad ras yn cael ei derbyn (hyd yn oed gan broffeswyr) mewn gwirionedd, yn effeithiol, yw, o herwydd fod egwyddor naturiol mewn dyn, ag sy'n gwrthwynebu'r unrhyw, a hynny fel hyn: Beth? medd yr enaid, yr wyl yn beebadur, ac y mae Duw'n gyfarw, ac yn sanctaidd; mi dorrais innau ei sanctaidd gyfraith ef, mae'n rhaid i minnau beth bynnag so, os disgwiliad byth i fod yn gadwedig; yn y lle cyntaf, dristau am fy mhechodau, yn ail, troi oddiwrthyst; yn drydydd, dilyn dyledswyddau, ac arferyd pethau da'r gyfraith, ac ordin-hadau

hadau'r Efengyl, ac felly gobeithio er mwyn Crist y bydd i Dduw faddeu i mi fy holl bechodau; ond nid dyma'r ffordd at Dduw fel Tad yng Nghrist, ond y ffordd, y wir ffordd i ddyfod at Dduw trwy'r Cyfammod gweithredoedd neu'r Ddeddf, mi gaf egluro hyn yn helaethach, pan delwyf i lefaru am yr ail athrawiaeth.

Drachefn, gan hynny, y mae'r cyffredinolrwydd o'r rheini'ny ag sy'r dydd heddyw yn profesu'r Efengyl, er hynny, y cyfryw ag sy'n anwybodus iawn o'i heffaith, a'i Hewyrchiadau; meddaf, maent yn anwybodus o'r inwedd ac effaith perhau gogoneddus Crist, y rhai a osodir allan trwy, ac yn yr Efengyl, 2 Cor. iv. 3. yr hyn sy'n dangos nad ydynt tan y Cyfammod gras, ond yn hytrach tan y Ddeddf neu'r hen Gyfammod. Er ensampl, os dewch i blith rhai o broffeswyr yr Efengyl yn y cyffredin, chwi a'u cewch yn dra diwyd, ac yn barod; neu yn abl i ddal a chwi ddadl mawr ar amryw o byngciau'r Efengyl ogoneddus; ond os deuwch at yr un dynion, a gofynwch iddynt am waith ar y galon, neu beth a weithiodd yr Efengyl arnynt, a pha brofiadau a gawsant o'i heffeithiau a'i thinweddau ar eu heneidiau, a'u cydwybodau fe allai y rhodiant y cyfryw ateb a hyn; yr wyf yn gweled fy mod trwy bregethiad yr Efengyl, wedi fy nghyfnewisid, a chwedi troi oddiwrth fy mhechodau mewn mesur mawr, ac hefyd mi ddyfsgais wahaniaethu rhwng y gyfraith a'r Efengyl, felly fel ag y gallaf ddadleu llawer tros yr un, sef yr Efengyl; ac hefyd dangos gwendid ac anfuddioldeb y llall: ond y cwbl ar dafod yn unig. Ac mor balled a hyn y gallant sined mae'n debygoel yr hyn nid yw'n ddigon pell i brosi eu bod tan y Cyfammod gras, er y gall fod eu tafodau wedi eu goreu o'njhelaeth a'r broffes o hono, gwel. 2 Pedr ii. 20. ebe efe, Ganyos os, wedi iddynt ddiangle oddiwrth halogedig aeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achrubwr Jesu Crist (yr hyn nid oedd wybodaeth gadwedigol) y rwywyr drachefn a'r perbau hyn, i'n gor cibygu; aeth diweddf y rbai bynny yn waeth na'n dechreuad, gwel, Mat. xxv. 1 — 4. G. hefyd Mat. vii. 14. Gwrtb.

Gwrtb. Ond (chwi ddywedwch) onid yw hyn yn amlygiad teg o waith gras, neu onid yw'n dangos yn ddiwrthddadl, ein bod tan y Cyfammod Gras, pan y gallom nid yn unig siarad am Efengyl ogoneddus Jesu Crist, ond hefyd dywedyd, a hynny trwy brosiad ein bod wedi cael ein cyfnewid oddewg i dda, o bechod trwy ei aael i fywyd sandtaidd, a hynny trwy wrando pregethiad y gair?

Att. Yn y lle cyntaf, fe all dyn siarad am holl ddirgeledigaethau'r Efengyl, a hyunny fel angel Duw, ac eto heb fod ddim gwell ynghyfrif Duw, na sain Tabwrdd Efydd, neu Symbol yn tingeian, y rhai er eu-holl swn a'u sain mawr, sy'n gwbl ddifywyd a digyffro, ac selly ynghyfrif Duw ond fel dim; hynny yw dim credinwyr, dim cristianegion, dim tan y Cyfammod gras er hynny eu gid, gwell. 1 Cor. xiii. 1—4.

Yn ail, fe ddichon dynion nid yn unig wneuthur hyn, ond hefyd cael eu cyfnewid mewn gwirionedd tros amser o'r hyn ag oeddent o'r blaen, ac eto bod fel dim yn y byd ynghyfrif yr Arglwydd mewn perthynas i fendifh dragwyddol. Darllen. (2 Pedr ii. 20) y scrythur a soniai o'r blaen; canys yn wir y mae'r un scrythur honno yn ddigon i brosi y cwbl ag a ddymawn ei ddywedyd mewn perthynas i'r peth hyn; canys os deliwrh sylw, mae'n cynnwys y pethau hyn; yn gyntaf, y gall anetholedigion gyrhaeddyd gwybodaeth o Crist; Yn ail, y dichon yr wybodaeth hon fod o'r cyfryw bwys ac effaith, a hynny tros amser fel ag y dichon beri iddynt ddiangc rhag halogedigaeth y byd, a hynny trwy wrando'r Efengyl. Canys os, wedi iddynt ddiangc oddiwrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Aebubwr Jesu Crist, y rhywysgrif hwy tracbefn a'r pethau hynny, a'u gorchfygu; aeth ddiwedd y cbai hynny yn waeth na'u ddisbreniad. Yn awr am yr anetholedigion, Cwn neu Foch, darllen. ymhenach, Eitbr (medd efe) digwyddodd iddynt yn ol y wir astuareb, Y Ci a ymchwelodd at ei cbwydiad ei bun, a'r hwyb wedi ei golchi iwr bymderiglfa yn y dom. Nid ymhai profeswyr cymmerwch hwynt ar y gorau, ond fel cwn yn chwydu i fyuu eu hastendid dros amser.

At y

At y rhan olaf o'r Gwrtheddadl.

Gwrth. Ond (meddwch) fe gaiff ein hymarferion ni yn addoliad Duw dystio drosom ni, nad ydym ni tan y Ddeddf; canys yr ydym ni trwy ddaioni Duw wedi dysod i mor gywir Ffordd o rodio yn ordinhadau Duw, ac mor agosed i siampau'r Apostolion, a neb Eglwyfa wedi'r prif amseroedd yn ol ein barn ni.

Att. Beth ar hynny? A ydych yn tybied y bydd rhodiad yn nhresn yr Eglwyfa gynt, o ran addoliad allanol, yn ddigon i'ch rhyddhau oddiwrth eich Pechodau ddydd barn? Neu a ydych yn tybied y bodlonir Duw ag ychydig o ymofstyngiad corphorol i'r hyn a dde fydd, ac a ddisflanna fel blodeuyn, *Pan ddel yr Arglwydd o'r Nef mewn tan ffamlyd gyda'i Angylion nerthol*, 2 Thes. i. 7, 8. Och, Och, fel y syrth y cyfryw broffetwyr a rhai'n ger bron brawdle Crist! Yna fe wna'r cyfryw gwestiwn a hwn, *Y Cyfaill, pa fodd y daeth oedd i mewn yma, heb fod gennyt Wisiog priodas?* hwynt yn fud, a syrthio i'r llosg'eydd tragwyddol wrth y miloedd ar unwaith; canys gwybyddwch, mai nid eich gwaith ya llesfain Arglwydd, Arglwydd, lesfa i chwi y pryd hynny, na'ch gwaith yn dywedyd, *Nyni a yfasom yn dy Wydd*, a'ch ceidw rhag sefyll ar law a swy Crist.

Fe ymofynnir am yr egwyddorion yn gyfhal ac am yr ymarteriad y dydd hwnnw.

Hol. Yr egwyddor (meddwch) beth ydych yn ei ffordwi wrth hynny?

Att. Fy meddwli yw y bydd i'r Arglwydd Jesu Crist y pryd hynny ymofyn a holi, pa un a'i deddfol neu esangylaidd oedd yr ysbryd oddiwrth yr hwn y gweithredasoch; hynny yw, pa un a'i Ysbryd mabwyfiad a'ch tynnodd at yr hyn a gymmerasoch mewn llaw, neu yn unig egwyddor foesol, ynghyd a rhyw o leuadau bâs, cyffredinol di fywyd yn y dull allanol o addoliad Duw, yn ol rheol yr Efengyl.

Hol. Ond, meddwch mae'n debygol, pa fodd y gwneir hyn yn amliwg ac yn eglur?

Att. Mi gaf lefaru mewn atieb i hyn yma, fel y canlyn. Yn gyntaf gan hynny, mae'r dyn hynny ag sy'n ymarter ac ordinhadau Duw megis gweddi, bedydd, torri

torri bara, darllen, gwrando, elusennau, neu'r cyf-
 iyb; meddaf, mae'r hwn sy'n ymarfer ag un o'r rhai'n,
 neu'r cyfryw, gan dybied trwy hynny i ennill cariad
 Crist at ei esaid ei hunan, yn gwneuthur yr hyn ag
 mae'n ei wneuthur oddiwrth Ysbryd deddfol, ac nid
 esangylaidd, neu Ysbryd yr Efengyl: Fel hyn; i ddyn
 feddwl y bydd i Dduw ei wrando er mwyn ei weddiau,
 ei elusennau, am ei ddarostyngiad, neu o herwydd ei
 fod yn addaw gwneud iawn i Dduw ar ol llaw; lle
 nad oes dim o'r cyfryw beth a gwneud bodlondeb i
 Dduw trwy ein gweddiau, neu ba beth bynnag a allom
 ni ei wneud; meddaf, nid oes dim o'r cyfryw beth a
 chael cymmod a Duw yn y ffordd hon. Ac felly he-
 fyd i ddynion dybied, am eu bod wedi dyfod i'r cyf-
 ryw a'r cyfryw ordinhad, a chwedi gwthio eu hunain
 i'r cyfryw a'r cyfryw gymdeithas, fod ganthynt nodd-
 fa dda rhag lliid yr Hollalluog: pan, Och! Eneidau
 tlodion, nid oes o'r fath beth: Nag oes, fe osod Duw
 ei wyneb yn erbyn y cyfryw broffeswyr, fel ag y bydd
 i hyd yn oed yr olwg arno wneuthur iddynt rwygo eu
 cnawd; ie, a dymano, na buasai'r Maen-melin mwyg
 yn y byd am eu gyddfau, a bwytbau wedi eu taflu i ga-
 nol y mor. Canys, gyfeillion, gadewch i mi ddywed yd
 i chwi, er y gellwch yn awr ymsodloni, heb yr unig
 diniwed, difrycheulyd, a pherffaith gyflawnder Crist;
 etto mae dydd yn dyfod, yn yr hwn na chaiff un o
 honoch fod yn gadwedig; ond y rheini'y ag fydd, ac
 a gessir wedi eu gwisgo a'r cyflawnder hwnnw: Fe
 ddywed Duw am y lleill oll, *Cymmerweb a rbwymweb*
bwytnt, draed a dwylaw a tbeftwcb bwytnt i'r tywy-
llwcb eithaf; yna y bydd wylofain a ringcian dannedd.
 Mat xxii. 13. Canys ni ddywed Crist wrth ddynion
 yn y dydd hwnnw, Dewch, pa rai o honoch a wnaeth
 broffes o honof si, ac a rodiodd mewn cymdeithas eg-
 lwyfig gyda'm saint: Nage, ond fe ofynnir y pryd
 hynny pwy sy a gwir ras wedi ei weithio yn eu calon-
 nau: Ac yn ddiau fe gaiff pwy bynnag fo'n fyrr o
 hynny 'n sicr ei daflu i'r llyn dŵn iw losgi gyda diafi-
 iaid, a gwyr a gwragedd damnedig; tan ddigofaint y
 Duw tragwyddol, a hynny nid tros ddiwrnod, mis,
 blwy-

blwyddyn ; ond tres byth, tres byth, tres byth byth-
oedd ; dyna'r peth sy'n ciwyfo i'r byw : Am hynny,
edrychwrch at y matter, ac ystyriwrch yn awr pa beth
ydych yn ei wneuthur, a phale'r ydych yn rhoi pwys-
eich eneidiau ; canys nid pob peth a ddal i synu yn
nýdd y farn, nid pob seilfaen a ddichon dal y ty i
synu yn erbyn y nerthol, yr ofnadwy, yr enaid-fo-
ddedig liseiriant, a'r temestloedd dinystriol hyunny, a
ros a'r dydd hwnnw yn erbyn enaid a chorff y pecha-
dur, (Luc vi. a'r tair adn. olaf.) ac os bydd yr egwy-
ddor yn bodr, fe gwym p y cwbl, fe ddaw'r cwbl i ddin.
Yn awr yr egwyddor yw hyn, nid i wneuthur pe-
thau er mwyn bod yn gadwedig trwyddydnt, ond eu
gwneuthur hwynt oddiwrth wir grediniaeth ein bod,
ac y cawn fod yn gadwedig ; ond na chansyniwrch
fi, nid wyf yn dywedyd y dylem ddiystyr uan ddy-
ledswydd sanctiidd, na atto Duw, ond meidaf, y mae
's hwn sy'n edrych am fywyd, am ei fod yn gwneu-
thur dyleswyddau da, tan y Ddssdf neu'r Cyfammod
gweithredoedd, bydded ei ddyledswyddau byth mor
rhagorol, mynch difrifol, ac mor wresog, ie, ac me-
iddaf, fel ag dywedais o'r blaen, deued dyn, dynion,
neu liaws o ddynion, i ymarfer a threfn eglwysig byth
mor uchel, mor ardderchog ac mor eglur, os bydd
i'r diben hyn, oddiwrth yr egwyddor y bum yn lle-
faru am dani, hwy gant, ac mae'u rhaid iddynt gael
y pethau ofnadwy hynny i syrthio iw rhan a soniai
am danynt.

Gwrbhddaddi. Ond (chwi a ddywedwrch) a ddichon
dyn arfer ordinhadau'r Efengyl mewn ysbryd deddfol.

Atreb. Dichon, mor hawdd ag y gall'sai'r Iudean
arfer yr enwaediad, er nad oedd yn orchymyn moesol,
neu yn un o'r deg. Mi fyddaf hyf i gadarnhau mai nid
Gweinidogaeth y Testament Newydd, a ddichon cadw
dyn heb ymweithredu mewn ysbryd deddfol, canys
gwybyddwrch hyn yn sicr, mai'r egwyddor, nid y gor-
chymyn, sy'n gwneuthur y gweithredwr, yn ddeddfol
neu yn Efangylaidd, ac felly ei Ufudd oed i'r gor-
chymyn hwnnw oddi wrth Argyhoeddiadau deddfol,
neu Egwyddorion efangylaidd.

Yn awr y mae'r Diafol yn gyfrwys ac yn ddicheillgar iawn yn hyn, yn gadael i ddynion arfer ordinhadau a gorchymynion yr Efengyl, os gwnant ond mewn ysbryd deddfol, oddiwrth Ysbryd y Cyfammod Gweithredoedd; canys y mae yn gwybod os gall efe ond cael gan yr Enaid fyned yn y blaen yn y cyfryw Ysbryd, gwneud a fynno o ddyledswyddau, y mae yn sicr ddigon o honynt; canys y mae yn gwybod o'r gorau, eu bod trwy hynny yn gosod rhyw beth i fynu yn lle, neu o'r hyn lleiaf yn rhan (er nad yw ond bychan) gyda'r Arglwydd Jesu Crist yn eu Hiechydwriaeth; ac os gall ond eu cael yma, y mae yn gwybod y gwma iddynt trwy hyderu ychydig ar yr un, ac nid yn hollol ar y llall (hynny yw Crist) a'i gymmeryd ef ar ei Ammodau ei hun i syrthio yn fyrr o fywyd dragwyddol trwy Crist, er eu bod yn mawr ymdrechu i rodiad cymmwys, mewn cydffurfiad allanol i holl orchymynion yr Arglwydd Jesu Crist. A gadewch im' ddywedyd i chwi yn eglur, fy mod yn gwir gredu, mai fel ag y darfu i Satan trwy ei offerynnau dynnu llawer o'r Galatiaid trwy'r Enwaediad (er nad oedd, meddaf, yn un o orchymynion y Ddeddf foesol) yn ddyledwyr, i gadw dan boen damnedigaeth dragwyddol, yr holl Ddeddf foesol: Felly y mae Satan yn nyddiau'r Efengyl, yn defnyddio hyd yn oed y Gorchymynion a osodir i lawr yn yr Efengyl (rai o honynt) i rwymo eneidiau trofodd i gadw'r un ddeddf; y mae'r peth yn cael ei wneuthur a'i gadw yn, gan, a thrwy'r un Ysbryd: canys fel ag y dywedais o'r blaen, nid Ufadd dod i'r Gorchymyn, sy'n gwneud yr ufuddhawr yn Efangyl-aidd, neu o Ysbryd yr Efengyl: Ond i'r gwrthwyneb, ond yr Egwyddo'r sy'n tynnu'r enaid at y gorchymyn, sy'n gwneud y rhai sy felly 'n cyflawnu'r gorchymyn, ynghyd a'r gorchymyn a ufuddhair, yn ddeddfol neu yn efangylaidd.

Er enghampl, y mae *G-weddi* yn orchymyn efangyl-aidd; etto os bydd i'r hwn sy'n gweddio, weddio mewn ysbryd deddfol, mae yn gwneuthur yr hyn sy'n orchymyn efangylaidd, yn fodion iw dywys ef ei hun i'r Cyfammod Gweithredoedd, yn gymaint a'i fod yn ei

ei wneuthur trwy, ac yn ysbryd yr hen Cyfammod.

Drachefn, y mae elusen yn orchymyn efangylaidd, etto os elusen oddiwrth egwyddor ddeddfol, nid yw'r gorchymyn yn efangylaidd i mi ond yn adeddfol, ac y mae yn rhwymo trosodd (fel ag y dywedais o'r blaen) i gadw'r holl ddeddf, *Canys nid yr bwnt sydd yn yr am-lwg sydd Juddew*: (sydd Cristion) hynny yw, mewn cyflawniad allanol yn unig o Ordinhabau'r Arglwydd oddiwrth dywytiadau Ysbryd yr Arglwydd, oddiwrth wir ffydd gadwedigol yn yr Arglwydd, *Rbus. ii. 28, 29.*

Y mae yn sicr na wnaeth y dynion hynny a sonir am danynt yn y seithfed o *Mathew*, er ei holl ymffrost, yr hyn a wnaethant oddiwrth Ysbryd gwir efangylaidd; pe buasent, yn ddian te fualai'r Arglwydd yn dywedod wrth ynt; *Da gwnaeth ooch, weision da a ffyddlon*: ond y mae yn eglur odiwrth waith yr Arglwydd Jesu yn eu troi ymaith i Uffern, er eu holl broffes o hono, a'i gwneuthur yn ei Enw, er yr hyn oll a wnaethant, eu bod o hyd dan y ddeddf, ac nid dan y Cyfammod Gras fel ag y mae gwir Gredinwyr, ac os felly, nid oedd yr holl ddyledswyddau a wnaethant, am y rhai yr ymffrostiasant ger bron yr Arglwydd, wedi eu gwneuthur mewn neu oddiwrth egwyddor neu Ysbryd gwir efangylaidd.

Drachefn, medd yr Apostol, *Beth bynnag nid yw s ffydd, pechod yw*, *Rbus. xiv. 23.* Ond y mae rhai ag sy'n oed yn arfer bedydd, torri bara, yngyd a'r lleill o'r Ordinhabau, ac etto yn anghredinwyr, gan hynny, nid yw'r anghredinwyr sy'n gwneud y pethau hyn, gan nad ydynt yn eu gwneuthur mewn ffydd, yn gwneuthur ond pechod: Yn awr nid gwneuthur y pethau hyn mewn pechod, neu yn ddisfydd, yw en gwneuthur mewn Ysbryd efangylaidd neu Ysbryd yr Efengyl; hefyd, am y rheiny ag sy'n gwneuthur y pethau hyn mewn ysbryd deddfol, y mae hyd yn oed y Gwneuthuriad o honynt, yn dangos nad ydynt dan Gyfraith Crist fel Pen ei Eglwys; ond y mae gwneuthur y gweithredoedd ag y maent yn eu gwneud fel hyn, mor wrthwneb i Efengyl Duw neu'r Cyfammod Gras, fel ag y maent hyd yn oed yn gwrthscyll y Cyfammod

Gras,

Gras; ac y mae'r cyflawniad o honynt o'r cyfryw effaith, fel ag y mae yn ddigonol i foddi y rhai sy'n ddarostyngedig iddynt hyd yn oed tan y Cyfammod gweithredoedd; ond nid yw'r encidiau tlodion hyn yn meddwl am hynny, a thyna yw eu trueni.

Hol. A oes gennych un ffordd arall i ddangos pa fodd y mae pethau esangylaidd yn cael eu gwneuthur oddiwrth Egwyddor ddeddfol, ond yr hyn a soniasoch.

Ans. Fel y gellych gael gwir fodlondeb yn hyn, mi ddangosaf yr unig fodd a'r ffordd ag y mae proffeswr ddeddfol neu o'r hen gyfammod (dioddefwch yr enw) yn nechreuaed, canol, a diwedd ei waith yn gwneud rhyw ddyledswydd neu beth bynnag ag mae'n ei wneuthur.

Yn gyntaf, y mae'n meddwl fod hyn a'r llall yn ddyledswydd arno, ac wrth ystyried yr unrhyw, mae'n cael ei berswadio 'n fuan yn ei gydwytod, na dderbyn Duw mo hono os gad hi heb ei chyflawnu; y mae yn gweled ei fod yn fyrr o'i ddyledswydd (yn ei feddwl ef) tra y mae hyn heb ei wneud ganddo, hefyd yn barnu fod Duw yn ddig wrtho, hyd nes gwnclo'r peth; y mae yn yr ail le yn ymosod i wneud y ddyledswydd, fel y gallo ddihuddo ei gydwytod trwy wneuthur felly, yn perswadio ei hun fod yr Arglwydd yn fodlon iddo am ei wneuthur. Yn drydydd, wedi ei wneuthur, y mae yn ymsodloni, yn eistedd i lawer yn esmwyth, nes caffo argyhoeddiadau pellach o ddyledswydd iw gwneuthur, yr hyn pan y gwelod ag y gwybyddo, y mae yn ei wneud fel o'r blaen, oddiwrth yr un egwyddor ag y gwnaeth y cyntaf, ac felly y mae yn myned yn y blaen yn ei broffes. Dyma beth yw gwneud pethau oddiwrth egwyddor ddeddfol, ac oddiwrth ysbryd yr hen Cyfammod, canys fel hyn y mae'r Cyfammod hwnnw yn rhedeg, *Y dyn a wnel y pethau byn a fydd byw ynddynt, neu trwyddynt, Lef xviii. 5. Eze. xx. 18. Gal. iii. 12. Rhes. x. 5.* Ond ychwaneg o hyn yn nefnydd yr Athrawiaeth hon.

Gwrtb. Ond (chwi a ddywedwch) yr ydych debygit trwy'r geiriau hyn, yn gwadu fod Addewidion ammodol

ammadol yn yr Efengyl, fel ag mae'n eglur, wrth eich gwaith yn taro ar y cyfryw arferion ag sy'n ammodol ac yn orchymmynedig i w gwneuthur ar yr unrhyw ammodau.

Att. Y peth wyf fi yn taro atto, yw hyn, na ddy-lai, ie na's gall dyn mewn, neu ag ysbryd deddfol wneud un *Gorchymyn ammodol o'r Efengyl* mewn modd cymmeradwy, mewn perthynas i w flat dragwyddol; am ei fod yn ei wneud yn ysbryd yr hen Gysammod. *Nid oes neb yn bwrrw gwin newydd i ben gofrelas: eithr gwin newydd sy'n raid i fwrrw mewn cofrelau newyddion, mae'n rhaid i Orcbymyn esangyliaidd gael Ysbryd esangyliaidd, os amgen, y gwin newydd a ddrylliai'r cofrelau, neu fe dyrr yr Egwyddor y Gorchymyn.*

Gwrtb. Yna yr ydych yn addet fod addewidion ammodol yn y *Testament Newydd*, fel yn y gyfraith foesol, neu'r *Deg Gorchymyn*.

Att. Er fod hyn yn wir; etto nid yw *Addewidion ammodol* yn y *Testament Newydd* yn galw ar yr un bobl yn yr un cyflwr diadgenbedledig i w cyflawnu ar yr un ammodau.

Gan fod y Gyfraith a'r Efengyl yn ddau *Gysammod gwahanol*, y maent wedi eu gwneud mewn gwahanol ffyrdd; ac nid yw natur eu hammodau yr un, fel ag mae'r Apostol yn dywedyd, *Ymae Cyflawnder a ddeddf yn dywedyd un peth, a Cyflawnder ffydd yn dywedyd peth arall*, Rhuf. 10. 4, 5, 6. hynny yw, ammod fawr y *Ddeddf*, yw, *Os gwnewch y petbau byn cwbi a gerweb ffyw yntbynt*. Ond yr ammod, ie 'r ammod, a osodir i lawr yn yr Efengyl i enaid tlawd i w gwneuthur, mewn perthynas i Jechydwriaeth (canys am hynny yr ydym yn llefara) yw credu fod fy mhechodau wedi eu maddeu i mi er mwyn Crist heb weithredoedd neu gyflawnder y *Ddeddf*, o'm rhan i, i gynnorthwyo'r gwaith yn y blaen, Rhuf. iv. 5. *Eithr i'r neb nid yw yn gweithio* (medd yr Apostol am Jechydwriaeth) *ond yn credu yn yr bwriad sy yn cyflawnbau'r annwyl, ei ffydd, creffwch, ei ffydd a gyfrifir yn gyflawnder*: *Yr ydym ni* (medd efe) *gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyflawnhair dyn, heb; creffwch drachefn, heb weithredoedd y *Ddeddf**, Rhuf. iii. 28.

Ondi drachen, nid oes un Amser yn yr Efengyl, a
 ddichen byth gael ei chyflawnu gan angireddadyn; ac
 am hymny, pa un si bed ammodau neu beidio, nid yw
 ddim matter i ti, yr hwn wyt heb ffydd Crist, canys
 mae'n amhosibl i ti yn y cyflwr hymny eu gwneud fel ag
 y byddi byth ddim gwali erddynt o ran dy flat dragwy-
 ddol; felly rhag i ti andwyo dy enaid wrth yr am-
 modau a osodir i lawr yn yr Efengyl, fel ag y gwnai,
 os osi i gwneuthur mewna *Tibryd deddof*; ond me-
 ddaf, i roghennu hyb, edrych a ell i gyflawnu'r amser
 gyntaf, hymny yw, credu fod dy holl bechodaun wedi eu
 madden it; nid er mwyn un amser a wnaed, neu a ellir
 byth i gwneud gennyt ti, ond ys unig er mwyn y dyr a
 groeshoeliwyd ar fynydd *Galhart*, rhwng dau leidr, er ys
 un tant ar duintheg a chiwaneg o flynyddau: meddaf,
 edrych ell i gredu iddo pan oedd ynglŷn ar y grot ym
 gwneud cyflawn fodlondeb am dy holl bechodaun, cyn i
 si yn dy berion dy hun erioed wneud un o honynt. Me-
 ddaf, edrych a ell i gredu hyn, a chydomer osaf rhag
 i ti dwyllib dy hun, ag adnabyddiaeth haneboli, ddy-
 chymmygol, neu draddodiadol o hono. Ac, yn ail,
 edrych ar i ti gyflawnu'r amser hon, yn y cyfryw
 fodd fel ag y bo ei *rbiniwedd a'i brffaith* ar dy enaid,
 ys dy rwymo i gyflawnu'r ammodau craill, mewn gwir-
 ionedd o gariad ar y dyn hwnnw, yr hwn a ddylit
 greda, iddo yn rhwydd ac yn rhad i faddenn i ti y
 cwb, heb un amser o'r heddodi i w annog i hymny,
 yn ei yr ymadrodd hwnnw yn 2 Cor. v. 14, 15. ac
 yna se fydd i'r weithio darroedd oddiwrth amgenach
Egwyddor, nag y gwnai ffordd arall; hymny yw, ni
 weithi wedi'n et er mwyn cael dy gymmeradwyo gyd â
 Dew; ond am fod gennyt ryw obaith yn dy galon,
 dy fed yn gyfinneradwy ganhôr eisoes, a hyuny nid
 ar dy gyfrif dy hun, ond yn hollol ac yn unig ar gyf-
 rif Dyn arall, canys fel hyn y mae *Tibryd yr Efengyl*
 yn rhedeg; creffwrth, Yr ydym nîmau besyd yn credu,
 ac am hymny yn gwneuthur. 2 Cor. iv. 13. Gymmerwch
 osaf gan hymny, rhyg cofio gwneuthur, fel y bo i chwsi
 greda; ond yn hytrach credwch mor effebiol, fel ag y

he i chiui unanethur, yr hyn oll ag mae'r Iesu yn ei ofyn gosynnch oddiwrth wrth Agraydder, sef o garhad sef eich anwyl Arglwydd Iesu Crist, am ba beth mi gaf lefaru yn helaethach yn y man.

Gwrt. Ond beth ydych yn fuddwl wrth yr ymdroddion hyany. Na unaneth fel y ba i chiui gredus, nad eredwab mor tifatbiol fel ag y ho i chiui unanethur.

Ans. Pan wyls yn dywedyd, na unia fel y ba i si gredus yr wyls yn meddwl, na thybia y bydd i un o'r pethau ag wyt ti yn eu gwenethur, haeddu, neu bwrcau ffydd gan Dduw i'n Raaid diae eswys dyma. Ysbryd yr hen Gyfammod, ysbryd y Ddeddf, meddwl y caid hi am dy waith di. Y mae'r rhai sy'n gadweddig, yn gadweddig trwy Ras, trwy Ffydd, a hyunny nid o honoch eich hunain; nid am un peth a allant trwy ei wnaed, canys rhad zodd Duw ym bob un o'r doar, Eph. ii. 8. Ned o (weithio neu o) weithredodd, fel na (falehini ac nad) ymfrestiai neb, adn. 9.. Yn unolmas rhai dynion mor anwybodus, fel ag maeut yn maeidol bydd i Dduw roi Crist iddynt, ac felly holl haeddlaint ei farwolasth, os bydd iddynt ond bod yn ddiwyd, a gwaenid rhyw bath i ryngu bodd Duw, fel y gallant gael Crist gantho; ond gadewch i mi dywedyd wrthynt, y gallant golli mil o eneidiad yn fuan, pe b'ai gaethynt gymnifer, trwy fyned i weithio y ffond hwn, ac eto heb fod byth ddim gwell; canys nidi yw yr Arglwydd yn rhoi ei Crist i neb ar y cyfryw ammadau, ond mae'n ei roi'n rhad; hyunny yw, heb edrych ar un peth ag fy ynat ti, Eslay lv. 1, 2. *Mr hwn sy a fwyd arno, deusid, — a cymmered* (nid yw'n dywedyd, mi werthaf iddo). *ddaufr y hywod yw'r rhad.* Dad. xxii. 17.

Yn awr os yw Crist yn ei roi, a hyunny 'n rhad, yna nid yw yn ei werthu am un peth ag fy ym Creadur; ond mae Crist yn rhoi ei hun, fel ag mae'r Tad hefyd, a hyunny 'n rhad, nid am sed un peth yn o mae ni, neu a wnaed gennym ni, yn ei annog i hyunny. Pe beidai trwy wnaethur, yna mae Pan yn dywedysid, *Nid yw gras ym'r raf, os gallir ei fwythau trwy weithredodd;* ond mae Gwas yn raf, a thynna go hanu y mae'n

mae'n cael ei roi i ddynion heb eu gweithredoedd, Rhuf. xi. 6. *Ac os o ras*, hynny yw, os o rad rodd oddiwrth Dduw, heb un peth wedi ei ragweled, megis wedi ei wneuthur, neu i gael ei wneuthur gan y creadur, *yna nid o weithredoedd*, yr hyn sy eglur: o herwydd pa ham gras ydyw heb weithredoedd y *Ddeddf*; ond os dywedwch, nag e, o ryw beth yn y dyn y mae, a wnaed gantho, sy'n annog Duw i hynny; *yna mae'n rhaid i chwi farnu*, naill ai nid yw *Gras yn ras*, neu ynteu mai gras yw gweithredoedd, ac nid gweithredoedd. *Gnewch ond darllen gyda deall*, Rhuf. xi. 6.

Yn awr cyn yr elwyf ddim pellach, fe ddichon ei fod yn angenrheidiol i lefaru gair neu ddau wrth rai eneidiau tlodion ag sy'n ewyllysgar i ymlynn wrth yr Arglwydd Jesu, ac yn fodlon iw gymmeryd ef ar ei ammodau ei hun, ond yn unig eu bod yn dywyll yn eu meddyliau, ac etto heb gyrraedd gwybodaeth o ammodau'r *ddau Gysammod*; maent yn cael eu cadw yn ol rhag glynw wrth Grift; a'r cwbl sydd, am eu bod yn gweled na allant wneud dim. Fel er ensampl, dewch at rai eneidiau a gofynnwch iddynt pa fodd y maent, hwy ddywedant yn fuan, eu bod yn waeth nag y gallant fynegu: os dywedwch wrthynt am gredu yn Jesu Grift, hwy atebant na's gallant; os gofynnwch iddynt pa ham na's gallant gredu, hwy atebant; am fod eu calonnau mor galed, mor farw, mor swrth, mor hwydrwm i ddyledswyddau da; a phe b'ai eu calonnau ond yn well, pe baent yn fwy difrifol, pe gallent weddio yn well a chadw eu calonnau yn fwy rhag rhedeg ar ol pechod, yna hwy allent gredu; ond a ddylent gredu â'r fath calonnau arian, a rhyfylgu credu yng Nghrist, a hwythau mor halogedig. Yn awr yr achos o hyn oll, sydd, am fod ysbryd y *Ddeddf* etto yn llywodraethu yn y cyfryw galonnau, ac yn eu dalu fel na's gallant weled ammodau'r Efengyl. Er mwyn eglurhau hyn, cymmerwch sylwedd amcan yr enaid hwn, yr hyn yw hyn: pe bawn yn well yna'r wylf yn meddwl y gallwn gredu, am sy mod cyn-ddrwg ag yr wylf, dyna pa ham na's gallaf; dyma yn

yn gymdwyd beth yw gwnedd peth fel y gallwyd gredu, gweithio fel y gallwyd gael Crist, i wneud y Gyfradd fel y gallwyd gael yr Efengyl; neu i fod fel hyn yn gyflawn fel y gallwyd ddyliod at Crist. O ddim! mae'n rhaid i ti fyned yn gwbl i'r gwrthwynedd, mae'n rhaid i ti am na's gelli weddio, am na's gelli weithio; mae'n rhaid i ti gredu, am nad oes ynot (wrth natur) ddim da, na dymuniad ar ol yr hyn fy ddi, yn amgen ni ddeui byth at Crist fel pechadur; os ma ddeui felly, ni dderbyn Crist ddim o honot; ac os felly ti'elli weled mai cadw oddiwrth Crist, am na's gelli wneuthur, yw cadw ymaith oddiwrtho trwy'r Ddeaff, ac mai sefyll ymaith oddiwrtho, am na's gelli ei brynu ydyw. Wedi llefaru rhyw beth fel hyn ar y Ffordd, er cyfarwyddyd i'r enediam hybny a ddimuoni ddwad at Crist, mi gaf droi yn ol at yr ymadroddi o'r blaen, he y mae 'r Gwrtheddadl hwn yn cyfodi.

Gwrd. Ond chwi a ddodafoch enediam byd yn bed yn awr i gyflawnu ammod gyntaf yr Efengyl; fel credu yng Nghrist, ac felly bod yn gadwedig; ac eto chwi ddywedafoch ei fod o ras yn unig heb un ammod; ac felly yr ydych trwy'r geiriau hyn, yn gyntaf yn gwrthwyncha'r hyn a ddywedafoch o'r blaen; ac hefyd y dichon dynion fod yn gadwedig heb yr ammod o hydd, fy'n ymddengos i mi yn beth dichethawn. Yr wyf yn dymuno gan hybny arnoch i eglurbau yr hyn a ddywedafoch er fy modfonded.

Art. Er fod ammod yn orchymynedig yn yr Efengyl, eto nid yw 'r hwn sy'n gorchymyn yr ammod yn gadzel ei blant iw galluedd naturiol eu hunain, fel pe baent iw cyflawnu yn eu nerth eu hunain, fel y mae'r Ddeaff yn gweuthur; ond y mae'r un Dduw aig fy'n gorchymyn cyflawnu'r ammod, ie, y mae'r un cymorthwyo ei blant trwy ei ydorfa i gyflawnu'r unrhyw ammod; Gwyls Dduw yw'r brenysyd yr gwasbod ymro'r creffwrch, ynnoch (chwi gredinwyr) i rwyd yfio u gweirbodau, ai rwydys da ei, Phil. ii. 13. Ti a wnaeth eis ein bell esitbredoedd ymum. Elas xxvi. 12. Felly pan y mae 'r ammod yu cael i

chyflawnu, nid yw yn cael ei chyflawnu trwy allu'r Creadur.

Ond yn ail, ffydd, megis ag y mae yn rhodd Duw, neu'n weithred o'n heiddom ni, cymmerwch y ffordd y mynnoch: os chwedleuwn yn briodol am jechyd-wriaeth, nid yw hi na'r achos cyntaf, na'r ail, ond y trydydd, a hynny ond yn offerynol ychwaith; hynny yw, nid yw ond yn unig yn ymddyld yn, a chym-mwyso attom ni yr hyn sy'n ein hachub ni, yr hyn yw Cariad Daw, trwy haeddeditaethau Crist, pa rai yw'r ddau brif achos o'n jechydwriaeth, heb ba rai nid yw pob peth arall ond dim, pa un bynnag ai ffydd, gobaith, cariad, neu ba beth bynnag a ellir ei wneuthur gennym ni. Ac mae Apostol mawr y Cenhedloedd yn llefaru yn gyflawn am hyn; canys, medd efe, *Eitbr Duw yr bawn sydd gyfoethog o drugaredd, a'n carodd, ie, pan seddym feiraw yn ein pebodau*, Eph. ii. 4. (hynny yw, pan ydym heb ffydd) a thyma pa ham yr ydym yn credu; canys fe ein cydfywhaodd i hynny, trwy achos *baeddiannol*, sef Crist, ac felly fe'n hachubodd ni trwy ras, hynny yw, o'i gariad rhad a'i ewyllys da ei hun; yr effeithiau yw hyn, fe roddeis i ni ffydd i gredu yng Nghrist; darllenwch yn ddeallus Eph. ii. 4 i'r 8. Nid y Jachawdwr yw ffydd a'i hystyried fel rhodd Duw, fel ein gweithred ni nid yw yn haeddu dim. Nid ffydd oedd yr achos y darfu i Dduw roi Crist ar y cyntaf, nid yw yr achos chwaith pa ham mae Duw yn dychwelyd dynion at Crist: Ond rhodd yw ffydd ag mae'r Duw grafol yn roi i ni, natur pa un yw cymmeryd gafael ar Crist yr hwn a roddeis Duw o'r blaen i fod yn iawn er gwaredu pechaduriaid: Y mae'r ffydd hon yn cael ei maeth a'i chynhaliaeth oddiwrth yr un Duw ag a'i rhoddeis hi ar y cyntaf; a'r unig offeryn ydyw, trwy'r Ysbryd Glan, ag sy'n cadw'r enaid mewn tymmer gylfurus, i wneuthur, ac i ddioddef tros Crist, yn cynorthwyo'r enaid i dderbyn cysur oddiwrth Crist, pan na's gallo gael dim oddiwrtho ei hunan, yn cynnal i fynu'r enaid yn ei daith tua'r nefoedd: ond mae'r achos cyntaf o jechydwriaeth ydyw, yr wyf yn gwadu hynny; neu mai'r

mai'r ail ydyw, yr wyf yn ei waedu: ond yn unig yr offeryn, neu'r llaw ydyw, ac sy'n derbyn y bendithion ag mae Duw wedi eu parottoi i ti cyn fod gennyt ti un ffydd; felly nid ydym ni fel ag yr ydym yn ddynion, yn gwneuthur dim tuag at ein jechydwríaeth. Ond os llefarwn yn briodol, *Gras Duw a'i cyffrodd i roi Crist yn jawn troi becaduriaid, a'r un Duw, a'r un Gras sy'n rhoi ffydd i'r enaid i gredu, ac felly trwy gredu i ymlynw wrth yr bwn a anfonodd Duw o'i gariad a'i dofturi ei bun i'r byd i acub pecaduriaid, felly fel ag y mae boll weithredoedd y creadur yn cael eu cae allan o ran cyflaumbad a bywyd, a dynion yn cael eu bacbub yn rbad trwy ras.* Ni chaf lefaru ychwaneg yma, ond yn fy ymadrodd ar yr ail *Gyfannod*, mi gaf ateb gwrthddadl neu ddau a fagwyd yn usfern, i ry-buddio pecaduriaid rhag iddynt droi gras Duw i drythyllwch.

Ac fel hyn chwi welwch i mi lefaru ychydig yn fyrr mewn perthynas i'r *Ddeddf*, yn gyntaf, pa beth ydyw, a pha bryd y rhoddwyd. Yn ail, pa mor druenus yw cyflyrau y dynion hynny ag fy dani. Yn drydydd, pwy yw y rhai sy dani. Yn bedwarydd, pa mor boded y gallant fyned, pa beth allant wneuthur, a derbyn, ac etto bod tanu, yr hyn a wnaeth-pwyd mewn ffordd o atebion i amryw gwestiynau, er gwell bodlondeb i'r rheini a ddichon ammeu gwirionedd yr hyn a ddywedpwyd.

Yn awr yn y lle nesaf, mi ddeuaf i wneud rhyw gymhwysiad o wirionedd yr hyn a ddywedpwyd; ond mi gaf yn y lle cyntaf lefaru rhyw beth mewn perthynas i'r ail athrawiaeth, a chwedir mi gaf lefaru rhyw beth mewn ffordd o ddefnydd a chymhwysiad mewn perthynas i'r athrawiaeth gyntaf.

Yr Ail

YR AIL ATHRAWIAETH i lefaru yn awr
o'i herwydd, yw danges, nad yw Pobl
Dduw tan y Ddeddf, eithr tan Ras.

R H U F. VI. 14.

*Oblegid nid ydych chiwi tan y Ddeddf, eithr dan
Ras.*

CH W I a ellwch yn hawdd gofio, i mi oddiwrth
y geiriau hyn ddat sylw ar dduw wirionedd fawr
aiddo'r Arglwyddi: Yn gyntaf, fod rhai yn nyddiau'r
Efengylung sy tan y Ddeddf, neu'r Cyfammod Gweith-
redoedd.

Yn ail, nad oes un Credadyn tan y Ddeddf (neu'r
Cyfammod Gweithredoedd) eithr tan Ras.

Mi lefarai ychydig mewn perthynas i'r cyntaf o'r
gwirioneddau hyn (set) fod rhai tan y Ddeddf, yng-
hyd a phwy ydynt, a pheth yw cyflwr y rhai sy tan. Yn
awr yr wyl i lefaru mewn perthynas i'r ail, ac i
danges pwy ydynt, a pheth yw cyflwr, y rhai sy tan
yr ail, tan Ras.

Ond cyn y delwyf at hynny, mi gaf lefaru ychydig
ciriau, i ddangos i chiwi beth y mae'r gair GRAS yn
arwyddo yn y llawn; (mi gysyllrddai a hyn yn sy
athrawiaeth gyntaf) caniat y mae'r gair Gras yn yr
Ysgrythur weithiau yn arwyddocau cael ffafri gyda
dylanion (B.R. ii. 7. Gen. xxiii. 4. — xxiii. 10. — I. 4.)
rai prydian i gymhwysiadau sanctaidd y Saint (a Cor.
viii. 7.) ac rai prydian, gofod allan ymddyddoif yngnid
Crist yn ddyfod i lawr o'r Gogontiant oedd iddo gyda'r
Tud cyn bod y byd, i wneuthur ei han yn ddibrin, ac
yn wasi ddyanion (a Cor. viii. 9. Phil. ii. 2 i'r 7.) dran-
chefn, fe'i cymmerir rai prydian am gariad rhad, cy-
foethog, ac anghyfnnewidiol Duw at ddyn trwy Jesu
Crist; yr hwn o'n hachos ac er ein mwyn ni a wnaeth
ei han yn dlawd; ac felly mae iw ddeall yn y geiriau
hyn, *Oblegid nid ydych chiwi tan y Ddeddf*, (i gael
eich melltithio, eich damnio, a'ch danfon bendramw-
nwgl

nwgl i uffern) eisbr (yr ydych chwi) tan Ras, i gael eich achan, eich pardynu, a'cb cadw trwy gadarn allu Duw trwy ffydd (yr hon sy rodd Duw yn unig i ogeniant tragwyddol. Y mae'r un ysgrythur ganlynol ei hunan yn profi'r peth, Eph. ii. 8. *Canys trwy Ras yr ydycb yn gadwedig, trwy rad ras, trwy gyfoethog ras, trwy anghysnewidiol ras:* Ac yr ydych yn gadwedig oddiwrth felldith y *Ddeddf*, oddiwrth awdurdod, euogrwydd, a halogrwydd pechod, oddiwrth allu, malais, llid, a chyndeiriogrwydd y Diasol, oddiwrth ewyllysiau, melldithion, a dymuniadau drwg ddynion; rhag ffwrn boethlyd, ferwedig, fflamlyd, danillyd uffern: rhag cael eich dwyn ger bron brawdle, fel drwg weithredwyr, eich cyhuddo, eich barnu, condemnio, a'ch rwymo a chadwynau eich pechodau, a'ch taflu i'r Cythreuliaid i bob tragwyddoldeb; a hyn oll yn rhad trwy ei ras es, (Rhuf. iii. 24.) trwy gyfoethog ras, ac anghysnewidiol ras; *Canys* (medd efe) *Myf iyu'r Arglwydd, ni'm newidir; am bynn y ni datsetwyd cwbi meibion Jacob*, Mal. iii. 6.

Otherwydd pa ham y mae'r gair (GRAS) yn yr Ysgrythur hon (Rhuf. vi. 14.) yn arwyddoccau rhad gariad Duw yng Nghrist i bechaduriaid, trwy inwedd y Cyfammod newydd, yn eu gwaredu oddiwrth arglwyddiaeth pechod, melldith y *Ddeddf*, a chondemniol awdurdod yr hen Gyfammod, oddiwrth natur ddinystriol pechod, trwy ei waftadol weithrediadau; fel ag mae'r cwbl yn eglur, os darllenwch y geiriau gyda dealdwriaeth fel ag maent yn gorwedd, *Canys* (medd efe) *nid arglwyddiaetha pechod arnoch cwbi*, (neu ni chaiff arglwyddiaethu neu deyrnasu arnoch, neu 'ch dinystrio; er eich bod wedi trofoddu yn erbyn yr hen Gyfammod (y *Ddeddf*) ac mae'r rhefwm pa ham yn cael ei roi yn y geiriau hyn) *Oblegid nif ydycb cwbi tan y Ddeddf*, (hynny yw, tan yr hon a'ch cyhudda, argyhoedda, condemnia, ac a ddamnia eich enaid am bechod) *eisbr tan Ras*, hynny yw, tan yr hyn ag sy'n eich rhyddhau, a madden i chwi, yn eich cadw, ac yn eich cyflawnhau oddiwrth eich holl bechodau, gwrthwynebwyr, neu ba beth bynnag a ddichon ddyfod

fod i mewn i osod ond byw beth yn eich erbyn, i'ch
damnio. Canys dyna'r peth sy'n cael ei wir a siw yn
Ras yn yr ystyr hyn, ag sy'n rhwyddhau dyn oddiwrth
ei holl bechdan, yn ei waredu oddiwrth holl fforddith-
ion y Ddeddf, a pha beth bynnag arall a ellir osod
yn ei erbyn, yn rhad heb un rhagweliad yn Newydd
o unrhyw ddaioni a wneith gan y trofoddwr; Ac hafyd
sydd yn cadw'r enaid trwy'r un gallu trwy ffydd
(yr hon yw ei rodd briodol i hyn) i egeniant tragwy-
ddol.

Drachebu, Pardwysw peth nad yw'n ammodol ond
yn cael ei roi yn rhad; ystyriwch yn gyntaf, ei fod
yn cael ei osod yn wrthwynaeb i weithredoedd; *Nid ydych tan y Ddeddf.* Yn ail, yr adnewid a wnaid iddynt
(gan ddyweddyd, *Nid anghwyddiaetha pethod arnoch chwi*); nid yw yn rhedeg ar un amod, i w gwneuthur
o'i tu hwynt; ond yn holol ac yn unig am eu bod (*tan Ras*) neu fod gras. Duw wedi ei eisyn iddynt; *Nid anghwyddiaetha pectod arnoch chwi, Oblegid* (cref-
wch ar y rheiswm) *nid ydych tan y Ddeddf, eithr tan Ras.* Wedi agor y geiriau fel hyn, a'r gwirionedd
wedi ei osod fel hyn ger bron, Nad oes un Cro-
dadyntan y Cyfammod o Weithredoedd, eithr tan
Ras, tan rai, cyfoethog, ac anghysnewidiol Gariad
DUW! Yn y lle nesaf yn ydym i brosi'r athrawiaeth,
a chwedi'n myned rhagddom.

Yn awr y mae yn yr athrawiaeth ddau beth i w hyf-
tyried a'u profi. Yn gyntaf, fod y Credinwyr dan
Ras. Yn ail, nid dan y ddeddf fel Cyfammod Gweith-
redoedd (canys felly y mae yn rhaid i chwi sy neall i)
am y ddau beth hyn ni raid i mi syned ddim pellach
na'r Geiriau eu hunain y mae yr han gyntaf o'r Geiriau
'n profi y han gyntaf o'r athrawiaeth, *Nid ydych dan y ddeddf;* y mae'r ail ran yn profi'r llall, *Eithr dan Ras.*

Ond beblaw'r rhai'n, ystyriwch gyd, a mi ychydig
bethau er mwyn eglurhau'r gwirioneddau hyn; mae gus,

Yn gyntaf, nid ydych dan y ddeddf, am fod eu pe-
chodaun wedi eu madden; yr hyn ni allai fod, pe ym-
ddygasit tuag attynt yn ol y ddeddf, a'u bod dant;
canys nid yw 'y ddeddf yn casiantu dim edafirwch
ond

ond yn cyrraedd, melltithio, ac yn condannio pob un
ag fydd dani. *Melltigedig yw pob un aici yw yn dweud*
yn yr holl briodau a 'sgrefiannir yn Llyfr y ddeudaf i'n
gwnetholbar drwyn. Gal. iii. 10. Ond, mae das, y mae
y Credinwyr wedi eidi maddewiusr o'r pechoda, a hyn-
ny am eu bod dan Gyfalmiod arall, ief y Cyfalmiod
newydd, Hrb. viii. 8. *Wit, y mae y ddyddiu yn dy-
soul, medd yr Arglwydd, u mi a wnaes a bu ynt Gyfam-
iod newydd:* Canys, trugwyr fyddaf wrth eu bang-
dyfiannuerau, u'u pechoda bu ynt, u'n ban-wreddau ni
eblofau iddi a hongyt i wyliau, Adn. 12.

Yn aill, nid ydynt dan y ddeudaf, yn unig am fod
eu pechodaau a'u hanwreddau wedi eu madden iddynt,
ond y maent wedi eu madden yn rhad iddynt:
Nid yw y rheiny ag sy'n yr hen Cyfalmiod, ac a'r
hoso yno byth i gael Maddeuant Pechod oddi eithridd-
ynt allu gwnedd cyflawn fodlondeb i Dduw am dano;
canys y mae'r ddeddf yn gofyn am dano ganu dynt,
gan ddywedyd, *Tal i mi yr byn hydd ddyldus arwst.*
Ond O! pan y mae Duw yn ymddyri'n i Saint yn ei y
Cyfalmiod Gras, nid felly y mae; canys fe ddywedir,
*A phryd nad oedd gurdynnt ddim i ddis, (yn rhwydd
ac yn rhad) fe fudduodd iddynt i'r das y robl. Ma-
ddyginiacibaf eu bymchweliad bu ynt, caraf bu ynt yn
rhad, Myf a ddilef i'r Camweddau er fy mwyf fy bun,*
&c. *Lut vii. 42. Hb. xiv. 4. Esay xlii. 25.*

Yn drydydd, nid yw'r Saint dan y ddeddf, am aici
nid yn eu Cyflawnder gweithredol eu hunain trwy'r
ddeddf y maent yn gyflawn ger bron Duw, tidi'r metra
Cyflawnder un arall, trwy Gyfrifad: Cyflawnder
Duw yng Nghrist, 2 Cor. v. 21. *Flb. iii. 8, 9, 10. Sof*
Cyflawnder Duw, yr hen fydd trwy Ffynhys Iesu Grist, i
barbw, ac ar barbw (hynny yw a gyfrifir) a gredus,
Rbif. iii. 22. Ond pe bennent dan yr hen Cyfalmiod,
y Cyfalmiod Gweithredodd, se fuaski naid fod yn
eiddo iddynt eo hunain neu oddi maddenant Pechodaun,
(ond y mae yn amhosibl i gyflawnder dyn trwy'r
ddeddf ei achub ef) Os da y gwnai, oni chwi orweddaf-
iatio? ac oni's gwnai, puchol a orwedd wrth dy ddyrys,
medd y ddeddf, Gen. iv. 7.

Yn bedwarydd, mewn gair, beth bynnag y maent
yn

yn ei dderbyn, ai troedigaeth at Dduw, pardwn am bechod, ai ffydd neu gobaith, ai Cyflawnder, ai Nerth, ai'r Ysbryd, neu ei ffrwythau, ai goruchafiaeth ar bechod, angen, neu usfern, pa un bynnag a'r Nefoedd, Bywyd tragwyddol, a gogoniant anrhaethadwy, neu ba beth bynnag sy yn dyfod iddynt, y mae yn dyfod yn rhad iddynt, heb un rhag-olwg gan Dduw ar un peth a wnaethant, neu a wnant, er mwynhan'r unrhyw. Ond i rhannu hyn yn ddarniau. 1. Mewn Gair, a ydynt yn rhai dychweledig? Duw sy'n eu cael hwy gyn-taf, canys y mae yn dywedyd, Cafwyd si gan y rhai ni'm ceisiafant, *Es/ay* lxv. 1. 2. A oes maddeuant pechod ganddynt? y maent yn cael hynny hefyd yn rhad, *Meddyginaebaf eu bymchweliad*, *Caraf buvynt yn rbad*, *Hol.* xiv. 4.

3. A oes ffydd ganddynt? rhodd Duw yng Nghrist Jesu ydyw, ac ef nid yn unig yw ei barudwr (hynny yw ei dechreuad) ond efe hefyd yw ei pberffitbydd, *Heb.* xii. 2.

4. A oes gobaith ganddynt? Duw yw'r achos cyn-taf o honi, *Cofia y Gair wrth dy was yn yr bwn y peraist i mi obeitbio*, *Salm cxix. 49*.

5. A oes Cyflawnder ganddynt? rhad rodd Daw yd-yw, *Rbuf.* v. 17.

6. A oes ganddynt nerth i wneuthur Gwaith Daw yn eu cenhedlaethau, neu ryw beth a fynn Duw iddynt ei wneuthur, rhad rodd Duw yw hynny hefyd, canys hebddo ef ni's gwnawn, ac nis gallwn ni wneuthur dim, *Ioan xv. i.*

7. A oes gennym gysur, neu ddiddanwch? Nid am ddim ag ydym ni yn ei wneud yr ydym ni yn ei gael, ond oddiwrth Dduw trwy Grist; canys efe yw ein holl gysuron a'n diddanwch, *2 Cor. i.*

8. A ydyw'r Ysbryd, neu ei ffrwythau gennym? Rhodd y Tad ydyw. *Pa faint mwyl y rhydd eich Tad o'r Nef*, yr Ysbryd *Glan i'r rbai a ofynnant gando*, *Luc. xi. 13*. *Ti — a wnaethost ein boll weithredoedd ynnom*, *Esa. xxvi. 12*.

Ac felly meddaf, pa un bynnag ai goruwchafiaeth ar bechod, angau, usfern, neu'r diafol, y mae'n cael ei roddi

ei roddi i ni trwy oruwhafiaeth neu fuddugoliaeth Crist. Ond i Dduw y byddor diolcb, yr bwn sydd yz rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Jesu Crist, 1 Cor. xv. 5.7. Rhuf. vii. 24, 25. Ei rodd ef hefyd yw'r nesoedd a gogoniant, yr bwn sydd yn belaeth yn rhoddi i ni bob peth iu mwynbau, 1 Tim. vi. 17.

Felly, se fydd i'r pethau hyn, os bydd i ni ond eu gwir a'u dwys ystyried, roi bodlondeb yn y peth hwn. Mi allwn chwanegu amryw bethau er eglurhau'r pethau hyn: megis yn gyntaf, pan ddaeth Duw at ddyn iu ddychwelyd ef, efe a'i casodd yn ddyn marw, Eph. ii. 1, 2. Efe a'i casodd yn elyn i Dduw, Crist, ac Yecbyd-wriaeth ei Enaid ei bun; efe a'i casodd ef yn ymderiglo ymhob math o ddrygion; efe a'i casodd ef wedi ymrw i drysbyllwch, i wneuthur pob asteniaid yn unchwant.

2. Fe orfu arno ei sywban trwy ddodi ei Yibryd yn iho, a'i gyfnewid trwy ei nerthol weithbrediad ef.

3. Fe orfu arno ddadguddio Crist iddo, yr aedd dyn yn bollol ddiystyriaeth, ac anwybodus o'r bendigedig Jesu, Mat. xi. 25, 27. 1 Cor. ii. 7, i'r 10.

4. Fe orfu arno dorri rhwyd y diafol, a gollwng y dyn tlawd, y dyn tlawd rhwym caethiwus allan o gdwynau'r gelyn.

Yn awr yr ydym i fyned rhagom, a'r y pethau yr ydym i lefaru o'u herwydd yn yr ail le, yw yr rhai hyn;

Yn gyntaf, (heb law y rhefymmau a roddalom eisoes) Pa ham y mae yn rhad, ac yn anghyfnewidiol Ras.

Yn ail, Pwy yw yr rhai ag fy wedi cael eu gweithredol ddwyn i'r Cyfammod o rad ac anghyfnewidiol Ras, a pha fodd y maent yn cael eu dwyn iddo.

Yn drydydd, Beth yw breintiau y rheini'y ag sydd yn cael eu gweithredol ddwyn i'r Gras rhad a gogoneddus hwn, o eiddo gogoneddus Dduw'r Nefoedd a gogoniant,

Am y cyntaf, Pa ham y mae yn Ras rhad ac anghyfnewidiol; ac er agor yd hyn, y mae'n rhaid i ni ystyried, yn gyntaf, Pa fodd, a thrwy bwy y mae'n dysfol, yn gyntaf, yn rhad, yn ail, yn anghyfnewidiol. Y mae'r

mae'r Gras hwn yn rhad i ni, trwy ammodau mewn un arall ; hynny yw, mewn ffordd o Gyfammod, neu gytundeb ; canys mae'r gras hwn yn dyfod mewn ffordd o Gyfammod neu gytundeb i ni, ond wedi ei wneuthur ag un arall droslwm ni.

Yn gyntaf, Ei fod yn dyfod i ni mewn ffordd o Gyfammod, cytundeb, neu ymrwymiad (er nid yn beri-nol a ni), gwelwch fod yn dda i ystyried yr ysgrythurau, lle y dywedir, Salm lxxxix. 3. *Gwneuthym ammod a'm Hetholedig, tyngais i'm gwas Dafydd.* Y mae'r gair Dafydd yn arwyddocau Crist yma fel mewn ysgrythurau eraill. *A tbitbau, trwy waed dy ammod* (yn llesaru am Crist) *y gollingais dy garbarorion o'r pydew heb ddrwfr ynddo,* Zec. ix. 11. Drachefn, yn rhad yr ymrwymiad, ac nid ag arian i'ch gwaredir, Esay lii. 3. gwel. Ezac. xxxiv. 23, 24. Am hynny, medd Zecharias, *Bendigedig fyddo'r Arglwydd Dduw Israel, canys efe a ymrwelodd, ac a wnaeth YMWARED i'w bobl.* Ac efe a ddyrchafoedd gorn Jeebyd-wriaeth i ni, yn Nby Ddafydd ei wasanaethwr. Megis y llesarodd trwy Enau ei sandaidd bropbwyd, y rbai oedd o ddechreunad y byd ; *Fel y byddai i ni ymrwared rhag ein gedynion, ac o law pawb o'n casiion :* I gwpiau y drwgaredd a'n Tadau, ac i gofio ei sandaidd Gyfammed, neu gytundeb, Luc i. 68 i'r 72. Ac os tramgwydda neb o achos eglurder y geiriau hyn, fel ag y dichon rhai encidiau tlodion wneuthur trwy anwybodaeth, darllenent yn ystyriol y xlii ben. o Esay o'r adn. 1. hyd 12. Ac yna hwy altant weled ei fod yn rhedeg mewn ffordd o Gyfammod, mor eglur, a phe b'ai dau yn cytuno a'u gilydd, ac yn sefydlu yr amrywiol ammodau o bob tu ; ond ychwaneg am hyn ar ol llaw.

Yn awr, yn ail, fe wnaethpwyd (meddaf) y Cyfammod ag un, nid ag amryw ; a'i ammodau hefyd wedi eu cadarnhau zg un, nid ag amryw.

Yn gyntaf, I'r Cyfammod gael ei wneud ag un, gwel, Gal. iii. 16. *I Abraham y gwneuthpwyd yr addewid, ac i'w bad ef.* Nid yw yn dywedyd, *Ac i'w badau, megis am lloer,* ond am un, ac i'w bad di, yr bron yw Crist, adn. 17. *A byn awyf yn ei ddywedyd, am yr am-*

modau

med a gadarnbawyd o'r blasu gan Dduw yng Ngbrifft, &c. Fe wnaed y Cyfammod a had Abram, nid hau, ond yr Had, yr hwn yw'r Arglwydd Jesu Crist, ein Pen, a'r Canol-Wr yn y pethau sy'n perthyn i'r Cyfammod.

3. Fe wnaed yr ammod ag un, ac fe'i cyflawnwyd gan tho ef yn unig, ac nid gan lawer; eto yn natur, ac er tragwyddol waredigaeth llawer; sef gan yr un Dyn Crist Jesu, fel ag mae'n eglur oddiwrth Rhuf. v. 15, 16, 17, &c. ac yn Zec. ix. 11. Y mae'r Arglwydd yn dywedyd wrth Crist, *A thitbau*, creffwch, *A thitbau trwy waed dy ammod*, neu a thithau Cyfammod yr hwn oedd trwy waed; hynny yw, ammodau'r Cyfammod oedd, fod i ti dywalit dy waed: yr hyn oedd wedi ei wneuthur ynghyfrif Dduw. Minnau (medd Duw) yn ol fy ammod, a ollynais yn rhydd y carcharorion, neu danfonais hwynt allan o'r pydew lle nad oedd dim dwfr yn tho; y mae'r sgrythuru hynny yn Gal. iii. 16, 17. a sosiwyd uchod, yn rhagorol jawn i'n pwrrpas; y mae adn. 16. yn dywedyd ei wneuthur a Christ, ac mae adn. 17. yn dywedyd, ei gadarnhau hefyd yn tho, neu gan Dduw yn tho ef, atoliwg darllenwch a deallwch. *In awr* (medd Paul) neswnaethpwyd yr addewid i hadau, megis i lawer, ond i un, Ac i' th bad di, yr hwn yw Crist. — *A byn yr wyf yn ei ddywedyd, am yr ammod a gadarnbawyd o'r blaen gan Dduw yng Ngbrifft*, nad yw y ddeddf oedd bedwar cant a deg ar bugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu i wneuthur yr addewid yn ddirym. Nid i'r Cyfammod gael ei wneuthur a g Abram ac a Christ yng hyd, fel dau berson ag oedd yn cydymrwymo yn tho; fe wnaed yr addewid a g, neu i Abram ar ol Haw; ond fe wnaed y Cyfammod a Christ o'r blaen. Ymhellach, na wnaethpwyd y Cyfammod yn bersonol ag Abram; ie, nag a neb o'r Tadau, fel ag y mae hwynt-hwy oedd yn ymrwymo i gyflawnu yr ammodau o hono, yn hollol, neu mewn rhan ychwaith, sydd dra eglur.

Yn gyntaf, am na wnaethywyd dim o'r Cyfammod hwn a Duw a'r creadur, nid ag *Adda dlawd-arall*, ag

oedd yn sefyll ar nerth ei alluoedd naturiol ei hun yn unig; ond fe wnaed y Cyfammod hwn â'r ail berson, â'r Gair dragwyddol; a'r hwn ag oedd ymhob ffordd mor sanctaidd, mor bur, mor anfeidrol, mor alluog, ac mor dragwyddol a Duw, Diar. viii. 22—30. Efay ix. 6 — Zec. xiii. 7. — Phil. ii. 6. — Heb. i. 1, 2, 3. Dad. i. 5, 8, 11.

Yn ail, se wnaed y Cyfammod neu'r cytundeb hwn yn weithredol ac yn wirioneddol cyn bod dyn mewn bod. O! fe seddyliodd Duw am Jechydwriaeth dyn, cyn i ddyn wneuthur un trosedd: canys dyna'r pryd (cyn bod dyn) meddaf, ac nid wedi'n, y gwnaed y Cyfammod gras â'r Cyfryngwr o hono; canys y mae'r holl ymadroddion eraill i ddangos i ni y seilfaen a'r drefn ogoneddus a gytunwyd arni cyn amser, rhwng y Tad a'r Mab, yr hyn a ellir gyflawn gasglu ei fod yn wirionedd oddiwrth air Duw, os ystyriwch; yn gyntaf, fod y sgrythur yn dadgan fod y gwerth wedi cytuno arno gan y Mab cyn amser; fe wnaed yr addewid iddo ef gan y Tad, y cai yn ol y cytundeb cyn amser; fe ddewiswyd y rhai a fyddai cadwedig, cyn amser, ie, cyn dechreun'r byd.

Am y cyntaf, gytuno ar y gwerth cyn dechreun'r byd: ystyriwch y gair sy'n son am y gwerth a dalwyd dros bechaduriaid, sef *Gwerthfarwr waed Crist*: Y mae yn dywedyd am dano, *Yr bwn yn wir a ragor-deiniwyd cyn seilfaenur byd, eisbr a eglurwyd yz yr amseroedd diweddaf er eich mwyn cbwi, y rbai ydych trwyddo ef yn credu yn Nuw*, i Pedr i. 19, 20, 21. Creffwch, se rag-ordeiniwyd, neu fe gytunwyd arno rhwng y Tad a'r Mab cyn dechreun'r byd.

Yn ail, I addewid y Tad gael eu gwneud i'r Mab hefyd yn yr un modd, sydd eglur oddiwrth Tit. i 2. Ile mae'r Apostol yn dywedyd gyda chysur wrth ei enaid, fod gantho *Obaith bywyd dragwyddol, yr hon a addawodd y digelwyddog Dduw cyn dechreun'r byd*. Yr hon ni's gallafai gael ei gwneuthur i neb ond i Gyfryngwr y Cyfammod newydd, gan nad oedd neb arall, â'r hwn y gallefit ei wneuthur ond efe.

Yn drydydd, fe wnaed y dewisiad y pryd hynny, hyd

hyd yn oed cyn bod dyn yn y byd, fel a gmae'n eglur lle dywedir, *Bendigedig fyddo Dduw a Tbad ein Harglwydd Jesu Crist, yr bawr a'n bendithiodd NI a phob bendith ysbrydol, yn y nefolion leodd YNG Ngbrifft, megis yr etbolodd efe N Y N I yntba ef, cyn seiliad y byd, fel y byddem yn sanctaidd ac yn ddisiusr gor ei fren ef mewn cariad, Eph. i. 3, 4.* Ie, pe bawn yn ei weled yn angenrheidiol, ac y cyfarfyddai â gwrthwynaebiad, mi ddangoswn i chwi yn helaethach ac yn eglurach, nid yn unig wneuthur y Cyfammod â Christ cyn dechreu 'r byd, ond hefyd ei ammodau: *Ond mi allwn hefyd ddangos i chwi fod hyd yn oed cymhwysiadau y Saint, fel rhan o'r Cyfammod, wedi cytuno arnynt rhwng y Tad a'r Mab, yn ol yr ysgrythurau hyn, Eph. i. 3, 4.—ii. 10. Rhuf. viii. 28.* Yr hyn beth se allai cyffyrddwn ag ef ar ol llaw.

Ond, yn drydydd, ni wnaethpwyd y Cyfammod hwn â neb o'r tadau, yn holol, nac mewn than, fel y Cyfryngwyr o hono; os felly, mae'n rhaid i ni hefyd farnu eu bod yn gyd-weithwyr â Christ yn ein Jechyd-wriaeth, ac felly nad Crist yw'r unig Gyfryngwr: Ond fe syddai hyn yn gabledd ei ddychymygu. Ac am hymny ar y ffordd pan ddarllenych yn yr ysgrythur, am y Cyfammod newydd, fel pe buasai wedi ei wneuthur ag *Adda, Noab, Abram*, neu *Dafydd*, y mae'n rhaid i ti ystyried hyn wrthyt dy hun: Yn gyntaf i Dduw lefaru wrth ynt yn y cyfryw ffordd, i ddangos, neu i arwyddoccau i ni, pa fod y gwnaeth efe y Cyfammod, a wnaeth efe a Christ cyn dechreu 'r byd, yr oedd yng yw efe yn awr, ac yn awr yr un ag oedd y pryd hymny; a bod ymrywymiad y pryd hymny rhwng ei Fab ag ef; y byddai i w Fab yn eu natur hwy, o'n lwnau hwy, ac am eu pechodaun hwy, gael ei eni o wraig, a'i groeshoelio, &c. drefstynt hwy: Canys chwi ellwch weled o hyd pan y mae yn llefaru wrth ynt am y Cyfammod newydd, ei fod yn son am eu had, eu had hwy yn cyfeirio yn wastadol at Crist; Crist had y wraig oedd i ysgigo siol y Sarph, Gen.

iii. 35. — xvii. Salm lxxxix. 26. Yn awr, I Abrahām ac i w̄ bad y gwnaethpwyd yr addewid. Goseidaf hefyd ei bad yn dragwydd, a'i orseddfaing fel dyddiau'r nefoedd, &c. yn cyfeirio o hyd at Crist. Ac yn drydydd, i annog eu ffydd a'u disgwiliadau i fod yn ddiyfogog hyd y diwedd, i ddisgwyl am gyflawniad o'r hyn a gytunodd efe a'i Fab arno cyn amser, a'r hyn wedi'r cytundeb a ddadguddiodd i'r byd trwy'r prophwydi. Yn bedwarydd, y mae'n ymddangos fod salon Duw yn ymhryfrydu hefyd yn fawr yn y Cyfammod, fel ag mae'n eglur, wrth ei waith o hyd ymhob oes, yn dadguddio iddynt, yr hyn a ddarparodd trostynt. O'r Duw daionus hwn o'r nefoedd!

Gwrtb. Ond (fe allai dywedwch) fod yr Ysgrythurau yn dywedyd yn eglur, wneuthur y Cyfammod newydd a'r Credinwyr, gan ddywedyd, *Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y gwnaf Gyfammod newydd â Thy Israel, ag â Thy Juda; nid fel y Cyfammod a wneuthym a'u Tadaa bwynt yn y dydd yr ymestais yn eu llaw, i w̄ dwynt bwynt allan o dir yr Aipht, &c.* Jer. xxxi. 31, 32. Heb viii. 10—12. Felly fel nad yw'n rhedeg fel pe b'ai wedi ei wneud a Christ yn unig ond a'r rhai crediniol hetyd, *Gwnaf Gyfammod newydd â Thy Israel ac â Thy Juda, &c.*

Att. 1. Yn gyntaf, ni ellir meddwl i'r Cyfammod newydd gael ei wneuthur â Christ, ac â thŷ *Israel* a *Juda*, fel y Cyfryngwyr o hono; canys yn yr ystyr hynny â Christ yn unig y gwnaethpwyd, yr hyn sydd eglur, gan ei fod wedi ei wneuthur yn hir cyn bod tŷ *Israel* na thŷ *Juda* mewn bod fel ag y dangoswyd o'r blaen.

Att. 2. Ond, yn ail, y mae'r geiriau hyn yn cael eu llefaru, yn gyntaf, i ddangos yn hytrach ddiwedd y Seremoniau, na dechreuad neu sefydliad y Cyfammod. Ystyrwch ychydig; y mae'r Apostol yn ymdrechu gyrru'r Iuddewen (at ba rai yr ysgrifennodd yr Epistol hwn) ymaith oddiwrth Seremoniau'r Ddeddf, oddiwrth Offeriaid, Allor, Offrymmau, Teml, &c. a'u dwyn i wir wybodaeth o'r peth a'r pethau oeddent yn eu gosod allan, y rhai oedd i ddyfod, i osod diwedd ar y pethau hynny. Os ydych yn deall yr Epistol at yr Hebreaid,

aid, traethawd ydyw ag fy'n dangos gan fod Mab Duu wedi dyfod, dyna'r Seremoniau wedi darfod; canys cyhyd a hynny yr oeddent i barhau ac nid dim yn hwy. Yrbai (medd yr Apostol) oedd yn sefyll ar fwydydd a diodydd, ac amryw olchiadau, a defodau enawadol, wedi eu gosod arnynt byd amser y diwygiad, hynny yw, byd oni ddeuaj Crist. Eithaf Crist wedi dyfod yn Arbofeiriad y daionus betbau a fyddent, &c. Fe wnaeth diwedd ar bethau ac ordinbaðau'r offeiriadaeth lefitiaidd, darllenwch Heb. vii. i'r x. ben. a chwi gewch weled fod hyn yn wir. Felly, pan mae'n dweud, *Weler mae'r dyddiau yn dyfod, y grwnaf Gyfammod newydd*, y mae i ni feddwl cysnewidiad y weinidogaeth, y cymmeriad ym- aith o'r Cyfgodau a'r Seremoniau, oddiwrth dŷ Israel a Juda, a'u rhyddhau trwy enedigaeth, a thrwy farwolaeth Crist, a'r osfrymmiad o'i gorff-ef, yr hwn oedd y cyfgodau yn ei osod allan, mai efe mewn gwirionedd oedd y Tad yn ei roi trwy Gyfammod yn bridwerth trws eneidiau'r Saint; ac hefyd i amlygu gwirionedd y cyfammod a wnaeth pwyd rhwng y Tad a'r Mab cyn dechreu'r byd; canys er fod y Cyfammod newydd wedi ei wneuthur cyn dechreu'r byd, ac hefyd i bob un a gafodd ei achub ymhob oes, gael ei achub trwy sinwedd y Cyfammod hwnnw; etto ni chafodd y Cyfammod erioed ei ddadguddio mor eglur, ac ar ddyfodiad, marwolaeth, ac adgyfodiad Crist; o herwydd pa ham, dwed yr ysgrythur, *Iddo ddwyn bywyd ac anlygredigaeth oleuni trwy'r Efengyl, a Tim. ix. 10.* Yr hwn a'n bac'h bodd ni, ac a'n galwodd a galwedigaeth sanctaidd, nid yn ol ei ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth eu bun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni yng Ngbrifft Jesu cyn dechreu'r byd, (dyna'r Cyfammod) eithaf a eglurbawyd yr awrbon trwy YMDDAN- GOSIAD ein lachawdwyr Jesu Crist, yr hwn a ddiddym- modd angau, ac a ddug fywyd ac anlygredigaeth i oleuni trwy'r Efengyl: O herwydd pa ham, meddaf, mae'r geiriau hyn yn hytrach yn dangos fod yr amser wedi dyfod i gyfnewid yr oru a chwiliaeth, i gymmeryd ym- aith y cyfgod, ac i ddwyn i mewn y sylwedd, ac fel y dadguddio yn fwy eglur yr hyn oedd o'r blaen yn gaddiedig mewn ymadroddion tywyll a chysgodau. Ac mae Duu yn arfer llefaru yn fynych yn y modd hyn. Dra-

Drachefn, os eewch fod yr ysgrythuan un amfer yn llefaru am y Cyfammod Gweithredoedd, megis y Cyfammod cyntaf, a amlygwyd, ac felly ei fod o flaen yr ail Gyfammod; mae'n rhaid i chiwi ystyried ei fod felly o ran amlygiad yn unig; hynny yw, ei fod wedi ei roi yn gyntaf i ddyn, ond nid wedi ei wneud o flaen yr un a wnaed a Christ: ac yn wir 'roedd yn angen heidiol i do gael ei roi, neu ei wneuthur yn adnabyddus yn gyntaf, fel trwy hynny yr agoryd ffordd i'r ail, trwy ddadguddio, pechod, a'r cyflwr truenus yr oedd dyn ynddo wedi'r cwmp, oherwydd troeddu hwnnw. A thrachefn, fel y byddai'r llall yu fwy derbyniol gan feibion dynion. Eto yr oedd yr ail *Adda* o flaen yr *Adda* cyntaf, ac hefyd yr ail Gyfammod o flaen y cyntaf, dyma ddychymmyg. Ac yn yr ystyr hyn fe ddarfu i Crist mewn amfer ogoneddus gyfatteb *Adda*, yr hwn oedd yn gysged o Crist (Rhuf. v.) yn gystal ag o bethau craill, canys megis ag y gwnaed y Cyfammod cyntaf, a'r *Adda* cyntaf, felly y gwnaed yr ail Gyfammod, a'r ail *Adda*; canys hwy oedd y ddau berson mawr cyffredinol, neu gynnwyrchiol-wyr yr holl syd, mewn perthynas i'r cyntaf a'r ail Gyfammod; ac am hynny chiwi a gewch yr Arglwydd yn llefaru fel byn yn yr Ysgrythur mewn perthynas i'r Cyfammod newydd. *Cadwaf iddo sy nbrugaredd yn dragwydd*: a'm Cyfammod sydd sicr iddo ef, Salm lxxxix. 28, 34, 35. medd Duw, A'm Cyfammod sydd sicr iddo EF, (yr EF hwn yw Crist, fel y gwelwch os cydmarwch y geiriau hyn â Luc i. 32.) *Ni thorraf syngbyfammod*, sef yr un a wnaed ag EF, ac ni newidi saf yr byn a ddaeth allan a'm genau: *Tyngais unrwaith i'm Sali'eiddrwydd, na ddylawed un gelwydd i Ddafydd*. Wrth Ddafydd yma y meddylir Crist, fel ag yr oedd Dafydd wrth yr hwn y llefarwyd y geiriau hyn yn cyfodi Person Crist; canys dyna ffordd gyffredin Duw o lefarn am ogoneddus bethau'r Efengyl fel ag y dywedais o'r blaen.

Yn ail, fe gytunwyd hefyd ar yr ammodau, ag oedd i gael eu cyflawnu ganho ef; fel ag y mae'n eglur, os deallwch yr ymadrodd yn Lozan x. 27, lle y mae'n rhag-

rhag-synegu ei farwolaeth, ac yn dywedyd, *Yr awr bon y cynbyrswyd sy enaid: a pherb a ddywedaf?* O Dad, gwared si allan o'r awr hon: eithr o berwydd byn y daethym (i'r byd) i'r awr hon: Fel pe dywedafai, Nid sy ngorchwyl i yn awr yw cilio yn ol oddiwrth fy nioddefiadau sy'n dyfod arnaf; canys mae'r pethau hyn yn rhan fawr o'r ammodau a gytunwyd arnynt yn y Cyfammod rhwng fy Nhad a myf; am hynny ni weddias i hyn gael ei symmud ymaith oddiwrthys: Eithr o berwydd byn y daethym i'r byd; ie, hyn oedd ammodau'r Cyfammod. Wrth hyn chwi ellwch ddywed, *Yr ydym tan Ras.*

Yn awr mewn Cyfammod y mae'r tri pheth hyn iw hystyried;

Yn gyntaf, am ba heth yr ydys yn ymgysfammodi.

Yn ail, yr ammodau, ar ba rai y mae'r rhai sy'n ymgysfammodi, yn cytuno.

Yn drydydd, os na chyflawnir yr ammodau o bob tu a gytunwyd arnynt, nid yw y Cyfammod yn sefyll, ond y mae'n myned yn ddirym. — Ac yn yr Ystyriaethau hyn mae'r Cyfammod newydd hwn wedi cael ei gyflawnu yn dra pherffaith, a'i wneud i fynnu yng Nghaerfist.

Yn gyntaf, y peth nen'r pethau yr ymgysfammodwyd am dano yw Jechydwriaeth dyn, ac fe'i gwnaed yn dda yng Nghaerfist. *Mab y dyn a ddaeth i geisio ac i gadw yr byn a gollafit.* Ni ddaeth Mab y Dyn i ddirywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. *I roddi ei einioes yn bridwertyb trös lawer.* A byn yw'r swyllys (neu Gyfammod) yr hwn a'm banfonodd i, o'r cwbl a roddes efe i mi, na chollwn ddim o baro, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf, Ioan vi. 39.

Yn ail, mewn perthynas i'r ammodau a gytunwyd arnynt, maent yn rhedeg fel hyn,

Yn gyntaf, O du'r Cyfryngwr, fod iddo ddyfod i'r byd; ac yna o du'r Tad, fod iddo roi corph iddo. Dyma un o'r ammodau gogoneddus rhwng y Tad a'r Mab. O berwydd pa ham y mae efe wrth ddyfod i'r byd yn dywedyd, Aberth ac Offrwm ni's mynraist; hymny yw, ni ddigon yr hen Gyfammod ddim sefyll, ond

ond rhoi ffordd i aberth arall a barattoais, yr hyn yw rhoi sy nyndod i, i fynu i ergydion cyflawnder, *Eithr Corph a gymbwysfaist i mi*, Heb. x. 5. Y mae hyn yn profi ein bod ni tan Ras,

Yn ail, O du'r Cyfryngwr, y byddai iddo gael ei roi i farwolaeth; ac o du Dduw y byddai iddo ei adgyfodi drachefn; fe gytunwyd ar hyn hefyd rhwng y Tad a'r Mab Jesu Crist. O du Crist, y byddai iddo farw i roi bodlondeb i'r Tad, ac felly tynnau ymaith y felldith oedd ddyledus i bechaduriaid truain o herwydd eu camweddau; ac y byddei i Dduw ei Dad, wedi cael ei gyflawn a'i berffaith fodloni ymhob ffordd, ei sywhau a'i adgyfodi drachefn trwy ei holl alluog-nerth. *Yr bwn a ddug — ein Harglwydd Jesu*, blynny yw, o farwolaeth i fywyd, trwy (rinwedd neu'r effeithiol fodlondeb a dderbynodd oddiwrth) waed (y gwaed a dywalltwyd yn ol ammodau) y *Cyfammod trawwyddol*, Heb. xiii. 21, 22.

Yn drydydd, O du'r Cyfryngwr, y byddai iddo gael ei wneuthur yn felldith; ac o du'r Tad, y byddai i bechaduriaid trwyddo ef gael eu gwneuthur yn etifeddion o'r *Fenditb*; y mae hyn yn dangos fod rhyw ryfeddol gariad ynghalon ein Harglwydd Jesu, iddo ddioddef y cyfryw bethau dros ein cyrph a'u heneidiau tlodion ni? Gal. iii. 13. 14. Dyma ras!

Yn bedwarydd, O du'r Cyfryngwr y byddai buddugoliaeth trwyddo ef ar uffern, angau, diatol, a mell-dith y ddeddf; ac o du'r Tad, y byddai i bechaduriaid gael eu gwneuthur yn gyfrannogion o'r pethau hyn, a'u rhydihau oddiwrthyt trwy ef fuddugaliaeth ef, Zec ix. 12. *Prowob (medd Duw) i'r amddffynfa, cbwi garcharorion gobeitbiol; beddyw yr ydwyf yn dangos y talaf it' yn ddaddyblyg.* Pa fodd felly? Am mai gwaed Cyfammod fy Mab ydyw, adn. 11. Yr hyn a wnaeth i Paul (er yn deimladwy o gorff marwolaeth, ac o'r colyn angau hwntaf ag sy'n trywanu trwy eneidiau pawb o'r shei'ny a geffir yn eu pechoda) i ddywedyd yn hyf, O angau pa le y mae dy golyn, o uffern pa le y mae dy fuddugoliaeth? *Colyn angau yw probod i y mae hynny yn wir*, ac y mae cyfraith fawr.

twl Duw yn ei chwanegu, ac yn ei osod adref ar y pechadur gyda phoen ac artaih annioddefol. Beth, a ddigalonnaf wrth hyn? Na wnaf, Ond i Dduw byddo 'r diolch, yr bwn sydd yn rhoddi i ni y fuddugol-iach trwy Jēsu Grifft ein Harglwydd; felly yn awr, er fy mod yn bechadur ynnos fy hunan, etto trwy gredu yn Jēsu Grifft Cyfryngwr y Cyfammhd newydd, mi allaf orfoeddus ar ddiasol, pechod, angau, usfern, a dywedyd, Nag ofna, fy enaid, gan fod y fuddugol-iach wedi ei chael ar fy holl elynion trwy fy Arglwydd Jēsu, i Cor. xv. 55—57. Dyma'r ffordd i brofi ein bod ni tan Ras.

Yn bymmed, O du 'r Cyfryngwr, y byddai iddo trwy wneuthur fel hyn, ddwyn Cyflawnder tragwyddol i mewn i'r Saint. Dan. ix. 24. Ac y byddai i'r Tad am hynny roi tragwyddol deyrnas iddynt, i Pedr i. 3—5. Eph. i. 4. 2 Tim. iv. 18. Luc xxi. 28, 29.

Ond yn y lle nesaf, nid hyn yw'r cwbl, hynny yw, nid yw unig se gytunwyd ar gyflawni'r Cyfammod o Ras ynghyd a'i ammodau o bob tu, ond hefyd yr oedd yn rhaid i Jēsu Grifft gael ei awdurdodi i wneuthur yr hyn y cytunwyd arno, mewna perthynas i'r Cyfammod hwn mewn ffordd o fwydd. Mi a gaf gan hynny lefaru gair neu ddau, mewna perthynas i'r fwyddau (neu o'r hyn lleiaf rhai o honyn) a gyflawnodd Jēsu Grifft, ac y mae etto yn eu cyflawni fel Cyfryngwr y Cyfammod newydd, yr hyn hefyd a gyfgodwyd trwy'r gyfraith lefitiaidd; canys dyna'r ffordd i brofi nad ydym tan y ddeddf, eithr tan Ras.

Ac yn gyntaf, ei Fachniaeth, y fwydd gyntaf, wedi gwnend y Cyfammod a gytunwyd arno, oedd, fod i Jēsu Grifft ddyfod yn Fachniydd, ac ymrwymo trwy Lw, i berffaith gyflawni holl ammodau'r Cyfammod, a gytunwyd arno rhwngddo ef a'i Dad, yn ol y cytundeb. Yn ail, fod iddo fod yn gennad oddiwrth Dduw i'r byd, i ddatgan meddwl Duw i'r byd, mewna perthynas i ddull a natur y Cyfammodau, yn enwedigol yr un newydd; mae'r ysgrythor yn tlywedyd, nid yw unig i Jēsu Grifft gael ei wneud yn Offiriad, ond hefyd yn Fachniydd; fel y gwelwch yn Heb. vii.

21, 22. Y ma'r adn. 21, yn dywedyd ei fod wedi ei wneud yn Offeiriad trwy Lw, ac yn dywedyd yn 22. *Ar desfament (neu Gyfammod) gwell o bynn y gwnaeth-pwyd Jesu yn Fachnwyd.*

Yn awr fe wnaethpwyd y Cyfammod nid yn unig o du Iesu Gist trwy lw, ond hefyd o du Daw'r Tad, fel y byddai gwell seilfaen o gadarnhad neu gyfur cryf i'r holl rai sydd, neu sydd yn blant yr addewid. Mi dybygwn ei fod yn rhyfeddol i ystyried, fod Duw a'r Thad ein heneidiau, wedi ymroi yn y cyfryw fod i ddwyn oddiamgylch jechydwriaeth pechaduriaid trwy Iesu Grist, fel ag y gwnaeth Gyfammod a'i Fab er ei diogelwch hwynt: ac hefyd wneuthur llw o bob tu, er cadarnhad o'u hymroad i wneuthur daioni; fel pe buasai'r Arglwydd yn dywedyd, Fy Mab; ni a fuom yn gwneuthur Cyfammod, fod i mi o'm rhan i, i wneuthur fel hyn ac fel hyn; a thithau o'th ran dithau i wneuthur fel hynny ac fel hynny: yn awr fel y gallom roi i'r eneidiau hynny y seilfaen orau o gyfur ag a ddichon bod, ni a wnaawn lw o bob tu, fel gallo ein plant weled ein bod yn eu caru mewn gwirionedd. *Yn yr hyn, Duw yn ewydd ym belaethbach ddangos i effeitheddion yr addewid ddiarwadawl ei gyngor ef (yngwneuthuriad y Cyfammod) a gyfringodd trwy Lw* —
Fel y gallem ni gael cyfur cryf, y rbai a ffosom i gymmoryd gafael yn y gobaith sydd o'n blaen, Heb. vi. 13, i'r 18. vii. 21. Deliwr sylw mae'r vi. ben. yn dywedyd i Dduw gadarnhau ei ran ei trwy lw; ac mae'r vii. ben. yn dywedyd, i Grist gael ei wneuthur, neu ei osod yn ei swydd trwy lw. Drachefn, Tyngais unwaith i'm Saetheddwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddifydd. (Salm lxxxix. 34, 35.) ac na newidwn yr byn a ddaeth allan o'm genau; fel y costhawyd o'r blaen.

Fel hyn chwi ellwch weled Duw a Christ mewn gwir brysurdeb ynglych jechydwriaeth pechaduriaid; canys mor gynted ag y gwnaed y Cyfammod, y peth nesaf oedd pwy a ymtrwymai i fynnu gweled cyflawniad o'r holl bethau yr ymgysammodwyd o'u herwydd, rhwng y Tad a'r Mab; ni fyddai gan yr angylion un llaw

llaw yn y gwaith; ni allasa'i'r byd ei wneuthur; yr oedd yn well gan y cythreuliaid eu gweled hwy oll yn ddamnedig, na dymano'r daioni lleiaf iddynt; fel hyn yr edrychodd Crist, ac nid oedd gynnorthwyr; bydded y baich mor drymmed byth ag y mynno ar ei ysgwyddau, mae'n rhaid iddo ei ddwyn ef ei hunan; canys nid oedd neb ond efe ei hun i fod yn gynhal-iwr, na chymaint a neidio i mewn i ymrwymo gweled cyflawniad o'r ammodau rhagddywedig yn holol neu mewn rhan, (Esay lxiii. 1 i'r 6. Felly fel ag mae'n rhaid iddo ef fod nid yn unig yr hwn y gwnaethpwyd y Cyfammod ag ef, ond y mae'n rhaid iddo hesyd ddyfod yn Fachniydd o'r Cyfammod, ac felly ymrwymo i synnu gweled, pob peth neillduol yr ymgysfammodwyd o'i herwydd, o ran modd, defnydd, lle ag amser, yn cael ei gywir a'i drefnus gyflawnu yn ol y cytundeb. Onid dyma ras?

Yn awr mewn perthynas i natur Machniydd ynghyd a'i waith (mewn rhai pethau) mae'n ddigon hybys i'r rhan fwyaf o ddynion; o herwydd pa ham ni chaf roi ond agoriad byrr o hono.

Yn gyntaf, chwi a wyddoch fod yn rhaid bod y Machniydd yn bresennol wrth wneud y cytundeb; ac felly yr oedd Crist, *Yna yr oeddwn ni gydag ef*, Diar. viii. 30.

Yn ail, y mae'n rhaid i'r Machniydd, gydsynio ag ammodau'r cytundeb neu'r Cyfammod; ac felly y gwnaeth Jesu Crist.

Yn awr yr hyn yr ymrwymodd efe iw wneuthur dros bechaduriaid, yn ol ammodau'r Cyfammod, oedd hyn

Yn gyntaf, rhoi cyflawn fodlondeb i Dduw am bechdau'r byd, canys dyna un peth mawr a gytanwyd arno, pan wnaethpwyd y Cyfammod, Ioan iv 42.

Yn ail, y byddai i Jesu Crist (fel y dywedwyd o'r blaen) ddwyn cyflawnder tragwyddol, i mewn i wisgo ei (gorph) saint ag ef, Dan. ix. 24, 25. Dyma ras.

Yn drydydd, y byddai iddo gymmeryd gofal mynnu gweled yr holl rai y cytunwyd o'u plegid yn cael eu dwyn ger bron heb na brycheuyn na cbrychni ar ddydd ei ogoeddus ymddangosiad o'r nef i'r farn, a'u xhyddhau ger bron y frawdle.

Drachefn, yn drydydd, yngwaith Machniydd, fe ddylai'r Coeliwr (Creditor) neu'r Gofynnwr, edrych ar i'r Machniydd i sefyll at yr hyn yr ymrwymodd; a bod y Machniydd yn cydlynio i hyfny.

Yn gyntaf, y mae'r Gofynnwr yn edrych, os digwydd i'r Dyledwr i dorri, fod y Machniydd yn rhwym i ddalu'r dyled, pa fodd bynnag y mae mewn ymrwymiau eraill, dyma fel mae yma. Onid yw hyn yn Ras?

Yn ail, y mae'r Gofynnwr yn edrych am fod y Machniydd yn un abl: yn awr yr oedd, ag y mae ein Machniydd ni yn yr ystyr hyn yn gymmwys iawn; canys y mae yn etifedd pob petb.

Yn drydydd, y mae'r Gofynnwr yn appwyntio'r dydd, ac yn edrych hefyd am i'r Gysammod gachei gadw, a'r dyled i gael ei ddalu yn ol yr amser appwyntiedig; ac mae'n ofynnol i Fachnion (yn gyffial a Goruchwiltwyr) i fod yn ffyddlon fet i ddalu'r dyled yn ol y Cyriandeb; oherwyd pa ham fe ddywedir, Pan ddactb cyflawonder yr amser, y danfbodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wrwg wedi ei wneuthur dan y ddeaff, fel y prynai y rbai oedd dan y ddeaff (yn ol y Fachniaeth) Gal. iv. 4, 5. Dyma'r modd y mae Gras yn dyfod i'r Saint.

Yn bedwarydd, y mae'r Gofynnwr yn edrych am ei Arian gael eu dwyn i w dŷ neu drigfa ei hun. Y mae Iesu Crist ein Machniydd yn ffyddlon yn hyn hefyd; canys trwy ei waed ei hun, yr hyn oedd y gwerth, fe a aeth i'r lle sanctaidd, sef i'r Nef ei hun, yr hon yw trigfa Duw, i gyflwyno'r gwerth a'r tallad a gytunwyd atno er iechydwriaeth pechiaduriaid; ond mi gaf hefaru yn helaethach am hyn tan ben arall; oherwydd pa ham mi af rhagof.

Drachefn, yn bedwarydd, os yw'r Machniydd yn rhwym, mae'r Dyledwr yn rhudd, er fod y Dyledwr ynghyd â'r Machniydd yn rhwym i ddalu'r dyled with gyfraith dyn, Crist ein Machniydd yn UNIG fy'n rhwym with y Cyfammod Gras, ac os bydd i'r gyfraith roi unrhyw awdurdod i ddal neb, y Machniydd yw'r dyn; ac o pa mor rhyseddol wr y cyflawnwyd hyn, pan

pan ddaearb Crist ein Machniydd ni i lawr o'r nesfoedd, fe ddarfa i gysfaith Duw afael y ntho yn y cyfryw fod, a'i drin mor greulon a'i orthrymmu, fel na adawodd mo hong yn llonydd, byd nes darfu iddi ei gyhuddo, ei gondemni, a'i ddihenyyddio, a gwrysa gwerthfawr wæd ei galon, allan o'i galon a'i ystyr werthfawr: is, a chwaneg na hyn hefyd, fel y dangosaf ar ol llaw.

Ond, yn ail, yn y lle nesaf, wedi Iesu Crist fesyll at yr ymrwymiad, a dysod yn Fachniydd i ni mewn pethau yn perthyn i'r Cyfammod hwn, ei fwydd nesaf oedd bod yn Gennad tro Dduw, i ddadguddio ei feddwl, ac ystyr y Cyfammod i'r byd tlawd: ac feragwelodd y prophwyd hyn ya hir o'r blaen, pan mae'n dyweddyd, *Wele si yn anfon sy nghennad, ac efe a arloesa'r ffordd a'm blaen i;* (yn llefaru am Ioan Eedyddiwr) (ac yna mae'n llefaru am Crist wrth y bobl gan ddyweddyd) *Ac yn ddisymmwth y daw yr Arglwydd yr hwn yr ydych yn ei geisio i w deml. Paix yw efe?* *sef Angel neu Gennad y Cyfammod, yr hwn yr ydych yn ei cbwreunych;* (hynny yw Crist) *wele efe yn dysod, medd Arglwydd y lluoedd,* Mal. iii. 1.

Yn awr wedi gwneuthur y Cyfammod rhwng y Tad a'r Mab, a'r Mab wedi ymrwymo i gyflawni ei holl ammodau; wedi gwneud hyn, mae'n dysod i lawr o'r nesfoedd i'r ddaear, i ddadgan i'r byd yr hyn oedd efe a'i Tad wedi cytuno arno o'r blaen, a pheth oedd meddwl y Trd tuag at y byd, mewn perthynas i jechydwriaeth eu heneidiau; ac yn wir, pwy un gwell altasai ddyfod ar y cyfryw *Gennadwri* na'r hwn oedd yn y man a'r lle pan gwnaed y Cyfammod? na'r hwn a siglodd law a'r Tad yngwneuthuriad y Cyfammod? na'r hwn ag oedd yn dysod yn Fachniydd o du perchaduriaid, mewn perthynas i ammodau'r Cyfammod hwn?

Yn awr chwi wyddoch, yn gyffredin pap mae cennad, mae'n dwyn rhyw gennadwri gydag ef i'r rhai mae'n cael ei anfon attynt, neu beth a fynnai y rhai yr anfonir attynt iddynt ei wneuthur erddynt, neu'r cyffelyb. Yn awr pa fath gennadwri ogoneiddus y

daeth ein Marglwydd Iesu Crist i lawr o'r Nefoedd i w
dadgan i bechaduriaid tlodion, a hynny oddiwrth Dduw
ei Dad? Meddaf pa mor ogoneddus ydoedd? a pha
mor felus ydyw i chwi y rhai sy wedi gweled eich hu
nain yn golledig wrth natur; a hi ymddengys yn
gennadwri ogoneddus i chwi, y rhai sy'n ymgais ar ol
Iesu Crist, os gwnewch ond ystyried y pethau canlynol
ynghyllch pa rai yr anfonwyd ef.

Yn gyntaf, fe'i danfonwyd o'r nefoedd, oddiwrth y
Tad, i ddadgan i'r byd, ei fod yn llawn rhyfeddol o
gariad at bechaduriaid tlodion. Yn gyntaf, y byddai
iddo faddeu eu pechodau. Yn ail, y byddai iddo achi
ub eu heneidiau. Yn drydydd, y byddai iddo eu gwneu
thur yn etifeddion o'i ogont. *Canys felly y carodd
Dwyr y byd fel ag y rhoddodd efe ei uniganiadig Fab —
Oblegid ni ddanfonodd Dwyr ei Fab i'r byd, i ddannus 'r
byd: ond fel yr acbabit y byd trwyddo ef, Ioan iii. 15,
16, 18.*

Yn ail, fe ddanfonodd Duw Iesu Crist i ddywedyd
wrth y byd tlawd, y gwnai efe hyn tros bechaduriaid
tlodion, ac eto y byddai yn gyfawn, hynny yw heb
wneud dim cam a'i gyfiawnder; a bod hynny i gael
ei wneud trwy waith Iesu Crist yn marw o farwolaeth
felldigedig yn lle pechaduriaid tlodion, i fodloni Cyf
iawnder, ac i wneud lle i drugaredd; i gymmeryd ym
aith y tramgwyddiadau, ac i agoryd pyrth y nefoedd;
i orchfygu satan, ac i dorri ymaith gadwynau pecha
duriaid; i agoryd (Luc iv. 18.) drysau'r carchar, ac
i ollwng y Caethion yn rhydd, Esay lxi. 1, 2, 3. A
thyma'r gennadwri oedd Crist i draddodi i'r byd wrth
orchymwyn ei Dad; ac fe ddywedodd hyn i ni pan
daeth ar y gennadwri hon, lle mae 'n dywedyd. *Yr
twyf yn dodi fy einiowes i lawr tros fy nefaid — Nid oes
neb yn ei dwyn oddiarnaf, ond myf sydd yn ei dodi i
lawr o bonof fy bun; y mae gennys feddiant i w dodi
bi i lawr, ac y mae gennys feddiant i w cbymmeryd bi i
fynu drachefn. Y gorchymwyn brwn a dderbyniais gan fy
Nbad, Ioan x. 16, 17, 28.* Ie, dyma'r gorchymwyn a
roddes fy nhad i mi, y byddai i mi wneuthur y peth
byn, ac i w fynegu hesyd i chwi.

Yn dry-

Yn drydydd, fe gafodd nid yn unig ei anfon sel cennad i ddadgan cariad y Tad i ni, ond hefyd i ddadgan pa mor anwyl yr oedd efe ei hunan yn caru pechaduriaid, pa galon oedd gantho i wneuthur daioni iddynt, lle mae'n dywedyd, *Yr byn oll a roddeſ y Tad i mi a ddaw attaf fi, (a gadewch i mi, medd Crist, ddywedyd sy nghalon hefyd wrthych) A'r bwn a ddel attaf, ni's bwriad ef allan ddim.* Fel ag mae'r Tad yn fodlon eich rhoddi chwi i mi, felly yr wyf finnau yn fodlon eich derbyn chwi. Fel ag y mae sy nhad yn fodlon i roi'r Nefoedd i chwi, felly yr wyf finnau eich gwneuthur yn gymmwys iddi, trwy eich golchi yn syngwaed sy hun; yr wyf fi yn rhoi i lawr sy mywyd, fel y gallech chwi gael bywyd; ac fe ddanfonodd y Tad fi i ddywedyd hyn wrthych chwi.

Yn bedwarydd, yr oedd ei gennadwri ymhellach, fe ddaeth i ddywedyd wrthyt pa fodd, a pha ffordd y deuant i fwynhau'r bendithion gogoneddus hyn; ac hefyd i osod annogaethau ger eu bronau iw hannog i dderbyn y bendithion hynny. Y mae'r ffordd yn cael ei gosod i lawr yn Ioan iii. 14, 15. lle mae Crist yn dywedyd, *Megis y dyrchafodd Moſes y Sarb yn y diffeithwch, felly y mae'n rbaid dyrchafu Mab y Dyn,* neu mae'n rhaid ei godi ar y groes, a'i roi i farwolaeth; *fel na choller pwy byunag a gredo ynddo ef ond cafael o bono sy wyd trwyddol.* Y ffordd, gan hynny, ac mae i ti gael y budd a'r cysur o'r hyn y darfu'r Tad a minnau ymgysammodi o'u herwydd drosot ti yw, yr wyf fi wedi dyfod i lawr o'r nefoedd i'r ddaear o bwspas iw hysbysu, ac i roi i ti sicrwydd o hono: *Gwybydd, gan hynny, mai fel ag y cefais sy ngeni o wraig, ac y cymmerais y corph hwn arnaf, o bwspas fel y gallwn ei offrymu ar y groes yn aberth i Dduw, i wneuthur bodlondeb am dy bechodaū di, fel y gallai si drugaredd gyrraedd dy enaid di heb wneud dim cam a'i gyflawnder ef, ac yr wyt i gredu byn, nid yn dy ben, ond a'th holl enaid.*

Yn awr, y mae'r annogaethau yn llawer; yn gyntaf, os na ymadawant a'u pechodaū, o dyfod at Iesu Crist, fel y gallwr golchi ymaith eu pechodaū trwy ei waed ef, maent yn sicr o gael eu damnio yn afferm; canys

y mae'r ddeddf wedi eu condemnio hwy *eisoes*, Ioan iii.18,19. Yn ail, ond os deuant, hwy gant s yn w es Crist i orphwys ynthi, teyrnas nesoedd i fyw ynthi, Saint ac Angylion yn gyfeillion, hwy gant ddisgleirio yno fel yr haul, hwy gant fod yno byth, hwy gant eistedd ar *Orseddfeingciau barn*, &c. Dyma ras!

Yr wyf yn meddwl pe b'ai gennys ond amser i lefaru yn gyflawn mewn perthynas i'r holl bethau a allwn lefaru am danynt oddiwrth y ddau wirionedd nesol hyn, a gwneud cymhwysiad o honynt; yn sicr, trwy fendith Duw, yr wyf yn meddwl y gallai berswadio rhyw bechadur achan a ffiadd, i daflu i lawr yr arfau a gymmerodd i fynu i wrthryfela yn erbyn Duw, ag sy'n teithio tuag uffern mewn llawn frys at y Diafol. Meddaf, yr wyf yn meddwl yr attaliai hwynt, ac y gwnai iddynt edrych yn ol yn ewyllysgar, a derbyn jechydwriaeth iw heneidiau tlodion condemniol, cyn y desgynno bythol digosaint Duw arnynt. O gan hynny! chwi sy ar y daith hon tuag uffern, yr wyf yn attolygu arnoch i ystyried ychydig: Beth a ddaw Crist yn was i chwi? Ac a fyddwch chwithau yn gaethwefion i Ddiafol? A gaiff Crist ymgysfammodi a Duw am jechydwriaeth pechaduriaid? Ac a gaiff pechaduriaid ymgysfammodi ag uffern angau a Diasol am ddamnedigaeth eu heneidiau? A gaiff Crist ddyfod o'r nesoedd i'r ddaear i fynegu hyn i bechaduriaid? Ac a gaiff pechaduriaid gae eu clustiau yn erbyn y newyddion da hyn? a wrandewch chwi ddim ar gennadwri Crist er ei fod yn dywedyd wrthych newyddion o heddwch ac Jechydwriaeth? Beth pe buasai yn dyfod wedi cael gorchymwyn gan ei Dad i'ch damnio a'ch danfon at y diafol i uffern? Bechaduriaid gwrandewch y gennadwri hon, nid yw yn dywedyd dim niwaid, bywyd trawgyddol yw ei eiriau, y mae pawb ag sy'n rhoi clust yn cael mantais dragwyddol oddiwrthynt. Mantais, meddaf, na dderfydd byth.

Hefyd, ystyria ond y ddau beth hyn, fe allai y cant ryw effaith ar dy enaid.

Yn gyntaf, pan daeth ar y gennadwri hon, fe ddaeth a'r dagrau yn ei lygaid, ac fe ddarfu iddo hyd yn oed tan wylo gynpig ammodau cymmod iddynt; meddaf,

a'r dagrau yn ei lygaid. A phan ddaeth efe yn agos i'r ddinas (hynny yw) ar y gennadwri o heddwch, wrth weled eu calongaledwch, efe a wylodd drost, ac a alarodd o'i herwydd, am ei fod yn eu gweled yn gwrthod ei drugaredd, yr hyn oedd y newyddion o hedd. (Meddaf) A ddiyfryu di gan hynny Jesu ag sy'n wylo drofot, yn hytrach nac y bydd iddo dy golli di, fe wyla'r dagrau i'th berswadio di?

2. Nid hynny yn unig, ond hefyd pan y daeth, fe ddaeth yn waed ei gid, i gynnig trugaredd i ti, i ddangos pa mor anwyl yr oedd yn dy garu di; fel pe dy-wedasai, Bechadur, dyma drugaredd i ti; ond gwel fy chwys gwaedlyd, fy nghlwyfau gwaedlyd, fy marwolaeth felldigedig; gwel ac ystyria'r poen yr aethym trwyddo i ddyfod at dy enaid di; yr wyf yn wir wedi dyfod attat ti, ac yr wyf yn dwyn i ti newyddion jechydwriaeth, ond fe goftiodd i mi waed fy nghalon cyn y gallwn ddyfod attat, i roi i ti o ffrwythau fy nghariad tragwyddol. Ond ychwaneg am hyn ar ol llaw.

Fel hyn y llefarais ryw beth mewn perthynas i fod Crist yn gennad y Cyfammod newydd; ond gan nad wyf am dorri yn rhwng fyrr oddiwrth yr hyn sy i ddyfod ar ol llaw, mi af heibio y rhai'n heb ond eu hanner cyffwrdd, a dyfod at y peth arall a addewais eisoes; yr hyn oedd dangos i chwi, mai fel ag yr oedd Seremoniau lefitiaidd, yn, neu'n perthyn i'r Cyfammod cyntaf, felly yr oedd y cysgodau neu'r Seremoniau lefitiaidd hynny, yn cynyrrchioli gogoneddus bethau 'r Cyfammod newydd. Yr ydych yn darllain yn y Seremoniau hynny, am aberth, am offeiriad i offrymmu'r aberth; ymha le, a pha fodd yr oeddit i aberthu; am yr hyn beth mi gaf lefaru ychydig,

Yn gyntaf, mewn perthynas i'r aberth, chwi gewch weled nad oedd i gael ei hoffrymmu o bob math o anifeiliaid; megis *Llewod*, *Eirtb*, *Bleiddiaid*, *Cwnfilod* (Tygers), *Dreigiau*, *Seirpb*, neu'r cyffelyb. I arwyddocau nad pob math o greaduriaid ag a hechodd, megis *Cytbreuliaid*, yr *Angylion syrbiedig*, a fyddai cadweddig: ond yr oedd yr aberth iw chymmeryd

ryd o ryw fath neillduol o *Anifeiliaid ac Adar*; i arwyddocau mai rhyw fath neillduol o'r *creaduriaid a bechadd*, oedd Duw yn weled bod yn dda iw cymmodi ag ef ei hun drachefn: megis *Gwryw a Benyw* dlawd syrthiedig; ar y *Creaduriaid Iruenus* hynny y gweleodd Duw'r nefoedd fod yn dda i edrych gyda golwg ddaionus wedi'r cwmp: ond nid ar y *Cyfreuliaid melldigedig*, er eu bod o ran *creadigaeth* yn ardderchocbach *creaduriaid na zyni*. Dyma ras.

Yn awr yr oeddit yn offrymmu'r aberthau hynny; ond nid oeddit yn eu hoffrymmu, i berfffeithio y rhai a ddeuai attynt, neu'r offrymmwyr: ond yr oeddent i ddangos i'r byd yr byn oedd gan Dduw yn yr oesoedd-a ddeuai iw unenthus; yr hyn oedd Jechydwrineth ei *creaduriaid*, trwy'r offrymmiad hynny o *gorp* Jesu Crist, o'r hwn yr oedd y pethau hynny yn gyfgodau hyd gyflawniad yr ail gyfammod. Canys yr oedd Crist wrth swymau Cyfammod i offrymmu aberth, ac aberth effeithiol hefyd, os oedd yn amcanu Jechydwriaeth pechaduriaid: *Corpb a gymbwysfaist i mi, Wele si yn dysad i unenthus dy enwydlys di*, Heb.

x. 5 — 9.

Mi gaf gan hynny ddangos i chwi, Yn gyntaf, beth oedd Duw yn ei ddisgwyl yn yr aberth, yn y *Cysgod*, a chwedi'n dangos i chwi pa fodd y casodd ei gyfatteb yn y *Gwribgyfod*, neu'r sylwedd. Yn ail, mi gaf ddangos i chwi y modd yr oeddit yn offrymmu'r *Cysgod*; ac felly yn gyfattebol i hynny, dangos i chwi gymhwysder *Aberth Corpb Crist*, mewn ffordd o atebiad i roi holiadau.

Am y cyntaf o'r rhai'n.

Yn gyntaf, yr oedd Daw yn disgwyl am yr aberth ag oedd efe ei hunan wedi ei ordeinio, ac nid arall; i arwyddocau nad oedd un aberth a wna'r tro, ond corph ac enaid ei Crist appwyntiedig, Cyfryngwr y Cyfammod newydd, Ioan i. 29.

Yn ail, nid oedd lle fod yr *Aberth yn glaff*, neu 'n *gluniaidd*; nid oedd dim lle fod un *graith arno*, na *brychenyn na bai*, i arwyddocau fod yn rhaid hodi Jesu Crist yn aberth herffaith trwy Gyfammod, i Pedr i. 29.

Yn dry-

Y drydydd, yr oeddit i gymmeryd yr aberth allan o'r Praidd, i arwyddocau fod Iesu Crist i ddysfod allan o ddynol-ryw, yn ol y Cyfammod, Heb. x. 5.

Ond ail, am y modd yr oeddent yn aberthu: yn gyntaf, cyn offrymmu'r Aberth yr oeddit i gyslef u pechodaun meibion Israel ar ei ben: i arwyddocau fod yn rhaid i Iesu Crist, Esay liii. 4—7. ddwyn pechodaun ei holl blant trwy Gyfammod, *A thibas trwy waed dy ammod* —— Zec. ix. 10, 11. *Yr bun a ddug ein pechodaun yn ei gorff ei bun ar y prez*, i Pedr ii. 24.

Yn ail, yr oedd yn rhaid cael yr aberth i'r lle apwyntiedig, sef, y tu allan i wersyll Israel; i arwyddocau fod yn rhaid arwain y Iesu i synydd Galfari. Luc xxiii. 33.

Yn drydydd, yr oeddit i ladd yr aberth yno; i arwyddocau fod yn rhaid i Iesu Crist, i ddioddef y tu allan i Ddinas Jerusalem er ein Jechydwriaeth ni,

Yn bedwarydd, yr oedd yn rhaid nid yn unig cymmeryd bywyd yr aberth ymaith, ond hefyd peth o'r cig i gael ei losgi ar yr Allor; i arwyddocau fod yn rhaid i Iesu Crist nid yn unig marw o angau naturiol, ond hefyd dioddef poenau ac arteithiau'r damnedigion yn usfern,

Yn bummed, rai prydiau yr oedd yn rhaid bod offrwm byw ac offrwm marw; fel y bwch a laddwyd, a'r bwch dihangol; a'r aderyn byw, a'r aderyn marw, Lef. xiv. 5—6. i arnyddocau fod yn rhaid i Iesu Crist farw, a dysfod i fywyd drachefn,

Yn chweched, y bwch ag oedi i fod yn offrwm tros bechod, hynny yw, i gael ei offrymmu fel y lleill o'r offrymmau tros bechodaun, i wneuthur cymmod megis cysgod; yr oeddit i gyfaddef holl bechodaun meibion Israel ar ben y bwch arall, Lef. xvi. 7—22. ac yna ei ollwng yn rhydd i'r anialwch heb ei ddal byth mwy i arwyddocau fod marwolaeth Crist i wneuthur bod-londeb am bechod; a'i ddysfodiad i fywyd drachefn, oedd ei fod i ddwyn Cyflawnder tragwyddol i mewn, Rhuf iv. 25. Cyflawnhad oddiwrth awdurdod, melldith, ac dinystriol natur pechod.

Yn seith-

Yn seithfed, yr oeddit i anfon y bwch dihangol mewn llaw gymmwys i'r anialwch; i arwyddoccau, fod Iesu Crist yn gymmwys ac yn abl i lwyr gymmeryd ymaith ein pechodau oddiwrthym ni, fel na chyfrisir hwy byth drachefn i ni. Dyma ras.

Yn wythfed, yr oedd yn rhaid yn gyffredin bwyta rhan o'r aberthau tan y gyfraith, Ecsod. xii. 5.—11. i arwyddoccau, fod yn rhaid i'r cadwedig, ymborthi yn ysbrydol ar gnawd a gwaed Iesu Crist, yn amgen nid pes dim bywyd iddynt oddiwrtho ef, Ioan vi. 51.—53.

Yn nawfed, yr oedd yn rhaid bwyta'r aberth a banz eroyw; i arwyddo, nad yw y rheilby ag sy'n caru su pechodau, y lefain drygioni dieflig hwnnw yn ymbarthias Iesu Crist.

Yn awr dyma fwm yr hyn a lefarwyd yw hyn: Fod aberth tan y Cyfammod newydd, fel ag yr oedd aberthau tan yr hen Cyfammod; ac i'r aberth hon gyflawn ateb yr aberthau hynny ymhob ffordd: yn wir nid oeddent hwy ond dioddef am bechod mewn ymddangosiad, ond Crist mewn gwirionedd; bwynt hwy fel cyfgod, ond efe y fylwedd. O pan ddaeth Iesu Crist i wneud ei hun yn aberth trws bechod, chwi a ellwch ddeall i'n pechodau ni gael eu gofod arno ef i'r eithaf; fel y darfu iddynt rwygo ei enaid, fel y darfu iddynt rwygo ei gorff; yn gymaint ag y darfu i'r gwaed redeg i lawr ar hyd ei wneb bendigedig, ac allan o'i ystlys werthfawr; fel ag y darfu i Crist ddioddef nid yn ei gorff heb yn ei enaid, nac etto yn ei enaid heb yn ei gorff; hynny oedd nid fel y byddai Cyrrh y saint yn gadwedig heb en hencidian, ond fe ddioddefodd mewn corff ac enaid, fel y byddai Cyrrh ac eneidian 'r saint byth yn gadwedig; oherwydd y mae'n rhaid i ti ddeall y peithau canlynol hyn. Yn gyntaf i Iesu Crist farw trws bechod wrth dresn Cyfammod. Yn ail, mai nid angau naturiol yn unig, ond angau maeledigedig oedd ei angau; y cyfryw ag y mae dynion yn ei ddioddef oddiwrth. Ddwu am eu pechodau (er nad oedd dim pechod ynto ef) i'r cyfryw angau, a dioddef poenau ac arteithian uffern; O'r echryflawn hoenau, a'r anrhaethadwy, yr aeth yr aberth hon am bechod

Bechod danynt. Nid poenau ei gorff oedd y cwbl ;
 ond poenau ei enaid ; canys fe wnaed ei enaid
 yn aberth tros bechod, yn gyfal a'i gorff ; ac etto'r
 cwbl oedd un aberth, Esay liii. I ddangos nad oedd
 dioddefadau Crist yn ddioddefadau corphorol yn unig
 ond yn ddioddefadau enaid hefyd ; nid yn unig dio-
 ddef yr hyn a'allai dyn ei ddodi, ond hefyd dioddef y
 cyfryw enaid arteithiau na allai neb ond Duw eu rhoi ar-
 no, neu dioddef eu rhoi arno. O arteithiau ei enaid ! yr
 oeddent hwy yn arteithiau mewn gwirionedd i'r eithaf,
 ei enaid brofodd ddigofaint Duw : *Trif iawn, medd*
esf, yw fy enaid, byd angas, Mat. xxvi. 38. *Truwr*
bos a cymytfawyd (yn ol y Saesneg y traddodwyd) *fy*
enaid, a pheth a ddywedaf? Ioan xii. 27. Ni ddryll-
 wyd dim o'r graig, yn y cyfryw fodd ag y drylliwyd
 ei enaid gwerthfawr ef : nid oedd dim o'r cyfryw
 dywyllwch ofnadwy tros wyneb y ddacary pryd hyn-
 ny, ag oedd wedi myned tros ei enaid gwerthfawr ef.
 O ! yr oedd arteithiau Uffern, a Duw yn cuddio lle-
 wyrchiadau ei wyneb oddiwrtho ar yr unwaith yn ei
 orddiwas ; y cythreulaisid yn rhuthro arno, a Duw yn
 ei adael, a hydny oll ar unwaith, *Fy New, fy New,*
 medd ef, *pa bam i'm gadewaist?* Mat. xxvii. 46. Yn
 awr yn fy nghysyngder mwyaif ; yn awr y mae pechod
 wedi ei roi arnaf, y felldith wedi ymddyf y nos, poenau
 uffern wedi ymgasglu o'm hamgylch, a thithau a'm
 gadewaist. O ofnadwy ! bechaduriaid, nid mewn lliw
 y gwnaethpwyd hyn, ond mewn gwirionedd ; nid
 mewn ymddangofiad, ond mewn gwir weithred ; yn
 amgen fe fusai Crist yn gwenicithio, ac nid yn dywe-
 dyd y gwirionedd ; ond y mae ei thwys gwaedlyd yn
 datgan y gwirionedd o honor mae ei lefain uchel yn dat-
 gan pa'bethau, ac am ba'bethau y dioddefodd. Ie,
 mae'n rhaid i mi ddywedyd cymaint a hyn, na ddar-
 fu'r holl eneddiau damnedig yn uffern, ynghyd a'i holl
 ddamnedigaethau, erioed etto ddim dioddef y cyfryw
 boen ac arfaith ag a dioddefodd y bendigedig Jeiu hwn
 mewn ychydig amser. Bechadur a ell i ddarllen i ffei Crist
 gael ei wneud fel hyn yn offrwm tros bechod, ac etto
 myned yn y blaen mewn pechod ? A ell i glywed
 lwyth

lwyth dy bechodau i dorri calon Crist, a gwasgu allan ei werthfawr waed; ac a elli glywed ar dy galon i lwytho rhagor o bechodau ar ei gefn: A elli glywed fel y darfu iddo ddioddef poenau, a flammau tanllyd uffern, a elli glywed ar dy galon i chwanegu at ei riddiannau, trwy ddiystryu ei ddioddefiadau? O ystruan calon-galed! pa fodd y gelli ymddwyn mor anweddaiedd tu ag at y cyfryw addfwwyn Arglwydd Jesu.

Hol. Ond pa ham y darfu i'r Arglwydd Jesu offrymu ei hun yn aberth?

Att. Fel na chait ti dy daslu at y cythreuliaid.

Hol. Ond pa ham y tywalltodd ei werthfawr waed?

Att. Fel y gellit ti fwynhau llawenydd y Nefoedd.

Hol. Ond pa ham y dioddefodd boenau uffern?

Att. Fe na byddai i ti gael dy ffrio gyda'r diafol ac eneidiau damnedig.

Hol. Ond oni allasem ni fod yn gadwedig pe buasai Crist heb farw?

Att. Na allasem, canys heb ollwng gwaed nid oes maddeuant, ac hefyd, nid oedd un angau ond ei angau ef a allasai fodloni cyflawnder Duw; yr hyn sy eglur, am nad oedd neb yn gymmwys i ddioddef y cyfryw farwolaeth, neu a allasai ateb gofyniad y Duw anfeidrol trwy ddioddef felly ond efe.

Hol. Ond pa ham y gadawodd Duw iddo farw?

Att. Gan ei fod yn sefyll yn lle pechaduriaid; a hynny yn eu henwau a'u natur, yr oedd yn rhaid i Gyflawnder ddesgyn arno ef; canys mae Cyflawnder yn cosbi pechod pa le bynnag y caffo ef; ie, ni ddarfu i Dduw arbed ei fab ei hun, pan cafodd ein pechodau ni arno, ddim mwy nac yr arbedaif un o honom ninnau; canys os buasem ni yn meirw i felly y bu yntef: os gwnaethid ni yn felldith? felly y gwnaethpwyd yntef: os buasem ni yn dioddef poenau uffern? felly y gwnaeth yntef.

Hol. Ond a ddarfu iddo ddioddef poenau uffern mewn gwirionedd?

Att. Gwnaeth, a hynny yn y cyfryw fodd echryslon hefyd, fel ag mae'n anhraethadwy.

Hol.

Hol. A llasai efe ddim dioddef, heb dioddef yn y cyfryw fodd? Oni wasanaethasai iddo farw o angau naturiol yn unig mo'r tro?

Att. Na wasanaethasai, mewn un modd: yr oedd y pechoda'u ag yr oedd i dioddef o'u herwydd, yn galw am boenau usfern; yr oedd y cyflwr ymha un y bu efo farw yn galw am boenau usfern; canys mid marw a farwolaeth faint a wnaeth efe, ond marwolaeth pechadur; pechadur melldigedig damnedig (o herwydd ei fod yn sefyll yn lle pechaduriaid) yr oedd y ddeddf i'r hon yr oedd yn ddarolstyngedig, yn galw am boenau usfern; ni allasai natur Cyflawnder Duw goll dim iddo, yr oedd yr angau ag oedd iw dioddef heb dynnu ei golyn, mae'r holl bethau hyn wedi eu dod i ynghyd, yn anwrthwynebol ddatgan, iddo ef, fel aberth dioddef poenau usfern.

Ond yn ail, pe na buasai yn marw'r farwolaeth sell-digedig, fe fuasai'r Cyfammod yn cael ei ddirymmo, a'i fachniaeth ei fforsfetio; ac heb law hynny yr holl syd eu damnio yn rhâu usfern; o herwydd pa ham un rhan o'r Cyfammod, oedd iddo ef fod yn aberth, canys un o ammodau'r Cyfammod oedd, iddo ef i dyw-allt ei waed, Zec. ix. 10. O fendigedig Jesu! O fendigedig ras!

Hol. Ond pa ham gan hynny y mae ei farwolaeth yn cael ei diystyru yn y cyfryw fodd gan rai?

Att. Am fod dynion yn elynion iddo, naill ai trwy anwybodaeth neu ryfig; naill ai eisiau gwybodaeth, neu o falais; canys sicr yw, pe baent yn ei garu, neu yn credu yn tho, ni allai eu Calonnau lai na thorri, a gwaedu wrth ystyried a meddwl am dano, Zec. xii. 10. 11.

Wedi myned fel hyn, tros hyn, mi gaf lefaru rhyw beth mewn perthynas i *Swydd offeiriadol* Crist; ond ar y ffirdd os bydd i neb seddwl fy mod yn nyddu sy edefyn yn rhwir, wrth wahaniaethu ei *Swydd offeiriadol*, oddiwrth ei fod yn aberth; yn meddwl mai'r un peth yw gwaith Crist yn bod yn Offeiriad a'i fod yn Aberth, ac se allai eu bod felly; am nad ystyriasant hyn cystal ag y dylasant: sef mai fel ag yr oedd yn

aberth yr oedd yn ddioddefol, Esay v. 3. hynny yw se gymmerodd ei arwain fel Oen iw ddioddefiadau: and fel ag yr oedd yn Offeiriad, yr oedd yn weithredol; hynny yw se roddes ei hun yn ewyllysgar, ac am ddim i fod yn aberth. *Fe roddes xinioes yn briodwrh trws lawer.* Gan i'r ddau beth hyn gyda rhyw bwys a go-leuni ddyfod ar fy ysbryd, se'm cymhellwyd, ac fe'm cymhellir iw gofod allan yn ddau ben neillduol. Ac am hynny,

Yr ail beth y dymunwn lefaru rhyw beth o'i herwydd, yw hyn; mai fel ag yr oedd Offeiriad dan y Cyfammod cyntaf, selly y mae Offeiriad tan yr ail, y mae Offeiriad, ie Archoffeiriad yn perthyn i'r Cyfammod newydd hwn; fel ag y mae yn eglur, lle y dywedir Heb. x. 21. *Bodi ni Offeiriad manur ar Dy Dduw.* Pen. iii. 1. — v. 5, 10. — a phen. vii. 24, 25, 26.

— viii. 1, 4.

Ar y pethau hyn y traethaf yn awr: Yn gyntaf, mi gaf ddangos i chwi y cymhwysiadau gofynnol mewn Offeiriad tan y ddeddf, Yn ail, ei swydd; Ac yn drydydd, pa fodd y darfu i Jesu Crist gyflawnu yn ol yr hyn o arwyddocawyd tan y Ddeddf: Meddaf, pa fodd yr atebodd y cysgodau, ac ymha bethan yr aeth tu hwnt iddynt.

Am ei Gymbwysiadau.

Yn gyntaf, mae'n rhaid iddynt gael eu galwi hynny gan Dduw: *Nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd bwn iddo, ond yr bwn a alwyd gan Dduw,* megis Aaron, Heb. v. 4. Yn awr yr oedd gwaith Aaron yn cael ei alw gan Dduw i fod yn Offeiriad, yn arwyddocau, fod Iesu Crist yn Offeiriad o appwyntiad Dew, y cyfryw ag oedd Duw yn ei ddewis, yn ei hoffi, a chwedi ei osod gantho ar waith, *wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Archoffeiriad, &c. adn. 10.*

Yn ail, yr oedd yn rhaid bod yr Offeiriad tan y Ddeddf yn ddynion perffaith, nid asteniaidd; *Llefara wrth Aaron, medd Duw wrth Moses, gan ddyweddyd, Na nesaed un o'tb had di trwy eu Cenbedlaerban, yr bwn y byddo anaf arno, i offrymmu barâ ei Dduw;* earrayn ni cbaiff un gwr y byddo anaf arno nesau: y gwr dall,

dall, neu'r cloff, neu'r trwyniun, neu'r neb y byddo dim gormod ynddô, neu'r gwr y byddo iddo droed-iwn neu lawdow, neu a fyddo yn gesngraun, neu'n gorr, (dýn byrrach na chyfiredin) neu a magl neu bysen ar ei lygad, neu'n gracblyd, neu'n gafrlbyd, neu wedi yfsgo ei eirin: na nesaed un gwr o bad Aaron yr offeiriad, yr bwn y byddo anaf arno, i offrymmu ebyrth tanllyd i'r Arglwydd, os anaf fydd arno, na nesaed i offrymmu bara ei Dduw, Lef. xxi. 17 i'r 21. Beth y mae'r holl bethau hyn yn arwyddocau, ond hyn, yn y lle cyntaf, nid oedd lle iddo fod yn gloff, i arwyddo nad oedd i fyned dan gloff, ynglych gwaith ein Jethydwriaeth. 2. Nid oedd lle iddo fod yn ddall, i arwyddo nad oedd iddo fyned yn anwybodus ynglych y gwaith, ond bod yn rhaid iddo fod o ddeall buan ymhethu Duw. 3. Nid oedd dim lle iddo fod yn gracblyd, i arwyddo nad oedd dim i'r offeiriad i fod yn frwnt ac yn astan yn ei swydd. 4. Mewn gair, yr oedd yn rhaid iddo fod yn berffaith ymhob ffordd, i arwyddocau i ni, fod Jesu Grist i fod yn Archoffeiriad tra chyflawn a thra pherffaith ymhob ffordd, mewn pethau yn perthya i Dduw mewn perthynas i'r ail Gyfammod.

Yn drydydd, nid oedd lle i'r offeiriad tan y Ddeddf i fod yn galon-galed, ond yn drugarog ac yn dosbariol, yn ewillysgar ac yn barod, gyda llawer o diriondeb ymysgaroedd i offrymmu dros y bobl, i wneuthur cymmod drostynt, Heb. v. 1, 2. I arwyddocau y byddai i Jesu Grist fod yn Archoffeiriad calon dyn, abl ac ewillysgar i gydymdeimlo, ac i gyd-ddioddef a gwendidau eraill, i weddio drostynt, ac i offrwm drostynt ei werthfawr waed; y mae'n rhaid ei fod y cyfryw un, ag a allai dosbario wrth y rbai sy mewn anwybodasib, ac wrth y rbai sy allan o'r ffordd, i w hadseru, a'u gosod mewn diogelwch, Heb iv. 15. ac fel y gallai wneuthur hyn, y mae'n rhaid iddo fod yn ddyn wedi cael profiad o'r anfanteision ag y mae gwendiad a phechod wedi ei dynnu ar greaduriaid tlodion. Heb. ii. 27.

Yn bedwarydd, nid oedd lle i'r offeiriad tan y ddeddf i fod yn ochelgar ac yn ddirmyglyd, os byddai neb a'r pla, neu'r gwaban-glwys y cornwyd neu'i cracb arno,

yr oedd yn rhaid iddo fyned attynt, edrych arnynt, ac offrwm drostynt, (Lef. xiii. darllen y bennod drost) yr hyn oll oedd i arwyddo, nad oedd Jesu Grist i beidio a dal sylw ar amrywiol wendidau y rhai tlottaf, ond eu dysgu, ac edrych na bo neb o honynt yn golledig, o herwydd eu gwendidau, o eisiau edrych attynt, neu ofalu am danynt, y mae'r faint hon gennym ninnau hefyd, tan yr ail Cyfammod hwn. Dyma'r ffodd i ddodi gras i ddisgleirio.

Yn bummed, yr oedd yr Archoffeiriad tan y ddeddf, i gael eu heneinio ag olew rhagorol, wedi ei gymmwlgu trwy gelfyddyd, (Eosod. xxix. 7. — xxx. 30) i arwyddocau y byddai i Jesu Grist Archoffeiriad mawr y Cyfammod newydd hwn, gael ei eneinio mewn ffodd dra rhagorol iw swydd offeiriadol gan *Ysbryd sanctaidd yr Arglwydd*.

Yn chweched, y pethau cysegredig a sanctaidd oedd i fod yn ymborth ac yn fywioliaeth i'r offeiriad yn amser ei weinidogaeth, Eosod. xxix. 33. i arwyddocau mai unig fwyd a diod Jesu Grist yw cyflawnu ei swydd offeiriadol, a chadw a chynnal ei saint tlodion profedaethus. O'r fath Archoffeiriad Cyfammod newydd sy gennym ni!

Yn seithfed, yr oedd yn rhaid golchi'r offeiriad tan y ddeddf a dwfr. Eosod xxix. 4. i arwyddocau fod Jesu Grist i gyflawnu ei swydd offeiriadol heb ddim hawlwydd pechod arno, ond ei fod yn Archoffeiriad di-bechod i ymddangos trofom yngwydd y Tad, i gyflawnu ei swydd offeiriadol yno er lleshad i ni, *Canys y cyfryw Archoffeiriad sanctaidd, diddrwg, dibalog, didledig oddiwrth becaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn wrwch na'r nefoedd, oedd wedus i ni.* Heb. vii. 26.

Yn wythfed, yr oedd yr Archoffeiriad tan y ddeddf, cyn yr elent i'r Cysegr sancteiddiolaf, i gael eu gwisgo a dillad cywrain, *Dwyfronnig, Epbod, Mantell, a Phais o waitb edau a nodwydd, Meitr, a Gwregys, ac yr oedd y rhai'n i gael eu gwneuthur o Aur, Sidan glas, Porffor, Ysgarlad, a Lliain main;* ac yn ei drwsiad a'i wisgoedd gogoneddus, yr oedd yn rhaid bod meinig gwerthfawr wedi eu gosod, ac enwau meibion I'srael wedi eu

eu naddu yn y mein hynny, (dar. Eclod. xxviii.) a hyn oll i arwyddoccau pa fath Archoffeiriad gogoneddus oedd Jesu Crist i fod; ac fel y byddai iddo ynghysawnder Duw, ymddangos ger bron Daw fel ein Harchoffeiriad ni, i offrymmu i synu'r aberth ag oedd i gael ei hoffrymmu dros ein jechydwriaeth ni i Dduw ei Dad; ond mi adawaf hynny heibio.

Yn awr mi gaf lesaru am ei fwydd: Yr oedd fwydd yr Archoffeiriad yn gyffredinol o ddau ryw. Yn gyn-
taf, i offrymmu aberth y tu allan i'r gwrsyll. Yn ail, iw dwyn tu fewn i'r llen, hynny yw, i'r Cysegr sanct-
eiddiolaf, yr hwn oedd yn gyfgod o'r nesoedd.

Yn gyntaf, fwydd yr offeiriad oedd offrymmu'r Aberth, ac felly gwnaeth Jesu Crist, efe a offrymmodd ei gorff a'i enaid ei hunan i synu yn aberth. Medd-
af EFE a'i HOFFYMMODD hi, ac nid arall, fel ag mae'n scritennedig, nid oes neb yn ei dwyn oddi-
arnaf si; ond myfyl sy'n ei dodi hi i lawr o honof sy-
hun, y mae gennys Feddiant iw dodi hi i lawr, ac y mae gennys Feddiant iw chymmeryd hi i synu dra-
chefn, Ioan x. 18. Ac se ddywedir drachefn, Eitbr
bw'n (y Jesu) wedi offrymmu un aberth dros bechodau,
yn dragwydd a sifedodd ar ddiheulaw Duw, Heb.
x. 12.

Yn ail, yr oedd yn rhaid i'r offeiriad tan y ddeddf
offrymmu'r aberth ag oedd Dduw wedi ei hordeinio,
ac nid un arall, aberth berfaith ddianaf; ac felly y gwnaeth ein Harchoffeiriad ni, lle mae'n dweud, Aberth
ac offrwm ni's mynnaiß, eitbr Corph a gymbwysaiß i mi,
ac mi a offrymmaf bwnnw, Heb. x. 5.

Yn drydydd, yr oedd yr offeiriad i gymmeryd lludw
'r aberth, a'u gosod mewn lle glan: Ac yr oedd hyn yn arwyddoccau fod corph y Jesu wedi ei offrymmu, i
gael ei osod ym medd Joseph, fel mewn lle glan yn yr hwn ni tddodafit dyn erioed, cydmarwch Lef. vi. 11. a
Ioan xix. 41, 42.

Yr oedd hyn yn un rhan o'i fwydd, a phan oedd hyn wedi ei wneuthur, yn y lle nesaf yr oedd i wisgo
'r gwisgoedd gogoneddus, ac i fynd i mewn i'r cysegr,
a chymmeryd y gwaed a'i ddwyna i mewn yno, Et.

Yr oedd y gwisgoedd sanctaidd, yn arwyddocau cyflawnider Crist.

Yn ail, yr oedd yn y gwisgoedd sanctaidd hyn, yn y rhai 'roedd y Maini, ac yn y Maini enwan deuddeg llwyth Meibion Israel, i ymddangos yn y lleoedd sanctaidd, Eesod. xxviii. Gymmer hefyd ddau faen onics. a nadd yntbynt enwan meibion Israel. Gwedd o'u benwau ar un maen; a'r cbwre arall ar yr ail maen, yn el eu genedigaeth, adn. 10. ac yr oedd hyn i arwyddocau, fod Jesu Crist pan elai i'r Cysegr sancteiddiolaf i ddwyn enwau ei etholedigion ar lechau ei galon, genbron gorsedd-faingc Duw a'r Drugareddfa, Heb. xii. 2.

Yn drydydd, gyda hyn yr oedd efe hefyd i gymmecyrd gwaed yr aberthau, a'u ddwyn i'r Cysegr sancteiddiolaf, yr hyn oedd yn gysgod o'r nefoedd, a'i daenellu ar y drugareddfa; a'r Archoffeiriad yn unig oedd i wneuthur hyn; i arwyddocau, nad oedd neb ond Jesu Crist i gael y swydd a'r rhagorfraint i fod yn Archoffeiriad i'r bobl i offrymmu trofnynt, Heb. ix. 7. At i'r ail swaitb bob blwyddyn, yr ai'r Archoffeiriad yn unig; nid heb waed yr bun a offrynnai efe drosto ei bun a thros arwybodaeth y bobl.

Yn bedwarydd, yr oedd efe i wneuthur Cymmod yno tros y bobl a'r gwaed, gan ei daenellu ar y Drugareddfa; ond yr oedd yn rhaid gwneuthur hyn gyda llawer o arogldarth, Lef. xvi. A dyged Aaron Ffistach y pech-aberth a fyddo drosto ei bun, a grwnaed gymmod drosto ei bun, a thros ei Dy; a lladded Ffistach y pech-aberth a fyddo drosto ei bun. A chymmered lonaid tbusur o farwor tanllyd oddi ar yr allor, oddi ger bron yr Arglwydd, a lonaid ei dd-wylaw o arogol peraidd mân; a dyged o fewn y wabalen; a rhodded yr arogol darb ar y tâl, ger bron yr Arglwydd, fel y cuddio mwg yr arogldarth y drugareddfa, grwbw sydd ar y dystiolaeth, ac na byddo efe farw. A chymmered o waed y Ffistach a thaenelled a'i fys ar y drugareddfa tu'n'r ddyraig: a saith waith y taenella efe o'r gwaed a'i fys o flaen y drugareddfa: yna lladded Ffistach y pech-aberth sydd dros y bobl, a dyged ei waed ef o fewn y wabalen, a grwnaed a'i waed ef, megis ag y grwnaeth a gwaed y Ffistach, a

tbawen-

rhwng y drudareddfa, ac o flaen y drudareddfa, adn. 11 i 15. Yn awr tros yr offeiriad a'r bobl yr oedd hyn; yr hyn oll sy'n arwyddocau fod Jesu Crist ar ol ei Farwolaeth, i synes i'r nef ei hun, o ba un yr oedd y cysegr yn gyllgod, Heb. ix. ac i ddwym yno i bresennoldeb Dew yr aberth a offrymmodd efo ar y groes, er mwynhau trugaredd i'r bobl mewn ffordd o gyflawnder. A lle dywedir iddo gymmeryd llonaid ei law o arogl peraidd man, mae'n arwyddocau, fodl Jesu Crist i offrymmu i sylu ei aberth ger bron y Tad, mewn ffordd o eiriolaeth a gweddiau.

Mi allaiwn rannu'r pethau hyn yn amryw o bennau neillduol, oni b'ai fy mod am fod yn fyrr.

Meddaf, gan hynny, fwydd yr offeiriad oedd dwyn y gwaed i'r lle sanctaidd, a'i daenellu o flaen y drudareddfa, a'i galon yn llawn o ymbiliau tros y bobl, yr oedd yn offeiriad iddynt, Luc i. 8—11. Dyma waith Jesu Crist 'nawr yn Nheyrnas Gogoniant, sef dadleu ei waed ei hun, y natur a'r rhinwedd o hono, gydag eiriolaeth waftadol at Dduw'r trugaredd, trolom ni bechaduriaid clawd truenus, Heb. vii. 24.

Yn awr yn eiriolaeth y Jesu, yr hyn sy'n un rhan o'r fwydd offeiriadol, y mae'r pethau hyn i w hystyried er ein cysur.

Yn gyntaf, ei fod yn dadleu rhinwedd ei waed, tros y rheiniy ag sy eisoes wedi dyfod i mewn; iddynt gael eu cadw rhag y drygau o Heresiau, hudoliaethau, tem-tasiynau, pleferau gwag-elw, neu ba beth bynnag sy'n y byd ag ddichon fod yn rhy galed iddynt. Y Tad, nid wys yn gwasddio ar i ti eu cymmeryd bwynt allan o'r byd, eitbr ar i ti eu cadw bwynt rbag y drwg, Ioan xvii. 15.

Yn ail, os bydd i'r dinsol anturio myned i bresennoldeb Duw, i gyhuddo ar neb o'r saint i ddiolion, ac i ddadleu eu gwrtbgliau yn eu herblyn, fel ag y gwna os dichon, yna mae'r Jesu yno, ein Harglwydd Jesu, yn barod yn llys y Nefoedd ar ddeheulaw Duw, i ddadleu rhinwedd ei waed, nid yn unig mewn perthynas i'r bodlondeb mawr cyffredinol a roddes efc pan oedd ar y groes, ond hefyd y rhinwedd sy'n ymho yn awr.

awr i lanbau, ac i buro ei saint clodion o'r newydd tan
en hamrywiol brosedigaethau a'u gwendidau; fel ag
y dywedodd yr Apostol, *Caro os pan oeddem yn elyn-*
ion ein beddybwyd a Duw trwy faricolaeth ei Fab,
trwy o lawer wedi ein beddybwyd, ein bachubir trwy
ei Fywyd Ef, hynny yw, trwy ei eiriolaeth ef. Rhuf.

v. 10.

Yn drydydd, trwy eiriolaeth Jesu Crist hefyd, mae
parhad mewn gras yn cael ei gynnal, yr ail ran o'i
swydd offeiriadol. O! oni bai fod gennym Jesu ar
ddeheulaw Duw, yn eiriol drosom ni, ac yn rhoddi
Cyfranniau Newyddion beunyddiol o'i Rasusau ef
i ni, trwy fod rhinwedd ei waed yn dadleu ar dde-
heulaw Duw, pa mor fuan y byddai pethau gyda ni,
fel gyda'r rheini'ny na weddiodd efe erioed trostynt,
Ioan xvii. 9. A'r achos pa ham yr wyt ti'n sesyll pan
mae eraill yn syrthio, yr achos pa ham yr wyt i'n my-
ned trwy amrywiol brosedigaethau, ac yn eu hyfgwyd
ymaith oddiwrthyt, pan mae eraill yn cael eu rhwydo
a'u dyrys ynthynt; yw am fod gennyt Jesu yn eiriol
trosol, *Eitbr mi a weddias (medd Crist) drosol, fel na*
#diffygiai dy ffydd, Luc xxii. 32.

Yn bedwarydd, trwy rinwedd eiriolaeth Crist mewn
rhan mae'r etholedigion yn cael eu dwyn i mewn; y mae
llawer ag sy i gael eu dwyn at Crist, nad ydynt etto
wedi cael dwyn atto; ac un rhan o'i waith yw gwe-
ddio tros jechydwriaeth y rheini'ny hefyd. *Ac nid wyl*
yn gweddio dros y rbas byn yn unig, eitbr dros y rbas he-
fyd a gredant (er nad ydynt yn credu) ynnofi (ond fel
y caffont eu dwyn i gredu) trwy eu hymadrodd brwy,
Ioan xvii. 20. A gad i mi ddyweddyd i ti enaid er dy
gysur, yr hwn wyt yn dyfod atto, gan fresu a gridd-
fannu, fel pe torrai dy galon; yr wyl yn dyweddyd
wrthyt, enaid, ni buasai iddo ef yn gyntaf trwy rinwedd ei waed a'i eiriolaeth,
ddanfon gwir ddymuniad i'th galon di ar ol
Crist; a gad i mi ddyweddyd i ti hefyd, mai ei orchwyl
ef yw eiriol trosol ti; nid yn unig ar i ti gael dy
ddwyn i mewn, ond hefyd ar i ti gael dy gynnal,
wedi cael dy ddwyn i mewn, *Cydmara Heb. vii. 25. a*
Rhuf. viii. 33, &c.

Yn

Yn hanner, trwy cirioeth Crist, y mae gweddau'r saint yn eu dyledswyddau sanctaidd yn cael eu madden: Och, oni b'ai swydd offiriadol Jesu Crist, fe gai gweddiau, elusenau, a dyledswyddau eraill o eiddo'r saint, eu gwirthod, oherwydd y pechod sy ynhynt; ond gan fod y Jesu yn Archoffiriad i ni, y mae'n bared i dynnu ymaith anweddau eis iethau sanctaidd, gan berarogli ein gweddiau a gogoniad ei briodoliaethau ei hun; a thyna pa ham mae gweddiau'r saint yn cael atebiad, a'u dyledswyddau sanctaidd yn cael derbyniad, Dad. viii. 3, 4. Ei br Crist wedi dyfad yn Areboffiriad y daionus berbau a fyddent, trwy abernact mwy a pberffitbiac, nid o waith llaw (byn-yr ym, nid o'r adisladaeth yma), nid ebaith trwy waed geifr a llo, olibr trwy ei waed ei bun, a neti unwaith i mewn i'r cysegr, gan gael i ni dragwyddol rhyddbad. Obligid os ydyu gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rbai halogwyd, yn sancteiddia i bresiddiad y cnawd, pa faint mwy y bydd i waed Crist, yr bwn trwy'r Ysbryd trwyddol a'i brysammodd ei bun yn ddisfai i Ddw, buro eich cydwybod ebwri oddiwrth weithbrôedd meirwon, i wasanaethu y Duw byw? Am hynny y mae efe yn gyfryngwyr y testament (neu'r Cysammod) newydd, megis trwy fod marwolaeth yn ymwared oddiwrth y trofeddau oedd dan y cyntaf, y cai y rbai alwyd (er eu holl bechodau) dderbyn adderwid yr esifeddiaeth dragwyddol, Heb. ix. 11, 12, — 15.

Y trwydd peth i lesaru am dano, yw, dangos, er cysur i'r saint tlodion, ymha beth, a pha fodd, yr oedd Jesu Crist yn rhagori, ac yn myned tu hwnt i'r offiriad hyd ym eu holl gymhwyfiadau a'u swyddau.

1. Nid oedd y rhai oedd yn cael eu galw i'r offiriadaeth tan y Gyfraith, ond dynion; ond y mae efe yn Ddw ac yn Ddyn, Heb. vii. 28. a'r iii. bennod, adnod. 4.

2. Nid oedd y cymhwyfiadau oedd ynhynt hwy ond prinion jawn; ond y mae cymhwyfiadau'r Jesu yn anfeidrol ac yn gyflawn bob ffordd.

3. Nid oeddent hwy yn cael eu cysegru ond dros amser,

amser, Heb. vii. 23. Eithr y mae efe 'n aros yn dragwydd, adn. 24.

4. Yr oeddent hwy yn cael eu gwneuthur heb lw, ad. 20. eithr efe trwy lw, ad. 21.

5. Hwyrthwy fel gweision; ond efe fel Mab, Heb. iii. 6.

6. Nid oedd eu gwisgoedd hwy, ond gwaith dwylaw dynion, Ecsod. xxviii. eithr pur gyflawnder Duw yw ei wisg ef.

7. Nid oedd eu hoffrymman hwy ond cyrph a gwac anifeiliaid, a'r cyffelyb, Heb. ix. 11, ond ei gorff a'i enaid ei hun oedd ei offrwm ef, adn. 12, 13. — x. 4, 5. Esay liii. 10.

8. Nid oeddent hwy ar y gorau ond Cysgod neu gyffelybiaeth, Heb. x. 1. Eithr efe y gwir sylwedd, a diwedd y Seremoniau hynny, Pen. ix. 11, 12.

9. Nid oedd eu lle sanctaidd hwy, ond peth wedi ei wneud gan eu cyffelyb, Pen. ix. 24. Ond ei le sanctaidd ef, neu'r lle ag y mae'r Jesu wedi myned iddo, yw i'r uroedd ei bun.

10. Pan yr oeddent hwy yn myned i offrymmu eu haberth, yr oedd yn gorsod arnynt offrymmu yn gynatas trostynt eu hunain, gan mai dynion oeddent wedi eu hamgylchu â gwendidan, Heb. vii. 27, 28. ond yr oedd efe yn sanctaidd, diddrwg, &c. heb fod erioed yn euog o'r trosedd lleiaf, adn. 26.

11. Yr oeddent hwy, pan yr oeddent yn myned i mewn i offrymmu, yn gorsod ei wneud o'u sefyll, Heb. x. 11. i arwyddo nad oedd Duw yn cael dim bod lonrwydd yn yr aberthau hynny. Eithr efe, wedi offrymma un aberth dros becbodau, yn dragwydd a eisteddodd ar ddebeulaq Duw, adn. 12. I arwyddo fod Duw wedi cael ei lwyr fodloni yn ei aberth ef.

12. Yr oeddent yn gorsod mynych offrymma'r aberth na allai byth dynnu pecbod ymaith, ond efe a berfeithiodd ag un offrwm yn dragwydd y rbai sy wedi eu sancteiddio, Heb. x. 11, 14.

13. Ni allai en heberth hwy ar y goreu ond pureiddio 'r cnawd, Pen. ix. 13. Ond y mae ei aberth ef yn golchi corff ac enaid: Y mae gwaed Jesu Crist yn pure'r

puro'r gydwybod oddiwrth weithredoedd meirwod i
yw bywyd sanctaidd, adn. 14.

14. Ni allai'r *Archoffiriaid* offrymmu ond unwaith
yn y flwyddyn yn y cysegr sancteiddiolaf, adn. 7.
ond y mae ein *Harchoffiriaid* ni yn byw bob amser i
ciriol drosom, *Heb.* vii. 24, 25.

15. Nid oedd yr *Offiriaid* hynny, er eu bod yn *O-
ffiriaid*, bob amser i wisko eu gwisgoedd sanctaidd ;
ond nid yw'r Iesu byth yn eu diolg oddi am dano, eithri
y mae ynddynt yn waftadol.

16. Yr oedd angen yn myned yn rhŷ galed i'r *Archoffiriaid*
hynny, *Heb.* vii. 21, 23. ond fe ddarsu i'n
Harchoffiriaid ni orchfygu a buddygoliaethu ar ein gelyn
creulon hwnnw, *Heb.* ii. 15. a dwyn bywyd ac anfar-
woldeb i oleuni trwy'r Efengyl, 2 *Tim.* i. 10.

17. Ni allai'r *Archoffiriaid* hynny ddim achub eu
hunain ; ond fe all Crist achub ei hunan, a phawb
trwyddo ef sy yn dysod at Dduw, *Heb.* vii. 25.

18. Ni allai gwaed yr *Archoffiriaid* hynny ddilen
ymaith un pechyd ; ond y mae gwaed Jesu Crist, yr
hwn yw ein *Harchoffiriaid* ni, yn glanbau oddiwrth bob
pechyd, i *Joan* i. 7.

19. Yr oedd yr *Archoffiriaid* rai prydiau trwy be-
chyd yn rhoi achos i Dduw i wrthod eu haberthau, ond
y mae'r *Archoffiriaid* hwn yn gwnentbur bob amser y pe-
thau sy'n fodlon ganddo ef, *Joan* viii. 29.

20. Ni allai'r *Archoffiriaid* hynny byth gyfrannu'r
Ysbryd Glan trwy rinwedd eu haberthau neu swyddau ;
ond am yr *Archoffiriaid* hwn, ein Harglwydd Jesu, efe
ddichon, ac y mae yn rhoi'r holl ddoniau a'r graffusau,
ag sy'n cael eu rhoi i seibion dynion.

21. Ni allai'r *Archoffiriaid* hynny trwy eu haberthau
ddwyn enaid un pechadur byth i ogoniant, trwy rin-
wedd eu haberthau hwy ; ond fe ddarsu i'r Jesu (fel ag y
dwedais o'r blaen) ag un aberth berfeithio yn dragwydd
y rhai y bu efe farw drostynt. Fel hyn yn syrr mi
ddangosais mewn rhai pethau neilidol, pa fodd ac ym-
ha bethau y mae'r Jesu ein *Harchoffiriaid* ni yn rhagori ar
yr *Archoffiriaid* hynny ; ac yn ddiddadl mi allaswn son
am lawer yn chwaneg, ond yr wyf yn ymattai.

Pummed

Pummed swydd Crist mewn perthynas i'r ail Gyfammod, oedd, y byddai raid iddo fod yn Rhagfaenor, i fyned drachefn i'r nesoedd o flaen ei Saint y ihai oedd i ddyfod ar ei ol. Yn gyntaf, y mae yn taro llaw yn y Cysammod. Yn ail, y mae yn ymrwymo i weled pob peth yn y Cysammod yn cael ei gyflawnu, ag oedd i gael ei wneud o'i du ef; yna y mae yn dwyn y gen-padwri o'r nesoedd i'r byd; a chyn myned yn ei ol, y mae yn osfrymmu ei hun dros y pechodau hynny y cytunodd ddioddef drostynt; ac mor gynted ag y gwnaeth hyn, y mae yn myned yn ei lawa frýa i'r nef drachefn; nid yn unig i gyflawnu'r ail ran o'i swydd offeiriadol, ond fel ein rhagfaenor, i gymmeryd meddiant, ie, o'r nesoedd ei hun yn ein lle ni, fel y gellwch weled, *Heb. vi. 20.* lle y dywedir, *I'r man yr aeth yr rhagfaenor drosom ni.*

Yn gyntaf, y mae wedi rhedeg o'n blaen i agor yd pyrth y nesoedd,—*Ymddyrcbefwcb ddrysau fragwyddol, a Brenbin y Gogoniant a ddaru i meum, Salm xxiv. 9.*

Yn ail, y mae wedi rhedeg o'r blaen i gymmeryd meddiant yn ein nator ni o'r gogoniant dlosom ni.

Yn drydydd, y mae wedi rhedeg o'r blaen i barattoi ein lleoedd i ni erbyn y delom ninnau, *I'r wyfi yn myned i barattoi lle i chwi, Ioan xiv. 1, 2, 3.*

Yn bedwerydd, y mae wedi rhedeg yno i wneud y Ffordd yn esmwyth, gan ei fod wedi troedio'r llwybr yn gyntaf ei hunan.

Yn bummed, y mae wedi rhedeg yno i dderbyn rhoddion i ni. Fe safai pob rhoddion ysbrydol a nesol yn cael eu cae oddiwrthym ni, oni buafai i Crist mor gynted ag y daeth yr amser appwyntiedig, nedeg yn ei ol i deyrnas y Gogoniant i'w derbyn hwynt i ni. Mi lefarais y pethau hyn er dangos i chwi fod y Saint dan Ras. Ond ni allaf aros i ymhelaethu ar y pethau gogoneddus hyn, yr Arglwydd a'u helactho ar eich calonnau trwy fysyrdod.

Mi allwn ddechreu llesaru yma am ei swydd bro-phwydol a brenhinol, a'r rhagorfreintiau sy yn dysod, ac a ddaw etto trwyddyd, oni bai fy mod yn osni bod yn rhŷ faith; oherwydd pa ham mi gaf eu gadael heibio

hebilo ar hyn o bryd. Fel hyn chwi a ellwch welli pa fod y mne'r Cyfammod gras yn rhedeg, a phwy y gwnaethpwyd, ac hefyd pa beth oedd ei Ammodau.

Yn awr gan hyunny mae'r Gras, y tragwyddol Ras hwn o eiddo Duw'n dyfod yn rhad i ni trwy'r bodlondeb (yn ol ammodau'r Cyfammod) a roed gan un arall drosom ni; canys er ei fod yn rhad, ac yn cael ei roi yn rhad i ni, etto se gofioedd ei fwynhau yn brid lawa i'n Pen, neu 'n Cynnyrcholwr cyffredin, i Cor. vi. 20. Canys er Gwerth eich prynwyd i bwi, sef a gwerthfa un waed Crist (i Pedr i. 19.) fel y meddai, trwy un arall y mae, nid trwyddom ni; etto y mae wedi ci wneud drosodd mor sicr i ni, sef i gynnifer o honom a gydd yn awr yn credu, neu etto a ddaw i gredu, a phewadem wedi gwneud y gwaith, a mwynhau gras Duw ein hunain; ie, yn sicrach; canys y ffrifwch, meddai, y mae'r Gras hwn yn rhad i ni, ac yn dyfod i ni yn ddi daliad, trwy rinwedd gwaith a phwreas un arall; creffrwch, nid yw'r hyn a fwynhaodd arall drosom ni, wedi ei fwynhau drosom ni gennym ni ein hunain. Yn awr, Ei br Crist (Heb. ix. 12.) Nid trwy un waed Geifr a Llo'i (y pethau oedd yn cael eu boffrymu gan ddynion dan y gyfraith) ei br trwy ei waed ei hun (sef Crist) a esib i mewn i'r Cysegr, gan gael i ni drwyddol Ryddbad.

Yn ail, y mae yn dyfod i fod yn Ras anghysnewid-iol trwy berfffeithbrwydd y bodlonrwydd hynny a roddwyd i Dduw gan Fab Mair, drosom ni; canys pa beth bynnag oedd Cyflawnder tragwyddol, dwysol, ac anfeidrol Duw yn ei oryn ar ddwylaw dyn, os byth y meddyllai fod yn gyfrannog o ras Duw, se ddarfu i'r Iesa hwn, yr un dyn, y person cyffredin hwn, wneuthur perffaith fodlondeb iddo am dano, a hynny mor effeithiol, fel ag y dywedodd Duw nid yn unig, se a'm bodlonwyd, Ei br (yn ol y Saesneg) se a'm llawyr fodlonwyd, Mat. iii. 17. Yr wyl wedi cael sy mberffaith a'm cyflawn fodloni gennyt ti trwynt hwy; canys felly y mae'n rhaid i chwi ddeall y geiriau, ac [wedi iddo wneuthur beddwnch (neu wneuthur i fyng yr ymrafael yn berfffeith-gwbl) trwy waed ei groes ef,] trwyddo

ef gymmodi pob petb aq ef ti bun ; trwyddo ef meddias, pa un bynnag aq petbau ar y ddaear, aq petbau yn y Nefed : A cbwiltbau, y rhai oedd ych ddcitbraid, a gelynion mewn meddwl trwy werthredoedd drwg, yr arwr bon befyd a gymmododd efe. Pa fodd ? Tngha ph ei gnaud ef trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno cbwi yn sanctaidd, creffwch, yn sanctaidd ac yn ddifftiu, ac yn ddiargyhoedd ger ei fro'n ef, Col. i. 21—23. Ac fel hyn y mae'n rhad mws, yn anghyfnewidiol ras i ni ; o herwydd iddo gael ei fwynhau, ie, ei gwbl-fwynhau i ni, gan Iesu Crist, y Duw-dyn.

Gwrtb. Ond, se allai y dywedai rhai, pa fodd yr oedd yn bofobl i'r dyn Iesu, trwy un Offrwm berffaith fwynhau a dwyn gras anghyfnewidiol i mewn yn y cyfryw fodd, tros y cyfryw liaws aneirif o bechaduriaid ag fydd i fod yn gadwedig ?

Ait. Yn gyntaf, gan ei fod wedi ei gymhwylo ymhob Ffordd i'r cyfryw waith. Yn ail, gan iddo, fel ag y dywedais o'r blaen, ymhob Ffordd berffaith fodloni yr hyn a anfodlonwyd trwy ein hanufudd dod ni i'r Cyfammod cyntaf. Ac er mwyn eglurhau hyn,

Yn gyntaf, ystyriwch, Ai dyn a droeddodd ? Dyn oedd yr hwn a wnaeth y bodlondeb, Gan fod marwolaeth trwy ddyn, trwy Ddyn befyd y mae adgyfodiad y meiraw, i Cor. xv. 21.

Yn ail, Ai Duw a anfodlonwyd ? Yr oedd yr hwn a wnaeth y bodlondeb yn Dduw. Bachgen a aned i ni, Mab a roddwyd i ni — A gelwir ei Enw ef — *Duw Cadarn* (Esay. ix. 6.) Ni tbybiodd yn drais i fod yn ogysfwrch a Duw ; eithr (er ein mwys ni, 2 Cor. viii. 9) efe a ddibrifiodd ei hun, &c. Phil. ii. 5, 6, 7.

Yn drydydd, Er pellach eglurhad o hyn, yr wyf i ddangos i chwi ei fod wedi ei wir gymhwyso ymhob petb i'r gwaith mawr hwn ; gwelwch pa beth y mae Duw ei hunan yn ei ddyweddyd am dano, y mae yn ei alw yn y lle cyntaf, yn Wr ; ac yn ail, y mae yn ei addef yn Gyfaill iddo, gan ddyweddyd, *Daffro, gledysf yn erbyn fy Mugail*, ac yn erbyn y Gwr ; creffwch, y Gwr fydd Gyfaill i mi, medd Arglwydd y lluedd. Zec. xiii. 7.

Felly yn awr troed Cyflawnder dwysol anfeidrol ei hun y Ffordd y mynno, fe gaiff y gylarfed ag un a ddichon dywedyd pa fodd iw ateb : canys os dywed, mi synnar fodlondeb gan ddy'n neu Wr, dyma Wr i fodloni ei lef ; ond os dywed, yr wyt fi yn Dduw anfeidrol, mae'n rhaid i mi gael, ac mi synnar fodlondeb anfeidrol : dyma un ag sy'n anfeidrol, i.e., Cyfaill i Dduw ; Cyfaill iddo yn ei anian a'i hanfod. Diar. viii. 23. Cyfaill yn ei allu a'i nerth, i Cor. i. 24. Cyfaill yn ei ddoethineb, gweithwch yr un adnod. Cyfaill yn ei drugaredd a'i ras, Tit. ii. 10. wedi ei chydmaru â'r 11. yoghyd a'r lleill o briodoliaethau Duw, felly, meddai, troed cyflawnder ei hun y Ffordd y mynno, dyma Berlwm *perffaitb* i roi bodlondeb *perffaitb*. Cymaint a hyn am gymhwysider y Perslon.

Yn aii, Am berfffeithbrwydd y bodlondeb a wnaeth efe drofom ni. Ac y mae hynny yn ymddangos yn y pethau neillduol hyn.

1. A ydyw cyflawnder yn galw am waed y natur honno a bechoed ? Dyma waed calon Jesu Crist. Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef. Eph. i. 7. i Pedr i. 18, 19. Zec. ix. 10, 11.

2. A ydyw Cyflawnder yn dywedyd, os na bydd y gwaed hwn, yn waed un ag sy'n wir Dduw, ac yn Dduw wrth natur, na ddichon efe roi dim bodlondeb i gyflawnder anfeidrol ; yna dyma Dduw, *Yn priwrcau ei eglwys a'i briod waed*. Act. xx. 28.

3. A ydyw Cyflawnder yn dywedyd, fod yn rhaid cael nid yn unig fodlondeb trwy bechaduriaid ; ond fod yn rhaid i'r rhaid a fo cadweddig gael eu golchi a'u sancteiddio â'r gwaed hwn ? Yna dyma un wedi ein caru ni yn y cyfryw fodd, fel ag y golchoda efe myni oddiwrth ein pecbodau yn ei waed ei hun, Dad. i. 5.

4. A ydyw yn rhaid cael Cyflawnder i wisgo y rheini'ny ag ef, ag sy i gael eu cyflwyno ger bron Cyflawnder Duw ? Dyma Gyflawnder Crist, yr hwn yw Cyflawnder Duw trwy ffydd, Rhuf. iii. 22. — Phil. iii. 8, 9, 10.

5. A oes rhyw bechodaun yn awr i rithro ar y Jachawdwr hwn, fel cynnifer a bynni o lewod, neu

gythreuliaid cynddeiriog, os cymmer mewn llaw i wa-
red u dyn? Y mae yn fodlon iau dwyn bwynt oll ei bws
byd yn oed yn ei gorff ei bun ar y pres, i Pedr ii. 24.

6. A oes deddf yn awr i felldithio, ac i gondemnio'r
Iachawdwr hwn, am sefyll yn lle eis personau ni, i
roi bodlondeb i Dduw am drofedd dyn? Y mae efe yn
fodlon i gael ei felldigo, ie i gael ei wneuthur yn fell-
dith tros bechaduriaid yn hytrach nac y caffont hwy eu
mellditio a'u damnio eu hunain, Gal. iii. 13.

7. A raid i'r Duw mawr a gogoneiddus, golygon
yr hwn sy mor bur fel na's dichon edrych ar anwi-
redd: meddaf, a raid iddo ef gael nid yn unig y
gwaed, ond hyd yn oed bywyd yr hwn a gymmoro
yn llaw i fod yn waredwr ac yn Iachawdwr i ni be-
chaduriaid tlawd truenus? Y mae efe yn fodlon i'r
lawr ei einioes dras ei adefaid, Ioan x. 10.

8. A raid iddo farw nid marwolaeth naturiol yn
unig, ond rhaid iw enaid ddelgyn i Uffern (er na ad-
awir mo hono yno)? fe ddioddefodd hynny hefyd;
Salm xvi. 10. Act. ii. 3.

9. A raid iddo ef nid yn unig gael ei gladdu, ond
cyfodi oddiwrth y meirw, a gorsbwygu angau, fel y
llyddai yn flaen ffwrwyth y rhai a hunalant i Dduw, ac
a fyddo cadweddig? Efe a gymmer ei gladdu, ac fe
gyfyd ei hunan drachefn allan o'r bedd trwy nerth ei
dragwyddol Dduwdod, dalied angen ef mor gadarn ag
y mynno, a doded yr Fudderon garreg mor fawr ag y
mynnont ar enau'r bedd, a felient hi byth mor fici, i
Cor. xv. 2. Luc xxiv. 34.

10. A raid iddo ddywyn y Corff hynny ger bron ei
Dad, i gymmeryd meddiant oir nesodd, Heb. ix. 24.
Ioan xix. 2, 3. A raid iddo ymddangos yno fel Offi-
riad (Heb. vi. 20.) fel Rhagflaenor, (yr un adnodd,) fel
Eiriolwr, (i Ioan ii. 12.) fel Propbwyd, fel Trysor-ay,
Canol wr a Dadleuwr achosion ei bobl? fe wna, ac fe
fydd efe yr holl bethau hyn, a llawer yn chwaneg,
fel y gellit gwneuthur gras Duw trwy Ffydd yn Iesu
Grist yn sicrach, i'r holl had, Pwy yw yr bwys fydd
a'u damnio? Duw sydd yn cyflawnhau, o herwydd i
Grist farw, ie, yn hytrach sy wedi cyfodi hefyd. Pwy
(gan

(gan fod pob peth yn awr wedi ei wneuthur mor ber-
smith) a rydd dim, y peth llicias, &c. Pwy ddichon gael
y methiant llicias, y brychenyn llicias, y diffyg neu'r
amherfffeithrwydd llicias yn y bodlonddeb gogeneddus bren?

Gwirth. Ond a ydyw yn bofbl i Iesu Crist roi bod-
londdeb persfaith i gyflawnnder anfeidrol mewn mor
llicied amser? Canys y mae'r Duw dragwyddol yn go-
fyn gorwedd yn dragwyddol dan y felldith, fel y gallai
gael dragwyddol fodlonddeb,

Att. Yn wir y mae yn rhaid i'r hyn sy'n anfeidrol
gael dragwyddoldeb i fodloni Daw yn tho; hynny yw,
y mae'n rhaid i'r rheiny a syrthio i'r Carchar a'r
pwll o dywyllwch elthaf aros yno i bob dragwydd-
oldeb, fel y gallo Cyflawnnder Dow gael ei gyflawn-
ergyd arnynt. Ond yn awr y mae'r hwn wyl yn lles-
aru am dano, yn Dduw, Eslay ix. 6. Rhuf. xi. 5. Heb.
i. 9. i Ioan vi. 20. ac felly y mae yn anfeidrol. Yn
awr fe ddichon yr hwn ag sy'n wir Dduw roi bodlon-
deb anfeidrol mewn mor llicied amser ag y gwnaeth
Adda yr anfodlonddeb. Fe allafai Adda wneud bodlon-
deb drosto ei hunan mor gynted ag y gwnaeth Crist,
pe buafai efe yn wir Dduw, fel ag yr oedd Crist:
Canys yr achos pa ham y bydd yn rhaid i gynnifer o
hiliogaeth Adda ag a syrthio yn fyrr o fywyd dragwy-
ddol, orwedd i ferwi yn Uffern i bob dragwyddoldeb,
yw hyn; am na's gallant roi bodlonddeb i cyflawnnder
Duw o herwydd nad ydynt yn anfeidrol, fel y dy-
wedwyd eisoes. Eithr Crist (hynny yw, y Duw dyn)
wedi dyfod yn Archoffeiriad (hynny yw i offrymmu ei
hun ac i wneud bodlonddeb) y daionus betbau a fyddant,
trwy dabernacl mwy a pherfeithiach, nid o waith llarw,
bynny yw nid o'r adeiladaeth yma, nid o bwtaith trwy
waed geisr a llo, eithr trwy waed ei hun, creffwch ar
bynny, eithr trwy ei waed ei hun a aeth unwaith i
mewn i'r Cyscgr, gan gael (eisoes): ni drwgwyddol
rhyddabod: Ond pa fodd? Oblegid os ydyw gwaed tri-
rw a geisr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai
a balegwyd, yn sandeiddio i bureiddiad y cnawd, pa
faint mwy y bydd i waed Crist, yr hwn trwy'r Tsbryd

dragwyddol (mwy nerth a rhinwedd ei Dduwodod anfei-drol) a'i offrymmonedd ei bun yn addysai i Dduw, hura a sb cydwybodaeth cewi addiwrth a gwisgoedd, mae'n wyl, i waelfan aethu'r Dduw hyw. Ac am bynni (hysny, yw, am ei fod ef yn Dduw i yn gystal ac yn Dduw, ac felly yn abl rhai bodlondeb perffaith i gyfarwydol, mae efe yn Gyfrwyngur y Cyfammod gwydd, megis trwy i fod marwolaeth yn ymuaered addiwrth y traseddan oedd dan y Cyfammod cyntaf, y cai y rhai a glawyd dderbyn addeswyd yr etifeddiad h dragwyddol, Heb. ix. 11—15. fel y rhag-ddyweddais.

Gwrb. Y mae hyn yn llawer, ond a ydyw Duw wedi cael ei fodloni a hyn? A ydyw ef yn fodlon yn awr i bechaduriaid ar gyfrif dioddefaint y Dyn hyn? Os ydyw, pa fodd y mae bynni yn ymddangos?

Art. Y mae yn eglur, ie, yn rhyseddol eglur, fod hyn wedi ei fodloni ef i'r eithaf, fel yr ymddengys wrth y pethau canlynol.

Yn gyntaf, trwy waith Duw yn canjattau iddo ddyfodiad i w bresennoldeb ef; ie, ei dderbyn gyda llawn-nesedd, a sain Udgorn ar ei escyniad i'r nesedd, (Sal. xlvi. 5.) ac y mae Crist yn gwnend ei fynediad at y Tad, yn brawf i w plant ac na welent ef mwyach o fod ei Gyfarwynder ef yn ddigonol, (Joan xvi. 10) O Gyfarwynder, medd efe, am fy mod i yn myned at y Tad, ac ni m gweledweb i mwyach: Fel pe dywedafai, fe gaiff fy Ysbryd ddangos i'r byd, fy mod i wedi dwyn cyfarwynder digonol i mewn i gyfawnhau pechaduriaid trwyddo, trwy amlygu pan elwyf i ymddangos ger bron fy Nhado'u rhan hwynt, y bydd iddo roi groesfawriad im, ac nid fy nhafn i lawr o'r Nefoedd, am na's gwneuthym y Gwaith yn iawn, ac yn ddigonol.

Drachefn, os ystyriwch yr anrhymedd mawr ag y mae'r Tad yn ei ofod ar farwolaeth ei Fab chwi gewch weled ei fod wedi cael cyflawn fodlondeb yn tho. Pan y mae'r Arglwydd Jesu mewn Ffordd o achwyniad yn dywedyd wrth ei Dad, nad oedd efe a'i haeddedigaethau yn cael eu hiawn werthfawrogi; se atebodd ei Dad, Ac efo a ddywedodd, Gwael yw dy

dy fod yn Was i mi, i gyfod i llwythau Jacob: — Mi a'ch roddaf hefyd yn oleuni i'r Cenbedloedd, fel o hudd ych ym jechydwriaeth i mi byd eithafedd y ddgear. Ef ym xlii. 1106. Fel pe dywedaisai'r Tad, Fy Mab, yr wyf y a gwerthfawrogi dy farwolaeth yn awch, neu y canachub llwythau Israel yn unig i'w gweled y Cenbedloedd, y rhai digred, hwy gant llwythau eu dwyn i mewn fel gwerth dy waed di. Gwael yw dy fod yn Was i mi, i gyfodi llwythau Jacob, ac i adferu rhai cadw-dig Israel; (yn unig) mi a'ch roddaf yn oleuni i'r Cenbedloedd, fel y byddych yn jechydwriaeth i mi byd eis rhafodd y ddacar.

Drachefn, chwi ellwch ei weled hefyd trwy ym-deyygiad y Tad tu ag at yr holl bechaduriaid mawrion hynny a gafodd drugaredd. Nid ym yn cael fod Duw yn cysodi un math o wrthoddadl yn erbyn y rheini'ny ag oedd yn dyfod atto ef am faddeuant o'u pechodau; fel pe buasai heb gael bodlondeb cyfarfhol i fawredd eu pechodau. Yr oedd Manasse, yr hwn oedd yn un ag oedd yn llosgie ei blant yn tan i'r Diasol, i Crom. xxxiii. i i'r 12. yn un ag oedd yn arfer brud a hudeliath, yn addoli'r llu'r nefoedd, wedi troi ei gefn ar y gair addanfonodd Duw atto; ie, fe wnaeth yn waeth na'r Cenbedloedd a fwrriasai'r Arglwydd allan o flaen meibion Israel. Y rhai hynny hefyd a sonir am qanynt yn Act. xix. 19, y rhai oedd yn treulio llawer o amser mewn consuriaeth, a'r cyffelyb (canys y cyfrwyd yw fi yn farnu oeddent) pan llosgwyd eu llyfrau, fe fawredd eu gwerth yn hanner can mil o ddarnau arian. Simon y twynwr hefyd, yr hwn oedd yn hudo'r holl ddinas, etto fe gasodd efe gynnig ar drugaredd drachefn a thrachefn: meddaf, nid o herwydd mawredd pechodau bechaduriaid; nag e, na llians aneirif o holl y mae Duw yn peidio achan eu henebliau, yr hyn y rhwymasai cyflawnwr ef i beidio, oni bai ei fod wedi cael cyflawn fodlondeb, trwy waed yr Arglwydd Iesu. Ie ymhellach, yr wyf yn meddwl mai am gynn Duw'r Tad, i haeddedigaethau gwaed ei hael gael eu dibrifio; o herwydd pa ham, meddaf, y mae yn rhydd ganiattau cynnig trugaredd i'r bechaduriaid

mwya,

mwys, yn y lle cynta, i'r Iuddewon, y gwaetha o ddynion yn y dydd hwnnw o gabledd yn erbyn yr Efengyl; er hynny ei gid mae'r Apostol yn cynnig trugaredd iddynt hwy yn y lle cynta. Roaid oedd Iesu aru Gair Duw wrth y cbw i yn gyntaf, Act. xiii. 46. Ac de roes Crist awdurdod iddynt i wneud sella, canys medd efe, *Propturbewb Edfrithweb a Maleduant Pecton* dan yr *ff. Erw i*, ymblith yr boll Genbedloedd, gan ddechben, deliwr sylw, gan ddechben yn Terusalem, Loc xxv. 47. Gadewch iddynt hwy y rhai fu a'i dwylaw ond dydd arall byd yr elianau yngwaed fy nghalon, gael y cynnig cyntaf o'm trugaredd. Ac medd Paul, *Litbr o aelos byn y cefais drwgaredd*, fel y dangoai Jesu Grifff ymisi yn gyntaf, bob bwr ddaloddef, er siampi i'r roai a gredent rhygilla'u gntbo ef i fywyd i trawwyddol i Tim. i. 15, 16. Megis ag mae'r Apostol yn dywedyd, y perchaduriaid hynny ag oedd yn feirw, wedi eu meddianu gan gythreuliad, ac yn blant digofaint, a fywhaodd, a waredodd, ac a achubodd efe, Eph iii. 1, 2. i'r 7. *Fel y gallai ddangoi yn yr Oesedd a ddeua i, rugorol blud ei ras ef, trwy ei gymmwynasgarwch i ni yng Ngbrifff Jesu.*

Yn ail, y mae'n eglur i'r hyn a wnaeth y Dyn hwn fel person cyffredin, gael ei wneuthur yn bersfaith ac yn Hwyr fodlonawl, fel ag yr ymddengys wrth pa mor galon-rydd (fel ag y gallaf ddywedyd) oedd Duw tu ag aeto ef ar ei adcyfodiad a'i esgyniad, Gofyn mi, medd efe, a rhoddaf y cenedloedd yn etifeddiaerb i ni, a rhyfynau'r ddaear i'tb feddiant, Salm ii. 8. Ac ar ei adgyfodiad yr oedd hyn, Act. xiii. 33. He er iddo osyn, pe buasai heb roi bodlondeb perffaith cyflawn, ni buasai cyflawnder yn rhoi dim yn y byd iddo; canys y mae cyflawnder, cyflawnder Duw mor bur, fel oddieithr iddo gael bodlondeb perffaith ymhob pwngt neilldaol, nad yw yn rhoi dim ond wellidithion, Gal iii. 10.

Yn drydydd, y mae etto yn fwy eglur iddo wr fodloni Duw tros bechaduriaid, gan fod Duw wedi rhoi rhoddion iddo i gyfrannu i bechaduriaid, ie, i'r perchaduriaid gwaetha, megis Ffrwyth ei fodlondeb, a hynny ar ei esgyniad. (Salm lxviii. 18) Y mae Crist wedi

wedi bodloni Daw yn y cyfryw fodd fel ag y mae wedi rhoi iddo holl dryllau'r Nefoedd a'i ddauar i w trfau fel y rafn go bodd iddo; y mae wedi bodloni Daw yn y cyfryw fodd fel ag mae wedi rhoi iddo. Enw gorwch pob Llyw; Teyrn Wial, gorwch pob Teyrn; Coran, gorwch pob Coran; a Thyrnau gorwch pob Teyrnas; Phil. ii. 9. Dad. xii. 16. Efe a roddes iddo y lle uwchaf yn y nesoedd, fel ar ei ddebenlasu; 'fe roddes iddo bob awdurdod yn y nesoedd a'r ddaear, a than y ddaear i law ei hun: i'r wymor hwn a fynnai, ac i ryddhau'r hwn a fynnai, y mae mewn gair, yu y cyfryw barch gwrthchel a galwg y Tad fel ag mae wedi gesod pob peth yn ei law ag fy ei daioni ei bobl, yn y byd hwn a'r hwn sy i ddifod; a hyn oill fel Ffrwyth ei Ffyddlunedb yn ei waith, fel Cyfringwr y Cyfamod newydd. Dyrebsaif i'r uchelder, caethgludiaif gaethiau, derbyniaif roddiaw, creffiwch, y mae wedi eu derbyn hwy, i ddynion, is, i'r (gwaetha o ddynion) rhai cyndyn: Ac y mae wedi anfon rhai allan, wedi eu cynnysgredu a'r rhoddion hynny; rhai meddafi, Iaith y Weinidog aith, i adeiladu y rhai sy wedi eu galw efoe, ac hefyd i alw yr holl rai hynny ac y mae efe wedi ymgymmodi a'i Dad o'u plegid, Hyd o ni ymgylor fyddom oll yn undeb ffydd, &c. Eph. iv. 8 i'r 13.

Yn bedwerydd, Y mae etto yn ymddangos yn twy eglur: Os gwrandewch beth y mae'r Tad ei han yn i ddywedyd er mwyn dangos ei gyflawn fodlandeb ymddy, yn i ddau beth neilltuol hyn, Yn gyntaf, yn ei waith yn erchi i encidian tlodian i wrando, ac i wneuthur fel ag y mynn Crist iddynt, Mat. iii. 17. Luc. iii. 35. Yn ail, yn ei waith yn penderfynu gwneud y rheiny a dry en cefnau arno, ac a'i diansbydedd, (yr hyn sy'n cael ei wneuthur mewn mesur mawr gan y rheiny sy'n gosod haeddedigaethau yr hyn a waeth efe ei hun, ar y naill du yn y pwynt d Gyflawnbad) meddafi, y mae wedi penderfynu eu gwneuthur yn abalysfaing iddo, lle y mae yn dywedyd, Bistod a'r sylfaenolau, hyd oni osodwyf dy Elynion yn droedfaing eilb draed. Ai gelynion i ti ydynt, medd Daw i. M. fyddaf

“Fyddaf yn un a hwynt? A ydynt hwy yn eiyfyrur dy haeddiant? A ydynt yn diystyr dy riddiannau, dy ddagau, dy waed, dy farwolaeth, dy adgyfodiad, a’th ciriolaeth, dy ail ddyfodiad drachefn mewn gogoniant nefol? Mi a’u drylliad, ac a’u rhwygaf hwynt; mi a’u gwnaif hwynt fel tom yr heolydd; mi wnaif dy eleytion yn droed faingc i’th draed (Saf. cx. 1. Mat. xxii. 14. Heb. i. 13. pen. x. 13.) Ie, medd efe, *Drylli hwynt a gwiaden baiarn, maluri hwynt fel llesfr pridd*, Salm if. 9. Edrychweb attoch eich hunain chwi y rhai sy’n diystyr haeddeditaethau gwaed Crist.

Yn bennched, drachefn ymhellach, fe wna Duw etto i’r holl syd wybod iddo gael ei hwyf fodloni gynt, a’i fod yn llwyr fodlon etto yn ei anwyl Fab, gan ei fod darolwng wedi (ac fe a’i gwna yn eglur) y byd a ddaw yn ei law ef, *Heb. iii* fe gyfyd y meirw iw dwyn ger bron ei frawdlef, i roi barn ar y rhai y gwelod efe fod yn dda i roi barn arnynt i’w damnedigacth; ac i dderbyn y rhai y mae yn eu caru i fywyd tragwyddol, fel cynisfer a’geffir wedi credu yn ei enw ef a’i haeddiant, (Joan v. 26, 27, 28, 29.) Canys megis ag y mae gan y *Tad fywyd yn ddo ei bunan, felly y rhoddes tfe i’r Mab besyd fod ganddo fywyd yn ddo ei bun*; ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn besyd, o berwydd ei fod yn Fab Dyn — canys y mae’r awr yn dysod yn yr hou y caiff parw a’r fydd yb y beddau glynwyd ei lleserydd ef, a brys a ddenant allan, y’r bai a’wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd; ond y’r bai a’wnaethant ddrwg i adgyfodiad barn. Ie, fe ddaw’r gelyn gwaethaf i Crist yn awr, y dydd hwhnw ag wyneb glas, calon ddychrynnwyd, a gliniat yn crymmu, yn crynu ger ei fron, yn cyffisu gogoniant ei haeddeditaethau, a’r rhinwedd oedd ynddynt i achub er gogoniant Duw Dad, *Rbuf. xiv. 11. Phil. ii. 9, 10.*

Fe ellid chwanegu llawer mwy er dangos perffethrwydd gogoneddus bodlondeb y dyn hwn? ond am danoch chwi sydd am gael pellach gwybodaeth yn hyn yma, chwiliwch yr Ysgrythrau, ac ymbiliwch ar Dduw i roi i chwi Ffydd a Deall da ynddynt; ac am danoch chwithau y rhai sy’n diystyr i’r pethau byn, ac yn parhau

hau felly, y mae gan Ddaw Ffodd arall i ymddyri â chwi, fel eich malurio fel llefrid pridd; canys fe dderbyniodd Crist awdurdod gan ei Dad i wneud hyn i chwi. *Dad.* ii. 27.

Fel hyn y dangosais i chwi mewn modd neilltuol, fod Cyfammod Gras Duw yn rhad ac yn anghysnewid iol i ddynion; hynny yw, ei fod wedi ei fwrynhau i ddynion, a hynny mewn ffodd o bersfaith Fodlonddeb i Gyflawnder, a chymmeryd pob peth oddiar y ffodd a allasai mewn unrhyw fodd fod yn rhwysir i'n Jechyd-wriaeth, *Col.* ii. 14.

Yr ail beth er eglurhau rhadlawnder ac anghysnewid ioldeb Cyfammod Gras Duw, yw hyn,

Yn gyntaf, Pa beth bynnag y mae un dyn yn ei gael o ras Duw, y mae yn ei gael fel rhad rodd trwy Jesu Crist Cyfryngwr y Cyfammod hwn, a hynny pan y maent mewn Cyflwr o Elyniaeth iddo (deliwch sylw ar *Rbuf.* v. 8, 9. *Col.* i. 21, 22.) Pa un ai Crist yw'r garneg Seilfaen, neu ffydd i ymddydd ynddo. *Epb.* ii. 8. Canys trwy ras yr ydycb yn gadweddig, trwy ffydd; a hynny nid o bonoch eich bunain (nid am un peth ynom ni, a wneud neu a wneir gennym) rhodd Duw ydyw. A hynny wedi ei roi yn rhad i chwi, hyd yn oed pan oeddych seirw mewn pechodaun a chamweddau, *Eph.* ii. 1 i'r 9. Ie, od oes ynnot gymaint ag un-gwir ddy-muniad, rhodd Duw yw hynny; canys o honom ein hunain, medd yr Apostol, Nid ydym yn ddigonol i ddywedyd Gair, na meddwl Meddwl da, 2 *Cor.* iii. 5.

Onid o Ras, *gras ballawol*, y gwnaeth Duw yr addewid i *Adda* wedi'r trofediadau? *Gen.* iii. 15.

Onid rhad Ras yn y Duw byw oedd achub y cyfryw, ag oedd *Manase*, yr hwn a yrrodd ei feibion trwy'r tan, a arferodd Frud, hydoliaeth a chyfareddion, ac a wnaeth lawer o ddrwg.

Onid rhad Ras oedd achub y cyfryw a'r rheiniyn a sonir am danynt yn *Ezec.* xvi, nad oedd un llygad yn tof syrio writhynt.

Onid rhad Ras oedd i Crist edrych yn garedig ar *Pedr* wedi iddo dyngu a rhegu, a'i wadu ei?

Onid rhad ras a gyfarfu â *Paul* pan oedd yn myned.

ned o ddiwedd yr ydyd, yr hwn a'r ychydwedd, ac a'i
gymdeith ym Melfr trugaredd?

A pheth a gaf ddywedyd am y rhefny a sonir am
danynt yn 1 Cor. vi. 9, 10. lle dywedir am Odineb-
wyr, Eliniadaolwyr, Torrwyd-priddau, Masauedd-wyr,
Gawl-wygydau, Lladron, Cybyllion, Meddron, Difen-
wyd, a Cribidolwyr, y pechaduriaid gwaethaf yn
byd; ac eto hwy a olchiwyd, a hwy a gyflawnhawyd,
onid oedd hyn yn rhaid Ras? O Saint! chiwi ly'n awr
yn y neroedd gwaecidwch allan, Ras! Ras a ddasib a
ni yma; a chwithau sy ar y ddaear, yr wyl yn sicr
y gwnnewch chiwi. Os byth yr awn ni yno, y mae'n rhaid
mai trwy rad ras yn unig yr awon.

Yn ail, yn nefaf fel ymddyngys ei fod yn rae ang-
hyfawdidiol yn hyn. Yn gyntaf, Am nad yw Cyf-
iawader wedi cael bodlondeb unwaith, yn arfer go-
fyn byth am y dyled eiwaith. Nag ydyw, deued
pechadur mor fawr ag y byddo at Jesu Crist; ac felly
at Dduw trwyddo; ac fe fydd i Gyflawnader yn lle lle-
faru yn erbyn jechydwriaeth y cyfryw bechadur, ddy-
wedyd yr wyl yn gyflawn yn gyfarfach yn ffyddion, i
fadden iddo ef ei bechodaau, i Ioan i. 9. Pan y mae Cyf-
iawader ei hun yn fodlon i ddyn, ac yn llefaru o'i un
ni a allwn iawn waeddi allan Paug fydd yn aiamnto?

2. O herwyddi nad oes un ddeddf i ddyfod i mewn
yn erbyn pechadur sy'n credu yng Nghrist Jesu; canys
nid yw tan y ddeddf, ac nid oes gan honno ddim
cyflawn le i ddyfod yn erbyn neb ond y rhai sy tanai.
Ond nid yw'r Credinwyr tan y ddeddf, nid y ddeddf
yw en harglywydd, o herwydd pa ham nid oes ganhi
ddim i wneuthur a hwynt; at heb law hynny y mae
gwaed Crist hyn yn unig wedi tynnu ymaith ei mellieth,
ond hefyd y mae Crist yn ei Person ei hun fel Person
cyffredinol wedi ei chyflawnu yn berffalith yn ein lle,
Rhuf. viii. 1 i'r 4.

3. Y mae'r Diasol yr oedd hwn yn eu cyhuddo wedi
ei ddinystrio, Heb. ii. 14.

4. Y mae angen a'r bedd, ac usfern wedi eu gorch-
fygu, i Cor. xv. 35. Hof. xiii. 14.

5. Y mae pechad, gelynn mawr jechydwriaeth dyn,
wedi ei olchi ymaith, Dad i. 5.

4. Y

6. Y mae Cyflawnder Duw wedi ei roi iddynt hwy sy'n credu, wedi ei wisgo am danynt a hwythau wedi eu cael yn tho, Phil. iii. 8, 9, 10. Rhuf. iii. 22.

7. Y mae Crist yn waftadol yn eiriol drostynt yn y nesioedd, a chwedi parottoi lle iddynt, Heb. vii. 24. Joan xiv. 1—4.

8. Y mae nid yn unig wedi addaw peidio a'n rhoi i synu na'n gadael chwaith; ond hefyd wedi tyngu cyflawnu ei addewid. O gyfoethog ras! O rad ras! Arglwydd, pwy geisiodd gennyt *addaw?* Pwy dy gymhellodd i *dyngu?* Yr ydym yn arfer cymmeryd gwyr oneft ar eu geiriau nostb; Eithr, *Duw yn ewyllyso yn belaethbach ddangos i etifeddion yr addewid dianwadauweb ei gyngor ef*, (a gyfryngodd) trwy lw; fel trwy ddau betb dianwadal, (ei lw a'i addewid) yn yrbai yr oedd yn amhosibl i *Duw fod yn gelywyddog*, (neu dorri oddiwrthynt) y gallem ni gael cysur cryf, y rbai a ffosiam i gymmeryd gafael ar y gobaith a osodwyd o'n blaen, Heb. vi. 13, 17, 18. Mi warantaf i chwi na thyrr Dew byth mo'i *Law*; o herwydd pa ham y mae yn hawdd i ni gael tail dda i obeithio oddiwrth y cyfryw *Steilfaen dda a bon*, na bydd i *Duw ein gadael byth yn llwyr.*

Drachefn, yn drydydd, nid hyn yn unig, ond yn gyntaf, mae Duw wedi adgenhedlu y rhai crediniol drachefn iddo ei hun, i fod yn blant mabwysiadol cymmeradwy iddo ei hun, yn a thrwy ein Harglwydd Jesu, 1 Pedr i. 3.

Yn ail, y mae Duw wedi parottoi teyrnas iddynt, er cyn seiliad y byd trwy Jesu Crist, Mat. xxv.

Yn drydydd, y mae yn rhoi iddynt ernes o'u hapusrwydd tra maent yn byw yma yn y byd hwn, Eph. i. 13, 14. Yn yr hwn besyd, wedi i cbwi gredu, eich seiliwyd trwy *Lan Yibryd yr addewid*, yr hwn yw ernes ein betifeddiaeth ni, byd bryniad y pwrcas i farw ei ogeiniant ef, a bynny trwy'r Jesu hwn.

Yn bedwarydd, os pecha ei blant trwy wendid, neu trwy brosedigaeth ddisymwth; a hwy'n cyfaddef, y mae yn ewyllysgar faddeu iddynt, yn jachau eu holl glwyfau, yn adnewyddu ei gariad iddynt, yn disgwil lle i

wneuthur daioni iddynt, yn taslu eu holl bechodaun i eigion y môr, a hyn oll yn rhad, heb ddim gwaith o eiddo dynion fel y cyfryw, *Nid er eich mwyn ebwi Ty Israel, bid hysbys i chwi, yr ydwyf fi yn gronoutbur byw, madd Arglwydd y lluordd*, Ezecl. xxxvi. 22; ond yn holl-awl ac yn unig trwy waed Jesu.

Yn bummed, mewn gair, os ydych am ei weled oll ynghyd, Cariad Duw oedd yr achos y danfonwyd Jesu Crist i dywallt ei waed trob bechaduriad. Y mae gwaed Jesu Crist yn attal llef Cyflawnder dwyfok: Y mae Duw yn edrych arnynt yn berffaith yn tho ef, wedi eu rhoi yn eiddo iddo trwy hawl o bwrcas. Y mae'r Jesu 'n hyw bob amser i eiriol tros y rhai a roddwyd fel hyn iddo ef. Y mae Duw yr danfon ei Ysbryd sanctaidd iddynt, i ddadcuiddio hyn yathynt; yn anfon ei angylion i weini iddynt; a hyn oll trwy rinwedd Cyfammod tragwyddol rhwng y Tada'r Mab, *Tridybwyd ddedwydd yw'r bobl sy'n y cyfryw gyflwr!*

Ie, ymhellach, fe 'u gwnaeth hwynt yn frod yr i Jesu Crist, aelodau o'i gorff, cnawd o'i gnawd, a sgwrn o'i a sgwrn ef, yn Ddyweddi i'r Arglwydd Jesu; a hyn oll i ddangos pa mor anwyl, pa mor wirioneddol, a pha mor anghysnewidiol y mae'n caru y rheinny, y rhai trwy ffydd o weithrediad Duw sy wedi cymro eryd gafael arno. — Y mae'r pethau hyn wedi eu gofod yn helaethach yn y blaen lle sonir am ragorfreintian'r Cyfammod newydd.

Mi gaf yn awr osod i lawr ychydig resymman er helaethach eglurhad o hyn i'r eisiaf, a chwedi'n ateb dau neu dri o wrtheddadieuon a ellir wneuthur yn eu herbyn, ac selli mi af ymlaen at y peth nesaf.

Yn gyntaf y mae Duw yn caru'r saint, fel ag mae'n caru Jesu Crist; ac mae Duw 'n caru Jesu Crist a chariad tragwyddol; o herwydd pa ham y mae 'n caru'r saint yr un modd, *fel y gawyp o'r byd mai tydi a'm banfonai i, a charu o honot bwyt megis y ceraistif, Ioan xvii. 23.*

Yn ail, mae'n rhaid fod Dow yr hwn sy'n gariad ei hun, yn gariad tragwyddol: A thyna'r cariad a pha un y caredd Duw ei saint yng Nghrist Jesu; am hynny

ny mae'n rhaid bod ei gariad at ei blant yng Nghrist, yn gariad tragwyddol: nid oes neb a feiddia ddywydd, fod cariad Duw wedi ei gymmylgu â chymysgedd creuedig: os nad yw, yna y mae'n rhaid mai Duw ei hunan yw, nid oes i ni seddwl mai cynneddf yn Nuw yw cariad, ond mai cariad yw gwir hanfod neu anian Duw, i Ioan iv. 16.

Yn drydydd, mae'n rhaid bod y cariad hynny ag sy wedi ei sefydlu arnom ni, mewn gwirthddrych mor sanctaidd a Duw ei hunan yn gariad tragwyddol. Yn awr, yr oedd, ac y mae cariad Duw wedi ei sefydlu arnom ni, mewn gwirthddrych mor sanctaidd a Duw ei hunan, sef ein Harglwydd Jesu; am hynny mae'n rhaid ei fod yn anghyfnewidiol.

Yn bedwarydd, os darfu iddo ef â'r hwn y gwnaed y Cysammod, gyflawnu pob peth, a phob ammod, sef, yr hyn oll ag oedd y Tad yn ei ddymund neu ei ofyn, fel gallai ei gariad gael ei estyn i ni, a hynny yn dragwydd; yna mae'n rhaid bod ei gariad, yn gariad tragwyddol, gan fod pob peth ag oedd yn ofynnod arnom ni wedi ei berffaith gyflawnu gantho ef: Y mae ein Harglwydd Jesu wedi gwneud hyn oll a hynny yn dra gogoneiddus, a hynny o'n tu'n i: am hynny y mae yn rhaid ei fod yn gariad ag sy 'n parhau yn oes oesoedd.

Yn bummed, os yw Duw wedi dadguddio ei hun yn Dduw nad yw 'n cyfnewid, a chwedi tyngu bod yn ddianwadol yn ei addewid, yna'n sicr fe fydd yn anghyfnewidiol: Ac fe wnaeth felly o herwydd pa ham mae yn amhosibl i Dduw fod yn gelwyddog; ac felly iw gariad tragwyddol gyfnewid, (Heb. vi. 13—18.) Dyma refwm o eiddo'r Ysbryd Glan ei hunan! pwy ddi-chon ei wrthwynebu? Os gwirthddadleua neb gan ddywydd, ond etto ar yr ammod o gredu y mae; yr wyl yna ateb, ei rad rodd ei hunan yw'r ammod hefyd, ac nid blaen gymhwysder yn tarddu o drysorwy natur, (Eph. ii. 8. Phil. i. 28, 29.) fel ag y mae'r cariad yn anghyfnewidiol yma; dyma'r ammod hefyd yn cael ei rhoi gan yr hwn fydd a'i gariad yn anghyfnewidiol, yr byn a ddichon wafanacthu ymhellach fel rhefwm cryf,

‘y mynn Duw fod ei gariad yn anghysnewidiol. Bechadur, mae’n well profi a mwynhau byn na chwelen a m dano.

Gwrtb. Ond er fod y cariad hwn o eiddo Duw yn anghysnewidiol yn tho ei hunan, etto nid yw wedi ei sefydlu yn anghysnewidiol ar y saint oni ymddygant yn well.

Att. Fe sefydlodd Duw ei gariad ar y cyntaf ar y saint, heb y rhagwelediad o un peth da ynthynt, neu a wnelid ganthynt, (Deut. ix. 4, 5, 6,) felly y mae yn myned yn y blaen yr un modd, gan ddweud, *Ni roddaf di i synu, ac ni’th bwyr adawaf cbwaitb*, Heb. xiii. 5.

Gwrtb. Ond pa fod gan hynny, y mae’n digwydd fod amryw yn syrthio ymaith oddiwrth ras yr Efengyl, wedi hir broffesu, rhai i amryfusedd cadarn, a rhai at eu pechodau cyhoeddus drachesn?

Att. Y maent yn syrthio ymaith, nid oddiwrth gariad tragwyddol Duw, attynt hwy; ond oddiwrth eu proffes hwy o gariad Duw attynt: Fe ddichon dynion broffesu fod Duw yn eu caru, pan nad oedd dim o’r cyfryw beth, a’u bod yn blant i Dduw, pan mai’r diafol yw eu tad ar yr un pryd; (fel ag mae yn Ioan viii. 41—44.) Oberwydd pa ham yr achos yw fod rhai yn syrthio ymaith yn hollo oddiwrth broffes gras yr Efengyl: Yn gyntaf, am mai *Barddoliaid* ydynt, ac nid *Meibion*. Yn ail, am nad meibion ydynt, felly y mae Duw yn eu gadael i syrthio, fel yr ymddangos o nad meibion ydynt, nad ydynt o deulu Duw. *Oddiwrthym ni yr aethant bwy allan, eithr nid oeddent o bonom ni: Canys (creffwch) te buasent o bonom ni, bwy a arbosasent gyda ni: eithr byn a fu fel yr eglurid nad ydant bwy oll o bonom ni.* (1 Ioan i. 19.) Ac er i *Hymeneus a Philetus* daslu eu hunain bendramwnwgl i usfern, y mae cadarn sail Duw yn sefyll a chanbo y fel hon, yr Arglwydd a eirwyn y rbai sydd eiddo. 2 Tim. ii. 17—19.

Gwrtb. Ond mae'r sgrythur yn dywedyd i rai gael ffydd, ac etto ei cholli, ac iddynt wneud llong-ddrylliad o honi: Yn awr nid oedd Duw yn caru ddim yn hwy nag yr oeddent hwy yn credu fel ag mae’n eglur, *Canys yr hwn nid yw yn credu a ddemnir.* Felly gan hynny

hynny, on dichon rhai gael ffydd, ac etto ei cholli, ac felly colli cariad Duw o herwydd iddynt golli eu ffydd, y mae yn eglur nad yw cariad Duw mor anghyfnewidiol ag yr ydych chwi yn dweud ei fod i bob un ag sy'n credu.

Attab. Fe sonir am fwy nac un math o ffydd yn yr Ysgrythur. Yn gyntaf, y mae ffydd ag a ddichon dynion ei chael a bod yn ddim, heb fod yn un o saint Daw, (2 Cor. xiii. 1—4.) ac etto gwneud llawer o berthau mawrion a hi.

2. Y mae ffydd a weithiwyd yn unig trwy'r gwyrthiau a wnaed yn y dyddiau hynny gan Crist a'i gallynwyr: *A llawer o'r bobl a gredasant ynddo, Pa fodd y daethant i'r ffydd hon?* Pa fodd, trwy'r gwyrthiau a wnaeth efe yn eu plith, canys hwy a ddywedasant, *Pan ddeolo Crist, a wna efe fwy o arwyddion na'r rhai byn a wnaeth bron.* Y peth mawr a weithiodd eu ffydd y oddynt, oedd yn unig gweled y gwyrthiau a wnaethai efe, (Ioan vii. 31. a'r 23.) yr hon nid oedd y ffydd gadwedigol honno, a elwir *Efydd Etholedigian Dew.* Canys y mae yn rhaid nid yn unig gwneuthur Gwyrthiau ar *Wrthoddrychau allanol* i weithio honno, y mae'r peth bwnni yn rhywlan, y mae'n rhaid iddi gael ei gweithio trwy'r un gallu a estynnywyd allan i gyfodi Crist addi wrth y meirw, ie rhagorol fawredd y nerth hwnnw, (Eph. i. 18, 19) felly y mae math o gredu ag y sydd yn dyfod oddi wrth yr olwg ar ryw weithred ryfeddol yn cael ei gwneuthur ger bron yr olwg allanol; ac y mae credinaeth ag sydd yn cael ei gweithredu yn y galon trwy anweledig weithrediad yr Ysbryd Glan, yn dadguddio sicrwydd bodlonddeb baedddegigasthau Crist i'r enaid mewn ffondd mwy gogoneiddus, o ran sicrwydd ac o ran parhad, mewn perthynas i'r addewid a hono a'i ddianwadalwch neu anghyfnewidioldeb, Mar. xvi. 17, 18.

3. Y mae ffydd o waith dyn, o waith hunan hefyd; ond y mae'r ffydd o weithrediad Dew yn cael (yn yr Ysgrythur) ei gofod allan mewn ffondd o wrthwyoedd i honno; canys (modd yr Apostol) trwy Ras yr ydysb

yn gadwedig, trwy ffydd; a hynny nid o bonoch eich bu-nain (nid o'ch gwaith eich hucain eithr yr hon sydd o rad rodd Duw) Epb. ii. 8.

4. Ni a ddywedwn, fod ffydd banesiol, hynny yw y cyfryw ag sydd yn cael ei chenhedlu trwy hanes noeth y Gair, nid trwy gyd weithbrediad yr Ysbryd trwy'r Gair.

5. Ni a ddywedwn, fod ffydd draddodiadol; hynny yw, credu pethau trwy draddodiad, am fod eraill yn dywedyd eu bod hwy yn eu credu; y mae'r pethau hyn yn cael eu derbyn trwy draddodiad, nid trwy ddad-guddiad, ac ni allant sefyll yn nydd angen, nac yn nydd y Farn ychwaith; er o bosibl, tra fo dynion byw yma, y gallant farnu eu hunain a'u cyflyrau yn dda iawn, am fod eu pennau yn llawn o honi.

6. Y mae Ffydd ag sydd yn cael ei galw (yn y Sgrythur) yn Ffydd farw, Ffydd y Cythreuliaid, neu Ffydd y Diafol; y mae y rhai ag sydd ganhynt ddim ond hon yn unig fel y Diafol, ac mor sicr o fod yn ddamnedig ag yntef, er eu holl Ffydd, oni chant ei gwell iw calonnau; canys y mae ymhell oddi wrth eu galluogi i gymmeryd gafael esteithiol ar Jesu Crist, ac selly ei wisgo ef am danynt er bywyd tragwyddol a Sancteiddrwydd (Iago ii. 19, 20.) yr hyn sy raid iddynt ei gael os byth y byddant yn gadwedig.

Ond y mae y rhai'n eu gyd yn fyrr o Ffydd gad-wedigol Etholedigion Duw, fel ag y mae yn eglur; meddaf yn gyntaf, o herwydd y dichon y rhai'n gael eu gweithio heb trwy nerthol weithbrediad Ysbryd Duw. Yn ail, am fod y rhai'n yn cael eu gweithio; mewn rhan, yn gyntaf, trwy rym yr olwg allanol, sef y gwyrthiau (nid trwy glywed); ac, yn ail, y mae y lleill yn cael eu gweithio trwy draddodiad neu effaith geiriau hanesiol yn eu pennau, nid trwy nesol, anwledig, hollalluog, a chadwedigol weithbrediad Ysbryd Duw yn eu calonnau.

7. Yr wyf yn meddwl hefyd, fod ffydd ag sydd yn cael ei gweithio mewn dynion trwy Effaith y doniau a'r nerthoedd hynny ag y mae Duw yn eu rhoi rai prydiau i'r rheini'ny nad yw yn eiddo iddo trwy Etholedigaeth, er eu bod trwy Greadigaeth; sy meddwl yw, fod

fod rhai dynion trwy gael fod Duw wedi rhoi doniau a chymhwysiadau mawrion iawn iddynt; megis doniau i bregethu, gweddio, gwneuthur gwyrthiau, neu cyffelyb; meddaf, ag sy am hynny yn casglu mai Duw yw eu Tad, a'u bod hwythau yn blant iddo; y mae seilfaen yr hyder hwn yn cael ei chenhedlu, nid trwy ogo neddus weithrediad yr Ysbryd; ond trwy Ystyriaeth o'r doniau mawrion ag y mae Duw wedi eu rhoi iddynt, mewn perthynas a'r pethau rhag soniedig.

Megis fel hyn, Yn gyntaf, y mae'r enaid tlawd yn ystyried pa mor anwybodus ydoedd gynt, a pha mor wybodus yw yn awr. Yn ail, ystyried pa mor wageddol oedd gynt, ac hefyd pa mor weddaidd yw yn awr, y mae yn fuan yn tynnu'r Casgliad hyn, yn sicr y mae Duw yn fy ngharu, yn sicr fe'm gwnaeth yn un o'i eiddo, ac fe'm hachub i. Yn awr dyma gau ffydd, fel ag y mae yn eglur, gan ei bod wedi ei sefydlu ar gau wrthddrych; canys creffwch, nid yw'r ffydd hon wedi ei sicr sefydlu ar rad Ras Duw yn unig trwy waed a haeddedigaethau Crist, wedi ei heffeithiol ddadguddio i'r Enaid, ond ar Dduw trwy'r pethau hynny a roddes Duw iddo; megis doniau, naill ai i bregethu neu weddio, neu wneuthur gweithredoedd mawrion, neu'r cyffelyb, yr hyn sydd yn sicr o ddysod i ddim, mor sicr a bod Duw yn y nesoedd; os na chai well ffydd, a gwell seilfaen ffydd i gadwedigol orphwys dy enaid arni.

Mewn perthynas i'r ail ran o'r gwirthddadl, yr hyn sydd yn rhedeg i'r pwrpas hyn, fod Duw yn caru dynion ar gyfrif eu crediniaeth; yr wyl yn ateb, y mae Duw yn caru dynion cyn iddynt gredu, y mae yn eu caru, y mae yn eu galw, ac yn rhoi iddynt ffydd i gredu. *Eithr Duw, yr bw'n sydd gyfoethog o Drugaredd, o berwydd ei fawr Gariad trwy'r bw'n y carodd efe ni* (pa bryd? pan y credafom, neu yn gynt?) *Is pan oeddym feirw mewn Camweddau* (ac felly, ymhell oddi wrth fod yn Gredinwyr) *a'n cyd-fywbaodd ni gyda Crist (trwy ras yr ydych yn gadwedig)*, Eph. ii. 4, 5. Yn awr hefyd, fe allai dy fod yn dweud yn dy galon, fe fyddai da gennaf pe dangoselch pa beth yw ffydd gadwedigol;

wedigol; yr hyn beth fe allai y cyffyrddwn ag ef ymhen amser yn y blaen, yn y peth nesaf ag yr wif i lefaru am dano: O y mae y rhai sydd a honno gan-thynt, yn ddiogel mewn gwirionedd!

Yr AIL BETH.

YR ail beth ag wif i lefaru am dano, yw hyn, *Pwy yw y rhai sy wedi cael eu gweithbredol dwyn i'r Gras rhad ac anghyfnewidiol hwn?* Ac hefyd, *Pa fodd y maent yn cael eu dwyn iddo?*

Atteb. Yn wir yn awr yr ydym yn dyfod at sylwedd yr holl Ymadrodd; ac os gwna'r Arglwydd ond sy nghynnorthwyo i jawn droedio trwy hyn, fel ag yr wif yn sicr gredu y gwna, Mi allaf wneud daioni i ti ddarllenyydd, a dwyn gogoniant i'm Duw.

Y mae'r cwestiwn yn cynnwys y ddwy gangen hon, yn gyntaf, Pwy sy'n cael eu dwyn i mewn; yn ail, pa fodd maent yn cael eu dwyn i mewn: Fe atebir y cyntaf yn fuan: y mae Jesu Crist wedi dyfodi'r byd i gadw pechaduriaid, pechaduriaid o'r Juddewon pechaduriaid o'r Cenbedloedd, pechaduriaid ben, pechaduriaid ieuangc, pechaduriaid mawrion, a'r pechaduriaid pennaf, 1 Tim. i. 15, 16. Rhuf. v. 8—10. 1 Cor. vi. 9, 10. Mat xxi. 31. publicanod a phuteiniaid; hynny yw, fe gaiff puteiniaid cyffredin, twyllwyr, gorthrymwyr fyned i deyrnas nesoedd, medd Crist, ni ddaisibym i aky y rhai cyfarn a nod yechaduriaid i edifeirwch Marc ii. 17.

Y mae pechadur yn yr ysgrythur yn gyffredinol yn cael ei osod allan yn droseddwr y ddeddf, 1 Ioan iii. 4. *Pob un ag fydd yn gwneuthur pechadur, fydd befyd yn gwneuthur anghyfraith, oblegid anghyfraith yw pechadur.*

Ond yn neillduol, y maent yn cael en gosod allan mewn modd neillduol, megis, ya gyntaf, yn gyfrywrai ag mae'r diafol ya byw ymbynt, Eph. ii. 2, 3. Yn ail, yn gyfryw ag fy'n gwneud ei weithredoedd ef, Ioan viii. 44. Yn drydydd, yn gyfryw ag fy'n elynion i Dduw, Col. i. 21. Yn bedwarydd, yo gyfryw a soniai yn 1 Cor. vi. 9, 10. — 2 Cor. xxiii. 1, i'r

i'r 12. Act. ii. 36, 37. ix. 1, 2, 3. xix. 19. 1 Tim. i. 15, 16. *Meddwr, Puteinwyr, Celwyddwyr, Anudorwyr, Cybyddion, Difenswyr, Cribdeikwyr, Godinebwyr, Tyngwyr, rhai wedi eu meddianu gan gytbresliaid, Lladron, Eulunaddolwyr, Swyddwyr, Dewiniaid, Conserwyr, Llofruddwyr, a'r cyffelybi; dyma bechaduriaid, a'r cyfrwy bechaduriaid, ag mae Duw wedi darparu nefoedd iddynt, delweddwch, maddeuant pechod, a mwynhad o Dduw yng Nghrist, gydâ Saint ac Angylion, os deuant i mewn a derbyn gras, fel y gallwn brosi yn heilaeth; canys mae gras Duw mor fawr, fel, os deuant atto ef trwy Crist, yn y funud y mae'r cwbl yn cael ei faddeu iddynt; oherwydd pa ham na wrthddadleua byth, fod dy bechodaau yn rhy fawrion i gael eu maddeu, eisbr tyred prawf a gweil pa mor ddaionus yw'r Arglwydd i bu y bynnag a ddelo atto ef.*

Yr ail beth yw pa fodd y mae'r rhai'n yn cael eu dwyn i'r cyfammod gras trawgyddol hwn? Tyred at y maen prawf, bechadur.

Act. Pan y mae Duw yn gweithredol ddwyn pechadur mewn gwitionedd i'r Cyfammod tra bendigedig hwn, (canys felly y mae) mae'n arferol o fyned y ffordd hon i weithio.

Yn gyntaf, y mae'n lladd y pechadur i bob peth ond efe ei hun, a'i Fab Jesu Crist, ynghyd a chysuron ei Ysbryd.

Er mwyn eglurhau hyn, mi a ddangosaf i chwi, yn gyntaf, a pha beth y mae Duw yn lladd, yn ail, pa fodd y mae yn lladd; ac yn drydydd, i ba beth y mae'n lladd y rheini'y ag y mae'n eu bywhau yng Nghrist Jesu.

Am y cyntaf, pan mae Duw yn dwyn pechaduriaid i'r Cyfammod gras, y mae'n eu lladd a'r Cyfammod Gweithredoedd, yr hwn yw'r ddeddf foefol, neu'r deg gorchymwyn. Dyma athrawiaeth *Paul*, a phrosiad *Paul* hefyd. Ei athrawiaeth yw, lle mae'n dywedyd, *Gweinidogaeth angau wedi ei bargraphu ar grrig; gweinidogaeth damnedigaeth* (yr hon yw'r gyfraith, a elwir yma yn *Llytbyren*, 2 Cor. iii. 6 i'r 9.) medd efe, *Y mae'r llytbyren yn lladd, neu'r ddeddf, neu weini-dogaeth*

dogaeth angau, yr hyn y mae'n ei alyw mewn lle arall,
Llef gairian, Heb. xii. 19. am nad oedd dim bywyd
 ymthyn, ond yn hytrach marwolaeth a damnedigaeth
 o herwydd ein hanalluogrwydd ni iw cyflawnu hwyn,
 (Rhuf. viii. 3.) y maeant yn lladd, 2 Cor. iii. 6.

Yn ail, ei brofiad ydyw, lle mae'n dyweddyd, *Eisbr yr oeddwn i gynt yn fyuu* (hynny yw, i'm pethau sy
 hun, Rhuf. vii. 9.) *Heb y ddeddf* (hynny yw, cyn i
 Ddew sy nharo i yn farw a hi) *ond pan ddaeth y gorchym-yn*, (hynny yw, y ddeddf, i wneud ac i gyflawnu ei phri-
 odol swydd arnaf, yr hyn oedd i'm lladd i,) Yna *yr adfywiodd pechad*, a minnau a sum farw (ac fe'm lladd-
 wyd) a'r gorchymyn (neu'r ddeddf) yr hwn ydoedd i fy-
 wyd, bwnnw a gaed i mi i farwolaeth. *Canyd pechad*
wedi cymmeryd aeblysur trwy'r gorchymyn, a'm trwy-
llodd i, a trwy bwnnw a'm lladdodd. Ac yn wir
 i ddyweddyd fy mhrifad fy hun, ynghyd a phrofiad
 yr hell saint, hwy allant felio hyn gyda mi, mwy neu
 lai.

Gawef. Ond pa fodd mae Duw yn lladd a'r ddeddf
 hon neu Gyfammod.

Att. Yn gyntaf, trwy agoryd ei hysbrydoldeb i'r
 enaid; y mae'r ddeddf yn ysbrydol, medd efe, *oitbr myf*
fydd grawdol wedi fy ngwbertu dan bechad, Rhuf. vii.
 14. Yn awr y mae ysbrydoldeb y ddeddf yn cael ei
 ddadguddio yn y modd hyn.

Yn gyntaf, trwy ddangos i'r enaid fod pob me-
 ddwl pechadurus yn bechad yn ei herblyn. Ie, becha-
 dur, pan ddelo 'r ddeddf hyd adref at yr enaid mewn
 gwirionedd yn yr ysbrydoldeb o honi, hi ddadguddia i
 ti fod y cyfryw bethau yn bechodau, ag yr wyt ti'n
 yn edrych drostynt, ac yn eu diystyru; y mae hwnnw
 yn ymadrodd hynod o eiddo *Paul*, lle mae'n dweud,
adfywiodd pechad, a minnau a sum farw; adfywiodd
 pechad, medd efe, fel pe dywedafai, y pethau hynny
 nad oeddwn i o'r blaen yn eu prisio na'u hystyried,
 ond yn edrych arnynt fel ofer bethau, wedi marw a'u
 hanghofio; ond pan y tarawyd y ddeddf ar fy enaid,
 fe'u cyfodwyd oddiwrth y meirw yn y cyfryw fodd,
 fe'a galwyd i'm cof, fe'u rhestrwyd ger bron fy wy-
 neb,

neb, gan aled y cyfryw nerth ymthyst fel ag yr un-
thant yn rhy galed i mi, trwy eu henogrwydd, ad-
fywiodd pechod, trwy'r gorchymwyn, neu fe gafodd sy-
mhechodaau y fath nerth, bywyd, a gafaci gadarn ya-
noi, trwy hwnnw; fel ag y darfu iddynt sy lladd i,
Mat. v. 28.

Yn ail, y mae yn dangos fod pob pechod yn huc-
ddu damnedigaeth dragwyddol. Gyfeillion, yr wyf
yn osni nad oes ond ychydig o henoch chwi wedi
gweled ysbrydoldeb y ddeddf o weithredoedd, ond dy-
ma un peth ymha un mae'n dadguddio ei hysbrydoldeb,
a thyma briodol waith y ddeddf.

Yn drydydd, gyda'r dadguddiad o hyn, mae Duw
hefyd yn dadguddio ei gyflawnder dwysol anfeidnot
ei hun, (portreiaid o baun yw'r ddeddf) yr hwn sy'n
cadarnhau'r hyn ag mae'r ddeddf yn ddadguddio; a
hynny trwy ddadguddio fod ei phurdeb a'i sancteiddi-
rwydd, mor ddwysol, mor bar, mor uniawn, ac mor
belled oddiwrth arbed y pechod lleia, fel ag y bydd
iddo, trwy'r ddeddf honno, heb y ffafr lleia, gondem-
nio'r pechod lleia, Gal. iii. 10. Yn awr pan y mae'r
enaid wedi cael ei ddwyn i'r cysyngder hyn, i'r dyrys-
wch hyn; yna,

2. Y mae'n dangos natur a threfn y gyfrith, y medd
mae'n ymdrin, neu'n ymddwyn tu ag at y pechadur
a bechodd yn ei herblyn: yr hyn yw rhoi melltud
dragwyddol ar gorff ag ennid y trofeddwr o honi, gan
ddywedyd wrtho, *Melltudig yw pob un nîd yw yn
aros yn yr boll betbau a scrifennir yn llyfr y ddeddf, i w
gwanwynhur hwynt; canys, medd y ddeddf, hyn yw fy
ngwaith priodol i, yn gynta, dangos i ti dy becho-
dau, a phan y gwnelwyf hynny, yna yn y lle nesaf, dy
gondemnio di am danynt, a hynny'n ddiseddyginiach,
oddi wrthyf fi, ac oddiwrth un peth o fewn fy nber-
sinau i; canys nid wylfi, i faddeu i neb, nac i ffafrio
neb yn y peth lleia ag a bechodd yn fy erbyn: canys
ni ddansfonodd Duw fi, i fywhau, ond i ddangos pe-
chod ac i gondemnio am dano. Yn awr mor gynted
ac y cassio hyn ei osod ger bron y gydwytod, yn y
lle nesaf, mae'r Arglwydd hefyd yn dangos i'r dyn
trwy'r*

trwy'r ddeddf hon nad oes unrhyw weithredoedd eyf-
 iawn, yn ol natur y Cyfammod a ddichon ei ware-
 du ef, neu dynnu ymaith yr holl Felldith a'r dych-
 ryd sy 'n gorwedd arno; canys nid gweinidogaeth
 maddeuant pechod, fel ag y dywedais o'r blaen, yw'r
 ddeddf; ond gweinidogaeth damnedigaeth, o herwydd
 trofeddau. Ond pan y mae Duw 'n gwneuthur ei
 waith i'r pwrrpas, mae yn y lle nesa, yn dangos i'r en-
 aid mai efe yw'r dyn ag sy 'n dragwyddol dan y Cy-
 fammod hwn wrth natur, ac y mae efe yw'r dyn ag sy
 wedi pechu yn erbyn y gyfraith hon, ac felly yn iawn
 haeddu ei melldith a'i digofaint, ac na ddichon yr hyn.
 oll a allo byth wneuthur bodlondeb i'r Cyflawnder
 gogoneddus hwnnw a roddeis y gyfraith hon; y mae
 gweithredoedd sanctaidd, wylo dagrau o waed, gwer-
 thu'r cwbl, a'u rhoi i'r tlodion, neu ba beth bynnag
 arall a elli ei wneuthur, yn rhy fyrr, ac oll i ddim
 defnydd, Phil. iii. Mi a warantaf, pwy bynnag a welo hyn,
 efe a'i lladd ef i'r hyn ag oedd yn fyw iddo o'r blaen,
 pe bai gantho fil o fywydau. O bechaduriaid, becha-
 doriaid! pe baech ond yn wir ystyriol o lymdofer a'r
 gwirionedd o hyn, fe wna i chwi edrych o'ch amgylch
 i'r pwrrpas. O fel y gwnai i chwi ymattal oddiwrth y
 peth hynny ag yr ydych yn awr yn ei lyngcu i synu
 gyda hoffder! Pa fawl llw a wna i chwi gnoi tan eich
 dannedd? Ie, fe wna i chwi gnoi eich tasodau, wrth
 feddwl eu bod yn offerynnau yn llaw'r diafol i ddwyn
 eich eneidiau i'r cyfryw drueni anrhaethadwy; ac he-
 fyd, ni chaem eich gweled yn gosod pwys jechydwr-
 iaeth eich eneidiau ar bethau mor ddifftadl ag yr ydych
 yn awr yn gwneuthur: na wnaech, na wnaech, ond
 chwi fydddech mewn meddwl arall y pryd hynny. O
 ni a gaem eich clywed yn gwaeddu allan, y mae yn
 rhaid i mi gael Crist, beth a wna am Crist? Pa fod
 y caf Crist? O na bawn yn sicr, yn wir sicr o Crist,
 rhag i'm henaid syned ar goll, yn ddamnedig, cael ei
 fwrw ymaith, a gorfod llosgi yn dragwydd gyda'r Cy-
 threuliaid, oddieithr i mi gael y gwerthfawr Jesu Crist.
 Yn y lle nesa, wedi i Duw wneuthur hyn, mae'n
 dangos ymhellach, i'r enaid, fod y Cyfammod ag y
 mae

mae efe dano wrth natur yn wahanol oddiwrth y Cyfammod Gras; ac hefyd y rheini y sydd dan, wrth natur yn ymddifad o'r grausiau hynny ag sydd gati y rhai sydd dan y Cyfammod Gras; Megis, yn gyntaf, nid oes un fydd ganthynt, Ioan xv. 9. Yn ail, yn ddiobaith, Eph. ii. 12. Yn drydydd, nid oes ganthynt wrth natur ddim o'r Ysbryd i weithio'r pethau hyn ymthi ynt. Yn bedwarydd, ni rydd y Cyfammod hwnnw chwaith iddynt ddim heddwch a Daw. Yn bwrned, dim addewid o ddiogelwch oddiwrth ei gylfraith ddialeddol, trwy'r Cyfammod hwnnw. Yn chweched, Ond ei fod wrth natur yn ddaroltyngedig i holl feldithion, dannedigaethau, a tharanau y Cyfammod i anlytraf hwnnw. Yn seithfed, na dderbyn efe ddim tristwch, dim ediseirwch, dim bodlondeb, megis oddiwrthyt ti. Yn wythfed, nid yw'n gofyn am ddaim llai na thywalltiad dy waed. Yn nawfed, dannedigaeth dy gorp a th enaid. Yn ddeglod, ac os cynnigi ryw. Beth tu ag at wneuthur iawn, mae'n ei dafiu yn ei of fel tom yn dy wyneb, gan ddiystyr u yn oll a ell ei wneuthur.

Yn awr pan mae'r enaid wedi cael ei ddwyn i'r cyflwr hyn, mae'n wir farw, wedi ei ladd i'r byn ag oedd yn fyw iddo unwaith.

O herwydd pa ham yn y lle nesa, mi ddangosaf i beth y mae wedi ei ladd; a hynny'n gynta, mae wedi ei ladd i bechod; O ni feiddia bechu! mae'n gweled tan usfern wedi ei barottai i'r rheini y ag sy'n pechu: na's bydd i gyflawnid Duw mo'i arbed os byw a wna mewn pechod; y bydd i'r ddeddf ei ddarnio os byw a wna mewn pechod; mai'r diafol a'i caiff, os dilyn pechod a wna: Ie, os bydd i bechod ond cynnig temp. ti'r enaid iw dynnu ymaith oddiwrth Duw, y mae'n llefain, yn ocheneidio, mae'n gochelyd hyd yn oed yr ymddangosiad o bechod, y mae pechod yn amlwg iddo yn awr. Pe b'ai Duw ond eich gwalanaethu chwi fel hyn sydd yn caru eich pleferau, ni wnaech ddim o'r cyfryw wawd o bechod ag yr ydych yn ei wneud.

Yn ail, y mae wedi ei ladd i gyfraith Duw, fel ag mae'n Gyfammod Gweithredoedd; O medd yr enaid, mae

’r ddeddf wedi fy lladd i iddi ei hun, *Myfi trwy’r ddeddf ydwyf wedi marw i’r ddeddf*, (Gal. ii. 19). Y mae’r ddeddf yn rhyw beth amgen nac y meddyliais i ei bod! Ni feddyliais ei bod yn dimystrio ac yn damnio enaid fel ag y mae! Ni feddyliais erioed y byddai mor llym yn erbyn fy mhechdau bychain, yn erbyn fy chwareu, fy nghellwair, fy ngweniaith, fy ngwerylu, a’r cyffelyb! Yr oedd gennys yn wir ryw feddyliau y byddai iddi syrthio ar bechaduriaid mawrion, ond fy ngadael i fyned, ac er ei bod yn condemnio pechaduriaid mawrion, eto y gadawai si yn llonydd, ond yn awr, O na bawn yn rhydd oddiwrth y Cysammod hwn, O na bawn yn rhydd oddiwrth y gyfraith hon! Mi ddywedaf i ti, y mae ar enaid wedi gweithio fel hyn arno fwy o ofn y ddeddf, nac sydd arno o ofn y diafol; canys mae’n gweled mai ’r ddeddf sy’n ei roi ef o herwydd ei bechod i ddwylaw’r diafol; a phe b’ai ond yn rhydd oddiwrth y ddeddf, na byddai gantho fawr achos i ofni ’r diafol. O yn awr mae pob gorchymyn yn dryllio ei galon, yn awr mae’n gweled pob gorchymyn fel Cannon mawr llawn ergyd yn erbyn ei enaid! Y mae yn awr yn gweled mai cystal iddo redeg i’r tân i ymgadw rhag llosgi, ag at y ddeddf, i ymgadw rhag damnedigaeth; ac mae’n gweled hyn mewn gwirionedd, ie, ac yn ei deimlo hefyd iw ofid a’i dristwch.

Yn drydydd, y mae’r enaid yn awr hefyd wedi ei ladd iw gyflawnder ei hun, ac yn cyfrif hwnnw ond yn golled, yn sorod, heb dalu dim mwy na’r dam sy ‘n aros wrth ei esgidiau. O medd efe y pryd hynny, O dydi *Gyflawnder budreddlyd!* (Esay lxiv. 6.) fel y twyllaist si? fel y gwenieithaist di fy enaid? O fel y twyllais fy hun ag ychydig o elusennau, ac ymarbed oddiwrth rai pechodau cyhoeddus, a rhodio y tu allan i rai ordinhhadau? O fel y daifu i’m geiriau da, meddyliau da, amcanion da, (fel ag y mae’r byd yn eu galw) dwyllo fy enaid anwybodus? Y mae arnaf eisiau y Cyflawnder sy o ffydd, Cyflawnder Duw; canys yr wyf yn gweled nad oes dim llai a ddichon wneuthur unrhyw les i mi.

Yn bedwarydd, y mae wedi ei ladd hefyd iw ffydd ei hun,

ei hun, iw feddyliau am yr efengyl, ei oðaith, ei eddfeirwch, ei addewidion a'i ymroadau, iw berth, iw rannwedd ei hun, neu ba beth bynnag oedd gantho o'r blaen: yn awr, medd yr enaid, nid yw'r ffydd a feddyliais ei bod gennys, ond gwagdyb, yr oðaith a feddyliais fod gennys, mi welaf nad yw ond rhagriðhiol, ond gobaith wag ddisail; y mae'r enaid yn gweled yn awr nad oes gantho un ffydd gadwedigol, un oðaith gadwedigol gantho wrth natur, na dim gras trwy'r Cyfannod cyn-tas, yn awr y mae'n llefain allan, Pa sawl addewid a dorrais? a pha sawl gwaith yr ymroais yn oser, pan oeddwn yn glaf y cyfryw amser, yn y cyfryw gyfngoder, yn y cyfryw le; yn wir mi feddyliais unwaith fy mod yn ddyn call ond yr wyf yn gweled fy hun yn awr yn ffoll noeth: O pa mor anwybodus yr wyf yn awr o'r efengyl, ac o'r profiad bendigedig o waith Duw ar galon Cristion? mewn gair, mae'n gweled ei hun wrth natur yn llawn o bob drwg, ac yn wag o bob da, yr hyn sy ddigon i ladd y pechadur dewraf a chalon-galettaf a fu byw erioed ar y ddaear. O Gymdeithion, pe ymddygit yn onest tuag attoch, trwy'r dadguddiad hyn o'r modd ag mae Duw'n trin pechadur, pan mae'n ei wneud yn Sant, a phedrifol brofesch eich hunain (fel ag y prawf Duw chwi rŷw ddydd) pa mor lleid nifer o honoch gefit, gymaint ac yn adnabyddus a gwaith Duw yn y deall llai o lawer yn yr wybodaeth brofiadol o hono? Ae yn wir, y mae Duw megis yn gorsod cymmeryd y ffordd hon gyda phechaduriaid, iw lladd fel hyn, a'r hen Gyfannod, i bob path y tu yma i Grift croeshoeliedig. Mi rof i chwi chwe o resymmau pa ham y mae Duw yn gweithio fel hyn ar bechaduriaid.

1. O herwydd, yn amgen ni ddeuai neb i ymosyn am yr anwyl Jesu Grift. Nid oes ond ychydig es gi (mewn Cydmariaeth) yn myned i'r nesfoedd, ac ond ychydig o'r rheini'n nad yw Duw yn ei trin fel hyn, yn amgen fe gai ei nesfoedd ei Grift, ei ogoiant, a'i ddedwyddwch tragwyddol aros yn unig o ran pawb pechaduriaid. A ydych yn tybied y buasai *Manase'n* prisio am yr Arglwydd, oni buasai i'r Arglwydd adael

ei elynion i lwyddo yn ei erbyn? 2 Cron. xxxiii. 1 i'r 16. A ydych yn meddwl y buasai *Epbraim* yn ymosyn am Jechydwriaeth, oni buasai'r Arglwydd wneuthur iddo ddwyn gwarth pechodaen ei jeuengstid? Jer. xxxi. 18. Beth a feddyliwch am Paul? Act. ix. 4, 5 6. Beth ddywedwch am Geidwad y Cartref, Act. xvi. 30, 31, 32. Beth dybygweh am y tair mil, Act. ii. 36, 37. Onid dyma'r ffordd a gymmerth Duw i wneuthur iddynt i ymlynn wrth Jesu Crist? Oni orfu arno eu lladd i bob peth y tu yma i'r Jesu, fel ag yr oeddent ar wall-bwyllo, fel y gorsu arnynt lef-sin allan, Beth a wnaeth i fod yn gadweddig? Meddaf, fe allai Duw gadw ei nesfeda a'i hau'rwydd iddo ei hun oni b'ai ei fod yn cymmeryd y ffordd hon i weithio ar bechaduriaid. O wrthryselwr cyndyn calon-galed, O Dduw calon-dyner.

2. O herwydd mai dyna'r pryd ac nid cyn hyunny, y derbyn pechaduriaid Jesu Crist ar ammodau Duw ei hunan. Cyhyd ag y gallo pechaduriaid gael rhyw fath o fywyd y tu yma i Crist, cyhyd a hyunny y byddant heb ymlynn wrth Crist yn ddiwahan; ond pan y lladro Duw'r nesfeda hwynt i bob peth y tu yma iddo ei hunan, a'i Fab; fe dderbynir Crist y pryd hyunny ar un ammodau yn y byd. Ac, yn wir, dyma'r unig reswm pa ham y mae pechaduriaid, pan y maent yn clywed am Crist, yn peidio a glynu wrtho; y mae rhyw beth yn eu bodloni y tu yma iddo ef. Cyhyd ag y gallodd y Mab afradlon ymfolioni ar gibau'r moch, cyhyd a hyunny y cadwedd ymaith o dŷ ei dad; ond pan y methodd gasi ymborth mewn un lle y tu yma i dŷ ei dad, dyna'r pryd, ac nid cyn hyunny, y d'wedodd ef, *Codaf, ac af at fy nbad, &c.*

Meddaf, dyma pa ham nad yw dynion yn dyfod yn gynt *et*, ac yn glynu'n well wrth Fab Duw, ond cloffit rhwng dau foddwl, ac yn ymrefymmu yngylch yr ammodau y derbyniant ef arnynt; canys meddai'r meddwyn, yr wyl yn gweled y tal Crist ei gael, ond eto nid wyl fodlon i golli'r Cwbl am dano; mi ymadawaf a'r cwbl ond fy nghwpan, medd y meddwyn; y cwbl ond y byd medd y cybydd; mi ymadawaf a phob peth ond fy m'alchder a'm chwantau medd yr halogedig; ond os na cheir

cheir Crist heb ymadael a'r cwbl, taflu'r cwbl ymaith ; yna mae'n rhaid i bethau fod gydâ mi, fel gydâ'r gwr ieuangc yn yr esengyl, se wna'r cyfryw newyddion fy nghanol yn achrif iawn.

Ond yn awr pan y mae dyn wedi cael ei wir ladd iw holl bechodau, iw holl Gyfiaunderau, iw holl Gyfuron pa bynnag, a gweled nad oes dim lle lai nac i'r diafol ei gael, y rhaid iddo fod yn ddarnedig yn uffern, os na chaiff ei wisgo â Jesu Crist : O, medd efe, y pryd hynny, rho i mi Crist ar ryw ammodau, costied a fynno ; pe costiai i mi fy nghysuron, pe costiai i mi yr hyn oll a feddaf ; ie, fel y marchnattwr doeth yn yr esengyl, hwy werthant y cwbl i gael y tlws. Meddaf i chwi, pan y caffo enaid ei ddwyn i wir weled eisiau Crist, ni chedwir dim yn ol o hono : Fe gaiff Tad, Mam, Gwr, Gwraig, Tiroedd, bywiolaethau, ie, 'r bywyd a'r cwbl fyned yn hytrach nac i'r enaid golli Crist. Ie, ac mae'r enaid yn cyfrif Jesu Crist yn Jachawdwr digon rhad os gall ond ei gael ar ryw ammodau ; yn awr nid yw'r enaid yn cloff i rhwng dau feddwl ymhellach. Yn awr, Arglwydd, dyro Crist i mi, ar ryw ammodau pa beth bynnag a goftio ; canys yr wyf yn ddyn marw, yn ddyn damnedig, yn ddyn a deflir ymaith os na chaf fi Crist. Beth a ddywedwch chwi, O chwi bechaduriaid clwyfedig ? Onid gwir yw'r hyn a ddywedais ? Oni roddech fyrrd o fydoedd pe meddech gynnifer, pe gallech ond bod yn sicr y cai eich pechoda'u eu maddeu, a'ch eneidiau a'ch cyrph gael eu cysfawnhau a'u gogoneddu ar ddyfodiad ein Harglwydd Jesu Crist.

3. Y mae'r Arglwydd hefyd yn gweithio yn y ffordd hon, o herwydd hyn, fel y gallo wneud yr enaid yn ystyriol o'r hyn a goftiodd i Crist iw waredu ef o angau ac uffern. Pan y delo dyn i bresi colyn ac enogrwydd pechod, angau, ac uffern ar ei gydwybod, dyna'r pryd ac nid cyn hynny, y gall ddywedyd rhyw beth am yr hyn a goftiodd i Crist i waredu pechaduriaid. O, medd yr enaid, os yw ychydig bechodau mor ofnadwy ac yn gofod yr enaid dan y fath lid a phoenedigaeth,

palibla a ddiioddefodd Crist, yr hwn addygodd bechedan miloedd, a miloedd, a'r cwbl ar unwaith.

Dyma hefyd un peth i wneud eneidian i ofni pechu, (y plentyn a losgodd ei law sy'n ofni'r tân) i wneud ym olyngedig dan yr ystyriaeth o'u haslendid eu busain, i wneuthur iddynt gyfrif pob peth ag mae Duw yn ei roi iddynt yn drugaredd, i wneuthur yn fawr o'r pelyd lleiaf o gariad Duw, a'i brisio yn fwy na'r holl syd. O bechaduriaid pe baech ond gwedi 'ch gwir ladd, fe syddai'r Nefoedd yn Nefoedd, ac Uffern yn Uffern mewn gwirionedd; ond am nad ydych wedi gweithio arnoch fel byn, yr ydych yn cyfrif Ffyrdd Duw, cynddrwg ag y mae dyn da yn cyfrif ffyrdd y cythraul, a ffyrrd y cythraul a o uffern, cystal ag y mae faint yn cyfryt ffyrdd Duw.

4. Drachefn, y mae Duw 'n cymmeryd y ffordd hon o weithio, er mwyn dodi pechaduriaid i wneud yn fier o'r nesoedd. Cyhyd ag y mae pechaduriaid yn anheimladwy o bechod, ac o'u *Stat ddammedig wrth natur*, ni wnat cyhyd a hyunny ond chwareu â Theyrnas Nef, ac jechydwriaeth eu heneidian tlodion, ond pan delo Duw a dangos iddynt pa le y maent, a pha beth sy'n debygol i ddyfod o honyn os deuant yn fyrr o'r *Jacob awdav crossboeliedig*; O medd yr enaid, y pryd hynny, na bawn i yn fier o'r Jesu; beth a wnaf am gael fierwydd o'r Jesu? Ac fel hyn y mae Duw, megis yn gorsod (fel y gallaf ddywedyd) lluchio (whipio) eneidian at Jesu Crist, y maent mor fwrblyd, mor ddi-deimlad, ac yn gymaint gelyroneion iddynt eu hunain, fel nad edrychiant ar ol eu matalais dragwyddol.

5. Y pummed rheswm pa ham mae Duw yn ymderin a phechaduriaid fel hyn, yw am ei fod am ddwyn Crist a'r enaid at eu gilydd yn y iawn ffordd. Ni ddeuai Crist a phechaduriaid byth at eu gilydd mewn ffordd o serohogrwydd, ni byddai iddynt byth fod mor gymmwys y naill i'r llall, oni b'ai eu dwyn y ffordd hon, trwy ladd y pechadur.

O pan y mae enaid wedi ei ladd, a'i daro yn wir ffrw i bob peth y tu yma i Crist noeth, O fel ag mae Crist a'r enaid yn gweddyl y naill i'r llall. Wedi'n dyna

dynn bechadur *uorb* i Grist *cyfaron*, pechadur *trwod* i Grist *cyfoetbog*, pechadur *gwar* i Grist *crif*, pechadur *dall* i Grist *hell-welodig*, pechadur *anwybodus diafol*, i Grist *doeth gofalus*. O mor ddoeth yw Duw yn ym-drin fel hyn a pzechadur? y mae yn ei ddiolwg o'i wybodaeth ei hunan, fel y gallo ei lenwi a gwybodaeth Crist; y mae yn ei ladd i bob pleser mewn pechadur fel y gallo ymhyfrydu yn Jesu Crist.

6. Ond yw chweched, y mae Duw yn gweithio fel hyn ar bechaduriniad, am ei fod am gael gogoniant eu Hiechydwriaeth iddo ei hunan. Oni b'ai fod gwyr a gwragedd yn cael eu ladd i wraith eu honain, hwy aberthant iddo, ac ya lle dywedyd wrth yr Oen, TEILWNC WYT TI. Dad. v. 9. Job ix. 14. Rhuf. iii. 27. Eph. ii. 8, 9. Tit. iii. 5. Hwy ddywedent ein Braich ein *Dibulau* ein honain a'n hachubodd; ond se dyrr Dow ymffrost ymaith rhag myned byth o fewn terfynau'r gogoniant *tragwyddol*; canys y mae wedi ym-faethu mynnu y gogoniant o ddechbrenad, canol, diwedd, trefnu, a'r bodd iechydwriaeth i'r holl rai hynny a clo i mewn i'r llawenydd *tragwyddol*, Fel y gelywid broy yn brennau *cyfrwnder*, yn blanbigyn yr *Arglwydd* fel y gogonedder ef Esay lxi. Mi allwn redeg trwy lawer o bethau mewn perthynas i hyn, ond mi a'u gadawaf, ac a af rhagof, y mae'r enaid hwnnw ag sy a gwir waith Duw ar ei galon nid yn unig wedi ei ladd iddo ei hunan, ond hefyd wedi ei fywhau i Grist.

Yn awr yn ail, mae'r enaid sy wedi ei ladd fel hyn iddo ei hun, ei bechoda, ei gyflawader, ffydd, gobaith, doethineb, addewidion, ymroadau, ynglyd a'r holl bethau eraill ag yr oedd yn gorhwyys arnynt wrth natur.

Yn y lle nefaf, y mae hefyd fywyd tra gogoneddas, perffaith, a byth annifannedig yn cael ei roi iddo, yr hwn yn gyntaf sy'n fywyd cyfrifol iddo, ond eto mor wirioneddol, fel ag mae hyd yn oed y meddwl am dano yn yr enaid yn casl cymaint o ffraith ac awdurdod, yn enwedigol pan mae myfyrdod am dano wedi ei gyd-dymheu a ffydd, fel ag y gwra iddo (er ei fod wedi ei gondemnio gan y gyfraith) i orfele-ddu,

ddu, ac edrych yngwyneb ei elynion gyda chysur; er eu mawredd a'u nifer, bydded ffyrnigrwydd eu llid, a pharhad eu malais byth mor danllyd yn ei erbyn.

Y bywyd cyfrisol hwn (canys felly y mae) yw usudd-dod Mab Duw, megis ei gyflawnder yn ei ddio-ddefaint, adcyfodiad, escyniad, eiriolaeth, ac felly'n ganlynol yn gorfoleddu ar holl elynion sy enaid, a chwedi ei roi i mi, megis peth wedi ei wneud o bwrpas i mi. Yn y cysryw fodd fel od oes Cyflawnder Yngchrist; sy eiddo i ydyw: A oes perffeithrwydd yn y Cyflawnder hwnnw? sy eiddo i ydyw: A ddarfu iddo ef dywallt ei waed dros bechod? dros sy mhefhod i y gwnaeth hynny: A ydyw wedi gorchfygu 'r ddeddf, y diafol ac usfern? eiddo si yw'r fuddugoliaeth, myf sy'n cael ei gyfrif yn goncwerwr, *Ie, yn fwy na choncwerwr trwy'r bawm a'm carodd*: As yr wyf yn cyfrif hwn yn fywyd tra gogoneddus; canys trwy hwn yn y lle cyntaf yr wyf yn cael sy nhgyhoeddi yn y nefoedd a'r ddaear yn un dieuog, ac yn gyfryw un, fel ag yr wyf yng Nghrist, nad yw'n bechadur, ac felly nid dan y ddeddf, i gael ei gondemnio, ond mor sanctaidd ac mor gyflawn a Mab Duw en hunan, o herwydd mai efe ei hunan yw'm sancteiddrwydd a'm Cyflawnder, ac felly y mae pob peth wedi ei symmud oddiar y ffordd ag oedd yn fy nghondemnio.

Rai prydiau y mae fy enaid yn bendithio'r Arglwydd fod y bywyd ag yr wyf yn llefaru am dano, nid yn unig wedi ei gyfrif i mi, ond bod ei ogoniant hesyd yn disgleirio ar fy enaid: Canys, ar un amser, pan oeddwn dan lawer o Gyhuddiadau Cydwybod, ac yn osni y syrthiai fy enaid yn fyrr o'r Gogoniant tragwyddol, o herwydd sy mhechodau; mi a feddyliais i mi brosi yn fy nghalon y cyfryw Gynhyrriad a byn, *T mae dy gyflawnder yn y nefoedd, fe roes hyn ynghyd a llewyrch a disgleirdeb Ysbryd y Gras* ar fy enaid, i mi eglur weled, mai fy nghylawnder yn yr hwn yr wyf yn gyflawn (oddiwrth yr hyn oll a allai'm condemnio) oedd Mab Duw ei hunan yn ei berson ei hunan ynaws ar ddeheulaw'r Tad yn fy nghylawno yn berffith

berffaith ger bron y drugareddfa ynho ei honan: yn y cyfriw fodd fel ag yr eglor aelais, ddydd a nos, pa le bynnag y byddwn, neu pa beth bynnag a fyddwn yn wneuthur, fod fy nghyflawnder yn waftadol ger bron Golygon y dwysol ogoiant; fel na's gallai'r Tad gael byth un bai ynof o herwydd annigedirwydd fy nghyflawnder, gan ei fod yn berffaith; ni allai chiwaith ofyn, Pa le y mae i o herwydd ei fod yn waftadol ar ei ddeheulaw.

Hefyd, ar amser arall wedi tyani euogrwydd ar fy enaid, ac mewn rhyw faint o afechyd corph, yn meddwl y gallai angau fy nghymmeryd ymaith o blith dynion; yna mi feddyliai, beth a wnaef yn awr? A ydyw pob peth yn iawn gyda'm henaid? A oes gwir waith Daw ar fy enaid? Gan ateb fy hunan, nag oes yn sicr, a hynny o herwydd fod cynnifer o wendidau ynof; ie, cynnifer o wendidau yn fy nylediwyddau gorau; enyys meddylawn, pa fodd y gall y cyfriw un gael tregaredd, ag fydd a'i galon mor barod i ddrygioni, ac mor hwyrfrydig i'r hyn fy dda (mor bellod ag y mae'n naturiol). Welsh fyfyrto fel hyn, fe'm Hanwyd ag ofn marw, fe ddaeth y geiriau hyn at fy enaid, *Gan eis bod auedi ein cyflawnhau yn rbad trwy ei ras ef, trwy'r prynadigaeth sydd yng Ngwrist;* Fel pe dywedaiai Daw, Bechadur, yr wyt yn meddwl am fod cymaint o ddisfiliadau a gwendidau yn dy enaid er pan wyt yn fy mhrifolli i, fel ag yr wyt yn ofni nad oes dim trugaredd yn awr; ond gwylbydd, mae ni d'un peth a wneitho ti a'm cyffsodd i drugarhau wrthyt ar y cymysg: ac ni d'un peth a wneir gennyt yn awr, a wna i mi'n ddesbyr neu'n wrthod chiwaith; wele fy Mab yr hwn sydd ar fy neheulaw, y mae efe yn gyflawn, efe a gyflawnodd y gyflaith, efe roddes i mi gyflawn fodlondeb, arno ef gan hynny yr wyl yn edrych, ac arnet ti fel ag yr wyt ymhoef, ac yn ol yr hyn a wnaeth efe, felly yr ymddygaf tu ag astat ti: wedi i hyn loen yddu sy nghalon, a chymmeryd ymaith yr euogrwydd trwy ei nerth yn dysfed ar fy enaid, ymhene ychydig wedi hynny fe ddaeth y gair hwnnw fel ail dystiolaeth: *Yr hawn a'u hgebu bodd ni,* ac a'n galwodd a galwedig-acth

actb sandaidd, nid yn ol ein gweithredoedd ni ond yn ol ei arfaeth ei bun a'i ras, yr bun a roddwyd i ni yng Ngwlad Iesu cyn dechreu'r byd.

Ac fel hyn y mae'r pechadur yn cael ei fywhau o farw, yn cael ei gyflawnhau trwy ras trwy Gyflawnhunder Crist yr hwn sydd i bawb, ac ar bawb a gredant yn ol yr Yscrythurau, Ar bywyd ydwyf yn ei fyw yr awr hon, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Daw, yr bun a'm carodd, ac a ddodes ei bun drosof si, Gal. ii. 20. Yr wyf yn rhoi fy einioes dros y defaid, Ioan x. 15. Myfyr a ddastbym fel y caent ef yn belaethbach. Canys os pan oeddym yn elynion ein beddycbwyd a Duw trwy farwolaeth ei Fab: mwy o lawer wedi ein beddycbu ein hacubur trwy ei fywyd ef, fel megis y trynuasodd pechod i farwolaeth, fel y byfyd y teyrnasai gras trwy gyflawnhunder i fywyd trwynwyddol, trwy Iesu Crist ein Harglwydd, Rhuf. v. 10, a'r 21.

Yn ail, nid yw'r bywyd hwn yn unig wedi ei gyfrif i'r hwn ag y mae Ysbryd y Gras wedi gweithio arno, a'i fod nid yn unig yn cael ei gyfrif yn eiddo ef, ond hefyd y mae deall wedi ei olueo wedi ei ddoddi yn yr enaid o wir bwrrpas i adnabod pethan Duw, y rhai'n yw Crist a'i Gyflawnhunder cyfrifol ef, (1 Ioan v. 20.) yr hwn nid ydys yn meddwl am dano, nac yn ei ddeall o'r blaen (1 Cor. ii. 9, 10, 11.) yr hwn deall-dwriaeth wedi ei oleuo, a'i wneud i weled y cyfrywedd na ddichon yr enaid fod yn fodlon heb gael gafael ynto, a chael cymhwysiad o Crist ato ei hun, mor effeithiol, meddaf sei ag y caiff yr enaid ei fywhau yn rhyfeddol mewn modd nefol iawn, trwy'r Cymhwysiad o'r Cyflawnhunder cyfrifol hwn; canys y mae'n gwybod trwy hynny y caiff glywed Duw yn llefaru heddwch wrtho, gyda serchiadau tad gan ddywedyd, Bydd gysurus maddenwyd i ti dy bechodaau, yr wyf wedi rhoi Cyflawnhunder fy Mab i ti: Canys yr hyn ni allai y ddeddf o herwydd ei bod yn wan (trwy) dy gnaawd di, mi anfonais fy mab ei bun, ac efe a gondemniodd dy bechod yn ei gnaawd ei bun, Rhuf. viii. 3, 4. Ac er dy fod wedi myned ar grwydr fel dafad gyfrgoll, eto mi roddais arno ef dy anwireddau di eu gid; ac er i ti trwy

trwy grwydro andwyo a thorri dy hunan trös byth, etto trwy ei gleisiau ef myfi a'th jachais di. Fel hyn, meddais, y mae'r Arglwydd yn nerthu'r enaid i gymhwysio trwy ffydd atto ei hun (canys dyma'r modd y mae yn rhaid ymddwyn tu ag at bob enaid) yr hyn ag y mae efe trwy ras yn ei gyfrif iddo; y mae gan yr enaid ag sy wedi ei fywhau o'r cyflwr marw yr oedd yn tho o'r blaen, a'i oleuo fel hyn (neu o'r hyn lleiaf wedi cael dechreuadau bywyd ysbrydol) amryw o fantaision rhagorol nad ydynt gan y rhai sy'n seirw yn eu pechodau a'u camweddau a than y ddeddf.

Yn gyntaf, mae'n gweled ymha gyflwr truenus mae pawb yn tho wrth natur, y mae'n eu gweled yn y cyflwr hynny ag yr oedd ef ei hun yn tho o fewn i'r ychydig amser: ond yn awr mae'n dechreu cael ei dynnu allan o hono; mae'n awr yn gweled fod yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni. O! Gymdeithion, gadewch im'ddywedyd i chwi, er y gellwch chwi fod yn anwybodus o'ch stat a'ch cyflwr, etto y mae faint tlosion griddsannus newynog. Duw yn gweled pa fath gyflwr truenus echrydus ofnadwy yr ydych yn tho, yr hyn sy'n gwneuthur iddynt rai prydiau grynu wrth feddwl am eich diwedd galarus (os byddwch meirw felly) ac hefyd i ffoi (fel meibion Israel, y rhai o ffaisant rhag osn pan agorodd y Ddaear ei safn i lyngu Cor a'i gyfeillion, Salm cvi. 17.) yn fwy buan at yr Arglwydd Jesu, rhag iddynt fod yn gyfrannog o'r Faro ofnadwy honno; ac mae'n cael hyn o eisiaith trwy rinwedd ei brosiad ei hun, yn gwybod ei fod o fewn i'r ychydig amser yn yr un cyflwr, a than yr un ddam-digaeth. O, y mae'r enaid yn awr yn bendithio Duw o'i Galon am erioed ddangos iddo ei Gyflwr truenus, ac am iddo ogwyddo ei Galon i ymofyn am Gyflwr gwell. O bendigedig fyddo'r Arglwydd, medd yr enaid, am iddo erioed fy nefroi, fy mywhau, a'm dwyn allan o'r cyflwr truenus yr oeddwn unwaith yn tho. Y mae hefyd yn gwneuthur yr enaid i ryfeddu pa mor ynfyd, mor ofer, y mae'r lleill o'i Gymdogion yn treulio eu hamser gwerthfawr, eu bod mor ddiddeall, mor anghofus o'n diben diweddaf, ac mor anystyriol o natur

ddamniol eu pechedau : O na-chai-eu llygaid eu goleuo-i weled pe le y maent ! Yn sicr hwy syddent o amgenach meddyliau. Yn awr y mae'r Enaid yn rhyfeddu pa fath sciliau gweinion y mae'r creaduriaid tloedion hynny yn gosod pwys Jechydwriaeth dragwyddol eu heneidian arnynt. O mi debygwn medd yr enaid, ei fod yn gwneud i mi alatu wrth ystyried fod rhai yn meddwl iddynt gael ei geni 'n gwisnogion, ac eraill yn meddwl i'r bedydd eu gwneud felly, eraill yn pwyslo ar ffydd noeth draddodiadol banesiol, yr hon a'u gad ynganol cyfngder. Och feddwl iddynt ymddiried yn y cyfryw chwedlau, tybiâu, a drwg-ddichellion Diafol, ac yw eu gweithredoedd da, eu meddyliau da, eu rhodiad a'u bywyd gweddaidd yn y byd. O broffes druenus! diwedd pa: uu fydd trueni. Ond 'nawr pan fo'r gwaith hyn wedi ei wneud ar yr enaid, y mae 'n rhaid iddo fod yn sicr i ddisgwil i byrth uffern gael eu hagoryd yn ei erbyn, yng hyd a'u holl lid, a'u gallu iw ddinystio. Yn awr y mae uffern a'r diafol yn rhuo, a'r holl syd yn ymroi i wneud eu goreu i dynnu'r enaid drachefn i gaethiwed a dinyswr. Hefyd nid oes ar yr enaid ddim eisiau gelynion, hyd yn oed yn llygiedigaeth ei galon megis cybydd-dod godineb, cabilid, anghrediniath, anwybodaeth, caledwch calon, oerfelgarwch, calon-ymraniad, ynghyd a lliaws anerif o bethau eraill, fel cynnifer a hynny o foneyllion yn crogi wrth ei fodlau, yn barod bob moment iw suddo i lawr i dâr uffern, yng hyd a meddyliau dieithr am Ddiwba Christ, fel pe baent yn awr wedi troi yn elynion hollol iddo, yr hyn sy'n gwneud iddo ammen sicrwydd ei Jechydwriaeth. Canys rhaid i chwi ddeall er y gall enaid mewn gwirionedd gael cyflawnder Mab Duw wedi ei gyfrif iddo, ac hefyd ffydd i ynaflyd y ntho mewn modd cadarn, etto ar amser arall, trwy brosedigaeth fe ddichon o ffi ac ammen drachefn, yn cyfryw fod ag y bydd i'r enaid fawr o sŵi dychwelyd i'r un cyflwr ag y bu o'r blaen ym tho, Efay. 1, 10. O meddyr enaid, pan feddylwyf am fynghyflwr gynt, pa mor druenus oedd, y mae yn gwneud i mi grynu i a phan feddylwyf y gallaf syrthio i'r cyflwr hwnnw etto, mor ofnadwy yw'r meddyliau ! ni byddwn

Byddwn yn y cyflwr hwnnw etto am yr holl syd ; ac y mae'r ofn hyn yn cynhyddu fwy fwy, fel ag mae'r enaid yn cael eu wneuthur yn adnabyddus o *demtasiynau Satan*, neu ei lygredigaethau ei hunan. O'r llygredigaethau halogedig hyn, y chwantau arian hyn. O na chawn fy ngwaredu oddiwrthyst, na ddifethid hwynt mewn moment, na bawn yn gwbl rydd oddiwrthyst, y maent yn mawr aifonyddu fy enaid, dianrhymeddu fy Nuw, halogi fy nghydwybod, ac rai prydian yn gwanhau fy nwylaw yn ffyrdd Duw, a'm cysuron yn yr Arglwydd ; mor llawen fyddwn, pe gallwn gael fy niosc o honynt, Rhuf. vii. 24. Yr hwn ofn sy'n peri i'r enaid ffoi trwy weddi at yr Arglwydd, am gael ei guddio a'i Gyflawnder cyfrifol ef, ac am nerth yn erbyn *profedigaethau'r Diafol*, a'i lygredigaethau ei hunan ; ar i Dduw roi i lawr ei Ysbryd iw gynnorthwyo yn erbyn y pethau hynny ac sy'n blino ei enaid, ac yn ei ddigalonni yn ei ffordd, gyd ag ymroad, trwy ras i beidio ag ymfodloni hyd nes y profo yn tho ei hun trwy ffydd ei fod yn buddugoliaethu arnynt yngwaed y croeshoeliedig Iesu.

Yn ail, ni ddichon yr enaid ag sy wedi ei ladd fel hyn trwy'r *ddeddf i'r pethau yr oedd gynt yn ymhyfrydu ynthynt* ; yn awr, O yn awr, ymfodloni â'r y Ffydd a'r Gobaith ddiffwrwyth ddisail honno, ag yr oedd yn ymfodloni arnynt unwaith. Na ddichon, na ddichon, ond mae'n rhaid iddo gael ei ddwyn i wir wybodaeth gadwedigol o Iesu Crist, yn awr y mae'n rhaid iddo gael Crist wedi ei ddadguddio iddo trwy'r Ysbryd ; ni ddichon yn awr ymfodloni am fod hwn a bwn yn dywedyd ei fod felly. Na wna, ond yn awr fe lef allan, *Arglwyddi dangos i mi yn waifadol yng oleuni dy Ysbryd trwy dy air, mai'r Iesu yr hwn a arwyd yn nyddian Augustus Cæsar, (pan aetb Mair merch o Juda i gael ei tibretbu gyda Joseph i Bethlehem) yw'r gwir Crist*. Arglwydd gad i mi ei weled ef yngoleuni dy Ysbryd, ac yn ei weithbriad, ac na ad i mi ymfodloni heb y cyfryw ffydd ag sydd yn cael ei gweithio trwy'r cyfryw ddauguddiad o'i enedigaeth, croeshoeliad, marwolaeth, gwaed, adgyfodiad, esgyriad, eiriolaeth, a'i ail (hynny yw,

yw, ei bersonol) ddyfodiad; fel ag y bo iddi lanw sy
 enaid o gysur a sancteiddrwydd; Ac O pa mor ofnus
 yw'r enaid rhag iddo syrthio yn fyrr o'r ffydd hon,
 ac o'r Gobaith ag sy'n cael ei chenhedlu trwy'r cyf-
 ryw ddadguddiadau a'r rhai'n? Canys fe wyr yr
 enaid os nad yw hyn gantho, na's dichon byth sefyll
 yn angau na barn chwaith; ac am hynny medd yr
 enaid, Arglwydd, gan a phetb bynnag yr ymfodlono eneid-
 iau eraill ag ef, gad i mi gael yr byn a'm dalio i synu,
 ac a'm dygo trwy fyd peryglus, a'm cyunorthwyo i wrtb-
 wynebu diafol cyfrwys, a'm cynorthwyo trwy'r Ysbryd
 i'f fynnu gwir gysur enaid oddiwrthwyo Jesu Crist trwy'r
 adderwidion. Ac yn awr pan y bo enaid tlawd ryw
 amser yn cael dadguddiad o Gariad Duw trwy Jesu yn
 gwaedu, yn marw, adgyfodi, ac yn eiriol, am nad
 yw yn fodlon i gael ei dwyllo; O mor wagelog yw i
 ymlynw wrtho, rhag ofn na's bydd yn iawn. (ond fe
 allai mai profedigaeth yw hon yn cymmeryd lle o her-
 wydd gwangalondid yr enaid) rhag ofn nad yw'n dy-
 fod oddiwrth Dduw? medd yr enaid, Oni ddichon y
 diafol hefyd roi'r cyfryw gysur? oni ddichon efe ymrithio
 yn rhybith Angel y Goleuni? Felly fel ag y bydd yr enaid
 (o herwydd ei fod am fod ar seiflaen sicr) yn llefain
 allan Arglwydd dangos i mi dy Ffachydwriaeth, a bynnu
 nid unwaith neu ddwy, ond, Arglwydd, gad i mi gael
 dy bresennoldeb yn waftadol ar fy ngbalon, beddyw, ysory,
 a phob dydd: Canys ni ddichon yr enaid, pan y mae
 wedi ei wir ddwyn oddi tan y Cyfammod gweithred-
 oedd, a chwedi ei blannu yn y Cyfammod gras, ymfodloni
 (oddieithr ei fod tan ryw brofedigaeth greu-
 lon) heb bresennoldeb Duw, i ddysgu, diddanu, cad-
 arnhae, a nerthu'r enaid i gynhyddu ymhethau'r Ar-
 glwydd Jesu Crist, canys y mae'n gwybod os bydd
 i'r Arglwydd ond tynnu ymaith ei bresennoldeb mewn
 rhyw fodd oddiwrtho (fel ag y mae rai prydiau tros
 ryw amser) y bydd y diafol yn sicr o fod gerllaw, yn
 gweithio trwy ei brofedigaethau, yn amcanu trwy
 bob ffordd i ddwyn yr enaid i gaethiwed a phechdôd
 drachefn; hefyd yr egwyddor lygredig yn gwastadol
 gyd-uno ac yn cyd-gyallwyn a'r un drwg, yn ymroi i
 fod

fod yn gydweithiwr ag ef i dynnu'r enaid i ddrwg, yr hyn sy'n gosod yr enaid mewa gwaistadol a difrifol. Fref am fwy o bresennoldeb cynnorthwyol, cynhaliaethol, cysurol, ac addysgiadol Duw, ac am ddylanwadau mawrion o fwydd, fel y gallo gymmeryd gafael effeithiol ar Grist.

Yn drydydd, y mae'r enaid wedi ei sywhau yn y cyfryw fodd, fel nad yw yn fodlon heb brofiad gwirioneddol o dangneseidd etholedigion Duw; yn awr y mae yn ymholi am wirionedd ei lawenydd a'i dangneseidd: Fefu amser yn wir pan y gwnai rhyw beth ei dro, rhyw gau-dyb fod ei gyflwr yn dda; ond yn awr nid pob math o heddwch a wasanaetha'r tro iddo, nid pob math o lawenydd sy'n gymmeradwy yn awr gantho: Yn awr y mae'n rhaid iddo lawenhau yn Nuw, trwy Jesu Crist, yn awr y mae'n rhaid i w heddwch ddyfod trwy rinwedd Gwaed Crist, yn llesaru heddwch i'r gydwybod, trwy gymmeryd ymaith euogrwydd ac arglyddiaeth pechod trwy'r gwaed hwnnw: befyd trwy ddangos i'r enaid ei rad gymmeradwyaeth gyda Duw trwy Crist, yr hwn a berffaith gyflawnodd holl ammodau'r Cysammod cyntaf, ac a sefydloedd yr enaid yn niogelwch yr hyn a wnaeth, ac felly yn ei gyflwyno yn berffaith ac yn ddifrychealyd ger bron Duw trwy usudd-dod Crist ei hunan. Yn awr, meddaf, y mae ganbo beddwch trwy waed ei groes ef, ac y mae'n gweled ei hun wedi ei gymmodi â Duw trwy farwolaeth ei fab, Col. i. 20, 21. Yn amgen, y mae'n cwestiyno ei heddwch. Nid pob addewid ag sy'n awr yn dyfod ar ei galon a wasanaetha ei dro; nage, ond y mae'n rhaid iddo weled pa un a ydyw'r Baban Jesu yn cael ei gyflwyno i'r enaid, yn a thrwy'r addewid: yn awr os yw'r Baban yn llammu yn y grotb, fel ag y gallaf ddywedyd, yr achos yw fod addewid yr Arglwydd yn seiniio yn uchel yn ei galon, yn dyfod atto yn feichiog lawn o gariad a gras maddeuol Duw yng Nghrist Jesu; meddaf, dyma'r llawenydd cyntaf, a phennaf ag mae'r enaid yn ei gael, ag sydd wedi ei sywhau a'i ddwyn i'r Cysammod Gras.

Yn bedwarydd, y mae'r dyn yn profi sancteiddrwyd i

nefol yn cael ei weithio yn ei enaid, trwy werthfawr a
occaf waed y Dyn enw'r hwn yw Jesu Crist. Y Jesu
hefyd, fel y sansteiddia'r bobl a ddioddefodd y tu allan
i'r porib. Y mae'r enaid yn awr yn profi cyfnewidiad
yn y deall, yn yr ewyllys, yn y meddwl, yn y serchiadau,
yn y farn, ac hefyd yn y gydwybod; cyfnewidiad
trwy'r holl daseunol ddyn, a thrwy'r holl allan-
ol ddyn, o'r coryn i'r sawdl, fel ag y dywedwn, Canys
y mae'r bwn sydd yng Ngbrif, ac yn y Cysammod Gras
bwn, yn greadur newydd, 2 Cor. v. 17. neu wedi ei
wneud ddwywaith, wedi ei wneud, a'i adwneud drachefn:
O yn awr y mae'r enaid yn llwyr ymroi am y nefoedd a
gogoniant, mae yn awr yn llesfain allan, Arglwydd, os oes
llygad deheu ag sydd yn dy anfodloni di, tynn ef ym-
aith, neu droed ddeheu, torr hi ymaith; neu law ddeheu,
cymmer hi ymaith; y mae'r enaid yn awr yn dech-
reu myfyrio pa foddy y dichon ef anrhydeddu Duw, a
dwyn clod iddo. Y mae'r enaid yn awr yn dechreu
ymbarettoi erbyn ail ddyfodiad Crist, yn ymroi i osod
o'r naill du bob peth ag a ddichon ei rwyistro, ac ym-
lynu wrth y pethau hynny a'i gwnelo yn gymmeradwy
erbyn y dydd hwnnw.

Yn bammed, a hyn oll oddiwrth Ysbryd efangyl-
aidd, ac nid oddiwrth egwyddor ddeddfol naturiol, canys
y mae'r pethau hyn yn yr enaid fel ffrwythau ac
effeithiau ei blaniad yn y Cysammod Gras, ac fel ym-
awr wedi ei seddiannu a'r Ysbryd sy'n cydfyned, ie,
ac yn byw yn y rheiny sy wedi cael eu dwyn i'r Cysam-
mod Gras, odditan yr hen Gyfammod; meddaf, y mae'r
pethau hyn yn tarddu allan yn yr enaid, oddiwrth am-
genach Gwreiddyn, ac o ragorach ffynnon, nac y mae
un o weithrediadau dynion eraill; canys y mae'r enaid
ag mae Duw wedi gweithio fel hyn arno, wedi marw
i'r ddeddf ynghyd a'i chyflawnder (sel hen Gyfammod)
yn gyfal ac iw bechodau.

Yn chweched, y mae'r enaid yn awr yn dechreu cael
rhyw brofiad hyfryd o bethau Duw, ie, o ogoneiddus
ddirgeledigaethau 'r esengyl.

1. Y mae'n deall yn awr beth yw ystyr y geiriau
hynny, Fy Ngwnawd i sydd fwyd yn wir, a'm Gwaed i sy
ddiod yn wir, Ioan vi. 55. a hynny trwy brofiad; ca-
nys

nys y mae'r enaid wedi derbyn heddwch cydwybod trwy'r gwaed hwnnw, trwy 'r cymhwysiad effeithiol o hono at yr enaid. Yn gynta, trwy brofi euogrwydd pechod yn cael ei dynnu ymaith oddiar y gydwybod trwy rinwedd y gwaed hwnnw. Yn ail, trwy brofi nerth y gwaed hwnnw yn cymmeryd ymaith Felldith y gyfraith. Yn drydydd, trwy brofi fod nerth usfern wedi methu, pan unwaith y cymhwysir gwaed y Dyn Jesu Crist mewn gwirionedd at yr enaid.

2. Yn awr y mae'r enaid yn gwybod trwy brofiad ystyr yr yscrythur honno sy'n dywedyd, *Gan wybod byn, ddarford croeshoelio ein ben ddyn ni gydag ef, er mwyn dirymmu corph pechod*, Rhuf.vi.6. Y mae'n gweld yn awr, pan y croeshoeliwyd y Dyn Jesu ar y pren ar Fynydd Calfari, mai dyna'r pryd y croeshoeliwyd corph ei bechoda ef, y buont feirw, ac y claddwyd hwynt gydâ Christ (er ei fod ef ei hun heb ei eni y pryd hynny) fel na chyfrifir hwynt iddo byth yma nac ar ol llaw; ac hefyd fel na chant byth ei ddwyn yn gaeth i garchar tragwyddol, gan eu bod wedi eu concwero gan Crist ei hunan, Pen y creadur tlawd hwn. Ac yn wir dyma'r ffordd i enaid syw yn gysurus mewn perthynas i euogrwydd pechod; ac hefyd, mewn perthynas i halogrwydd; canys y mae'r enaid sy wedi cael, neu wedi derbyn hyn mewn gwirionedd, yn cael nerth yn eu herbyn, gan a thrwy y dyn hwnnw yr hwn a'r concwerodd mor ogoneddus dros yr enaid ei hun ynghyd a'r lleill o'i gyd bechaduriaid, ac se roddes iddynt hwy y fuddugoliaeth, yn y cyfryw fodd fel ag y gelwir hwy yn awr yn goncwerwyr, ie, *yn swy na rhoncwerwyr trwyddo ef, yr un Dyn Iesu Crist*, Rhuf. viii.33—37.

3. Y mae'r enaid yn awr wedi derbyn gwir ffydd a gwir obaith bywiol, y cyfryw ag y dichon gyrraedd nerth o gyflawnder a haedddedigaethau Crist.

4. Ie fe ddichon yr enaid yn awr edrych arno ei hun ag un llygad, ac edrych ar Crist a'r llall, a dywedyd, gwir yw, enaid gwag wyf si, ond y mae Crist yn Crist llawn; pechadur tlawd wyf si, ond y mae Crist yn Crist cyfoethog; pechadur annoeth anwybodus wyf si, ond y mae Crist yn Crist doeth jawn; creadur astan an- nuwiol

nawiel halogodig wyf si ynnof sy hunan, Eitbr y mat Crist wedi ei wneuthur i mi gan Ddw i'n ddoethineb, yn gyfarwnder, yn janfeiddrawydd, ac yn brynedigaethb, Cor. i. 30.

5 Yn awr hefyd, fe ddichon ymhyfrydu yn ol y dyn oddimewn yn y gyfraith danllyd honno na's gallasai unwaith mo'i dioddef, nac ymhyfrydu yn thi, yn awr y gyfraith hon yw ei brif hyfrydwch, y mae am rodio ac am ymhyfrydu yn waftadol ynddi gan anfodloni wrth bob pechod neu lygredigaeth ag sydd am ei aital mewn unrhyw fodd i wneuthur felly, Rhuf. vii. 24, 25. ac etto ni ddichon diodde i'r ddeddf gynnig cymmeryd gwaith ei jechydwriaeth allan o law Crist: Na wna, os cynnig unwaith i wneud felly, dros y drws a hi pe bai dau gwell nac yw hi. Canys y mae'r enaid hwnnw ag sydd a gwir waith Duw arno, yn llesain, nid sy ngweddiau, dagrau, pethau, na'm gweithredoedd, pe tarddant oddiwrth waith Ysbryd Crist ei hunan o'm mewn i, a gaiff Gogoniant sy Jechydwriaeth: Nage, neb ond Gwaed Crist, marwolaeth Crist; mae'n rhaid na chaisf neb y Goron a Gogoniant sy Jechydwriaeth i, ond y Dŷn Crist Jesu o Nazareth, mab y Saer (fel ag yr oeddent yn ei alw). Neb ond Crist, neb ond Crist; fel hyn y mae'r enaid yn ymdrechu rhoi'r blaenorriaeth iddo ef ymhob peth, Col. i. 18.

Yn awr cyn yr elwyf ymhellach, mae'n rhaid i mi lefarn gair oddiwrth fy mhfriad sy hunan, am bethau Crist; a hynny yn hytrach o herwydd fod lliaws o rai anwybodus yn y dydd hwn o dywyllwch, ag sydd yn ymfodloni naill ai a gwybodaeth heb rym, neu ynteu yn gwrthwynebu gwybodaeth a grym yr efengyl ogoneddusa; o herwydd pa ham er pellach argyhoedd-iad i'r darllenyydd, mi a ddyweda i ti (gyda Dafydd) yr hyn a wnaeth Duw i'm henaid; ac yn wir y mae ychydig brofiad o bethau yn werthfawroccach na'r holl syd. Rhy faith fyddai i mi yma ddyweddyd i ti 'r ewbl o'r dechreu i'r diwedd, ond mi gaf ddyweddyd i ti ryw beth, fel y gellych feddwl mai nid chwedlau yw'r pethau hyn.

Ddarllenyydd, pan y rhngodd bodd i'r Arglwydd i ddechreu

ddechreu hyfforddi fy enaid i, fe 'm caffodd yn un o bechaduriaid duon y byd; fe 'm caffodd yn gwneud gwawd o lwon, ac hefyd o gelwyddau, a llawer saig o Fwyd gwenwynllyd i'm henaid a wnaethym o amryw chwantau, megis hyfed, dawnfio, chwareu, ymbleseru gyd a rhai drygionus y byd. Pan oeddwn yn y cyflwr hwn fe agorodd yr Arglwydd i mi ddrych ei gyfraith yn y cyfryw fodd, fel ag y dangosodd i mi fy mhechoda mor eglur, eu maintioli, ac hefyd pa mor ffaidd oeddent yn ei olwg ef, fel ag y meddyliais fod y cymmylau'n llawn o ddigofaint Duw, ac yn barod i ollwng tân ei eiddigedd i syrthio arnaf: [fe ymaffodd yr argyhoeddiad byn yn fy enaid, pan oeddwn un dydd Sabath yn ibwareu, y cyntaf erioed a gefais; yr bwn, er iddo pan ddaeth dâryllio fy enaid a'i ddycbryna, etto trwy brosedigaeth y diasol yn taro i mewn gyd ag ef, mi a'i buan wisgais ymaith dracbefn, ac a aeth ym cynddrwg ag erioed o'r blaen, ystruan drwg fel yr oeddwn] etto er hyn ei gid yr oeddwn wedi ymbriodi a'm pechodau yn y cyfryw fodd, fel ag y meddyliais ynof fy hun, mi a'u mynnaf pe collwm fy enaid, (O ystruan drwg fel yr oeddwn) ond Duw, y mawr, y cyfoethog, a'r anfeidrol drugarog Dduw ni chymmerodd y Fantais arnaf i daflu fy enaid ymaith, gan ddywedyd, cymmer ef ddiasol, gan nad yw'n prisio mwy am danaf si; naddo; ond fe 'm dilynodd i o hyd, ac fe ennillodd fy nghalon, trwy roi i mi ddeall rhyw beth, nid yn unig o'm cyflwr truenus, yr hyn y gwyddwn am dano; ond hefyd fod gobaith am drugaredd, hefyd trwy symud ymaith gariad ar bechod, a gofod cariad ar Grefydd yn ei le; ac fel hyn yr ennillodd yr Arglwydd fy nghalon i ddymuno rhyw faint ar ol moddion Gras, i wrando'r Gair, i ymddiethro oddiwrth fy hen gyfeillion, ac i ymgysyllachu o phobl Dduw, ynghyd a llawer o annogaethau melus trwy'r amrywiol addewidion fydd yn yr ysgrythurau; ond fe ddarfu i'r Arglwydd wedi hyn osod fy mhechodau mewn modd rhyfedol ar fy nghydwybod; yn enwedig y pechodau hynny a wnaethym ar ol fy argyhoeddiad cyntaf; yr oedd profedigaethau hefyd yn

yn fy nilyn yn galed iawn, yn enwedig y rheini'r ag
 oedd yn fy ngorod i gwestiyno y gwir ffordd i jechyd-
 wriaeth, sef, pa un a bod Jesu Crist yn Jachawdwr neu
 beidio; a pha un oedd oren i mi anturio fy enaid ar
 ei waed ef am jechydwriaeth neu gymmeryd rhyw
 ffordd arall. Ond er i mi trwy ras gael fy nghadw yn
 agos at Dduw (mewn rhyw fesur) mewn gweddi, ac
 yn y lleill o'r ordinhadau, mi fum Flwyddyn a chwa-
 neg, heb un dystiolaeth jachusol oddiwrth Dduw i'm
 benaid, mewn perthynas i jechydwriaeth trwy Jesu
 Crist. Ond, o'r diwedd, megis ag y gallaf ddywedyd,
 pan oedd yr amser appwyntiedig wedi dyfod (y chydig
 amser cyn i'r dynion a elwir Crynwyr ddyfod i'r wlad)
 fe ddarfu'r Arglwydd fy sefydlu mor wynfydedig yng-
 wirionedd athrawiaeth Jesu Crist, fel y gwnaeth i mi
 ryfeddu, yn gynta, fel y cafodd Jesu Crist ei eni o
 wyryf, fel y rhodiodd yn y byd dros amser gyda dys-
 gyblion, ar ol hynny ei groeshoelio ar y groes, tywallt
 ei waed, cael ei gladdu, cyfodi drachefn, esgyn uwch-
 law'r cymydlau i'r nesoedd, ac yno y mae'n byw i eir-
 iol drosom; ac hefyd fel y daw drachefn y dydd olaf
 i farnu'r byd, ac i gymmeryd y saint atto ei hun.
 Meddaf, mi a welais y pethau hyn mor eglur a phe-
 buafwn yn sefyll gerllaw pan oedd efe yn y byd, ac he-
 fyd pan y cymerwyd ef i synu. Wedi cael y fath
 gyfnewid a byn ar fy enaid, Fe wnaeth i mi ryfeddu
 a synnu ynof fy hun wrth y cyfnewidiad mawr oedd
 yn fy Ysbryd; canys fe ddarfu i'r Arglwydd hefyd roi ei
 air gwerthfawr mewn modd tra gogoneddus i gadarnhau
 'r dadguddiad hwn o'i Fab i mi, fel ag y gallaf ddy-
 wedyd trwy ras yr oedd yn ol yr ysgrythurau (1 Cor.
 xv. 1—4.) ag fel yr oeddwn yn myfyrio yno fy hu-
 nan beth allai'r pethau hyn feddwl, mi dybygais i mi
 glywed y fath air a hwn yn fy nghalon; *Myfi a'th os-
 odais di lawr o bwrpas, canys y mae gennys ryw beth
 mwy na chyffredin i ti i w uineutbur*; yr hyn a wnaeth
 i mi synnu yn fwy: gan ddywedyd, Beth fy Arglwydd,
 y cyfryw ystruan tlawd a myfi? etto yr oedd yn par-
 hau o hyd *Myfi a'th osodais di i lawr o bwrpas*; ac fe-
 lly yn blaen, gydag amlygiadau mwy newydd o'r Ar-
 glwydd

glwydd Jesu, a nerth gwaed ei groes ar fy enaid, a hynny mor eglur, fel ag y gwelais (trwy ras) mai'r gwaed a dywalltwyd ar Fynydd Calfari sy'n atbub ac yn gwaredu pechaduriaid, a hynny mor eglur a gwirioneddol â llygaid fy enaid, ag erioed (debygwn) y gwelais brynu torth geiniog am geiniog; fe gafodd y pethau hynny a ddadguddiwyd y pryd hynny, y cyfryw effaith ar fy enaid, fel ag yr wyf yn gobeithio iddynt felus dymheru pob rhân o hono. *Ddarllenyydd*, yr wyf yn llefaru yngwydd Duw, ac efe a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd; mi allwn ddywedyd llawer am hyn, a'r cyffelyb weithrediadau; ond nid fy ngorchwyl yw gwneuthur hynny yn awr, ond yn unig dywedyd i ti pa effaith a gafodd gwaed Crist ar fy nghydwybod, a hynny amryw weithiau, ac hefyd pan yr oeddwn mewn amrywiol dymmer ysbryd.

Megis yn gynta, mi gefais fy lwytho rai prydian a'm pechodau, fel na's gwyddwn pa le i orphwys, na phabed iw wneuthur; ie, mi feddyllais ar y cyfryw amserau y cymmerai ymaith sy synhwyrau; etto ar yr amser hynny, fe ddarfu i Dduw yn ddisymmwyth, gymhwysor'r gwaed hwnnw a dywalltwyd ar Fynydd Calfari, allan o ystlys y Jesu, mor esfeithiol at fy nghydwybod diawd glwyfedig euog, fel ag y profais yn fuan y cyfryw heddwch calon-ddiddanol mclus dwys a sylweddol, fel ag y gwnaeth si fel pe na buafai'r cyfryw lwyth erioed arnas, ac ar yr un pryd (mi allaf ddywedyd, ac mi a ddylwn ddywedyd) fe gafodd ef rym y fath effaith gadarn ar fy enaid, fel ag y bum dros ryw amser mewn cyfyngder a gofid, wrth seddwl nad oeddwn ei garu ac yn ei anrh ydeddu yn fwy, yr oedd rhinwedd ei waed wedi cael y fath effaith arnas.

Drachefn, rai prydian yr oedd fy mhechodau yn ymddangos mor fawr i mi, fel ag yr oeddwn yn meddwl fod un o'm pechodau gymaint a holl bechodau holl bobl y wlad hon. Ie, a gwledydd eraill hefyd. *Sddarllenyydd*, Nid dychymmygion yw'r pethau hyn, canys mi delais yn brid am y profiad hwn) ond etto fe wnaeth y diseryn lleiaf o waed y Dyn Jesu, iddo ddislannu a ffoi ymaith, er syndod i'r cyfryw bechadur

chadur tlawd; ac fel ag y dywedais o'r blaen, fe'm
eyfododd i synu i heddwch a llawenydd melus a nefol
yn yr Ysbryd Glan.

Eilwaith, pan oedd fy nghalon yn galed, yn farw,
yn swrthlyd, tywyll a dideimlad (yr hyn yn wir sydd
dymherau drwg iawn i Cristion tlawd fod ynthynt)
etlo yn y cyfryw amser pan yr oeddwn felly, fe
ddarfu i waed Crist, gwerthfawr waed Crist, rhyfeddol
waed Duw'r nesoedd; yr hwn a redodd o'i gorff pan
oedd ar y groes, dyneru, cynhyrfu, bywhau, a go-
leuo fy enaid, yn y cyfryw fodd, yn wir (ddarllenyydd)
fel y gallaf ddywedyd, O y mae yn gwneud i mi ry-
feddu !

Drachefn, pan oeddwn wedi'm llwytho â phechod,
a chwedi'm dygn-flino gan brosedigaethau, ac mewn
cyflwr truenus iawn, yna y cesais brofiad o rinwedd
gwaed Crist, ynghyd a phrofiad o rinwedd pethau er-
aill: Ac mi brofais pan na allai dagran, a gweddio
wneuthur y tro, a phan na allai pob peth arall gyff-
wedd a'm calon. O'r pryd hynny, yr oedd un profiad,
un disferyn, un disgleiriad o'r gwaed, o'r gwaed hwn-
nw a ollyngwyd allan â gwaywfon; mewn modd tra
bendigedig yn fy rhyddhau, fel ag y gwnaeth i mi
ryfeddu. O ! fe ddaeth debygwn gyda'r fath Fywyd,
y fath Awdurdod, gyda'r fath Ogoniant rhyfeddol an-
orchfygol, fel ag y golchodd ymaith fy holl frychau,
y distawodd yr holl grochlesau, y diffoddodd yr holl
biccellau tanllyd, a holl fflammas tân uffern, a genhed-
lwyd yn y Gydwybod gan *acbwynion y ddeddf, satan,*
a'r coffadwriaethau amheus o'm Bywyd pecbadurus.

Gymdeithion, fel ag mae *Pedr* yn dywedyd wrth yr
Eglwys, felly y galla finnau ddywedyd wrthych chwi-
thau. Nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys y pregeth-
ais i chwi, wrth ddywedyd i chwi am waed Crist, a
pha awdurdod a gafodd ar fy nghydwybod: O nag
e, ond fel ag mae *Pedr* yn dywedyd mewn perthynas
i ddyfodiad ein Harglwydd Jesu i'r byd; felly galla
finnau mewn rhyw Fesur ddywedyd am waed ein Har-
glwydd Jesu Crist, yr hwn a dywalltwyd, pan oedd efe
yn y byd. Y mae nid yn unig fy nghystiolaeth neillduol
fy

fy hun; nag e, ond y mae'r holl brophwydi yn cytuno i dderchafu'r gwaed hwnnw, ac hefyd mae'r holl saint yn cytuno i osod allan ei werthfawrogrwydd a'i amryw rint-weddau nerthol. A thitbau trwy waed dy ammod (medd Duw wrth Grist) y gollyngais dy garcharorion o'r pydew heb ddwfr yntbo, Zech ix. 11. Yn yr bwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, Eph. i. 7. Drachefn, Col. i. 14. Yn yr bwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, sef maddeuant pecbodau. Y mae ein gynau wedi eu golchi, a cbwedi eu cannu yngwaed yr Oen, Dad. vii. 17. Y mae'r diafol wedi ei orchfygu trwy waed yr Oen, Dad. xii. 11. Ie, ac y mae ein cydwybodau besyd wedi eu puro, a bynny trwy waed yr Oen, Heb. ix. 14. Y mae i ni rydd-did i fyned i'r Cysegr, at Orsedd Gras, trwy waed Jesu, Heb. x. 19. Mi allwn ddwyn i ti gwmmwl o dystion allan o'r holl gysgodau, ac allan o'r amrywiol Brophwydi, a llawer mwy allan o'r Testament newydd, ond yr wyf yn ymattal rhag bod yn rhy faith i'r darllenyydd, wrth fyned yn rhy bell oddiar y ffordd, er na wnaethym un trofedd yn yr ymadrodd hyn yma, canys y mae gwaed Crist yn werthfawr iawn, i Pedri i. 18, 19.

Yn y lle nesa, mi ddangosa i chwi yr amrywiol raggerfreintiau a'r manteision ag sydd i'r gwr neu'r wraig ag sydd dan y Cyfammod Gras hwn, yn rhagorach nag sydd gan y rhai sydd dan y ddeddf, y Cyfammod Gweithredoedd.

Megis yn gynta, nid yw'r Cyfammod Gras wedi ei seilfaenu ar ein hufudd-dod ni, ond ar gariad Duw, sef ei gariad maddeuol i ni trwy Jesu Crist. Yr oedd y Cyfammod i gael ei dorri neu ei gadw gennym ni, a chariad neu ddigofaint Duw, i golli neu fwynhau ar ol llaw fel ag y byddai i ni, fel creaduriaid ymddwyn ein hunain. Ond yn awr gwir seilfaen y Cyfammod Gras yw Cariad Duw, ei gariad rhad ef trwy Jesu Crist, Deut. vii. 7, 8. *Nid am eich bod yn llisoccach na'r holl bobloedd, yr boffodd yr Arglwydd cbwi, ac i'ch deuvisoedd; o berwydd yr oeddecb cbwi yn anamlaf o'r holl bobloedd; ond o berwydd caru o'r Arglwydd cbwi, ac er mwyn cadw o bono ef y llw a dyngodd efe wrth y tadau.* Drachefn, — Angel ei gydrychioldeb a'u bacbubodd bwynt,

yu ei gariad ac yn ei drugaredd y gwareddodd efe buynyt, hynny yw, Jesu Crist. A thrachefn, 2 Tim. i. 9. Yr bwn a'n bac'h bodd ni — nid yn ol ei gweithbredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth ei bun a'i ras, yr bwn a roddwyd i ni yng Ngbrist Jesu cyn dechreu'r byd.

Yn ail, nid oes dim o'r cariad hwn yn cael ei drosglwyd ddo i ni trwy'r hyn a wnaethom ni (Fel ag y profwyd o'r blaen) ond trwy'r hyn a wnaeth efe a'r hwn y gwnaed y Cyfammod, yr bwn a roddwyd i ni yng Ngbrist. Megis yr etbolodd efe ni yng Ngbrist, yr bwn a'n bendithiodd ni a phob bendith yfryadol yn nesolion leodd yng Ngbrist, Eph. i. 2, 3. Fe faddeuodd Duw i cbwi er mwyn Crist (yn ymyl y ddalen yng Ngbrist,) Pen. iv. 32. hynny yw, trwy weithredoedd Crist, trwy dioddefaint Crist. Yn awr, os iawn ddeallir hyn, y mae'n cynnwys helaethrwydd o ddiddanwch i'r rheini'y sydd o fewn terfynau'r Cyfammod Gras. Canys,

Yn gynta, y mae'r Credadyn yn gweled yma y caiff efe sefyll, os saif gweithredoedd a dioddefaint Crist, (yr hyn sydd seilfaen sicr) canys y mae Duw yn ymddwyn tuag atto trwy Crist: Ac felly, yn ail, ni chaiff efe ddim cwympo, oddieithr i dioddefaint a haeddiant Crist gael eu taflu dros yr Orseddfaing, o herwydd bod rhyw ddiffyg ynthynt (yr hyn ni bydd byth) ger bron llygaid Cyflawnder dwysol. Canys ag efe y gwnaed y Cyfammod, ac efe yw Machniydd y Cyfammod, Zec. ix. 11. Heb. vii. 22. hynny yw, megis ag y gwnaethpwyd y Cyfammod a Christ, felly yr oedd efe yn rhwym iw gyflawnu; canys mae'n rhaid i chwi ddeall, i'r Cyfammod gael ei wneuthur rhwng y Tad a'r Mab, yn hir cyn iddo gael ei gyflawnu, neu ei selio yn gyhoeddus a gwaed Crist fe'i gwnaed cyn dechreu'r Byd, (Tit. i. 2. Eph. i. 4. 1 Pedr i. 18, 19, 20.) ond ni chyflawnwyd ei ammodau, hyd o fewn i lai na dwy fil o Flynyddau aethant heibio; ac yr oedd y Jesu yr holl amser hynny yn sefyll yn rhwym fel Machniydd dros ei bobl (fel ag y dywedais o'r blaen) fel ag y mae'n arferol a bod, hyd amser taledigaeth. A thrwy ei Fachniaeth ef (fel ag yr oedd wedi ymchwymo mewn Cyfammod, i wneud yr holl bethau hynny y

ny y cytunwyd arnynt gan y Tad ac yntef, y safodd yr holl etholedigion a anwyd cyn ei ddyfodiad, eu hachub, ac yr aethant i orphwysfa. Er mai trwy waed Crist y maddeuwyd y pechodau a wnaethid o'r blaen; yr oedd dioddefgarwch Duw yn y gwaith, Rhuf. iii. 25. hynny yw, yr oedd Crist wedi myned yn Fachniydd dros y rheiny a fuont feirw cyn ei ddyfodiad, y byddai iddo ynghyflawnder yr amser (neu'r amser appwyntiedig, Gal. iv. 4.) roi gwir, persaith a chyflawn Fodlondeb drostynt yn ol trefn, neu ammod y Cyfammod.

Drachefn, Yn ail, am yr ail Gyfammod, dan yr hwn y mae Credinwyr, megis ag y mae ei seilfaen yn ddiogel, felly mae ei addewidion yn well, sicrach, rhattach cyflawnach, &c.

Yn gynta, Y maent yn well, os cydmarwch ardderchawgrwydd y naill ag ardderchawgrwydd y llall. Nid oedd y cynta, yn addaw dim ond Paradwys ddaearol. *Gruna byn a byw fyddi*; hynny yw, mewn Paradwys ddaearol. Ond y mae'r llall yn rhoi addewid o Baradwys nefol.

Yn ail, megis ag y mae'r cyfammod gweithredoedd yn addaw' Paradwys ddaearol; am y cysryw Baradwys neu Fendith, er ei chael unwaith, etto fe ellir ei cholli drachefn (canys dim yn hwy nac y gwnelych yr hyn sydd dda, y byddi gymnieradwy trwy'r Cyfammod hwnnw) ond O! y mae addewidion y Cyfammod newydd yn ein dwyn i etifeddiaeth dragwyddol, Heb. ix. 15. Y mae y rbai a alwyd yn derbyn addewid yr etifeddiaeth dragwyddol.

Yn drydydd, am y Hall, fel ag nad yw ei addewidion crystal ag addewidion y cyfammod gras, felly nid ydynt chwaith mor sicr, o herwydd pa ham y mae'n galw un yn gyfryw ag oedd yn siglo, neu ellid ei siglo neu ei ysgwyd, (Heb. xii. 27.) ond fe ddywedir am y llall ei fod y cysryw na ellid ei ysgwyd. Etto unwaith, medd eis, yn llefaru am y ddau gyfammod o'r adn. 18 i'r 24. Ar etto unwaith hynny sydd yn bysbytu sylmudiad y petbau a ysgydwr, megis petbau wedi eu gronu a bur, fel yr arbos o y petbau nid ysgydwr, yr hyn yw'r ail

zil Gyfammod ; canys medd efe, y pethau *nid ysgydwir* (yn Saesneg y pethau *ni ellir eu bysgwyd*) O berwydd *pa bam chwi* fendigedig saint gan ein bod yn derbyn *Terynas ddifgl*, bydded gennym *Ras*, *trwy'r bwn y gwasanaethom* (ein) *Duw gyda gwylter a phargedig ofn*. Cymaint a hyn yn gyffredinol, ond yn fwy neillduol.

Yn gynta, y maent yn sicrach, gan eu bod wedi eu seilio ar gariad Duw, yn dysfod i ni hefyd heb ofyn un peth ar ein dwylaw ag a ddichon bod yn rhwystr i 'ni eu gwir fwynhau hwynt. Yr oedd yn hawdd rhwystro addewidion y gyfraith trwy anufudd-dod; mae addewidion 'r etengyl yn dweud, *Os gellir mesur y nesoedd oddiuebod, a cbwilio seilfeini'r ddaear byd isod, (nid cyn hynny) minnau besyd a wrt boda boll bad Israel am yr bynoll a wnaethant hwy.* A thrachefn, *Myfi, myfi yw'r bwn a ddilead gamweddau, er fy mawyn fy bnn, ac ni chofnaf dy bechodau.* Jer. xxxi. 37. Esay xlivi. 25. Mi a'th wnaef yn gyfrannog o'm haddewid ; ac fel y gallwyf wneuthur felly, mi symmudaf oddi ar y ffordd yr hyn a'm rhwystrai ; *Mi daftas dy beebodau i ddyfnderoedd y mör.* Fel y byddai'r addewid yn sicr i'r holl had, medd yr Apostol, pan y mae am ddangos i ni fod addewidion y Cyfammed newydd yn sicrach nac addewidion yr yr hen gyfammod ; y mae'n eglur ddywedyd i ni fod y ddeddf a'i gweithredoedd wedi ei gosod ar neilldu, ac y mae'r addewidion yn cael eu gwneud yn eiddo i ni trwy gyflawnder ffydd yn unig, yr hwn yw cyflawnder Crist. *Canys (medd efe) nid trwy'r ddeddf (neu weithredoedd) y daeth yr addewid i Abram, neu i wbad y byddai efe yn etifedd y byd, eitbr trwy gyflawnder ffydd :* *Canys os yrbai fydd o'r ddeddf (neu'r gweithredoedd) yw'r etifeddion, gwnaed ffydd yu ofer a'r addewid yn addirym.* Am bynny o ffydd y mae — fel y byddai'r addewid yn sicr i'r boll bad, Rhuf. iv. 13, 14, 15.

Yn ail, y maent yn sicrach, nid am fod yr hyn a allai eu rhwystro wedi ei symmud oddiar y ffordd, ond hefyd wedi eu rhoi i gyfaill ffyddlon i ni, iw cadw. canys y mae boll addewidion *Duw yng Ngrist* ; *nid yn ie, a nag e, ond yn ie, ac Amen* ; sicr a diogel, yn sicr am eu bod yn law ein Pen, ein Cyfaill, ein brawd, ein

Gwr

Gwr, ein Cnawd, a'n Hesgyrn, ie, ynghalon ac yn llaw ein gwerthfawr Jesu.

Yn drydydd, y maent yn sicrach, am fod eu holl ammodau wedi eu cyflawnu eisoes drosom ni gan Jesu Crist, fel y dywedpwyd; y mae pob ammod addewid ag sy'n addewid Cyfammod newydd, os oes rhyw ammod yn yr addewid, wedi ei chyflawnu gan ein cyfrwyngwr drosom ni, ac héfyd yn rhoi i ni y cyfrywras ag sydd yn ein gwneud yn gyfrannog o'r melusder sy'n tarddu oddiwrthynt trwy ei usudd-dod ef i bob peth gofynnol ynddynt.

Yn bedwarydd, y maent yn sicrach, nid yn on gam eu bod wedi eu seilio ar gariad Duw, pob peth wedi ei gymmeryd oddiar y ffordd, yn llaw sicrach cyfaill; a bod Crist wedi cyflawnu pob ammod gynhwysedig ynddynt er cyflawnhad; ond héfyd am fod yr Arglwydd wedi tyngu trwy lŵ er rhoi gwell seilfaen cyfur i ni yn hyn, *Canys pan y gwnaeth addewid i Abraham* (ac felly i'r holl saint) *oblegid na allai dyngu i neb oedd fwy, a dyngodd iddo ei bun, gan ddywedyd, yn ddi- au gan fendifbio i'tb fendifbiaf, a chan amlbau i'tb aml-baf.* Ac felly wedi iddo bir-ymaros, efe a gafodd yr addewid. *Canys dynion yn awir sydd yn tyngu i un a fo mwy a llw er sicrwydd iddynt sydd derfyn i bob ymryson* (fel na byddai mwy ddim dadl nac amheuaeth mewn perthynas i sicr gyflawniad o'r addewid) *yn yr byn, Duw yn ewyllysi yn belaethac b ddangos i etifeddion yr addewid ddianwadaweb ei gyngor* (neu ei arfaeth sicr, ddiyfogog, ddigyfnewid yn gwneud yr addewid, er cylur i w blant) *a gyfryngodd* (neu a sicrhaodd) *trwy lŵ, fel trwy ddau betb dianwadal* (ei addewid wedi ei chadarnhau trwy lŵ) *yn y rbai yr oedd yn amhosibl i Dduw fod yn gelwyddog, y gallem ni gael cyfur cryf, y rbai a ffoi- som i gymmeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'n blaen.* Heb. vi. 15 i'r 18.

Yn bummed, y mae'n eglur eu bod yn well hesyd, gan eu bod yn rhattach ac yn gyflawnach: y mae'n eglur eu bod yn rhattach, gan fod un yn dywedyd, Dim gweithredoedd, dim bywyd: *Gwna hyn a byw fyddi, oni's gwnai di gai dy ddamnio.* Ond y mae'r llall yn dywedyd ein bod yn gadwedig trwy'r hyn a wnaeth

un arall, heb weithredoedd y ddeddf; Eitbr i'r neb
nid yw yn gweithbio, ond yn credu yn yr bwn sydd yn
cyflawnbau yr annwyl, ei ffydd a gyfrifir yn gyflawn-
der, Rhuf. iv. 5. Medd yr un, Tâl i mi yr byn sydd
ddyledus arnat; medd y llall, Yr wyf yn maddeu i ti y
cwbl yn rhad ac yn rhodd. Medd yr un, Ti gai farw
am i ti becbu; medd y llall, Am mai byw yw Crist,
byw fyddi dithau hefyd, Ioan xv.

Yn ail, fel ag y maent yn well felly hefyd y maent
yn gyflawnach; cyflawnach o annogaeth, cyflawnach
o gysur; y mae'r naill (sef y ddeddf) yn edrych fel
faith gwartheg calion Pbarao, yn fwy parod i fwyta
un i fynu, nac i roi dim ymborth. Y mae'r llall fel
y grawn yn liawn gwin, yn cynnwys sicc fendith ogo-
neddus ynddi. Medd yr un, Os pechaist, dychwel drachefn;
medd y llall, os pechaist di gai dy ddamnio, er
bod addewid ynnosi.

Yn drydydd, y mae addewidion yr ail Gyfammod
yn well nac addewidion y cyntaf; fel ag yr ymddengya
fel y canlyn. Nid oes na ffydd, gobaith, na'r Ysbryd
yn cael eu trosglwyddo trwy addewidion y ddeddf;
eithr trwy addewidion yr efengyl y maent oll yn cael
eu cyfrannu, 2 Pedr i. 4. *Trwy'r byn y rbodwyd i ni
addewidion mawr iawn a gwerthfawr, fel trwy y rbai
byn y byddem gyfrannogion o'r duwiol anian.* O gan
hynny, *Daliwn gyffes ein gobaith* (yn Saesneg, ein ffydd)
yn ddisgl, canys ffyddlon yw'r bwn a addarwodd, Heb x.
25. Iobaith bywyd trawwyddol (pa fodd) *yr hon a
addarwodd y di gelwyddog Dduw cyn dechreu's byd.* Tit.
i. 4.

Yn bedwarydd, y mae y rhai sydd yn yr ail Gyfam-
mod mewn cyflwr dedwydd iawn; canys er fod llawer
o ammodau yn yr efengyl i gael eu cyflawnu, eto nid
yw Jesu Crist yn disgwil am iddynt gael eu cyflawnu
gan ddyn fel dyn, ond gan ei Ysbryd ei hun mewn dyn,
fel ag mae'n scrifenedig, — *Ti befyd a wnaeth oes ein boll
weithredoedd ynnom ni.* A oes ammod fod yn rhaid iddynt
gredu? Gan hynny, efe yw *Awdwr a Pherfeithydd eu
ffydd*, Heb. xii. 2, 3. A oes gobaith i fod yn ei blant?
y mae efe hefyd wedi rhoi, ac yn rhoi iddynt *Obaith da
trwy*

trwy Ras, 2 Thef. ii. 26. Drachefn, a ydyw pobl Dduw i fyw i ogoniant Duw Dad ? Efe a weithia ynddynt i ewyllysfio ac i wneuthur o'i ewyllys da ef, Phil. ii. 13.

Yn bummed, Drachefn, ag y mae efe yn gweithio ein holl weithredoedd ynom a throsom, felly hefyd y mae natur newydd yn cael ei rhoi i ni trwy rinwedd yr ail Gyfammod, trwy'r hon ein gwneir yn ewyllysgar i ogoneddu Duw yn ein cyrph ac yn ein hysbryd-oedd, y rhai sydd eiddo Duw, *Dy bobl a fyddant ewyllysgar yn nydd dy nerib.* 1 Cor. vi. 20. Sal. cx. 3.

Yn chweched, yn y lle nesa, y mae'r holl rai hynny ag sydd dan yr ail Gysammod mewn cyflwr diogel rhyfeddol: Canys os digwydd iddynt lithro neu gwympo, wedi eu dychweliad i ryw bechôd neu bechodau, (canys pa ddyn sydd yn ddibechod, Diar. xxiv. 16.) etto trwy haeddedigaethau ac eiriolaeth Jesu Grist, yr hwn yw eu Cyfryngwr yn y Cysammod hwn, hwy gant faddeu eu pechodau, iachau eu clwyfau, a'i cyfodi drachefn; nid yw'r faint hon gan y rhai sydd dan y Cysammod cynta, canys os pechant hwy, ni edrych y Cysammod hwnnw byth arnynt. *Oblegid ni tbrigasant hwy yn fy ngbyfammod i, minnau a'u besgeulusais bwynt.* Heb. viii. 9. Ond pan y mae yn son am y Cysammod Gras, gan lefaru yn gynta am y Pen cyffredinol, dan yr Enw Dafydd, medd efe yn Salm lxxxix. 28 i'r 27. *Efe a lefa arnaf, Ti yw fy Nbad, fy Nuqu, a craig fy Jecbydwriaeth.* Minnau a'i gwnaf yntef yn gynfab goruwcb brenbinoedd y ddaear. Cadwaf iddo fy nbrugaredd yn dragwyd: *A'm cyfammod fydd sicr iddo.* Gosodaf hefyd ei had yn dragwyd; a'i orseddfaingc fel dyddiau'r nesoedd. *O's ei feibion a adarwant fy ngbyfraith: ac ni rodiant yn fy marnedigaethau.* O's fy nedd-fau a halogant; *a'm gorchymmynion ni chadwau;* Yna mi a ym-welaf â'u camwedd â gwialen, ac â'u banwiredd â ffrewyllau. Ond ni thorraf fy nbrugaredd oddi wrtho: ac ni phallaf o'm gwirionedd. Ni thorraf fy ngbyfammod: ac ni newidiaf yr byn a ddaeth allan o'm genau. *Tyngais unwaith i'm Sancteiddrwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddafydd.* Bydd ei had ef yn dragwyd; a'i

a'i orseddfainge fel yr haul ger fy mron i. Sicrheir ef yn dragwydd fel y lleuad, ac fel tyft ffyddlon yn y nef. A'm cysammod fydd sicr iddo; deliwch sylw ar hynny. Fel pe dywedasai Duw, ni wnaethym ddim o'r Cyfammod hwn â dyn, ond â fy Mab fy hun, ac mi a'i cyflawnaf iddo, a chan iddo ef roi perffaith fodlonddeb i mi, er bod ei blant, trwy wendid, yn trofeddu, etto nid yw fy nghyfammod yn cael ei dorri, gan ei fod ef â'r hwn y gwnaed y Cyfammod yn sefyll yn sicr, yn ol dymuniad fy nghalon; fel ag mae fy nghyflawnder yn berffaith fodlon, ac nid oes gan fy nghyfraith ddim iw ddywedyd; canys nid oes diffyg perffeithrwydd yn Aberth Crist.

Os ydych yn caru eich eneidiau, ac am iddynt fyw yn heddwch Duw, i'r hwn eich galwyd yn un corph, sef yr holl rai crediniol; mi attolygaf arnoch i ddwys ystyried, ac i ymsefydlu eich eneidiau yn yr un peth hwn, sef nad yw'r Cyfammod newydd yn cael ei dorri trwy ein camweddau ni, a hynny am nad yw wedi ei wneuthur â ni. Yr achos pa ham y mae hyd yn oed yn Saint Duw gymaint o i fynu ac i lawr yneu taith tua'r nefoedd; yw, eu bod mor wanned eu ffydd yn yr un peth hwn; canys y maent yn meddwl os methant yn y cyflawniad hwn neu'r llall, os bydd eu calonnau yn oer ac yn farw, a'u llygredd yn gryf ac yn gadarn, fod Duw yn awr yn ddig wrthynt, ac y bydd iddo eu caead allan o'i ffaf, fod y Cyfammod newydd yn awr wedi ei dorri, ac na bydd i Jesu Crist sefyll o'u plaid byth mwy, hefyd fod y diafol yn awr wedi cael meddiant o'r newydd, ac yn awr fod yn rhaid iddynt gael eu rhan yn adgyfodiad damnedigaeth; pan, Och! nad oes un jot o'r Cyfammod er hyn oll ddim wedi ei dorri, na gras Dew un mymryn llai nac o'r blaen. Felly, meddaf, pan fydddech yn profi dy huan yn wan yma, ac yn methu accw, a'th galon yn farw i'r daioni hyn, ac yn fyw i'r drygioni accw; bydd sicr o gadw llygad diysgog ar Gyfryngwr y Cyfammod newydd hwn; a pherfawdier di, fod y Cyfammod nid yn unig wedi ei wneuthur ag ef, a chwedi ei gyflawnu ganddo, ond fod y Tad yn edrych ar ei gyflawniad

iad ef, yn y cyfryw Fodd fel na bydd iddo byth osod dy bechodaun arnat ti i ddiodde o'u plegid, er y dichon fel Tad dy geryddu di am danynt. Os ei feibion a adarwant fy ngbyfraith, ac ni rodiant yn fy marnedig-aethau; os fy neddfau a balogant, a'u gorchymynion ni chadwant; yna mi ymrwelaf a'u camwedd a gwialen, ac a'u banwiredd a ffrewyllau. Ond, creffwch, ni thorraf fy nbrugaredd oddiwrtho: ac ni phallas o'm gwirionedd. Ni thorraf fy ngbysammod, ac ni newidiasf yr byn a ddaeth allan o'm genau. A pheth oedd hynny i Beth, Gofodaf ei bad yu dragwydd, a'i orseddfaing fel dyddiau'r nefoedd, Salm lxxxix. 30—36.

Yn seithfed, Rhagorfraint arall sydd gan y saint trwy rinwedd y Cyfammod newydd, yw, fod ganddynt Feddiant neu afael mewn rhan o'r nefoedd a gogoniant eisoes, a hynny mewn dwy ffordd: Yn gynta, y mae 'r Dwyfol anian yn cael ei throsglwyddo o'r nefoedd iddynt. Ac yn ail, y mae'r natur ddynol (hynny yw) natur dyn, wedi eu derchafu i'r, ei derbyn yn, a chwedi cael meddiant o'r nefoedd.

1. Y mae gennym Flaen-ffrwyth yr Ysbryd, medd gwr Duw, y mae gennym ernes yr Ysbryd yr hyn sydd yn lle'r cwbl, *Yr hwn yw ernes ein betifeddiaeth ni, byd bryniad y brycas, i lawl ei ogoniant ef*, Rhuf. viii. 11.

2. Y mae natur dyn: EIN natur ni wedi myned i ogoniant fel blaen-ffrwythau dynol-ryw, fel rhagflaenor i gymmeryd meddiant hyd oni ddelom ni olt yno, i Cor. xv. 20. Canys y mae 'r dyn a aned yn Betblehem wedi esgyn (yr hwn sydd ran o'r clamp o ddynol-ryw) i ogoniant, fel person cyffredin, fel y blaen-ffrwythau, yn cynnyrchioli 'r cwbl o blant Duw yn y cyfryw Fodd, fel ag y gellir dywedyd mewn rhyw ystyrr fod y saint wedi cymmeryd meddiant eisoes o deyrnas nefoedd, trwy eu Jesu eu person cyffredinol; y mae efe wedi myned yn eu lle i barotoi lle iddynt, Ioan xiv. 1, 5.

Yr wyf yn attolwg arnoch i ystyried, pan daeth Jesu Grist i lawr o ogoniant, fel y gallai ein dwyn ni i ogoniant y daeth: ac fel y byddai yn sicr o bei-dio a methu, fe a ymwiwgodd a'n natur ni, fel pe b'aj

b'ai un yn cymmeryd darn allan o'r talp yn lle'r cwbl, Heb. ii. 14. (hyd nes delai'r cwbl) ac efe a'i sefydloedd yn y gogoniant hynny, ymha un yr oedd efe cyn iddo ddyfod i lawr o'r nesoedd: ac yn yr ystyr hyn mae'r gair hynny iw ddeall, ag sy'n son am Crist a'i saint, gan ddywedyd, *Ac a'n cyd-gyfododd, ac a'n gofododd i gyd-eistedd yn y nefolion leuedd yng Ngrist Jēsu*, Eph. ii. 6.

Yn wythfed, drachefn, nid yn unig hyn, ond mae holl allu Daw (1 Pedr i. 5.) ynghyd a'r lleill o'i briodoliaethau gogoneddus o'u tu, gan eu bod yn trigo yn ein natur ni, yr hyn yw y dyn Jēsu, ac maent yn ymrwymo drosom ni greaduriaid tlodion gweigion gweinioniddym, mewn perthynas i'n tragwyddol ddedwyddwch. *Oblegid yntbo ef* (hynny yw, yn y dyn Crist, yr hwn yw ein natur ni, ein pen, ein gwreiddyn, ein cnawd, ein hasgwrn) y mae boll gyflawnder y Duwdod yn preswylio yn gorfforol, Col. ii. 9, 10. Creffwch fel maent wedi eu cysylltu ynghyd, *Inddo ef y mae boll gyflawnder y Duwdod yn preswylio.* *Ac yr ydych cbwi wedi eich cyflawnu yntbo.* Y mae Daw yn preswylio yn gyflawn ynddo ef, ac yr ydych chwithau wedi eich plannu yn gyflawn ynddo ef yr hwn yw pen pob trwyogaeth ac awdurdod, a hyn oll, trwy gydsyniad y Tad. *Oblegid rhyngodd bodd i'r Tad drigo o bob cyflawnder ynddo ef.* Yn awr deliwrch sylw, nid yw'r Duwdod yng Nghrist Jēsu iddo ei hun yn unig, ond fel y gallai mewn ffordd o gyflawnder gael ei drosglwyddo i ni, er ein cysur, a'n cymmorth yn ein holl ddiffigion, rhoddyd i mi bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear, medd efe, Mat. xxviii. 18. a chwedi'n y mae'n canlyn, *Ac wele yr wyf fi gyda cbwi bob amser byd ddiwedd y byd.* Salm lxviii. 18. *Fe dderbyniodd roddion i ddynion, ie, i'r rbai cyndyn,* Ioan i. 16. *O'i gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras,* Col. i. 19. Ac ni ellir difreinio'r saint o hyn, o herwydd fod y Cyfammod a wnaed â Christ, ymhob rhan o hono wedi ei gyflawnu mor berffaith o ran cyflawnder gweithredol a dioddefol, fel na's gall Cyflawnder dwyfol wrthddadleu dim, ni all sancteiddrwydd gael un bai; ie, ni ddichon gallu Duw

Duw siglo diin ag a whased drosom ni gan Gyfryngwî
 y Cyfammod newydd; felly nid oes un Cyfammod
 gweithredoedd yn awr i gredodyn, dim o'r gorchymyn-
 ion, cyhuddiadau, condemnadau, neu y rhan leiaf o'r
 hen Cyfammod i gael ei osod ar un o blant y Cyfam-
 mod newydd, dim pechod iw gyhuddo o hono, am
 nad oes un gyfraith i ofyn, ond mae'r cwbl wedi ei
 wneuthur i fynu gan ein Canolwr Crist Jesu. O sen-
 digedig Gyfammod! O fendigedig raggerfaaint! O by-
 ddwch ddoeth gan hynny, O chwi encidiau trallobedig
 ag sydd yn Feibion yr ail Gyfammod hwn. *A sefwrth*
 yn gadarn gan bynny yn y rbydd-did a'r bon y rbyddba-
 odd Crist cbwi, ac na ddalier cbwi (na frawycher eich
 cydwybodau) drachefn dan jau caethiwerd, gan naill ai
 gorchymynion, cyhuddiadau, neu gondemniadau cyf-
 raith yr hen gysammod, Gal. v. 1.

Gwrb. Os felly y mae, yna ni rai i un ofalu pa-
 beth a wneolo, fe ddichon bechu a phechu drachefn
 gan fod Crist wedi gwneuthur bodlondeb.

Att. Pe bawn i gyfeirio bys at un dan awdurdod y-
 diafoi ac yn myned ar lawnfrys i usfern (er fy myw-
 yd) ni edrychwn ddim pellach am y cyfryw ddyn,
 nac at yr hwn a wna'r cyfryw ddefnydd a hyn o ras
 Duw. Beth, am fod Crist yn jachawdwr, dithau fynnu
 fod yn bechadur! am fod ei ras ef yn amlhau, dithau
 fynnu amlhau dy bechod. O ystruan melldigedig! a
 rhacanu usfern trwyddi, ac yr wyf yn sicr mai prin y
 ceir dy gydymaith! A gad i'm ddywedyd hyn i ti
 cyn yr ymadawyf â thi, Fel ag y mae Cyfammod
 Duw dros ei blant, y rhai sydd o ffydd; felly hefyd
 mae Duw wedi trefnu pethau yn y cyfryw fodd oddi-
 eithr gallu gwneuthur Duw yn gelwyddog, fel ag y
 mae yn amhosibl i ti fyned i'r nefoedd os marw wna
 yn y cyflwr hwnnw. *Hwy a'm timtiasant, hwy a'm*
profasant i, ac a droisant fy ngras i drybyllwch (cyd-
 marwch Heb. iii. 9, 10, 11. a'r 1 Cor. x. 5 i'r 10.) *Fel*
y tyngais, creffwch ar hynny, Fel y tyngais (a hynny
yn fy lliid hefyd) na chaent byth ddyfod i'm gorbwysia.
 Na chant, medd Duw, os na wasanaetha Crist mo'u
 tro, ond rhaid iddynt gael eu pechodau hefyd, cymmer

hwynt

hwynt ddiabol; os na ryngar' nesoedd mo'u bodd, cymmer hwynt usfern, difa hwynt, yffa hwynt, ffria hwynt, llosg hwynt usfern. Y mae gan Duw ragor nac un lle i ddodi pecbaduriaid ynthyt os na ymfodlonant i'r nesoedd, fe rydd usfern iddynt; os nad ydynt yn hoffi cymmeryd Crist, fe wneir iddynt gymmeryd y diabol. O herwydd pa ham y mae'n rhaid, ac ni a ddywedwn y gwir am natur Cyfammód Gras Duw i w saint tlodion, er annogaeth ac er cysur i'r rheini'ny a neidai yn llawen at Grift ar ryw ammodau; etto mi a allwn gyd a hynny ddywedyd am foch a phlant y byd hwn pa fath dwlc sydd wedi ei barotoi iddynt, sef y cyfryw ag y mae Duw wedi ei barotoi i ddodi'r diabol a'i angylion ynddo, mae wedi ei barotoi yn gymmwys iddynt. Mat. xxv. 41.

Gwrt. Ond os yw Crist wedi rhoi cyflawn a phersfaith fodlondeb i Dduw, yna ni raid i mi ofni, er i mi fyned yn y blaen mewn pechod, gan fod Duw wedi cael ei fodloni eisoes; fe fydd yn anghyflawn i Dduw i gosbi y pechodau hynny am ba rai y mae wedi cael ei fodloni eisoes gan Crist.

Att. Filain, Filain, y mae'r rhai yng Nghrist a rhai allan o hono; y mae'r rhai sy'n ynddo ef wedi cael maddeu eu pechod, a hwythau wedi cael eu gwneud yn greaduriaid newydd, a chwedi cael Ysbryd y Mab; yr hwn sydd yn Ysbryd sanctaidd, caredig, hunan ymwindol. Ac y mae'r rhai sydd fel hyn yng Nghrist mor bellod oddiwrth ymhyfrydu mewn pechod, fel mai pechod yw'r peth sy'n eu blino fwyaf; o pa mor ddymunol fyddai ganhynt gael eu gwaredu hyd yn oed oddiwrth y meddyliau am dano, Salm cxix. 113. Gofid eu henaid yw (pan y maent mewn iawn dymmer Ysbryd) na's gallant syw yn fwy i ogoniad Duw, nac y maent, ac yn eu holl weddau y mae ymgais eu henaid gymaint am sancteiddrwydd ac am faddeuant pechod, fel y gallont syw bywyd sanctaidd, y maent yn dymuno bod yn sanctaidd, yn gystal a bod yn ddedwydd yn y byd i ddyfod, Phil. iii. 4 i'r 21. Y maent gymaint am gael eu glanhau oddiwrth halogrwydd pechod, a chael eu heuogrwydd wedi ei dynnu ymaith; gymaint am ogoneddu Duw yma a chael eu gogoneddu ganddo oddiyma.

2. Ond y mae rhai ag sydd allan o Crist, a than y ddeddf; ac am y rheini'ny oll, byddent foefol neu halogedig, y maent y cyfryw ag mae Duw'n eu cyfrif yn rhai drygionus; ac meddaf am y rheini'ny, os dichon holl angylion Duw eu llysgo ger bron brawdile Crist, hwy a gaht eu dwyn yno i ateb am eu holl weithredoedd annuwiol, Mat.xxv: 31. a chwedi'n eu condemnio am danynt, os dichon yr holl dàn sy'n uffern eu llosgi, hwy gant eu llosgi, os byddant meirw yn y cyflwr hwnnw.

Ac am hynny os ydych yn caru eich eneidiau na roddwch le i'r cyfryw ysbryd drwg. Na thwylled neb o honoch ar cyfryw eiriau ofer, ac yw meddwl, am fod Crist wedi gwneud bodlondeb i Dduw am bechôd, y gellwch chwi fyw mewn pechod. O na wnewch, na ato Duw i neb seddwl felly. *Canys o berwydd y pethau byn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr annufadd-dod.* Eph. v. 6.

Fel hyn (ddarllenyydd) mi a roddais ymadrodd byrr i ti mewn perthynas i'r Cyfammod Gweithredoedd, a'r Cyfammod Gras, ynghyd a natur y naill a'r llall o honynnt. Mi geisiais hefyd ddangos cyflwr y rheini'ny ag sydd dan y ddeddf, pa mor drenenus ydyw oddiwrth natur y Cyfammod y maent dano, ac hefyd oddiwrth ymddugiad Duw tu ag attynt yn ol y Cyfammod hwnnw, ac yn awr am fy mod am gasglu'r cwbl i mor lleied gwmpas ag y gallwyf, mi ddechreuaf ar y defnydd a'r cymhwysiad mewn mor fyrred ffordd ag y gallwyf, gan ddymuno ar Dduw ei fendifthio i ti.

Ac yn gynta oll, gadewch i ni ddechreua yma i ymholi ychydig mewn perthynas i'r Cyfammod yr ydych yn sefyll ynddo ger bron Duw, pa un ai'r Cyfammod Gweithredoedd neu'r Cyfammod Gras; er mwyn gwneuthur hyn yn iawn, mi a gaf osod y peth hyn ger bron, sef, fod pob dyn wrth natur yn dyfod i'r byd dan y cynta o'r rhai'n, yr hwn a elwir yr hen Gyfammod, neu'r Cyfammod o weithredoedd, yr hwn yw'r gyfraith, *ac yr oeddem ni barwb wrth naturiaeth yn blant digofaint megis eraill,* yr hyn ni's gallasant fod, pe ni buasant dan y ddeddf, canys nid oes neb ag sydd dan y Cyfammod.

mod arall mwyach yn blant digofaint, ond yn blant y ffydd, plant yr addewid, y plant cymmeradwy, nid plant y Forwyn gaeth, ond plant y wraig rydd, Gal. iv. yr adnoda ola.

Yn awr dyma'r cwestiwn, Dan ba un o'r ddau Gyfammod yr wyt ti, enaid?

Attew. Yr wyf yn gobeithio fy mod dan y Cyfammod Gras.

Hol. Ond pa fail sydd gennyt i seddwl dy fod dan y Cyfammod bendigedig hwnnw, ac nid yn hytrach dan y Cyfammod gweithredoedd, y manwl a'r enaid-ddamniol Gyfammod hwnnw?

Att. Pa fail? Beth, yr wyf yn gobeithio fy mod.

Hol. Ond pa fail sydd gennyt i'r obaith hon? Canys tebyg i gwestiell wedi ei adeiladu yn yr awyr yw gobaith heb fail, yr hon ni ddichon byth wneuthur i ti ddim daioni, ond se sydd debyg i'r hyn a sonir am dano yn Job, pen. viii. Yr bwn y torrir ymaith ei obaith; ac fel Ty prys coppyn y bydd ei hyder ef, efe a bwysa ar ei Dy, ond ni saif, efe a ymeist yntbo (fel ag yr wyt ti am wneuthur a'r obaith) ond ni pbery, Job. xv. 13, 14.

Att. Y mae fy ngobaith wedi ei seilfaenu ar yr addewidion, ar beth y mynnoch ei bod wedi ei hadeiladu?

Att. Yn wir, y mae gobaith wedi ei seilfaenu ar Grist Jesu, ar Dduw yng Nghrist trwy'r addewidion, a chael yr obaith hon yn gywir, trwy dywalltiad Cariad Duw ar led yn y Galon, yn obaith wedi ei hiawn seilfaenu, Rhuf v. 1 i'r 5.

Hol. Ond ar ba addewidion yn y sgruthur yr ydych yn cael eich gobaith wedi ei hadeiladu. A pha fod y gwyddoch fod eich Gobaith wedi ei hadeiladu ar addewidion yr efengyl, addewidion y Cyfammod newydd; yn hytrach nac ar addewidion yr hen Gyfammod, canys y mae addewidion yn hwnnw cyfal ag yn y llall?

Att. Yr wyf yn gobeithio os da y gwnaf, y caf fy nghymmeradwyo; canys y mae Duw wedi dywedyd hynny, Gen. iv. 7.

Gwirthasdeb. O enaid, os yw dy obaith wedi ei seilfaenu

faen yna, nid yw wedi ei telio ar addewidion yr Efengyl, neu'r Cyfammod newydd, ond ar yr hen Gyfammod; canys te lefarwyd y geiriau hynny wrth Cain, mab yr hen gyfammod, y mae amcan a chynhwysiad hwnnw yn rhedeg fel hyn, *Gwna byn, a byw fyddi.* *T dyn a wnosol y petbau byn a fydd byw ynddynt.* Os da y gwnai oni fyddi cymmeradwy, *Lef. xviii. 5.* *Ezec. xii. 11.* *Rhef. x. 5.* *Gal. iii. 12.* *Gen. iv. 7.*

Gwrtbennib. Beth, yn wir os na bydd i waith dyn yn gwneud yn dda, byw yn dda, a'i waith yn ymdrechua gwas naethu Duw goreu ag y gallo, ei gynnorthwyo at Grifft, nis gwn i beth a'i gwna, yr wyf yn sicr mai nid pechu yn erbyn Duw a'i gwna.

Hol. A ddarllenais erioed o'r Ysgrythur honno ag sy yn dywedyd, *Ac Israel, yr beam oedd yn dilyn deddf cyfarwnder, ni ebyrbaeddodd ddeddf cyfarwnder?* *Rhef. ix. 30, 31, 32.*

Gwrtbddadl. Onid yw'r Sgryther yn dywedyd? *Gwyn en byd y rhai fydd yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt faint ymbren y byrwyd,* *Dad. xxii. 14.*

Att. Yr ydym yn gynta, i ymofyn, pa un with gadw ei orchymynion ef, ai ymdrechua cadw'r ddeddf ydyw fel Cyfammod Gweithredoedd, neu ynteu y meddylir gorchymynion mawrion y *Testament* newydd, y rhai a osodir i lawr yn i Ioan iii. 22, 23. A pha beth bynnag a ofynnol, yr ydym yn ei dderbyn ganho, oblegid ein bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y petbau fydd yn rbyngu badd yn ei okwg ef. Ond beth wyt yn ei seddwl Ioan? A ydwyt yn meddwl Cyfammod y Ddeddf neu Gyfammod yr Efengyl. **Att.** A bw'n yw ei orchymyn ef gredu o honom yn erau ei fab ef Jesu Grifft a charu ein gilydd, (fel ffirwythau'r ffydd hon) megis y rboes ef orchymyn i ni. Os yr hen Gyfammod fel Cyfammod o Weithredoedd ydyw, yna nid yw'r Efengyl ond peth oser. Os o Weithredoedd nid yw mwyach o ras; o herwydd pa ham nid yr hen Gyfammod, fel yr hen Gyfammod ydyw.

Hol. Beth ydych yn ei seddwl wrth y geiriau hyn, yr hen Gyfammod fel yr hen Gyfammod? Eglurhawch eich meddwl.

Att. Fy meddwl yw, nad yw y ddeddf i edrych ar-
ni am fywyd, megis ag y rhodded hi ar *Sinai*; os byth
mynni yn wir fod yn gadwedig, er y gelli ar ol cael
ffydd yng Nghrist, ac y mae'n rhaid i ti ymbyfrydu
ynddi, a chymmeryd hoffder ynddi, er amlygu dy gar-
iad i'r hwn a'th achubodd di eisoes trwy ei waed ei
hun heb dy nesudd-dod di i'r ddeddf oddiar *Sinai* nac
o un lle arall.

Hol. A ydych yn meddwl fy mod yn tybied y bydd
i'm Cyflawnder fy hun fy achub heb Crist? os felly,
yr ydych yn fy nghamsynied, canys nid wyl yn me-
ddwl felly: ond hyn wyl yn ei ddyweddyd, mi ym-
drechaf i wneuthur yr hyn a allwyl, fe wna Crist dros-
wyl yr hyn ni allwyl.

Att. Ah enaid tlawd, dyma'r gau ffordd hefyd; canys
nid yw hyn ond gwneud darn o Jachawdwr o Crist:
di a wnei ryw bethau dy hunan, ac fe gaiff Crist wneud
y lleill; di osodi dy bethau dy hunan yn y lle cyntaf,
ac os bydd arnat eisian yn y diwedd di fenthyci ar
Crist; yr wyt y cyfryw un ag fydd yn gwneuthur y
dianrhedd mwyaf i Crist o bawb. Yn gyntaf, trwy
dy fod yn dibrifio ei haeddiant, trwy barchu dy weith-
redoedd dy hun o flaen ei eiddo ef. Ac yn ail, trwy
gymmysgu ei weithredoedd ef, a'th gyflawnder brwnt
brattiog dy hun.

Hol. Beth, ni fynnwch chwi i ni wneuthur dim? A
fynnwch i ni wneuthur y cyfryw rag-was o Crist, a'i
ddodi ef i wneuthur y cwbl, tra bom ni yn eistedd yn
segur?

Atteb. Enaid tlawd, yr wyt yn camsynied Iesu Crist,
wrth ddyweddyd dy fod yn gwneud rhag-was o hono,
wrth ei adael i wneuthur y cwbl: Meddaf i ti y mae
yn ei gyfrif yn ogoniad mawr i wneud y cwbl drosot-
ti, ac y mae yn dianrhedd mawr iddo ef i ti gym-
mant a meddwl yn amgen. Ac y mae Saint Duw y
rhai a brofodd waith Gras Duw ar eu heneidiau yn
cyfrif hyn yr un peth, *Dad.* v. 9. *Gan ddyweddyd, Tei-
lung wyt ti i gymmeryd y Llyfr, ac i agoryd ei Seliau*
ef: adn. 12. Tei lung yw'r Oen yr bwn a laddwyd,
o dderbyn gallu, a cbyfoeth, a doethineb a chadernid, ac
anrhydedd,

awrhydedd, a gogoniad a bendith: A pha ham felly? Darllenwch hefyd qfed adn. Obligid ti a laddwyd, ac a'n prynaiast ni i Ddwan trwy (dy) waed dy hwn. Gwel hefyd Epb. i. 6, 7. Er mawr gogoniad ei ras ef yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef.

Gwrtbatteb. Yr ydym yn cyfaddef hyn oll i Jesu Grist farw drosom ni; ond ni chaiff yr hwn ag sydd yn meddwl bôd yn gadwedig trwy Grist, a byw yn ei bechodau, bythi fod yn gadwedig.

Atteb. Yr wyf yn addef hynny: ond hyn a ddywedaf drachefn, nid oes dim lle i ddyn i wneud ei weithredoedd da y ffon i saf o'r Ysgol, ar hyd pa un y mae yn myned i'r nesfoedd; hynny yw, y mae yn rhaid i'r hwn a elo i'r nesfoedd, yn holol ac yn unig, anturioei Enaid gwerthfawr ar Iesu Grist a'i haeddedigaethau ef.

Hol. Beth, a dyfod at Grist fel pechadur?

Atteb. Ie, a'th holl bechodau arnat, sef mor achan byth ag y gellych.

Hol. Onid dyma'r ffordd i beri i Grist ein ffeiddio ni? Chwi wyddoch pan syrthio plant yn y dom, eu bod fynychaf cyn yr elont adref yn gwneuthur eu dillad mor lâned ag y gallont, rhag i'w rhieni eu ceryd, ac felly yr wyf yn tybied y dylem ninnau?

Atteb. Y mae'r gydmariaeth hon yn caol ei chani-gymhwys, os ydych yn ei dwyn i ddangos y modd y dylem wneud pan ydym yn dyfod at Grist. Nid oes dim eisiau Crist ar yr hwn a allo lanhau ei hunan; canys ni raid i'r Iach, y Glan, y Cyflawn, wrth Grist, ond y rhai brwnt a'r cleision. Chwi a wyddoch am Physygwyr os ydynt am anrhydedd, ni orchymynant i'r cleision yn gyntaf iachau eu hunain, a chwedi'n dyfod attynt hwy; na wnant, ond parant iddynt ddyfod a'u elwyfau yn rhedeg oll attynt; fel y wraig a'i di-feirlif, *Mair v.* ac fel *Mair Magdalén* a'i bol yn llawn Cythreuliaid, a'r gwahangleision yn llawn crach, dyna'r iawn ffordd i ddyfod at Iesu Grist.

Gwrtbatteb. Wele yr wyf yn gobeithio yr achub Crist fi, canys y mae ei addewidion a'i drugaredd yn helaeth iawn, ac yn gymaint a'i fod wedi addaw rhoi bywyd i ni, yr wyf yn pryderu fy nghyflwr yn llai.

Arlo. Y mae yn edigón gwir, fod addewidion Crist yn helaeth iawn, bendigedig byth fo'r Arglwydd, ac felly y mae ei drugaredd hiesyd; ond er bynn y mae llawer yn myned i mewn i'r porth ehang; ac am hynn y meddaf eich prif orchwyl yw chwilio yn ddisrifol pa un ai dan y Cysfammod cyntaf neu'r ail yr ydych; canys oddieithr eich cael dan yr ail, ni edrych yr Arglwydd byth arnoch, yn gymaint a'ch bod yn bechaduriaid, *Heb.* viii. 9. Ac hiesyd os bydd Duw cystab a rhoi i chwi ran yn yr ail Gyfammod, chwi gewch iaddeuant o'ch holl bechodau, a chwi yn sicr a gewch sywyd tragwyddol, er eich bod yn bechaduriaid mawrion.

Ond na ddisgwil gael un rhan neu hawl yn helaeth addewidion a thrugaredd Duw, er budd a chysur i'th Enaid tlawd, tra byddech dan yr hen Gyfammod; canys cyhyd a hynn y, yr wyt allan o Crist, trwy'r hwn y mae Duw yn cyfrannu ei drugaredd, Gras, a'i Gariad i bechaduriaid. *Canys bell addewidion Duw ynnddo ef ydym yn Ie ac yn Amser.* Yn wir, y mae trugaredd, gras, a chariad Duw yn sawr iawn, ond y mae wedi ei drysori i synu yng Nghrist, yn cael ei roi allan ynnddo a thrwyddo ef. *Eisbr Duw yr hwn sydd gyfoethog o drugaredd, o berwydd ei sawr gariad, trwy'r hwn y carodd ef o ni.* —*Fel y gallai ddangos rha gorol olud ei raf ef, ond ymha ffordd i trwy ei gymmwynasgarwch i ni yng Nghrist Iesu.* Ond allan o Crist di gai weled Duw yn Dduw cyfawn, yn Dduw ag addiab bechod, yn Dduw na arbed mo'r euog mewn un modd; a bydd sicr y ceir gweled pob un ag a fo allan o Crist, yn euog yn nydd y farn, ar ba rai y desgyr digofaint Dew i'w tragwyddol ddinystyr.

Yn awr gan hynn ystyr iwrch ef, a chymmerwch gyngor yr Apostol yn 2 Cor. xiii. 5. yr hyn yw, *Holl eich hunain a ydych yn y Ffylid, ac i brosi eich hunain, a ydych wedi derbyn Ysbryd Crist i'ch Eneidiau?* Pa un a ydych wedi eich dychwelyd? Pa un a ydych wedi eich ail-eni, a chwedi eich gwneud yn greaduriaid newydd? Pa un a ydyw 'ch pechodau wedi ei golkhi a gwaed Crist? Pa un a gawloch eich dwyn a dan

dan yr hen Gyfannod i'r Cyfannod newydd; a phed-
iwch a gwneuthur Holiad eisgulus, canys y mae gen-
nuch Eneidian gwerthfawr naill ai i gael en cadw neu
eu colli ?

Ac yn awr, fel na chaffoch eich twyllo, yfbyriwch
mai un peth yw i ddyn i gael ei argyhoeddi, a pheth
arall ei ddychwelyd; un peth yw i ddyn i gael ei
glwyfo, a pheth arall yw iddo gael ei ladd; ac felly
cael ei fywbau trwy Ffynod Iesu Crist. Pan y mae dyn-
ion yn cael eu lladd, y maent yn cael eu lladd i bob
peth ag yr oeddynt o'r blaen yn syw iddynt yn gystad
pechod a chyflawnder, megis eu hen Ffynod, a'r Gras
oeddynt yn ei debyg oedd ganddynt. Yn wir fe dden-
gys yr hen Gyfannod dy fod yn bechadur, ac yn be-
chadur mawr hefyd; ond ni ddengys yr hen Gyfannod,
y ddeddf, heb nerth yr Ysbryd Glan, dy fod
yn holl ddi-ras wrth natur ! Na waa, ond ynganol
dy holl drallodion di gedwi dy hunan rhag dyfod at
Crist, trwy beriswadio dy Enaid dy fod wedi dyfod eis-
oes, a bod gennyt beth Gras eisoes. O gan hynny taer
ddeisyf yr Ysbryd, fel y goleuer dy Enaid, ac y dad-
guddier drygiom dy Galon, fel y gwelych y cyflwr tru-
enus yr wyt ynddo o herwydd pechod ac anghredin-
iaeth, yr hwn yw'r pechod mawr damniol : ac felly
mewn golwg a than deimlad o'th Gyflwr truenus (a
bod Duw i ymdrin a thi yn el toster dy haeddiant) llef-
am ffydd mewn Crist croes-hoeliedig fel y gellych gael
golchi ymaith dy bechodaau yn ei waed ef, a thael y
cyfryw waith Gras wedi ei weithio ar dy Enaid, ac a'th-
ddalio yn nydd Barn.

Drachefn yn ail, yn y lle nefas, chiwi a wyddoch i
mi ddyweddyd i chwi, y gallai dyn fyned ymhell mewn
profes a chael llawer o ddoniau rhagorol, fel ag y
gallant wneuthur llawer o wyrthiau at etto bod dan y
ddeddf; oddiyma chwi a ellwch ddysgu, i beidio a
barns eich bod yn blant i Dduw, i Cor. i. am fod
gennych rhyw ddoniau o wybodaeth neu ddeall yn
fwy nag eraill : na wnewch, canys chwi ellwch fod y
dynion mwya gwybodus yn yr holl wlad, o ran gwy-
bodaeth pen, ac etto bod dan y ddeddf, ac yn ganlyn-
ol dan y felldith, er hynny eu gidi.

Yn awr gan ei bod felly ; y gall dynion gael hyn oll ac etto bod yn golledig ; pa beth a ddaw o'r rhai nad yw yn gwneuthur dim daioni yn y byd, heb ddim deall am eu trueni eu hunain, nac am drugaredd Crist ? O ofhadwy, darllenwch gyda deall, *Essay xxvii. 11.* Am hynny yr bwn a'u gwnaeth ni thosturio wrthynt, a'r bwn a'u lluniodd ni thregarba wrthynt, gwel hefyd *2 Thes. i. 8, 9.*

Yn awr y mae un peth, o herwydd y diffyg hono, y mae llawer o bobl yn dysod yn fyr mewn modd truenus iawn ; a hynny yw, am nad ydynt yn gallu gwahaniaethu rhwng natur y Gyfraith a'r Efengyl. O bobl ! o herwydd eich bod yn cael eich dallu mewn perthynas i hyn yma yw un achos mawr pa ham y mae cynnifer yn myned ar goll : Fel ag y dywed *Paul*, *Pan ddarllenir Moses, neu tra y mae'r ddeddf yn cael ei gosod allan, y mae'r Gorchgudd ar eu Calon bwynt, 2 Cor. iii. 15.* hynny yw, y mae'r llen o anwybodaeth o hyd ar eu Calonnau hwynt, felly fel na's gallant ddeall natur y ddeddf na natur yr Efengyl, y maent mor ddall a thwyll yn eu meddyliau, fel ag y gellwch weled os cydmarwch, pen. iv. 3, 4. Ac yn wir, pe bait ond eich holi, nid wyf yn ammeu na's cait amryw o honoch mor anwybodus, na's gallech roi Gair o ateb cymrawys mewn perthynas i'r Gyfraith na'r Efengyl. Ie, fy nghyfeillion, beth pe b'ai un yn gofyn i chwi pa amser ydych yn ei dreulio, pa boen ydych yn ei gymmeryd er mwyn deall natur a gwahaniaeth y ddua Gyfammod hyn, oni ddywedech (os dywedech y gwir) nad ydych chwi yn gofalu pa un ai dau neu chwaneg y fydd ? Oni ddywedech ni seddyliais i ddim am Gyfammodau, nac ymorol am eu natur ? Yr oeddwn i yn meddwl os byddwn onest, a gwneuthur goreu ag y gallwn, y derbyniai Duw si ac y trugarhai wrthyf, fel ag y gwnaeth ag eraill. O gyfeillion, dyma achos diyniwr miloedd, canys wedi eu dallu yn hyn yma, y mae gwir ddefnydd y Gyfraith a'r Efengyl hefyd yn guddiedig oddi wrth eu llygaid ; ac am hynny y maent mewn perygl yn sicr o gael eu colla yn dra thruenus, (cneidian tlodion fel ag a maent) oddi eithr i Dduw o'i rad

rad drugaredd a'i Gariad, i'rwygo ymaith y llen oddi ar eu calonnau; y llen o anwybodaeth, canys dyna'r peth sy'n cadw'r Eneidian tiolion hyn yn y cyflwr pen-feddw cibddall hwn, yn yr hwn, os byddant meirw, fe ellir galaru drostynt, ond nid eu cynnorthwyo; fe ellir tosturio wrthynt, ond nid eu cadw rhag ergyd diafragwyddol Duw.

Yn y lle nesaf, os ydych mewn gwirionedd am gael eich dwyn o'r Cyfammod cyntaf i'r ail, yr wyf yn eich rhybuddio i ddal sylw ar y pethau canlynol.

Yn gyntaf, cymmerwch ofal rhag ymorrhwys mewn gwneuthur gweithredoedd da (hynny yw, y rai sy dda ynddynt eu hunain) mewn, a chyd ag Ysbryd deddfol, y rhai a wneir yn y ffyrdd canlynol hyn:

Yn gyntaf, os gwnewch unrhyw bethau a orchymynir yn y Sgrythur, ac yn eich gwaith yn eu gwneuthur, meddwl bod Duw yn fodlon iddynt, o herwydd eich bod chwi fel dyn crefyddol, yn eu gwneuthur: o herwydd y Camsynied hyn y bu *Paul* mewn perygl o gael ei ddinystrio; canys fe feddyliodd, o herwydd ei fod yn fawr ei Sel, ac yn un o'r Seft fanylaf o Grefydd, y byddai Duw dda wrtho ac y derbyniai ef yn gymmeradwy, fel a gae y mae yn eglur, canys yr oedd yn eu cyfrif hwynt yn ynnill, *Pbil.* iii. 4.—8.

Yn awr y mae hyn yn cael ei wneud fel y canlyn, pan y mae dyn yn meddwl am ei fod ef, yn tebyg ei hun yn fwy gwirioneddol, yn fwy haelionus, yn myned trwy fwy o anhawsdra, neu yn treulio ei feddiant; meddaf, os meddwl Dyn o herwydd hyn fod Duw yn cymmeradwyo ei waith, y mae hyn yn cael ei wneuthur oddi wrth *Ysbryd yr ben Gyfammod*.

Drachefn, y mae rhai dynion yn meddwl y cant eu gwrando, am fod gweddi yn eu teuluoedd, am y gallant weddio yn hir, a dywedyd geirian gwych, neu ymadroddi yn wych mewn gweddi, am en bod yn cael helaethrwydd mawr mewn gweddi: meddaf meddwl am hynny fod Duw yn ymhyfrydu yn eu gweithredoedd, ac yn eu derbyn, y mae hyn yn cael ei wneud mewn ysbryd deddfol.

Drachefn, y mae rhai dynion yn meddwl, am fod eu

en rhieni yn grefyddol o'u blaen, ac yn wir bobl i Duw, os gwnant hwythau yq ol y pethau allanol a ddyfgasant oddiwrth eu rhagfaenoriaid, y derbyn Duw hwynt: ond y mae hyn hefyd oddiwrth gau ysbryd; ac eto pa sawl un sydd ym *Mrydain* y dydd hwn, ag sydd yn meddwl y goreu am danynt eu hunain, yn unig ar y cyfrif hwnnw; ie, ac yn meddwl y dylai pobl Duw feddwl felly hefyd; heb ddeall ei fod yn gysfredinol i *Eli* gael *Hophni* a *Phinees* daw seibion Belial; hefyd i *Samuel* ddaionsus gael hiliogaeth gyndyn; hefyd *Dafydd* i gael *Absalom*. Meddaf am eu bod yn anwybodus o hyn, neu yn esgeuluso ystyried hyn, y maent yn meddwl o herwydd eu bod yn tarddu oddi wrth y cyfryw a'r cyfryw, fel ag yr oedd yr *Iuddrwon* yn eu *Cenbedlaetban*, fod ganddynt hawl fwy gyd a Duw nag eraill, pan nad oes dim o'r cyfryw beth, *Ian* viii. 33, 34, 35. *Mal.* iii. 7, 8, 9. ond yn sicr, os nad yw'r un ffydd ynddynt hwy ag oedd yn eu hynafiaid, i gymweryd gafael ar Crist Duw, yn yr un Ysbryd ag y gwnaethant hwythau, hwy gant eu llwyrddifetha, er yr holl dybiau uchel sydd ganddynt am danynt eu hunain.

Yn ail, Pan y mae dynion yn dysod i wydd Duw, heb eu golwg ar y mawrhydi dwysol, trwy gnawd a gwaed Mab Mair, Mab Duw, yna y maent yn dysod i wydd Duw, ac yn gwneathur pa beth bynnag y maent yn ei wneud oddiwrth ysbryd deddfol, ysbryd yr hen Gysammod.

Fel er 'fiampli, ohwi gewch roi dynion, y mae yn wir ag a â i weddi (mewn ymddangosiad yn wresog iawn) ac o ddadleuant yn gadarn â Duw; am iddo ganiantau iddynt eu dymuniau, yn baeru âu heisian a'r maintioli o hono; hwy a ddadleuant â Duw fawr-odd ei drugaredd, ac hefyd ei rad addewidion; eto gas eu bod yn esgeuluso'r Corph rhagddiywedodig, neu berfon Crist, Oen cyflawn Duw, i ymddangos o flaen Duw ynddo ef. Meddaf, wrth wneuthur fel hyn, nid ydynt yn ymddangos ger bron Duw, yn ddim amgen nac mewn Ysbryd yr hen Gysammod; canys y maent yn myned at Duw fel at Grawdwr trugarog yn unig, a hwy

o hwy eu hunain fel ei gredoriaid; nid fel ag y mae
efe yw eu Tad yn ei Fab, a hwythau ei blant trwy
adenedigaeth yn yr Arglwydd Iesu. Ne, ac er y gall-
ant alw Duw yn Dad iddynt yn eu deall (heb wybod
pa beth y maeant yn ei ddywedyd, wedi dysgu'r cyf-
ryw bethau trwy draddodiad) fel ag y gwnaeth y Pha-
riseaid; etto se ddaw amser ag y bydd i Christ ddy-
wedyd wrthiunt, byd yn oed yn eu hwynebau, fel ag y
gwnaeth unwaith a'r Iudeorum, Goch tad (er eich holl
brodies) diafol yr ydych cwwi i'w gofod a'u gwaec trwy-
wyddol, *Ioan* viii. 44.

Y trydedd peth i ddal sylw arno, yw, os nad ydym
am fod dan y ddeddf neu wneuthur pethau mewn Ys-
bryd deddfol; cymmeryd gofal na wñelom un o we-
thredoedd Cyfraith Duw, er mwyn cael bywyd, neu
gymmeradwyaeth gyd ag ef; na wnewch, na g o'r Ef-
engyl 'chwaith. Gwneuthur gweithredoedd y ddeddf
er mwyn cymmeradwyaeth gyd a Daw, neu fel y gall-
om haeddu ei fodd ef a chael ein dymuniadau ganddo,
yw gwneud pethau mewn ysbryd deddfol neu hen Gy-
fammod, ac y mae hyunny wedi ei eglur osod i lawr,
lle y dywedit, *Litbr i'r neb sydd yn gweithio, ni chyf-
rifir y gawobr o ras ond o ddyled*; hyunny yw, y mae yn
ymddangos ger bron Duw trwy'n ddeddf a'i usodd-dod-
iddi, (*Rbus*, iv. 4.) A thrachefn, er eu bod ynddynt
eu hunain yn ordinhadau cfengylaidd, megis bedydd,
torri bara, gwrando, gweddio, myfyrio a'r cyffelyb; eto
meddaf, os na wneir hwynt mewn gwir Ysbryd y maeant
yn cael eu defnyddio fel llaw gan y Diafol i'th dynnos
dan y Cyfammod gweithredoedd fel ag y gwnaeth yn
yr anser gynt a'r enwasiad, yr hwn nid oedd un rhan
o'r Cyfammod gweithredoedd, y deg gorchymynion,
ond Sel Cyflawnder y fwydd; eto meddaf, trwy ei
gyflawnu mewn ysbryd deddfol, se ddugwyd yr enaid
trwy hyunny dan y Cyfammod gweithredoedd, ac felly
mewn modd tra thruenus i gael ei ddinysfrio yn ddiar-
wybod iddo ei hun, a hyunny o eisiau iawn ddeall na-
tur ac ammodau'r cyfryw Gyfammod. Ac felly y
mae yn awr, y mae Eneidian, gan eu bod yn anwy-
bodus o natur yr hen Gyfammod, hyd yn oed trwy
ymostwng eu hunain i amryw ordinhadau cfengylaidd,

yn rhedeg eu hunain dan yr hen Gyfammod, ac yn ffoi oddiwrth Grist, hyd yn oed pan y maent yn meddwl eu bod yn dyfod yn agosach atto: (O druenus!) os ydych am wybod pa bryd a pha foddy y mae hyn yn cael ei wneuthur, mewn un neu chwaneg o bethau neillduol, mi a ddangosaf i chwi fel y canlyn.

1. Y mae'r dyn hwnnw yn dwyn ei hunan dan y Cyfammod gweithredoedd, trwy ordinhhadau esangyl- aidd, pan na's gellir ei berswadio y trogarha Duw wrtho oddieithr iddo usuddhau i'r cyfryw a'r cyfryw beth neillduol gorchymynedig yn y Gair; dyma'r cyfryw ysbryd ag oedd yn y gan frod yr a sonir am danynt, (A&T. xv. a'r holl Epistol at y Galatiaid) Barn pa rai oedd, mai oddieithr iddynt wneuthur y cyfryw a'r cyfryw bethau mi allent fod yn gadwedig. Megis yn y dyddiau hyn y mae gennym rai ag a ddywed, oddieithr bedyddio eich babanod, mi allant fod yn gadwedig; ac eraill a ddywedant, oddieithr i chwi gael eich iawn fedyddio, nid oes gennych ddim sail sicr eich bod yn gredinwyr, neu yn aelodau eglwysig; yr hyn sy mor bellod oddi wrth fod yn dda ag yw'r ysbryd deddfol, fel mai ysbryd cabledd yw; fel ag y mae'n eglur, canys y maent yn cyfrif nad yw Ysbryd, Cyflawnder, Ffydd Iesu, a'r Gyffes o honi, yn ddigonol i ddadgan dynion yn aelodau o'r Arglwydd Iesu. Pan o'r tu arall, er eu bod yn rhagirthwyr noeth, etto os rhont usudd-dod i hyn neu'r llall, y maent yn y funud yn cael eu cyfrif yn aelodau cymruanol; yr hyn sydd yn eglur ddangos nad oes cymaint o anrhydedd yn cael ei roi i wisgo Cyflawnder Mab Duw, ag sydd yn cael ei roi i'r hyn a ddichon dyn ei wneuthur, ac etto myned i Uffern ymhen awr wedi'n; ie, y mae dyn hyd yn oed yn y weithred o hono yn caead ei hunan allan yn dragwydd oddiwrth Iesu Grist.

2. Fe ddichon dynion wneuthur pethau oddiwrth Ysbryd deddfol neu Ysbryd yr hen Gyfammod, pan y maent yn ymfodloni ar eu gwaith yn gwneuthur y cyfryw a'r cyfryw beth; megis gweddiau, darllain, gwrandd, bedydd, torri bara, neu'r cyffelyb; meddaf, pan y gallont ymfodloni ar y peth a wnaed, ac eistedd i lawr

lawr yn llonydd mewn bodlonddeb, o herwydd fod y peth wedi ei wneuthur. Megis er siampi, y mae rhai dynion, wedi eu perswadio fod y cyfryw a'r cyfryw beth yn ddyledswydd arnynt, ac oddieithr iddynt eu wneuthur, na sydd Duw yn fodlon iddynt, na'u dioddef i fod yn etifeddion teyrnas nesfoedd; y maent oddi wrth yr ynbryd hwn yn rhuthro i mewn, ac yn gwneuthur y peth, ac wedi ei wneuthur, y maent yn meddwl yn ddiammeu eu bod mewn cyfwr dedwydd, o herwydd iddynt wneuthur y cyfryw bethau, fel y Phariad, yr hwn o herwydd iddo wneuthur y peth hyn a'r peth arall, a ddywedodd, mewn ffordd fosffawr, O Dduw, yr wyf yn diolcb i ti nad wyf si fel y Publican brwn; canys mi a wnaethym fel byn ag fel byn; Pan och, nad yw'r Arglwydd yn rhoi iddo un gair da am ei holl waith, ond yn hytrach cerydd.

3. Y mae'r dyn hwnnw yn gweithredu oddiwrth ynbryd deddfol, ag sydd yn gwneuthur manylwydd ei rodiad yn seilfaen iw sicrwydd am fywyd tragwyddol. Yr holl sail sydd gan rai dynion i gredu y cant fod yn gadwedig yw, o herwydd nad ydynt yn rhodio mor benrydd a'u cymmydogion, nad ydynt cynddrwg a rhai eraill, ac am hynny nid ydynt yn ammeu na's gwnant o'r goren; yn awr dyma Sail dwyllodrus, a peth ag sydd yn ddeddfol iawn, ac yn arwyddo ond rhyw feddyliau distadl a gwael iawn am yr hen Gyfammod: [Yr wyf yn eu galw yn rhai gwael] am nad ydynt yn uniawn ac yn gywir, a'r cyfryw na wna i'r Enaid ddim daioni, ond ei dwyllo, gan nad yw gwybodaeth o natur yr hen Gyfammod yn oleu yn yr Enaid, yn unig rhyw asael orchymynol y sydd ganddo ar yr Enaid, yr hyn y mae'r Enaid yn ymdrechu i usfuddhau iddi; y mae yn cael peth heddwch a bodlonddeb, yn enwedig os ydyw yn profi ei hunan yn lled ewyllysgar i usfuddhau i'r gor-chymynion; ac oni hyn yw gwir sail dy obaith di y bydd i Dduw dy achub rhag y llid a sydd? Pe b'ai un yn gofyn i ti pa sail sy gennyt i feddwl y byddi gadwedig? Oni dywedit, yn wir am fy mod wedi gadael fy mhechodaau, ac am fy mod yn fwy tueddol nac oeddwn i wneuthur daioni, i ddysgu ac i gael mwy o wybodaeth:

wybodaeth: yr wyf yn ymroi i roi mewn trefn eg-lwyfig (fel ag y maent yn ei alw) ac am hydny yr wyf yn gobeithio fod Duw wedi gwneud Gwaith da drosol, ac yr achnab efe sy Enaid i (Na seddyliwch sy mod yn erbyn trefn yr Efengyl) Och, Och, dyma strange o iddo'r diafol, doddi Eneidian i adeiladu sail eu Hie-thydwriaeth ar eu manylswydt, a'u diwygiad o'u dawg sywydan gynt, ac am eu bod yn dymuno byw yn fanylach a manylach. Yn awr os ydych am adnabod y cyfryw ddyn neu ddynes, chwi a'u eewch yn y dymmer hon; sef, pan y maent yn meddwl bod eu calonau yn dda, yna y maent yn meddwl y trugarha Crist wrthynt, ond pan y mae eu llygredd yn gweithio, y maent yn ammeu yn petrus, hyd nes caffont eu calonau drachefn yn fwy parod i wneuthur y pethau a gynhwysir yn y Gyfraith ac ordinhadau'r Efengyl. Drachefn, y mae'r cyfryw ddymion yn cyfur eu Calonau, ac yn cymmeryd calon o hyd i obeithio y bydd pob peth o'r goreu gyd â hwynt, am nad ydnt cyn ddrwg ag eraill, ond yn tueddu yn fwy at Ddaioni, gan ddyweddyd, *Y mae yn dda gennys nad wyf fel y Publican hwn, ond yn well nog efo, yn fwy cyffawn nag efo*, Luc xviii. 11.

4. Ysbryd deddfol ac ysbryd yr hen Gyfammod sydd yn dirgel berswadio'r Enaid, o's byth y mynn fod yn gadwedig trwy Crist, y rhaid iddo yn gyntaf gymhwyl ei hunan i Crist, trwy gael calon dda, a thneiddiadau da i wneuthur hyn a'r llall dros Crist; meddol, fod yr Enaid yn gwnsud fel hyn fei na chaffo ei wrthod, neu ei droi ymaith oddiwrth Crist, pan mewn gwirionedd, dyma'r unig ffodd i'r Enaid i droi ei hunan oddiwrth Iesu Crist, yn lle troi eu hunan atto; canys y mae'r cyfryw Enaid yn edrych ar Crist yn lachawdwr brith amlwiog neu eulun, yn hytrach na gwir lachawdwr. Gyfall, os gelli gymhwyl dy hunan, pa eisiau Crist sydd arnat? os gelli gael cymhwysiadau i'r ddwyn at Crist, fel y gelli fod yn gymmeradwy, nid wyt yn edrych am fod yn Gymmeradwy yn yr unrwylyd. A gaf ddyweddyd i ti? Yr wyt fel pe hys i ddyn yn dywsdyd, mi a wnaf sy hunan yn gyntaf

taf yn lân, a chwedi'n mi a af at Grist fel y gallo syngolchi ; neu fel dyn wedi ei seddiannu gan Gythreuliaid, a fynnai yn gyntaf fwrw'r Cythreuliaid allan o hono ei hun, a chwedi'n dysod at Grist i gael jachad ganddo. Gan hynny y mae'n rhaid i ti os wyt am ym-aflyd yng Nghrist fel na chaffot dy wrthod ganddo ; meddaf y mae yn rhaid i ti ddyfod atto fel y gwaefaf yn y byd, mwy cymmwys i'th ddamnio pe caid dy gyf-iawnder, na chael y wên, yr obaith, neu'r cyspr lleiaf oddiwrtho : Tyred â thân usfern yn dy gydwybod ; tyred a'th galon yn galed, yn oer, yn farw, yn llawn drygioni a chynddeiriogrwydd yn erbyn dy Iechydwr-jaeth dy hunan ; tyred gan ymwrthod â'th holl ddagrau, gweddiau, gwiliadwriaethau, ymprydiau ; tyred fel pechadur gwaed goch ; paid ag aros oddi wrth Grist, hyd nes caffech ragor o deimlad o'th drueni, nag o wirionedd trugaredd Duw ; paid ag aros nes bo'th galon yn dynerach, a'th Ysbryd mewn gwell tymmer, eithr dos yn erbyn dy ewyllys, yn erbyn ewyllys y Diafol a phechod, tafl dy hunan i lawr wrth droed Crist, fel â'r cordyn am dy wddf, a dywed Arglwydd Iesu, gwrando ar bechadur, pechadur calon galed ag sydd yn haeddu ei ddamnio, a chael ei daslu i usfern ; ac ymro i beidio a dychwelyd, neu roi i synu llefain wrtho, hyd nes teimlech ei fod wedi golchi dy Gydwybod oddiwrth weithredoedd meirwon trwy rinwedd ei waed, a chwedi 'th wisgo a'i gyf-iawnder ei hun, a'th wneothur yn berffaith ynddo ei hun ; dyma'r ffordd i ddyfod at Grist.

Defnydd yr ail Athrawiaeth.

Yn awr ychydig ciriau at yr ail Athrawiaeth, ac felly mi a gaf dynnu tu ag at ddiwedd ; Y mae'r Athrawiaeth yn cynnwys llawer iawn o Gysur Enaid i wr o'r Cyfammod newydd.

Yn gyntaf y mae Maddeuant pechod i'w gael. Ac yn ail amlygiad o'r unrhyw. Ac yn drydydd nerth i beri i ti barhau hyd derfyn eithaf dy Einioes.

Yn gyntaf maddeuant pechod, yr hyd nid yw yn yr hen Gyfammod ; canys nid oes dim yn hwnnw ond gorchymynion, ac os na usuddhair, condemnio. Ond o, y mae maddeuant pechod, ie, o'th holl bechodaau yn

erbyn y Cyfammod cyntaf a'r ail, dan ba un yr wyt, a hydny ar gyfrif Iesu Crist y cyflawn, gan ei fod ef yn dy Eow, dy natur, ac yn lle dy berfon di, wedi cyflawnu 's holl ddeddf ynddo ei hun drosot ti, ac y mae'r cwmh yn rhad i ti: O, er bod y ddeddf yn weinidogaeth angew a damnedigaeth, etto gweinidogaeth bywyd ac Iechydwriaeth, yw'r Efengyl dan ba un yr wyt ti, a Cor. 3. 6.—9. er nad yw Duw yn parchu y rhai sy'n byw ac yn marw dan y Cyfammod cyntaf, Heb. 8. 9. Etto y mae y rhai sy dan yr ail Gysammod fel Canwyll ci Lygaid, Deut. 32. 10. Sal. 17. 8. Zech. 2. 9. Er fod y rhai sy dan y cyntaf, y ddeddf, yn cael eu galw i gromiwr a thywylwch a thymestl, a sain adgoria, a mynydd yn llosgi gan Dân. Ac mor ofnadwy oedd y gofwn, ac y dywedodd Moes, Yr ydwyf yr ofni ac yn crynu Heb. 12. 18, 19. Eitbr yr ydych cbwi wedi dyfod i frysedd Seion, ac i ddinas y DUW byw, y Jerusalem nesol, ac at fyrdiwn o angylion. I gymmanfa y rbai cyntaf aurdig, y rbai a 'sgrifennwyd yn y nefoedd, ac at Dduw barnwr parw, ac at Ysbrydoedd y Cyflawn, y—rbai a berffaitbirwyd; ac at Jesu (yr amwyl Jesu) Cyfryngwr y Testament newydd, a gwaed y taenelliad. Yr bwriad sy yn ddiweddyd pethau gwel na'r eiddo Abol, Heb. 12. 22. 23. 24, sef maddeuant pechodau, Ep. 1. 7.

2. Y mae'r Cyfammod yr wyt ti dano yn rhoi lle i ediseirwch, os digwydd i ti lithro neu gwympo trwy brosedigaethau disymmwth. (Dad. 2. 5.) ond nid yw'r ddeddf yn rhoi dim lle, (Gal. 3. 10). Y mae'r Cyfammod yr wyt ti dano, yn rhoi nerth i ti hefyd; ond nid yw'r ddeddf ond llef geiriau, geiriau yn gor-chymyn, ond nid yw'n rhoi nerth i gyflawnu'r pethau y mae yn e'u gorhymyn, Heb. 12. 19. yr wyt ti'r hwn wyt dan yr ail Gysammod hwn, wedi dy wneuthur yn Fab; eithr y mae y rhai sy dan y cyntaf, yn gaethwreision, ac yn grwydrilaid, Gen. 4. 12. Y mae gennyt ti sy dan yr ail Gysammod Gyfryngwr i sefyll rhwng Cyflawnader a thydi, i Tim. 2. 5. ond am y rhai sy dan y llall, y mae eu Cyfryngwr wedi troi yn gyhuddwr, ac yn llefaru geiriau chwerwon iawn yn erbyn eu heneidiau, Ioan 5. 45. Drachefn, y mae dy ffordd i Baradwys, yn ffordd newydd a bywiol; eraffa, a bywiol,

ioi, Heb. x. 2. Ond y mae tu ffordd hwy sy dan yr hen Gyfammod yn ffordd ag sy'n lladd ac yn dinyddio, Gen. iii. 9. Nid oes gan y rhai sy dan yr hen Gyfammod ddim ond Cyflawnder y ddeddf, yr hyn y mae Paul yn ei gyfrif yn dom, Phil. iii. 7, 8. ond y mae gennyt ti yr hyn a'th wna di yn berffalch, ond ni wna'r llall felly, Heb. vii. 19. Nid yw y ddeddf yn perffeilbod dim; namyn dwyn gobairb grwall i mewin (yr byn yw Mab Duw) trwy yr bwn yr ydym yn nesau at Dduw.

3. Y mae'r Cyfammod newydd yn addaw calon newydd i ti, (sel ag y dywedais o'r blaen) Ezec. xxxvi. 26. ond nid yw'r hen Gyfammod yn addaw dim; ac Ysbryd newydd, ond nid yw'r hen Gyfammod yn addaw dim. Y mae'r Cyfammod newydd yn rhoi ffydd. Trwy'r Cyfammod newydd y mae Cariad Duw yn cael ei dywallt i'r galon, Rbys. v. ond nid oes dim o hono yn cael ei dywallt trwy'r hen Gyfammod, trwy Iesu Crist y mae yn cael ei gyfrannu yn gadweddigol. Y mae'r Cyfammod newydd nid yn unig yn rhoi addewid o fywyd, ond hefyd sicrwydd o fywyd, ond nid yw'r hen yn eu rhoi. Fe weithiodd yr hen Gyfammod ddigofaint ynom, a thu ag attom, Rbys. iv. 15. Ond y mae'r un newydd yn gweithio cariad, Gal. v. 6. Cymaint a hyn am y defnydd cyntaf.

Yn ail, Megis ag y mae'r holl vai hyn, a llawer mwyn o Ragorfreintiau, yn dyfod i ti, trwy, neu o herwydd y Cyfammod newydd; ac fel na'bo i ti ammeu sicrwydd y rhagorfreintiau gogoneddus hyn, y mae Duw wedi trefnu pethau felly, sel ag y maent yn dyfod i ti mewn ffordd o bwrcas, wedi eu mwynhau i ti, yn barod at dy Law, gan yr un Duw-dyn Iesu, yr hwn yw'r Cyfryngwr, neu'r person ag y sydd i ymdrin yn benaf, â Duw ac a'th Enaid dithau yn y pethau a berthyn i'r Cyfammod; fel ag y gelli yn awr edrych ar yr holl bethau gogoneddus a lefarir am danynt yn y Cyfammod newydd, a dywedyd y mae yn rhaid i'r rhai'n oll fod yn eiddo i myf; y mae yn rhaid i mi gael rhan ynddynt; y mae Crist wedi ei pwrcas i mi, a chwedi eu rhoi i mi. Ni raid i mi ddywedyd yn awr, O! pa fod y deuaf attynt? Y mae Duw yn sanctaidd, yr wyf fionau'n bechadur; y mae Duw yn gyflawn, ac yr wyf fionau yn droseddwr; na raid, ond ti elli ddy-

wedyd, er fy mod yn arian ac heb haeddu dim, etto y mae Crist yn sanctaidd ac yn haeddu pob peth; er i mi annog Duw yn y cyfryw fodd trwy dorri ei gyfraith, fel na's gallasai mewn Cyflawnder edrych arnaf er dai-oni, etto y mae Crist wedi talu'r dyled mor ogoneddus, fel ag y gall Duw ddywedyd yn awr, Groesaw Enaid, mi rof i ti ras, ac mi rof i ti ogoniant, di a gai or-wedd yn sy mynwes, a myned dim allan mwy; y mae sy Mab wedi sy moddloni, se a foddlonodd uchel Lef-ao'r ddeddf a chyflawnder, y rhai oedd yn gwaeddi am ddial buan arnat. Fe gyflawnodd yr holl gyfraith, fe ddygodd gyflawnder tragwyddol i mewn, *Dan.* ix. 24. Fe orchfygodd, ac fe olchodd ymaith dy bechodau a'i werthfawroccaf waed, se ddinystriodd angeu, ac y mae yn gorfoleddu ar dy holl elynion, *1 Cor.* xv. 55—57. Fe a wnaeth hyn yn ei berfon ei hun, fel Iesu cyffredinol, dros, ac yn lle pawb o'r rheini'n a ddeuant atto; canys yr wyf yn rhoi ei fuddugoliaeth ef iddynt hwy, yr wyf yn rhoi ei Gyflawnder ef iddynt, yr wyf yn rhoi ei haeddiant ef iddynt, ac yn edrych arnynt yn sanctaidd, diniwaid, dihalog, a hardd-deg byth yn syngolwg, trwy fuddugoliaeth tywysog eu hiechydwriaeth.

Ac fel ag y gellych mewn gwirionedd, nid yn unig darllen a gwrando'r athrawiaeth ogoneddus hon, ond dy gael yn un ag a fo a'i bywyd hi yn dy galon, y mae yn rhaid i ti syfyrio llawer ar y ddau Gyfam-mod; natur y naill a natur y llall o honynt, ynghyd a chyflyrau y rhai sy danynt. Hefyd y mae'n rhaid i ti gael dy wir seilfaenu yn natur buddugoliaeth a haedd-edigaethau Crist, pa fodd y maent yn cael eu gwneuthur yn eiddo i ti. Ac yma yn y lle cyntaf, y mae yn rhaid i tigredu, *Ma'r baban a aned o Mair, a or-weddodd mewn preseb yn Bethlehem yn amser Augustus Cæsar; mai efe, y baban bwnnw, y plentyn bwnnw, oedd y gwir Crist.*

Yn ail, y mae'n rhaid i ti gredu iddo, yn nyddiau *Tiberius Cæsar*, pan oedd *Pontius Pilat* yn rhaglaw *Ju-dea*, a *Herod* yn Detrach *Galilea*, gael ei groes-hoelio, neu ei grotgi ar bren rhwng dau Leidr, yr hyn a fu yn ôl y cyfrif cywiraf er ym chwaneg neu deucant ar bum-theg o flynderoedd.

Yn 3ydd, y mae'n rhaid i ti gredu hefyd, iddo pan oedd ar y croes bren, ar fynydd *Calfari*, faryw dros be-

chodañ y rhai a fu farw cyn ei groes-hoeliad, hefyd dros y rhai oedd yn fyw amser ei groes-hoeliad, ac hefyd iddo trwy'r un farwolaeth honno wneuthur hoddoldeb perffaith i Dduw dros yr holl rai hynny a gaffai eu geni ac a gredai ynddo ar ol ei farwolaeth hyd ddiwedd y Byd. [Dyma'r atbrauiaeth byddaf byw a marw wrthi, ac a fyddai foddlon i gael fy naethion oni 'm hacibub. Nid oes arnaf gywylydd o Efengyl Crist, oblegid gallu Duw yn bi er lecbydwriaeth; am byrry yr ydwyf 'yn pregethu Crist wedi ei groes-hoilio, i'r luduron yn dramgywydd, ac i'r Groegwyr yn ffolineb.] Meddaf y mae'n rhaid i ti gredu hyn dan hoen damnedig-aeth dragwyddol, sef, iddo trwy un farwolaeth pan y bu farw, wneuthur diwedd ar felldith y gyfraith a phechod, ac iddo ar amser ei farwolaeth ar y groes, a thrwy ei adgyfodiad o fedd Joseph, ddwyn i mewn gyf-iawnder digonol i'�h wišgo di yn berffaith ag ef. Canys ag un offrwm y perffaithiodd efe yn dragwyddol y rhai fy wedi eu sandeciddio, nid fel yr offrymmai ei bun yn synych, oblegid yna rbaid suasai iddo yn synych ddiaddef er dechreuad y byd; eithr yr awrbon unwaith yn niwedol y byd, yr ymddangoses efe, i ddileu (neu i dynnu ymaith) becbot trwy aberthu ei bun, a hynny pan oedd ar y groes, canys trwy offrymmiad Corph y Iesu bendigedig hwn unwaith dros oll y mae. Yn wir, se ddiclon offeiriad eraill synych offrymmu ebyrrh ac offrymmau, y rhai ni ddiclon byth ddileu pechodañ; eithr y Dyn bwn (y Iesu hwn, yr aberth eneiniedig, ordeiniedig hwn) wedi offrymmu UN aberth dros becbotau, a eisteddodd yr dragwywydd, ar ddebeulaw Duw, Heb. x. 14. a'� ix. 24, 25.

Ond gan y byddi yn dy ymgais ar ol ffydd yr Efengyl, yn sicr o gysarfod â Chythreuliaid, Heketiciaid, llygredigaethau neillduol, megis anghrediniaeth, anwybodaeth, yshryd gweithredoedd, yn cael ei anneg yn y blaen gan ddychymygion, cau bendersyniadau, gydag athrawiaethau damniol, mi a gaf gan hynny yn fyrr, heb law yr hyn addywedaïs eisoes, lefarugair neu ddau cyn y gadauaf di, o bellach Cyngor, yn neillduol mewn perthynas i'r ddau beth hyn.

Yn gyntaf, Pa fodd yr ydwyt i seddwl am y Iachawdwyr.

Yn ail, Pa fodd yr wyt i wneuthur Cymbwysiad o hono.

Yn gyntaf, am y Iachawdwr, y mae yn rhaid i ti edrych arno yn wir Duw, ac yn wir ddyn; nid dyn yn unig, na Duw yn unig, ond Dew a Dyn mewn un Person, dwy natur wedi eu cysylltu yngbyd, er mwyn ei osod ef mewn Cymbwysder i fod yn Iachawdwr cyfaddas: cyfaddas, meddaf, i ateb pob tu, a phob plaid, i ba rai yr oedd efe yn perthynu o ran Swydd ei gyfryngdod, ac i fod yn Iachawdwr iddynt.

Yn ail, y mae'n rhaid i ti nid yn unig wneuthur hyn, ond hysyd ystyried a chredu, i'r hyn a wnaed gan Iesu Crist, iddo gael ei wneuthur nid gan un natur, heb y Hall; ond y mae yn rhaid i ti ystyried, fod y ddwy natur, sef y Duwdod a'r Dyndod yn gogoneiddus gyd-uno ac yn ymgysylltu yng-welthrediad Iechyd-wriaeth ein Cyrb a'n Heneidiau; ac na ddarfu i'r Duwdod wneuthur dim heb y dyndod, na wnaeth y dyndod ychwaith un petb heb rinwedd ac undeb y Duwdod; ac y mae yn rhaid i ti wneuthur byn, yn amgen ni elli gael un gwreiddyn a seilfaen sicr i orpbwys dy Enaid arni.

Canys os edrychi ar un o'r rhai'n ar neilldu, hynny yw, y Dawdod heb y Dyndod, neu'r Dyndod heb y Duwdod, dia ferni, na wnaed yr hyn a wnaethpwyd gan y Duwdod dros ddyn, gan ei wneuthur heb y Dyndod; neu ynteu, na's gallafai yr hyn a wneud gan y dyndod, ateb Cyflawnder Duw gan na wnaethpwyd trwy rinwedd, ac mewn undeb a'r Duwdod; canys y Duwdod oedd yn rhinwedu ac yn gwerthfawrogi dioddefaint y Dyndod, a bod y Dyndod mewn undeb a'r Duwdod sydd yn rhoi i ni hawl i ogoniant nefol a holl gysuron y Duwdod.

Pa fail ddichon dyn ei chael i gredu mai Crist yw ei Iachawdwr, os nid yw yn credu iddo ddioddef am bechod yn ei natur ef? A pha fail ddichon dyn ei chael i gredu fod Duw'r Tad wedi cael ei foddlon, gan ei fod yn anfeidrol, oni chred efe hysyd, fod yr hwn a ddioddefodd gogyfwch a'r hwn a anfoddionwyd.

O herwydd pa ham, anwylyd, pan y darllenoch am Offrymiad Corph Mab y Dyn am ein pechodau ni, yna ystyriwch iddo ei wneuthur mewn undeb a thrwy gymorth

morth ei dragwyddol Dduwdod. Pa faint mwy y bydd i waard Crist, yr bwn trwy'r Ysbyryd dragwyddol a'i haffrymmodd ei bun yn ddfai i Dduwu, buro eich Cydwybod cbwi oddi wrth weithredoedd mairwon? &c.

A phan y darllenych am weithredoedd ac ardder-chawgrwydd y Duwdod yng Nghrist, yna ystyria i'r hyn oll a wnaed gan y Duwdod iddo gael ei wneud mewn undeb a chymmundebed a'r Dyndod. Ac yna di a gai weled fod y Diafol, Pechod, angen, usfern, a'r bedd, wedi eu gorchfygu gan y Iesu, y Duw-dyn, a hynny mewn gwirionedd. Y mae yn rhaid eu bod wedi tu gorchfygu, pan y bo Duw wedi eu gorchfygu; ac y mae gennym sail dda i obeithio fod y fuddugoliaeth yn eiddo ni gan eu gorchfygu yn ein natur ni.

2. Yr ail beth yw, pa fodd i gymhwysol, neu wneuthur cymhwysiad o'r Crist hwn at dy Enaid. Ac i'r diben hwn y mae'r pethau canlynol i'w hystyried.

Yn gyntaf, Pan y darsu i Iesu Crist ymddangos fel hyn, wedi ei eni o Mair, yr oedd y Tad yn edrych arno fel pe buasai bechod yr holl syd arno, ac fe a'i cyfrifodd yn bechod dyn, *Canys yr bwn ni adnabu bechod a wnaeth efe yn bechod drosom ni*, 2 Cor. v. 21. Hynny yw, fe wnaeth Duw ei Fab Iesu Crist, fel pe buasai efe ein pechod ni, neu efe a'i cyfrifodd felly. nid yn unig yn bechadur, ond fel pe buasai yn bechod yr holl syd yn un talp, ac efe a'i condemnedodd efe mor ffyrnig a phe na buasai ddim ond pechod. *Canys yr byn ni allai y ddeddf o berwydd ei bod yn wan trwy'r Cnawd, Durw a ddanfonodd ei Fab yngbyffelybiaeth Cnawd pechadurus, ac am bechod a gondemniodd bechod yn y Cnawd.* Fe gondemniodd Duw ei Fab am ein pechodau ni, fel pe buasai efe ein pechod ni mewn gweithred a gwirionedd, ac etto yn llwyr ddi-bechod, 2 Cor. v. 21. *Rbus. viii. 3.* Am hynny, mewn perthynas i dynniad ymaith o'th felldith di, y mae yn rhaid i ti edrych arno ef wedi ei wneuthur yn bechod drosot tr. Ac mewn perthynas i'th Gyflawnhad, y mae yn rhaid i ti edrych arno ef yn Gyflawnder i ti; canys, medd yr Ysgrythur, *Yr bwn nid adnabu bechod, a wnaeth EFE (sef Duw) yn BECHOD drosom NI*, fel i'n gwnelid n yn **GYFLAWNADER** Duw ynddo EFE.

Yn ail, ystyria er mwyn pwy y mae'r holl amcan go-
goneddus hwn o eiddo'r Tad a'r Mab yn cael ei ddwyr
eddiamgylch, a thydi a gai weled mae dros ddyn, dros
ddyn pechadurus y mae, 2 Cor. viii. 9.

Yn drydydd, Yr ammodau ar ba rai y mae yn cael
ei wneuthur yn eiddo i ni; a thi a gai weled fod hyn-
ny yn dyfod trwy rad Rodd, yn deilliaw yn unig o
Diriondeb trugaredd Duw. Wedi ein cysiau'n bau yn
rbad trwy ei ras es trwy'r prymedigaeth sydd yng Ngbrifft
Iesu, yr hwn a osododd Duw i fod yn Iarun trwy ffydd
yn ei Waed ef, &c.

Yn bedwarydd, Pa fod y mae dynion i'w gyfrif yn
eiddo iddynt, a hynny yw ar yr un ammodau ag y
mae Duw yn ei gynnig, yr hyn sy'n rhad, fel ag y
maent yn greaduriaid anheilwng anhaeddiannol, gwag
o bob daioni, ac hesyd analluog i wneuthur un daioni,
Meddaf, dyma'r iawn ffordd i ti gymhwysol haeddiant
Crist at dy Enaid, canys y maent yn cael eu rhad-
roddi i ti bechadur tlawd, nid am un peth ag yst
ti, neu a wnaed gennyt ti, eithr yn rhad fel ag yr wyt
ti yn bechadur, ac felly mewn cwbl angen heidrwydd
o hono.

Gristion, nid wyt yn y peth hwn i ddilyn dy deim-
iad a'th brofiad, eithr gwir Air Duw. Y peth sydd yn
gwneuthur y niwaid mwyaf i bobl Ddew yw, ei gwaith
yn gwrando rhŷ fychan ar yr hyn ag y mae'r Efengyl
yn ei ddywedyd, a rhoi gormod coel i'r hyn ag y mae
's ddeddf, pechad, Djafol, a chydwybod yn ei ddy-
wedyd; ac ar y seifsaen hon i gaflu, am fod rhyw
lwyth o enogrwydd ar yr Enaid, a hynny hesyd,
o herwydd pechad, fod damnedigaeth yn sicr i ddyfod
ar yr Enaid. Dyma beth yw troi Gair Duw o'r neill-
du, a choelio yr hyn sydd i'r gwirthwyneb: ond y mae
yn rhaid i ti roi mwy o gred i un sillaf o 'sgrifenedig
Air yr Efengyl, na'r hyn ag sydd i ti roi i'r holl saint
a'r angylion yn y nosoedd a'r ddacar; llawer mwy
nag i'r Djafol a'th gydwybod dy hun.

Gadewch i mi roi dammeg i chwi. Yr oedd rhyw
Wr yn enog o ffradwriaeth yn erbyn ei Frenhin; eithr
yn gymaint ag i'r brenhin dosfurio wrtho, se ddan-
fonodd iddo bardwn o dan ei law a'i fsgydd a chen-
nad

nad ffyddion; ond yr oedd yn y wlad lle yr oedd y dyn tlawd hwn yn byw, lawer ag oedd yn ceisio ei ddrallodi, trwy fynych goffa ei fradwriaeth iddo, a bod y gyfraith i gael ei chyflawnu arno. Yn awr pa ffordd y dichon y dyn hwn anrhymeddu ei Frenhin fwyaf, ond trwy greda ei 'sgrif'en-law, yr hon yw ei bardwn; yn sicr fe'i hanrhymedda'i yn fwy trwy hynny, na thrwy wrando ar holl dwrddan ei elynion yn waftadol yn ei erbyn.

Fel hyn yn gymmwys y mae yma, yr wyt yn euog o fradwriaeth yn erbyn brenhin y nesedd, y mae efe o herwydd ei dosturi yng Nghrist Iesu, wedi danfon pardwn i ti; ond y mae'r Diasol, y ddeddf a'th gydwytod dy hun, yn gwaftadol gesio dy aifonyddu di, trwy ddwyn dy bechoda'u o'r newydd i'th gof: ond yn awr, a wyt am anrhymeddu dy Frenhin, pa fod gan hynny, *Yr bwn sydd yn credu'r dysfiolaeth a dysfiolaethodd Duw am ei Fab, a seliodd mai geirwir yw Duw. A bon yw'r dysfiolaeth, roddi o Dduw i ni fywyd trwyddol: a'r bywyd bwn sydd yn ei Fab ef.* Ac am hynny, fy mrodyr, gan fod Duw's Tad wedi danfon i ni fradwyr damniol bardwn (holl addewidion yr Efengyl) o'r Nefoedd, ac hefyd wedi selio'r gwirionedd o hono a gwaed calon ei anwyl Fab; na ddigalonnwn, er fod ein gelynion gyd â lleisiau echryslon yn dwyn ein bywyd gynt i'n cot byth mor fynych.

Gwrtb. Ond, medd yr Enaid, beth, os wedi i mi dderbyn pardwn, y bydd i mi chwareu'r bradwr wedi'n i Beth a wnaf eilwaith?

Atteb. Gad dy fod wedi gwneuthur llawer iawn o fradwriaethau, y mae ganddo ef lawer iawn o bardynau, *Gadaewyd y drygionus ei ffordd, a'r Gwyr anwir ei feddyliau, a dycbweled at yr Arglwydd, ac efe a gymmer drugaredd arno; ac at ein Duw ni o herwydd efe a arbed yn belaeth.*

Myf a sum yn y cyfryw Gyfyngder fy hunan rai prydiau, fel ag y bum (agos) o gael fy ngyrru allan o'm synhwyrau gan olwg ar ac ystyriaeth o'm pechoda'u; ond wrth alw i gof fod Duw yn Dduw o drugaredd, tosturi a chariad, yn gystal a Duw o Sancteiddrywydd a Chyflawnnder, &c. A thrachefn, ystyried gwerth-

gwerthfawrogrwydd y bodlondeb a noed i fandfeidd-rwydd a chyflawnder, fel y byddai i ffordd i gael ei gwneuthur i bechaduriaid i gael trugaredd; meddaf, wrth ystyried hyn, pan oeddwn yn cael fy themptio i ammen ac i anobeithio, mi atebais fel hyn.

“ Arglwydd, Dyma un o'r pechaduriaid mwyaf ar y ddacar. Pechadur yn erbyn y gyfraith, pechadur yn erbyn yr Efengyl. Myfi a bechais yn erbyn goleuni, myfi a bechais yn erbyn trugaredd; ac yn awr, Arglwydd, y mae'r euogrwydd o honynt yn torri fy nghalon, se fymn y Diasol hafydyd i mi anobeithio, yn dywedyd i mi dy fod mor bellod oddi wrth wrando fy ngweddiau yn fy nghyfngoder, fel na's gallaf dy ddigio yn fwyl, na thrwy alw arnat; canys, medd efe, yr wyt yn ymroi i'm damnio yn dragywydd, heb ganiattau i mi y ffafr leiaf: Etto, Arglwydd, mi a ddymunwn gael maddeuant. Ac y mae dy Air, er y gellir casglu llawer oddi wrtho i'm herbyn; yn dywedyd, *Os deuaf attat ti, na swri mo bonof allan mewn un modd.* Arglwydd, a gaf dy anrhydeddu yn fwyl, trwy gredu y gelli faddeu fy mhechodaau, neu gredu na's gelli? a gaf dy anrhydeddu yn fwyl trwy gredu y maddeui fy mhechodaau, neu trwy gredu na's gwnai? A gaf anrhydeddu Gwaed dy Fab trwy anobeithio fod y rhinwedd o hono yn annigonol, neu trwy gredu ei fod yn ddingol i'm puro oddi wrth fy holl bechodaau cochion gwaedlyd? Y mae yn sicr fod gennyt yr hwn oeddit yn meddiannu digon o Drugaredd i faddeu i *Manase, Mair Magdalen, y tair mil Llofruddwyr, Paul ledigaethus, y llofruddus a'r godinebus Dafydd, Pedr gableddus; yr hwn a gynnigiaist Drugaredd i Simon Magus, y Dewin, ac a dderbyniaist y Sywed-yddion a'r Consurwyr a sonir am danynt yn A.D. xix. ddingon o Drugaredd i un pechadur tlawd.* Arglwydd, gad fod fy mhechodaau yn fwyl na'r rhai'n, a finnau yn llai haeddianol nag un o'r rhain: Etto 'ti a ddywedaist yn dy Air, *Pwy bynnag a ddel attaf si, ni's bwriad ef allan mewn un modd.*” Ac se roes Duw gysur i'm Henaid, te, i'r cyfryw bechadur a myfi: Ac meddaf i chwi, nid oes un ffordd i anrhydeddu

Duw

Daw, ac i guto allan y Diasol, ag sydd well na glynni with gwirionedd Gair Daw, a haeddiant Gwaed Crist trwy gredu. Pan y credodd Abraham (hyd yn oed yn erbyn gebaith a rhefwm) se roes Ogomas i Dduw, Rhuf. iv. A hon yna'r fuddugolfaeth, sef ein ffydd ni. Credwch, a phob pob sydd bosibl i ehwri. Yr bren a gredo a sydd cadweddig. Yr bren sydd yn credu yn y Mab, y mae gan ddo syrwyd trawwyddol, ac ni cbysfrgollir byth, ac ni ddwog neb bwynt allan o law sy Nbad i, Ioan x. 29.

Ac os ydwyt yn credu hyn mewn gwirionedd, fe sydd i ti, nid yn unig ei gyffisu ef fel y Crynwyr: hynny yw iddo gael ei eni yn Betleuem o Mair, iddo ddioddef ar snydd Calfari, dan Bontius Pilat, iddo farw a chael ei gladdu, adgyfodi ac esgyn i'r Nef, canys y maent hwy yn cyffisu hyn oll, ac ynghanol eu Cyffes, y maent yn gwadu i'w farwolaeth ar snydd Calfari wneud bodlondeb am bechoda'u'r byd, ac mai ei adgyfodiad ef o fedd Joseph, yw'r achos o'n cyflawnhâd ger bron Dew, angylion a chythreuliad. Ond, mëddaf, os wyt ti yn credu hyn mewn gwirionedd, yna yr wyt yn credu iddo, er's dyddiau hirion, hyd yn oed cyn dy eni, ddwyn dy bechoda'u di yn ef Gorph ei hun yr hwn a hoeliwyd y pryd hynny ar y pren (na chynt na chwedi'n) ac i'th hen ddyn di y pryd hynny gael ei groes-hoelio gyd ag ef, ie'r pryd hydny yu yr un Corph (Gwel Pedr ii. 24. a Rhuf. vi. 6.) ffolineb yw hyn i'r rhai nad yw yn credu: Ond os wyt ti yn credu mewn gwirionedd, yr wyt yn ei weled mar eglur, ac eto'r cyfryw ddirgelwch, fel ag y mae ya gwneuthur i ti ryfeddu.

Ond yn y trydydd lle, fe wasanaetha'r athrawiaeth ogoneiddus hon o'r Cyfammod newydd, yr hyd a'r Cyfryngwr o honi, yn y ffordd hon hefyd er maentumio cysur plant y Cyfammod newydd; hynny yw, iddo nid yn unig farw a chysodi drashefn, ond iddo esgyn yn ei berson ei hun i'r Nefoedd i gymmeryd mëddiant o honi drosof si, i barotoi lle i mi, yn sefyll yno yn yr ail ran o'i Fachniaeth, i'm diogelu i, yn fy nysodiad yno; ac i'm cyflwyno mewn modd gogoneiddus bob frigbau'n na cbryebni, na dim o'r cyfryw; ei fod

ef yno yn arfer ei fwydd offeiriadol drosofi, yn dad-
 leu perffeithrwydd ei Gyflawnder ei hun, a rhinwed ei
 Waed drosofi. Ei fod ef yno yn barod i ateb Cy-
 huddiadau'r Ddeddf, Diafol a Phechod drosofi. Fel
 hyn di elli edrych yn wyneb Diafol, a llawenhau, gan
 ddywedyd, O Satan! y mae gennyf Iesu gwerthfawr,
 Iesu ag sydd yn diddanu Enaid, ac yn maddeu Pechod.
 Di elli yma wrando ar y daran fwyaf ag a ddichon y
 Ddeddf wneuthur, ac etto peidio a digalonni. Fel
 hyn di elli ddywedyd, O Ddeddf! di a elli ruo yn
 erbyn fy mhechod, ond ni elli gyffwrdd a mi, ti a elli
 felldithio a chondemnio, ond nid fy Enaid i; canys y
 mae gennyf si Iesu cyfawn, Iesu sanctaidd, Iesu ag
 sydd yn achub fy Enaid, ac sydd wedi fy ngwaredu
 i oddi wrth dy fygythion, dy felldithion, a'th gon-
 demniadau di; yr wyf allan o'th gyrhaedd di, ac allan
 o'th derfynau di. Yr wyf wedi cael fy nwyn i Gytam-
 mod arall, dan well addewidion am Fywyd ac Iechyd-
 wriaeth, addewidion rhad i'm cysuro heb fy haeddiant
 i, hyd yn oed trwy Waed y Iesu, y bodlondeb a rodd-
 ed i Dduw drosof si ganddo ef; am hynny, er dy
 fod yn fy nghyhuddo o bechod, ac yn dywedyd y profi
 si yn euog; etto cyhyd ag y bo Crist gorawch daear,
 a chwedi dwyn Cyflawnder tragwyddol i mewn, a
 chwedi rhoi hwnnw i mi, nid ofnaf dy fygythion di, dy
 gyhuddiadau, a'th Enaid ddrylliog gyhoeddiadau di, y
 mae fy Nghrist yn OLL yn OLL, a chwedi gwneuthur y
 cwbl, ac efe a'm gwared i oddi wrth bob cyhuddiad
 ag a ellych di, na neb arall daflu yn fy erbyn i. Di a elli
 fel hyn ddywedyd, pan y bo hi'n rhuthro arnat, O angeu,
 pa le y mae dy golyn? Ti a elli frathu yn wir, ond ni
 elli ladd; y mae gennyf gysur yn a thrwy yr un Dyn
 Iesu, y mae Iesu Crist wedi dy gaethiwo di, a chwedi
 cymmeryd ymaith dy nerth, fe drywanodd ef dy ga-
 lon di, ac fe olyngodd allan dy holl enaid-ddinysfriol
 wenwyn di; am hynny, er fy mod yn dy weled, nid
 wyf yn dy ofni; er fy mod yn dy brofi, nid wyf yn
 digalonni, canys ti a gollaisit dy golyn yn ystlys yr Ar-
 glwydd Iesu; yr wyf trwyddo ef wedi dy orchfygu
 di, ac yn gosod fy nhroed arnat. Hefyd, O Satan!
 er fy mod yn dy glywed di yn grymmial, ac yn gwneu-
 thur

thur lleisiau nifernol, ac er dy fod yn fy mawr fy gwth: etto fe gaiff sy Enaid orfoleddu arnat ti cyhyd a g y mae Crist yn fyw, ac y caiff ei wrando yn y nesoedd: cyhyd ag y mae efe wedi dryllio dy ben di, a chwedi ennill y mae arnat ti; cyhyd ag yr wyt ti mewn carchar, ac na's gelli gael dy ddymuniad. Yr wyt gan hynny, pan wyt yn clywed dy iais di, yn iesydlu sy meddyliau ar Griff sy Iachawdwr, ac yn gwrando beth a ddywed efe, canys efe a lefara gysur; y mae yn dywedyd, maysi a canillais y fuddugoliaeth, a'i fod yn rhoi y goron i mi, ac yn rhoi i mi i orfoleddu yn ei fuddugoliaeth ogoneddus ef.

Ie, fy mrodyr, pan y meddyliai'r faint dan y gyfriaith Lefitiaidd, y rhoi oedd heb gael y Cyfammod newydd wedi ei felio neu ei gadarnhau ymhellach na thrwy addewidion y cai hynny; meddaf, pa mor gadarn yr oeddent hwy yn cael eu perswadio am danynt ac yn eu cofleidio, pan y meddylient am y breintiau gogoneddus y rhoi oedd Duw wedi eu haddaw i ddyfod, er nad oeddent y pryd hynny wedi dyfod, ond yn cael eu gweled o bell, yr oeddent mor fodlon mewn perthynas i'r sicrwydd a honynt, fel na ddarsu iddynt bryderu ymadael a phob peth er eu mwynhau hwynt, *Heb. xi.* A gawn ni ddim gan hynny y rhoi sy'n gweled pob peth wedi ei wneud eisoes yn barod o'n blaen ei wneud yn rheswm cadarn i gryf hau eij ffydd. Pa mor synych y mae *Dafydd yn y Salmas*, yn rhyfeddu, yn gorfoleddu, ac yn perswadio eraill i wneud felly hefyd, trwy i'r ffydd oedd ganddo yn y pethau ag oedd i gael eu gwneuthur. *Job* hefyd gyd â pha fath ffydd yr oedd efe yn dywedyd y cai weled ei brynwyr, er nad oedd y pryd hynny wedi colli un diferyn o'i waed drosto ef: etto am ei fod wedi dywedyd y gwnai; ac yr oedd hynny yn cael ei arwyddoccau trwy waed teirw a geir i Canys yr oeddent hwy megis cynnifer a hybny o addewidion fier, gyda choffadwriaeth ynddynt hefyd eu gwell bodlondeb i'r rheiniy ag oedd yn eu credu. *Samuel*, *Esay*, *Jeremiab*, *Zecbariab* hefyd, mewn pa fath hyder gogoneddus yr oeddent hwy yn llefaru am Griff am ei angeu, ei waed, buddugoliaeth, ac offeiriadaeth dragwyddol, hyd yn oed cyn iddo ymddangos yn y

cnawd yr hwn a gymmerth efe o'r wyrif? Y mae gennym ni y rhai sy'n byw ar ol ymddangofiad Crist fwy o Sail i obethio nag oedd gan y rhai oedd yn byw dan yr hen Gysammod (er fod ganddynt Air y gwir Dduw yn sail i'w ffydd.) Creffwch, nid oedd ganddynt ond addewidion yn unig y byddai iddo ddyfod; ond y mae gennym ni gyflawniad sicr o'r addewidion hynny, canys y mae efe wedi dyfod: fe ddywedpwyd wrthynt hwy y tywalltai ei waed, ond yr ydym ni yn gweled ei fod ei wedi ei dywallt ef: Yr oeddent hwy yn anturio'r cwbl ar ei waith ef yn sefyll yn Fachniydd drostynt, ond yr ydym ni yn gweled ei fod wedi cyflawnu swydd ei Fachniaeth, a hynny yn ffyddlon hefyd, gan iddo, yn ol yr ymrwymiad, ein gwaredu ni bechaduriaid tlodion. Yr oeddent hwy yn anturio ar y Cyfammod newydd, er nad oedd wedi ei selio yn weithredol, yn unig *Oblegid eubodyn barnu yn ffyddlon yr bwn a addawodd*, Heb. xi. 11. Ond y mae'r Cyfammod gennym ni wedi ei selio, a phob peth wedi ei berffaith wneuthur i fynu, ie mor sicr ag y gallafai waed calon y Iesu croes-hoeliedig ei wneuthur

Y mae llawer o wahaniaeth rhwng eu goruwchwiliath hwy a'r eiddom ni o ran Cyfur, sef cymaint ag fydd rhwng gwneuthur amrwym (Band) ac addaw ei selio, a'r seliad o honi. Efe a'i gwnaed yn wir yn eu hamser hwy, ond ni selwyd mo honi hyd amser tywalltiad y Gwaed ar fynydd *Calfari*; ac fel ag y gallai ein ffydd ehedeg i fynu fel ar adenydd Eryrod, y mae yn dangos i ni pa annogaeth, a pha seilfaen ffydd sydd gennym i gasglu y cawn ein gwaredu yn dragwyddol; gan ddywedyd, Heb. ix. 16, 17, 18. *Oblegid lle byddo Testament* (neu Gyfammod) *rbai y-w digwyddo marwolaeth y Testamentwr*, canys wedi marw dynion y mae Testament mewn grym, o blegid nid oes etto nerth ynddo tra fyddo y Testamentwr yn fyw, o ba achos ni cbysegrwyd y cynaf heb waed. Megis ag y mae gwaed Crist oedd Cadarnhad y Cyfammod, etto ni chafodd ei d/wallt yn nyddiau Abrabam, Isaac, neu Jacob i gadarnhau'r Cyfammod a ddywedodd Duw wrthynt am dano, ac etto hwy gredasant; oherwydd pa ham ni a ddylem fod yn fwy gofalus (i gredu) 'r pethau y'm ni yn eu clywed, ac nid eu gadael mewn un modd i gael eu cwestiyno;

ac yn hytrach, am ein bod yn gweled y Cyfammod yu
awr nid yn unig wedi ei wneuthur ond wedi ei gadarn-
hau : nid yn unig wedi llesaru am dano a'i addaw,
eithr wedi ei wir felio a Marwolaeth a gwaed Iesu y
Testamentwr o hono.

Fy mrodyr, ni synawn i chwi fod yn anwybodus o'r
peth hwn ; er fod gan yr Iudeuon addewid o aberth,
o archoffeiriad tragwyddol yr hwn a'i gwareddai, etto
nid oedd ganddynt ond yr addewid ; canys nid oedd
Crist y pryd hynny wedi ei aberthu, ac nid oedd y
pryd hynny wedi dysod yn archoffeiriad o ddaionus
bethau i ddyfod : y cysgod a'r seremonian yn unig oedd
ganddynt, ynghyd a gwaith Crist wedi ymrwymo fel
Machniydd i ddwyn pob peth oddiamgylch ag oedd efe
wedi addaw a ddeuai, ac ar y cyfrif hwnnw fe'u der-
byniwyd ac fe'u hachubwyd.

Yr oeddent hwy a'u goruwcbwiliaeth megis ag y
mae'r gyffelybiaeth ganlynol yn rhoi i ni ddeall. "Ga-
dewch fod dau ddyn yn gwneud Cyfammod fod un i roi
i'r llall ddengmil o ddefaid, ar yr ammod fod i'r llall roi
iddo yntef ddwy fil o bynnau; ond yn gymaint ag nad
yw'r arian i'w talu yn y fan, o herwydd pa ham os
ydyw'r prynwr am rai o honynyt cyn dydd taledigaeth,
y mae'r gwerthwr yn gofyn Machniydd, ac ar gyfrif
ymrwymiad y Machniydd, y mae'r rhan o'r defaid yn
cael eu rhoi i'r prynwr, hyd yn oed cyn dydd y tale-
digaeth, ond y rhan arall ar, ac ar ol y dydd."

Felly y mae yma, y mae Crist wedi ymgymmodi
a'i Dad am ei ddefaid, (yr wyf si yn rhoi fy einioes dros
y defaid, medd efe) ond ni thalwyd y gwerth mor gynt-
ed ag y gwnaethpwyd y Cyfammod, (fel ag y dywed-
ais einioes) etto se gadwyd rhai o'r defaid, cyn talu'r
gwerth, a hynny ar fachniaeth Crist : megis ag y mae
yn 'sgrifenedig ; wedi eu cyflawnbau (neu eu hachub)
yn rhad trwy ei ras ef, trwy'r prynedigaeth (neu bwr-
cas) sydd yng Ngwrist Jesu yr bwn a osododd Duw yn
iawn trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei Gyflawnder
ef, trwy saddeuant y pebodaau a wnaethido'r blaen,
(neu'r pethaduriaid a suant feirw yn y ffydd, cyn croes-
hoelio Crist) trwy ddiroddefgarweb Duw hyd oni thelit
y gwerth ; i ddangos, meddai, ei Gyflawnder ef y pryd

byn, fel y byddai efe yn gyfarwn, ac yn cyfarwban y neb sydd o ffydd Jesu, Rhuf. iii. 24, 25, 26.

Fy niben wrth lefaru hyn, yw, i ddangos nad yw yn ddoethineb yn awr i ammeu pa on a fydd i Dduw eich achub neu beidio, ond credu am fod pob peth wedi ei wneuthur o ran cyflawnhad; fod y Cyfammod nid yn unig wedi ei wneuthur ond hefyd wedi ei felio: y dyled wedi ei dalu, drysau'r carchar wedi eu taflu oddiar y bachau, gyda chyhoeddiad o'r Nefoedd o rydd-did i'r carcharorion gobeithiol; gan ddywedyd, *Trowch i'r amddiffynfa* (gadarn yn Saesneg) *cbwi garcharorion gobeithiol: beddyw* (medd Duw) *yr ydwyf yn dangos y talaf it' yn ddyblyg*, Zech. ix. 12. Ac medd Crist pan oedd wedi dyfod, *Ysbryd yr Arglwydd sydd arnaf si, o herwydd iddo fy enneinio i, i bregetbu'r efengyl;* (*bwnny yw, newyddion da i'r slodion, y caiff eu pechodaau eu maddeu, a'u beneidianu eu bacbub*) efe a'm danfonodd i jacbau y drylliedig o galon, i bregetbu goll yngdod i'r caethion, a cbaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rbai ysgig mewn rhydd deb, ac i gysuro y rbai sydd yn galaru, i bregetbu blwyddyn gymmeradwy 'r Arglwydd, Luc iv. 18, 19.

O herwydd pa ham, enaid, ti elli yma ddyfod at Jesu Crist am beth bynnag sydd arnat ei eisiau fel i drysordy cyffredin, efe yw'r gwr pennaf mewn perthynas i gyfrannu'r pethau a sonir am danynt yn y Cyfammod newydd, y maent gantho oll yn ei gadwraeth ei hunan trwy hawl pwrcasiad; efe a'u prynodd oll, efe a dalodd am danynt oll. A oes arnat eisiau ffydd? tyred am dani at y Dyn Crist Jesu, Heb. xii. 2. A oes arnat eisiau yr Ysbryd? cais ef gan Jesu. A oes arnat eisiau doethineb? A oes arnat eisiau gras o unrhyw? A oes arnat eisiau calon newydd? A oes arnat eisiau nerth yn erbyn dy lygredigaethau, yn erbyn profedig-aethau satan? A oes arnat eisiau nerth i'th ddwyn trwy gystuddiau corph a chystuddiau ysbryd, trwy erledig-aethau? A wyt am ddal allan a pharhau hyd y diwedd, a bod yn fwy na choncwerwr? Yna bydd sier i fysyrio llawer ar haeddgedigaethau gwaed Crist, fel yr ym-rwymodd efe yn dy le di, fel y gwnaeth waith dy Jechydwriaeth yn dy le di, ei fod wedi ei lenwi o Dduw

o wir

o wir ddiben i'th lenwi di, ac y mae yn ewyllysgar i gyfrannu pa beth bynnag sydd yn tho neu gantho i ti. Ystyria hyn, meddaf, a gorfoledda ynddo.

Drachefn, Fe ddichon hyn ein hyfforddi mewn perthynas i barhad y Saint, eu cyflwr diogel, y cant sefyli er i usfern gyndciriogi, diafol ruo, a'r holl syd amcanu dinyfr Saint Duw; er fod rhai o herwydd anwybodaeth o rinwedd aberth Corph Jesu Crist, yn dywedyd, y dichon dyn fod yn blentyn i Dduw heddyw, ac yn blentyn i ddiafol yfory, yr hyn sydd anwybodaeth ddu-dew; canys, beth, a ydyw gwaed Crist, marwolaeth ac adgyfodiad Crist, o ddim mwy rhinwedd na'n dwyn ni i Jechydwriaeth anfwr? Neu a raid i effeithiolaeth haeddedigaethau Crist mewn perthynas i barhad gacl ei gynnorthwyo yn y blaen gan weithredoedd dyn? - Yn sicr y mae y rhai a etholwyd wedi ei cyflawnhau hefyd, ac fe gaiff y rhai a gyflawnhawyd eu gogoneddu, Rhuf. viii. 30. Saint nac amheuwch Jechydwriaeth eich eneidiau, oddieithr eich bod yn meddwl dibrisiau gwaed Crist; ac na feddyliwch lai na's bydd i'r hwn a ddechreuodd waith da ei ras ynoch, ei berfffeithio hyd ail ddyfodiad ein Harglwydd Jesu, Phil. i. 6. Oni ddylem ni, yn gyfystal a Paul, ddywedyd, Y mae yn ddio-gel gennym nad oes dim a ddichon ein gwahanu ni oddiwrth gariad Duw yr hwn sydd yng Nghrist Jesu ein Harglwydd; Rhuf. viii. O gwybydded Saint! mai oddieithr i'r diafol allu tynnu Crist allan o'r nefoedd, na's gall efe byth dynnu un gwir gredadyn allan o Crist. Pan wyf yn dywedyd gwir gredadyn yr wyf yn meddwl y cyfryw un ag sydd a ffydd o weithrediad Dew yn ei enaid.

Yn olaf, A oes y cyfryw drugaredd a hyn, y cyfryw ragorfreintiau a'r rhai'n? y cyfryw seilfaen cysur, a chymaint achos i fod yn llawer? A oes y fath drysor yng Nghrist? a'r cyfryw galon barod ynddo i w roi i mi, a oes y cyfryw ffirwythau yn ei glwyfau ag sydd yn Jechydwriaeth i'm henaid i, i'm henaid pechaduriaid i, ag y gallant fy achub i, si bechadurus, si wrthryfelwr, si ddi obaith? Beth sydd i ganlyn? A fyddaf si gan hynny yn awr ddim yn sanctajdd? A gaf si ddim myfyrio, ymdrechu, ac ymdreulio drosto es, efe

yr hwn a osedodd allan ei enaid a'i gorff dimosf si ? A gaf si byth mwy garu unrhyw chwant neu bechad ? A gaf si yn awr gywilyddio o herwydd achos, ffyrdd, pobl neu saint Jesu Crist ? A gaf si yn awr ddim rhoi fy aelodau yn arfau cyfawnder, gan fod fy niwedd yn fywyd tragwyddol ? A gaiff Crist gyfrif dim yn rhy anwyl i mi, ac a gaf finnau gyfrif dim yn rhy anwyl i Crist ? A gaf ei ofyddio a'm hymddygiad annoeth ? A gaf ddiyfryu ei gyngor trwy ddilyn fy ewyllys fy hun. Fel hyo gan hynny y mae athrawiaeth y Cyfammod newydd yn galw am sancteiddrwydd, yn rhwymo i sancteiddrwydd, ac yn gwneuthur plant y Cyfammodhwysnw i ymhyfrydu mewn sancteiddrwydd. Na fydded i un dyn gan hynny gasglu oddiwrth hyn mai athrawiaeth o benydd-did yw athrawiaeth yr efengyl : os gwnant, o herwydd eu bod yn ffyliaid y gwnant, a'r cyfryw na phrofasant erioed o rinwedd gwaed Jesu Crist ; ni phrofasant erioed o natur ac effaith Cariad Crist ynghalonau ei eiddo ychwaith. Ac fel hyn hefyd chwi a ellwch weled fod athrawiaeth yr efengyl, yn dra manteisiol i bobl Dduw ag fydd eisoes wedi ddyfod i mewn, neu i rai ar yr ystriaeth o hyn a fyddo yn ewyllysgar i ddyfod i mewn, i fod yn gyfrannog o ardderchog freintiau'r Cyfammod gogoneddus hwn. Ond medd yr enaid tlawd,

Gwrtb. Och, yr wyf yn ofni fod hyn yn rhy dda i mi,
Hol. Pa ham attolwg ?

Gwrtb. Och, o herwydd fy mod yn bechadur.

Att. Beth, nid yw'r holl bethau hyn yn cael eu rhoi i neb ond i bechaduriaid, fel mae 'n scrisenedig, *Oblegid a nyi etto yn bechaduriaid, i Crist farw drosam.* Rhuf. v. 6, 7, 8. *Efe a ddaeth i'r byd i gadw pechaduriaid, i Tim. i. 14, 15.*

Gwrtbdddadl. Ond yr wyf si yn un o'r pechaduriaid pennaf.

Gwrtbatteb. Beth er hynny, i'r pennaf o bechaduriaid y mae'r pethau hyn, (i Tim. 14, 15.) Gwir yw'r gair ac yn baeddu pob derbyniad ddyfod Jesu Crist i'r byd i gadw pechaduriaid o ba rai y pennaf ydwyf si, (medd Paul).

Gwrtbdd. O y mae fy mhechodau i cymaint, fel

fel na's gallaf si amgyfined pa fodd y gallaf gael tru-garedd.

Gwrbatt. Pa ham enaid, a ledraist ti na dyn erioed ? A losgailst ti neb o'th blant erioed i culunod ? A fuost ti yn swynwr ? A ddarsu i ti erioed arfer dewiniaeth a chonfuriaeth, a ddarsu i ti erioed dyngu a rhegu a gwadu Crist ? Os gynaethoest y mae etto obaith o faddeuant; ie, se gafodd y cyfryw bechaduriaid faddeuant, fel ag y mae yn amlwg wrth y Sgrythurau canlynol a'u cyffelyb, 2 Cron. xxxiii. 1 i'r 10. adn. wedi eu cydmaru â'r 12, a'r 13. Hefyd Ael. xix. 19 Ael. viii. 22. wedi eu cydmaru â'r 9 adn. Mat. xxvi. 74-75. Chwi y rhai sydd yn ymroi i syned yn y blaen yn eich pechodaau, na chyffyrddwch â byn.

Gwrb. Er nad wyf yn euog o'r cyfryw bechodaau, etto fe allai sy mod yn euog o gynddrywg.

Att. Nid yw yn debygol y diehon hynny fod; ac er dy fod, y mae etto seilfaen o drugaredd i ti, yn gymaint a'th fod dan yr addewid, Ioan vi. 37.

Gwrb. Och, ddyn, y mae arnas ofn sy mod wedi pechu'r pechod ansaddeuol, ac am hynny nid oes dim gobaith i mi.

Att. A wyddost beth yw'r pechod ansaddeuol, y pechod yn erbyn yr Ysbryd Glân, a pha bryd y mae yn cael ei wneuthur ?

Gwrbatt. Pechod yn erbyn Goleuni yw.

Att. Gwir yw, etto nid pob pechod yn erbyn Goleuni, yw'r pechod yn erbyn yr Ysbryd Glân.

Gwrbatt. A ddywedwch chwi hynny ?

Att. Dywedaf, ac mi a'i profaf hefyd fel hyn. Pe pob pechod yn erbyn Goleuni, fuasai'r pechod ansaddeuol, yna fe fuasai Dafydd, Pedr, ac eraill yn pechu y pechod hwnnw; ond er iddynt bechu yn erbyn Goleuni, etto ni phechasant y pechod hwnnw; oherwydd pa ham nid pob pechod yn erbyn Goleuni yw'r pechod yn erbyn yr Ysbryd Glân, y pechod ansaddeuol.

Gwrb. Ond y mae'r Sgrythur yn dywedyd, Os o'n gwirfodd y pebwyr, ar ol derbyn gwylbodaeth y gwirionedd, nid oes aberth dros bechodaau wedi ei adael mwyac; eitbr rhysw addisgwyl ofnadwy am farnedigastb, ac angerdd tân, yr bwyr a ddifac y gwrbwnebwyr.

Atreb

Aitib. A wyddoch pa beth yw'r pechod gwirfodd hwanw?

Gwrtbatt. Pa ham, Beth ydyw? Onid i ddyn bechu o'i wirfodd wedi cael ei oleuo ydyw?

1. *Ait.* Ie, etto nid pob pechod gwirfodd yw hwanw, pe felly, buasai *Dafydd* yn ei bechu wrth gyd-orwedd a *Bathseba*; a *Zena* pan y ffodd oddi ger bron yr *Arglydd*; a *Salomon* hefyd, pan oedd ganddo gynnifer o ordderchwragedd.

2. *Ait.* Eithr y mae'r pechod hwanw o natur arall, yr hyn yw, I ddyn wedi iddo wneud rhyw broffes o Iebydwreriaeth yn dyfod trwy *Waed Crist* yn unig, yngbyd a rhyw fesur o oleuni ac effaith yr unrhyw ar ei *Ysbryd*: meddas, i ddyn wedi byn, yn wybodus, o'i wirfodd, ac yn ddirmygus fathru dan draed *Waed Crist* yr bwn a dywalltwyd ar y *Groes*, a'i farnu yn astan, neu ddim gwel na *Gwaed* dyn arall, ac yn dewis yn bytrach i anturio ei *Enaid* ryw ffordd arall, na bod yn gadweddig trwy'r *Gwaed* gwyertfawr hwnnw. Ac y mae yn rhaid gwneuthur hyn meddas, wedi cael rhyw oleuni (Heb. vi. 4.) yn ddirmygus, (Heb. x. 29.) yn wybodus, (2 Pedr ii. 21. ac o'wirfodd, (Heb. x. 26.) wedi ei chydmaru a'r 22.) a hynny nid yn ddifymmwth ac mewn profedigaeth sydyn, fel Pedr: Ond gyd a rhyw faint o ragfysyrdod blaenllaw yn gyntaf, fel *Judas*; ac hefyd gyd ag ymroad parhaus i beidio a throi neu ddychwelyd byth drachefn. *Canys* y mae yn amhosibl adnewyddwr cyfryw i *Edifeirwch*, y maent mor ymrous, ac mor ofnadwy i barhau felly, Heb. vi.

Hol. A pheth a ddywedi yn awr, a ddarfu i ti erioed wedi i ti dderbyn rhyw oleuni gogoneddus oddi wrth Crist, o'th wirfodd, yn ddirmygus, ac yn wybodus fathru neu fathru dan draed *Waed y Dyn Crist Iesu*? Ac a wyt ti byth yn ymroi i wneud felly?

Ait. Onag ydwyf, ni wnaeon i ddim o hynny o'm gwirfodd, yn ddirmygus, ac yn wybodus, na wnaeon er yr holl fyd. Ond etto mae'n rhaid i mi ddywedyd, yn awr y galwasoch fi i gof, yn fier fod ynof weithiau teiddyliau cableddus ofnadwy yn erbyn Duw, Crist, a'r *Ysbryd Glan*: Oni ddichen y rhai'n fod y pechod hwnnw hefyd.

Hol.

Hol. A wyt yn ymhyfrydu ynddynt? a ydynt y cyfryw bethau a g wyt ti'n cymmeryd hoffder ynddynt?

Gwrtbatt. O nag ydynt, ac ni wnaawn i ddim o hymnwy er mil o fydoedd. O yr wyl yn meddwl eu bod rai prydian yn gwneuthur i mi grynn wrth feddwl am danynt: Ond beth os ymhyfrydaf ynddynt yn ddiarwybed i mi?

Atreb. Ymbil ar Dduw am nerth yn eu herbyn hwy, ac os profi dy galon yn y mesur lleiaf, yn rhoi lle i-ddynt (canys y mae hynny yu ddigon tebygol) ac er y gelli ei phrofi yn ddifymmwth yn rhoi lle i'r drygiont uffernol sydd ynddi; etto na anobeithia, yn gymmaen a bod Crist wedi dywedyd. *Pob peched a chabedd a faddewir i ddynion, a phwy bynnag a ddywedo Air yn erbyn Mab y Dyr,* (hwnnw yw Crist) fel ag y diclon wneud megis Pedr, trwy brosedigaeth ddifymmwth, etto trwy Edifeirwch, fe faddewir iddo, Mat. xii. 32.

Gwrtb. Ond myn a dybiais y gellid ei wneud oll yn ddifymmwth, naill ai trwy ryw feddwl cableddus, neu trwy gwneuthur rhyw bechod ofnadwy arall.

Att. Sicr yw fod hwn ynghyd a'r gwneuthuriad o hono, yn gynnwysedig mewn trwyadl fathriad gwybodus, gwirfodd, maleisus neu ddirmygus. Waed yr hyfrydaf Iesu dan draed, Heb. x. 29.

Gwrtb. Ond mi a debygwn mai gwrthwynebu yr Ysbryd ynghyd a'i gynhyrifiadau ydyw yn hytrach na'r byn ydych chwi yn ei ddywedyd ydyw; canys yn gyntaf, ei Enw priodol yw Pechod yn erbyn yr Ysbryd Glân. A thrachefn, *Ac a ddifenwodd Ysbryd y Grâs.* Felly mi a debygwn, meddaf, Mai gwrthwynebu'r Ysbryd ynghyd a'i Gynhyrifiadau, yw'r peched hwnnw.

1. *Att.* Sicr yw ei fod yn cael ei wneuthur gan y rheini'ny ag fydd, fel ag y dywedais eisiores, yn gwybodus, gwirfodd, ac yn maleisus fathru dan draed Waed Crist, yr hwn a dywalldodd efe pan y croes-hoeliwyd ar synydd Calfari. Ac er ei fod yn cael ei alw yn bechod yu erbyn yr Ysbryd, etto (fel y dywedais) nid pob peched yn erbyn yr Ysbryd Glân yw hwnnw: pe byddai, yna fe fyddai pob peched yn erbyn goleuni ac argyhoeddiadau yr Ysbryd yn anfaddenol: Ond y mae hyn

hyn yn anwedd noeth, o herwydd y rhefymau canlynol. Yn gyntaf, o herwydd fod rhai ag a bechodd yn erbyn Cynhyrifiadau'r Ysbryd, a hynny yn wybodus hefyd, ac eto na's pechasant mo hwnnw. Megis *Jona*, yr hwn pan yr archodd Duw yn bendant trwy ei Ysbryd iddo synec i *Ntai*, a redodd er hynny yn gwbl wrthwyneb. Yn ail, o herwydd fod yr un pobl ag fy wedi pechu yn erbyn Cynhyrifiadau'r Ysbryd, er hynny os dychwelant yn cael trugaredd. Tyf *Jona*, yr hwn er iddo bechu yn erbyn Cynhyrifiad Ysbryd yr Arglwydd, trwy wneuthur yn wrthwyneb iddo, *Eito pan y galwedd ar yr Arglwydd* (fel ag y mae yn dywedyd) o fol *Uffern*, fe gwrandawedd yr Arglwydd ef, ac fe a'i gosododd drachefn yngylch ei *Waitb*. (Darllenwch holl Hanes y Prophwyd.)

2. *Ait.* Ond yn ail, mi a ddangosaf i chwi fod yn rhaid mai gwrthodiad gwirfodd, gwybodus, dirmygus o'r Dyn Crist Iesu i fod yn Iachawdwr yw: sef cyfrif nad yw ei Waed, ei Cyflawnder, ei eiriolaeth yn ei berson ei hun (canys y mae'n hwn sy'n gwrthod yr un, yn gwrthod y cwbl) o ddiad gwerth, mewn perthynas i Iechydwriaeth. Meddaf, mi a ddangosaf i chwi mai hyn yw'r pechod anfaddeuol. A chwedi'n yn fyrr, mi a ddangosaf i chwi pa ham y mae'n cael ei alw yn bechod yn erbyn yr Ysbryd Glân.

Yn gyntaf, y mae'r dyn hwnnw ag fydd yn gwrthod, fel dywedpwyd o'r blaen, Waed, Marwolaeth, Cyflawnder, Adgyfodiad, Eigyniad, ac Eiriolaeth y Dyn Crist, yn gwrthod y Gwaed, y Cyflawnder, y Fuddugoliaeth, a'r Orphwysfa hynny, ag y mae Duw wedi eu hordeinio er Iechydwriaeth yn unig. (Ioan i. 29) *Wele Oen* (neu aberth) *Dwrw*. Y mae i ni Brynedig-aeth trwy ei *Waed* ef, (Eph. i. 7.) Fel y'n cair ynddo ef. (Hynny yw) ynglyflawnder Crist, yn Ufudd-dod personol Crist i Ewyllys ei Dad, Phil. ii. 7, 8, 9, 10. Trwy ei Adgyfodiad y mae Cyflawnhad yn dyfod, Rhuf. iv. 24. Ei Eiriolaeth yn awr yn ei Berson ei hun yn y Nefoedd, yn absennol yn awr oddi wrth ei Saint, yw'r achos o'u parhad, 2 Cor. vi. 7, 8. hefyd Rhuf. viii. 33.

2. Y mae y rhai sy'n gwrthod yr Aberth hon a Haeddiant y Crist hwn, yr hyn a ddygodd efe trwyddo ei hun i mewn i bechaduriaid, yn ei wrthod ef

trwy'r hwn y mae holl addewidion y Testament Newydd, ynghyd a'r holl drugaredd a ddadguddir ynddo, yn dyfod i greaduriaid clodion; *Canyg yr boll addewidion ydynt le ac Amen, ynddo ef i egeniant Daw, 2 Cor. i. 20.* Y mae pob bendithion ysbrydol yn cael eu gwneud trlosodd i ni trwyddo ef, Eph. i. 3, 4. Hynny yw, trwy ac yn y Dyn hwn, (yr hwn yw Crist) yr ydym ni yn cael ein holl drugareddau ysbrydol, nesol, a thraigwyddol.

3. Y mae'r hwn ag sydd yn gwybodus, o wir fod ac yn dirmygus wrthod y dyn hwn er Jechydwriaeth, yn gwneud y pechod anfaddeuol; am nad oes byth un aberth arall i gael ei hoffrymmu, Heb. x. 26. *Nid oes aberth wedi ei adael dros becbod mwyach, ond offrymiad corph Iesu Crist, yn aberth unwaith dros oll,* Heb. x. 10, a'r 14. wedi eu cydmaru ac adn. 18, a'r 26. Nac oes, ond y mae y rhai ag sydd wedi cael goleuni ac eglur argyhoeddiad, yn gwirthod offrymiad cyntaf corph Crist er Jechydwriaeth, yn ei ail groeshoelio ef, yr hyn sydd yn tyngu damnedigaeth annocheladwy arnynt; *Canyg amhosibl yw i'r rhai a olewyd unwaith, ac a brofasant y rbodd nesol, ac a unwaetbwyd yn gysrannegion o'r Ysbryd Glan, ac a brofasant ddaionus air Daw, a nerthoedd y byd a ddaw, ac a syrtbiant ymaith, ymadnewyddu drathefn i edafurwch; pam hynny, Gan eu bod (ebe'r Apostol) yn ail groes-boelio iddynt Fab Daw ac yn ei osod yn watwor.* O gan hynny! pa mor drunus y twyllodd y diafol rai, trwy eu hudo i wrthod haeddedigaethau offrymiad cyntaf corph Crist; (yr hyn oedd er Jechydwriaeth) a chael ganthynt ymddiried mewn ail groeshoeliad o Crist yr hyn sydd yn dwyn yn suan ddamnedigaeth annocheladwy arnynt?

4. Y mae y rhai sydd yn gwirthod y Dyn hwn, fel y rhag-ddyweddwyd yn pechu y pechod anfaddeuol; oherwydd trwy ei wrthod ef, y maent yn agor yd ffordd i gyflawnder Daw i syrthio arnynt i w trin fel y caffo hwynt; yr hyn sydd yn y lle cyntaf, yn bechaduriaid yn erbyn y Cyfammod cyntaf, yr hwn yw'r Cyfammod sy'n damnio; ac hefyd yn dirmygw yd yn oed y bywyd, gogoniant, cysuron, maddeuant, gras, a'r cariad, sydd yn cael ei ddadguddio yn yr ail Gyfam-

sammod, gan eu bod yn gwrthod y Cyfryngwr a'r Offeiriad o hono, yr hwn yw y Dyn Iesu. A'r dyn a wnel selly, mi a ddymunwn weled pa fod y gall ei bechodau gael eu maddeu, a'i enaid ei achub, gan fod y moddion (yr hyn yw Mab y Dyn, Mab Mair) yn yn cael eu gwirthod. Canys, medd efe, *Oblegid ari
abredwch cbwi mai myf yuu efe, cbwi a syddwch, cre-
ffwch, cbwi a syddwch, gwnewch a alloch, cbwi a sy-
ddwch, ymddangoswch lle y galloch, cbwi a syddwch,
dilynwch ddeddf Moses, neu ba sancteiddrwydd byn-
nag, cbwi a syddwch feirw yn eich pechodau*, Ioan viii.
24. Felly meddaf, y pechod ag sydd yn cael ei alw
y pechod anfaddeuol, yw gwybodus, gwir fod, a
dirmygus wrthodiad aberth Mab y Dyn y tro cyntaf,
dros bechod. Ac yn awr i ddangos i chwi pa ham
y mae yn cael ei alw yn bechod yn erbyn yr Ysbryd,
Glân, fel ag y mae yn y sgrythurau hyn, Mat. iii.
Marc iii. Heb. x.

Yn gynta, am ei fod yn erbyn eglur oleuni'r Ysbryd
Glân, fel ag y dywedais o'r blaen, pechod yw yn er-
byn Goleuni'r Ysbryd ! Hynny yw, hwy a gawiant eu
goleuo gynt yn natur yr efengyl, ac yn haediant y
Dyn Crist, ei waed, cyflawnder, eiriolaeth, &c. Ac
hefyd profesu a chyffesu yr unrhyw, gyda rhyw faint
o fywyd a chysur yn a thrwy'r broffes o honyn : er-
hyony yn awr yn erbyn yr holl oleuni, gyd â malais
a diystyrwch at eu holl broffes gynt, y maecth yn troi eu
cesnan, ac yn fathru yr unrhyw dan eu traed.

Yn ail, y mae yn cael ei alw yn bechod yn erbyn
yr Ysbryd Glan, o herwydd fod y cyfyw ddyn (fel ag
y gallwyf ddywedyd) yn gosod traws-ddwylaw arno ;
yn un ag sydd yn gosod ei hun yn ei erbyn, ac yn
ymroi i wrthwynebu yr holl gynhyrifiadau ag sydd yn
dyfod oddiwrth yr Ysbryd iw berswadio i'r gwrthwy-
neb. Canys yr wyf yn gwir gredu, fod dyn, yn y
gwrthodiad hyn o Fab Duw, ar ol rhyw wybodaeth o
hono, yn enwedig ar eu gwrthwynebiad a'u gwrthod-
iad cyntaf o hono ; yn cael rhyw gynhyrifiadau iw per-
swadio rhag gwneuthur gweithred mor ddamniol i en-
aid. Ond y maent, trwy gael eu llenwi mor llawn
gan ysbryd y Cythreul, yn diystyr u'r argyhoeddiadau
a'r

a'r cynhyrifiadau hynny, trwy fyfyrion a' dyseifio pa fodd iw hatteb ac ymryddhau o tan eu natur argyhoediadol; ac am hynny y mae yn cael ei alw *disenwi Ysbryd y Gras*, Heb. x. 29. Ac felly yn

Drydydd, gan eu bod yn gwrthwynebu atolygiadau 'r Ysbryd, ynghyd a'i holl dirion erfyniadau ar yr enaid, i barchau yn y blaen yn yr un athrawiaeth.

Yn bedwarydd, Gan eu bod yn gwrthod gwir dyfiolaeth y Prophwydi a'r Apostolion ynglyd â Christ ei hun: meddas, eu tyfiolaeth trwy 'r Ysbryd, am nerth, rhinwedd, digonolrwydd, effaith, aberth, angau, adgyfodiad, esgyniad, ac eiriolaeth y Dyn Crist Jesu, o'r hyn y mae'r sgrythurau yn llawn trwy'r hen Des-tament a'r Newydd, fel y mae'r Apostol yn dywedyd, *A'r boll Brophwydi befyd o Samuel, — a rag-fynegasant am y dyddiau byn*; hynny yw, ymha rai y byddai i Crist gael ei wneud yn aberth dros bechod, Act. iii. 24 wedi eu cydmaru ag adn. 6, 13, 14, 15, 18, 26. Drachefn, medd efe, *Am hynny, y neb sydd yn dirmygu, nid dyn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn a roddes ei Ysbryd Glan ynnom ni*, 1 Thes. iv. 8. Hynny yw, y mae yn gwrthod neu yn disenwi gwir dyfiolaeth yr Ysbryd.

Yn bummmed, y mae yn cael ei alw yn bechod yn erbyn yr Ysbryd Glan, canys y mae'r hwn ag sydd yn gwrthod yr athrawiaeth o Jechydwriaeth trwy y Dyn Crist Jesu, trwy grêdu yn tho ef, yn diystyru, gwrthwynebu, ac yn gwrthod doethineb yr Ysbryd; canys ni ymddangosodd doethineb yr Ysbryd erioed yn fwy eglur nac yn ei waith yn trefnu ffordd i bechaduriaid i gael eu cymmodi a Duw, trwy farwolaeth y Dyn hwnnw; o herwydd pa ham y mae Crist, fel ag y mae efe yn Jachawdwr, yn cael ei alw yn *Ddoethineb Duw*. A thrachefn, pan y mae yn dadguddio'r Arglwydd Jesu, y mae yn cael ei alw yn Ysbryd Doethineb, a dadguddiad trwy ei aethabod ef, Eph. i. 17.

Gwrb. Ond fe ddichon rhai ddywedyd, na's gall diystyru neu wrthod Mab y Dyn, (Jesu o Nazaréb Mab Mair) fod y pechod anfaddeuol, fel ag y mae yn eglur oddiwith y Sgrythur honno, yn *Mathew*, xii.

He y mae efe ei hunan yn dywedyd, *Pwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y Dyn*, se a faddeuir iadd: and pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Ysbryd Glan, ni's maddeuir iddo, nac yn y byd bw̄n, nac yn y byd a ddaw, adn. 32. Yn awr wrth hyn y mae yn eglur, fod y pechod anfaddeuol yn un peth; a'r pechod yn erbyn Mab y Dyn yn beth arall; y mae'r pechod hw̄nnw yn erbyn Mab y Dyn yn faddeuol: ond pe buasai hw̄nnw y pechod yn erbyn yr Ysbryd Glan, ni buasai yn faddeuol; o herwydd pa ham nid y pechod yn erbyn Mab y Dyn yw y pechod yn erbyn yr Ysbryd Glan, y pechod anfaddeuol.

Att. Yn gyntaf, Mi a wn o'r goreu fod llawer o ddynion, ac a bechodd yn erbyn Mab y Dyn, ac a'i gwrthodasant ef dros amser, ac etto a bardynwyd; megis *Paul*, i Tim. i. 13, 14. Hefyd yr *Iuddewen*, Act. ii. 36, 37. Ond yr oedd yn wrthodiad anwybodus o hono ef, heb y goleuni, y profiad a'r teimlad o nerth pethau Duw, y rhai a sonir yn Heb. vi. 3—6. adn.

Yn ail, se fu uwch pechu yn erbyn Mab y Dyn; ag oedd, ag sydd etto yn faddeuol; megis *Pedr* yr hwn mewn profedigaeth ddifymawth ac yn sydyn a'i gwaddodd ef, wedi cael dadguddiad yr Ysbryd o'r nefoedd, mai efe oedd (y Jesu) Mab Duw, Mat. xvi. 16—18. Y mae hyn yn faddeuol hefyd, canys y mae dyfod i edifeirwch: (O oludog Ras! O ryfeddol Ras! Fod Duw mor llawn o Ras tuag at ei greaduriaid tlodion, er iddynt bechu yn erbyn ei Fab, naill ai trwy eu hanwybodaeth neu ryw ruthriad sydyn o ryw brofedigaeth o usfern arnynt.) Ond byddwch sicr, os dirmyga ac os gwrthyd dyn Fab Duw, a'i Ysbryd, yn y modd ag y soniaisiaisoes: hynny yw, i ddyn wedi cael rhyw oleuni trwy Ysbryd Duw, a gwneuthur rhyw brofes mai Jesu Grist yw'r Jachawdwr, ac mai ei waed ef yr hwn a dywalltwyd ar y mynydd tu faes i byrth *Ierusalem*, yw'r cymmod; meddaf, pwy bynnag wedi cael hyn, yn wybodus, o wir fodd, ac o falais a dirmyg, a wrthodo, a ddywedo yn erbyn, ac a sathro dan draed yr athrawiaeth honno, gan ymroi parbau i wneuthur felly o hyd: ac os efe a barha, mi a anturiaf fy enaid arno, ei fod wedi pechu'r pechod anfaddeuol, ac na's maddeuir

maddeuir byth iddo, yn y byd hwn, nac yn y byd i ddyfod; yn amgen y mae yn rhaid i'r sgrythurau hynny ag fydd yn tystio'r gwirionedd o hyn gael eu crâsu allan, ac edrych arnynt fel hen chwedlau; y rhai yw y rhai'n, *Canys os wedi iddynt addiange oddiwrth bologedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Aebubwr Iesu Crist* (yr hwn yw Mab y Dyn, Mat xvi. 13.) y rhywysfrir buoy drachefn a'r petbau byn a'u gorchfygu, (yr hyn sydd raid fod trwy wadu'r Arglwydd yr hwn a'u prynodd) aeth diwedd y rhai hynny yn waeth na'u dechreuad, 2 Pedr ii. 20. *Canys ambofisl yw i'r rhai a olewyd unwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a brofasant ddaionus air Duw a nerthoedd y byd a ddarw, ac a syrthiant ymaith, (nid yn unig syrthio, ond syrthio ymaith, hynny yw yn hollol) ymadnewyddu drachefn i edfeirwch; ac y mae rhefwm yn cael ei roi, gan eu bod yn ail groes-hoelio iddynt eu bunain Fab Duw* (yr hwn yw Mab y Dyn) ac yn ei osod yn watwor, Heb. vi. 3—6. Yn awr os ydych am wybod ymhefach beth yw ail groes-hoelio Mab Duw: Hyn ydyw, Dibrifio a sathru dan draed haeddiant a rhinwedd ei waed er maddeuant pechodaù, fel ag y mae'n eglur oddiwrth Heb. x. 26, 27, 28. Ile y dywedir, *Canys os o'n gwir fodd y pechwrn wedi derbyn gawybodaeth y gwirionedd, nid oes aberth dros bechwrn wedi ei adael mwyach, eitbr rbyw ddisgrifol o nadwy am farnedigaeth, ac angherdd Tan, yr hwn a ddisa y gwrthwynebwyr.* Yr un a ddârmygai gyfraib Moses a fyddai farw heb drugaredd dan ddau neu dri o dystion: *Pa faint mwy cosbedigaeth (debygwrch chwi) y bernir baeddu o'r bwn a fatbrodd Fab Duw,* (dyma ail groes-hoelio Mab Duw, trwy'r hyn y mae'r Crynwyr yn meddwl bod yn gadwedig) ac a farnodd yn astan waed y Cyfamod trwy'r bwn y sancteiddiwyd ef, ac yna y mae yn canlyn ac a ddifenwodd Ysbryd y Gras, adn. 29. Yr byn oll oedd gan Paul iw gadw rhag y pechod hwn oedd ei anwybodaeth yn erlyd y Dyn Crist Jesu a'i haedigaethau, Act. ix. *Eitbr mi a gefais drugaredd am i mi ei wneuthur yn ddiarwybod, medd efe.* 1 Tim. i. 14. A Pbedr, er iddo wadu yn wybodus, etto ni wnaeth mo hynny o'i lwyf fodd, ac mewn profedigaeth sydyn ofnadwy,

nadwy, ac felly trwy eiriolaeth Crist se waredwyd o'r perygl. Felly, meddaf, y mae y rhai sy'n gwneuthur y pechod hwn yn ei wneuthur wedi cael goleuni, yn wybodus, o wir fod, ac yn faleisus, ac argoedd y byd, yn gwrthod Mab y dyn yn Arglwydd ac yn Jachawdwr iddynt, ac am hynny y mae yn cael ei alw yn bechod yn erbyn yr Ysbryd Glân. Y mae yn gymmwys iddo gael ei alw yn bechod yn erbyn yr Ysbryd Glân, o herwydd y rhesymmau hyn a osodwyd yn awr ger bron; canys y mae'r pechod hwn yn cael ei wnead yn ddigyrwng yn erbyn cynhyrifiadau argyhoeddiadau, a goleuni Ysbryd Duw, gorchwyl pa un yw estyn allan, ac amlygu gwirionedd a sylwedd haedddegigaethau a rhinweddau yr Arglwydd Jesu Mab y Dyn. O herwydd pa ham ymogelwch *Bonhyddiad a Cbrynuwyr*, canys yr wyf yn sicr mai chwi yw'r nesaf trwy brofes at y pechod hwnnw (yr hyn yn wir yw'r unig ffordd iw gyflawnu) o neb ag wyf fi yn ei adnabod y dydd heddyw dan yr holl Nefoedd; yn gymaint na's anturiwch Jechydwriaeth eich eneidiadur y gwaed a dywalltwyd ar synydd *Calfaria*, Luc. xxiii. 33. allan o ystlys y dyn hwnnw a offrymwyd i sunu yn aberth dros yr holl rai hynny ag oedd yn credu, yn offrymiad ei gorff ef, yr amser hwnnw, (naill ai cyn iddo ei offrymmu, neu a gredodd wedi'n, sydd yn credu yn awr, neu a gredo ar ol llaw ynddo, ynghyd a'r amser yr offrymmodd efe ef) er i chwi brofesu gynt i Jechydwriaeth gael ei gweithio allan y ffordd honno, trwy'r aberth a offrymwyd y pryd hynny, ac hefyd se dybygasit eich bod yn cael rhyw gysur trwy hynny; ie, yn gymaint ag y darfu i rai o honoch ddadgan yr un peth ynghlywedigaeth llawer, gan brofesu eich bod yn credu yr unrhyw. O gan hynny! y mae 'n ofnadwy i chwi y rhai a oleuwyd unwaith, ac a brofasoch ddaionus bethau Duw; ac eto er eich holl brofes yn awr wedi troi ymaith oddiwrth y symriwydd sydd yng Nghrist at athrawiaeth arall, yr hon fydd eich dimystr os parhewch ynddi, "Canys heb ollwng gwaed nid oes maddeuant," Heb. ix. 22.

Fe ellid rhoi amryw resymmau eraill, ond nid wyf am

am fod yn rhy faith : Etto mi a rof y rhybudd hwn, oed oes neb ag sy yn awr yn fodlon i anturio eu heneid-ian ar haeddiant Jesu noeth, yr wyf yn gwir gredu dros yr amser presenol nad ydynt wedi pechu y pechod hwnnw, canys y mae addewid etto yn cael ei dal allan i'r cyfryw rai, lle mae Crist yn dywedyd, *Yr bwn a ddel attaf si ni's bwriadf allan* (pa beth bynnag a wnaeth) *mewn un modd*, Ioan. vi, 37. Y mae'r addewid honno yn deilwng iw hysgrifenu mewn llythyr-ennau aur.

Gwrth. Ond gwae fi, pe hawn i heb y pechod hwnnw byth, etto y mae gennyf ddigon o bechodau eraill i'm damnio.

Att. Beth pe hau gennyt bechodau mil o bechaduriaid ; etto os deui at Crist efe a' th achub di, Ioan vi, 36. Heb. vii. 25.

Gwrth. Ond pa fodd y deuaf ? yr wyf yn ofni nad wyf yn dyfod fel ag y dylwn, y mae sy nhgalon yn ddrwg, ac yn farw, pa fodd gan hynny y deuaf ?

Att. Pa fodd, meddwl am yr holl bechodau a wnaethost erioed, a gosod eu pwys ar dy galon, hyd nes bont wedi dy wasgu i'r llawr, a thyred atto ef yn y cyfryw gyflwr a hwn, ac efe a rydd orphwysfa i'th enaid, Mat. xi. adn. olaf.

Drachefn, os wyt am wybod, pa fodd y dylit ddyfod, tyred gan ddiyffyru dy hunan gymaint byth ag y gellych, gan ddywedyd, Arglwydd, dyma'r pechadur gwaethaf yn yr holl wlad, pe cawswn fy haeddiant mi fuaswn wedi fy namnio yn nhân usfern er yshir amser, Arglwydd, nid wyf deilwng o'r lle lleiaf yn y Nefoedd ; ac er hynny, O na thrugarhait wrthyf ! tyred fel gweision *Benbadad* at frenhin *Israel*, i Bren. xx 31, 32. a rhâff am dy wddf, a thaft dy hun i lawr wrth draed Crist, ac ymdrech ag ef ennyd trwy'th weddianu, ac mi a warantaf y llwyddi, Mat. xi. adn. olaf. Ioan vi. 37.

Gwrth. Ond nid wyf si wedi fy sanctieeddio.

Att. Fe sancteiddia efe dydi ac fe fydd yn sancteiddwydd i ti hefyd, i Cor. vi. 11, 12, — i. 30.

Gwrth. Ond ni allaf si ddim gweddio.

Att. Nid gweddio yw i ti gwympo i lawr ar dy lin-

iau, ac adrodd llawer o eiriau ysgrytherol yn unig, canys di elli wneuthur hynny, ac etto gwneuthur dim ond dadwrdd : Ond os gelli dan deimlad o'th waeledd riddfan allan ddymuniad dy galon ger bron yr Arglwydd, fe a wrendy arnat, ac fe rydd i ti ddymuniad dy galon : canys fe wyr efe beth yw meddwl ooheneidiau'r ysbryd, Rhuf. viii. 26, 27.

Gwrtb. Ond y mae arnaf ofn gweddio, rhag i'm gweddiau gael eu cyfrif yn bechod ger bron y Duw mawr.

Att. Dyna arwydd dda fod dy weddiau yn fwy na geiriau gweigion, ac yn cael rhyw dderbyniad wrth Orsedd Gras trwy Jesu Crist, yn amgen ni buasai'r diasol byth yn ceisio dy groo ymaith oddiwrth weddio, trwy ddibrisio dy weddiau, a dywedyd wrthyt mai pechod ydynt ; canys fe eilw efe y gweddiau goreu y rhai gwaethaf, a'r gwaethaf y goreu, yn amgen pa fodd y byddai yn gelwyddog ?

Gwrtb. Ond yr wyf yn ofni fod dydd gras wedi myned heibio, ac os felly, pa beth a wnaf wedi'n ?

Att. Yn wir fe ddigwyddodd pethau fel hyn gyda rhai dynion, i ddydd Gras ddarfod cyn dyddiau eu bywyd. Neu fel hyn, i ddydd gras ddarfod cyn i angen ddyfod, fel ag y mae Crist yn dywedyd, *Per gwylbuafit dithau, i.e., yn dy ddydd bun, y peithau a berthyn i'tb beddwrwcb* (hynny yw'r gair o ras, neu'r cymmod) *eitbr y maent yn awr yn guddiedig oddiwrth dy lygaid*, Luc xix.42, *Er gwell bodlonded i ti mewn perthynas i'r peth hyn, ystyria'r pethau canlynol.*

Yn gyntaf, a ydyw'r Arglwydd yn curo etto wrth ddrws dy galon trwy ei Air a'i Ysbryd ? Os felly, nid yw dydd gras wedi myned heibio ar dy enaid di ; canys lle mae efe yn curo felly, y mae yn cynnig hefyd, ac yn addaw dyfod i mewn a swpperu, (hynny yw, cyfrannu o'i bethau da iddynt) yr hyn ni wnai pe b'ai dydd gras wedi darfod ar dy enaid, Dad. iii. 20.

Gwrtb. Ond pa fodd y gallaf wybod a ydyw Crist yn curo felly wrth fy nghalon, fel ag y mae yn dynuno dyfod i mewn ? fel y gallwyd wybod hefyd pa un a ydyw dydd gras wedi darfod neu beidio ?

Att. ystyria'r pethau hyn,

Yn gyn-

Yn gyntaf, A ydyw'r Arglwydd yn dy wneuthur yn deimladwy o'th gyflwr truenus heb hawl yn Jesu Crist? ac nad oes gennyt wrth natur ddim hawl ynddo, dim ffydd ynddo, dim cymmundebyg ef, dim hysrydwch ynddo neu'r cariad lloiaf tuag atto? Os gwnaeth, ac os ydyw yn gwneuthur hyn, fe fu, ac y mae yn curu wrth ddrws dv galon di.

Yn ail, a ydyw efe, ynghyd â hyn, yn gosod yn dy galon wir ddymuniad am gymmundebyg ef, gydag ymroadau sanctaidd i beidio ac ymledloni heb hynny?

Yn drydydd, a ydyw efe 'n rhoi i ti rai prydianau ryw ddirgel grediniaeth (er mai braidd yn adnabyddus) y gelli gyrhaedd, a chael hawl ynddo ef?

Yn bedwarydd, a ydyw efe 'n awr ac yn y man yn taflu rhai o'r addewidion i dy galon, gan beri iddynt adael rhyw arogl nefol ar eu hol(er ond dros fyrr amser) ar dy Ysbryd?

Yn bummed, a wyt weithiau yn gweld rhyw ychydig o ardderchawgrwydd yng Nghrist? Ac a ydyw hyn oll yn gweithio rhyw hiraeth yn dy galon ar ei ol? os felly, nac ofna, nid yw dydd gras wedi darfod iar dy enaid tlawd di; canys pe b'ai dydd gras wedi darfod ar y cyfryw enaid a hwn, yna mae'n rhaid torri'r sgrythwr honno lle mae Crist yn dywedyd, *A'r bwn a ddi!* *attaf i nijs bwriaf ef allan ddim* (am un peth, mewn un modd, ar unrhyw ammodau pa bynnag) Ioan iv. 37.

Gwrth. Ond yn sicr pe na buasai dydd gras wedi darfod ar fy enaid i, ni buaswn yn cael disgwil cyhyd am arwydd o gariad Duw attaf; y mae hynny yn gwneuthur i mi ddrwg-dybio fy nghyflwr yn fwy, sef fy mod yn disgwil ac yn disgwyl, ac etto heb fy ngwaredu.

At. A ddisgwiliaist ti cyhyd wrth yr Arglwydd ag y disgwiliodd efe wrthyt ti? Fe allai i'r Arglwydd ddisgwil wrthyt ti yr ugain, deg ar hugain, ie'r deugain mlynedd aeth heibio, neu 'chwaneg, ac ni ddisgwiliaist wrtho ef, saith mlynedd: Treigla hynny yn dy seddwl, pan y bo satan yn dywedyd wrthyt nad oes dim o Dduw yn dy garu, am fod yn disgwil cyhyd heb sicrwydd; (ei brosedigaeth ef ydyw) canys

se ddisgwiliodd Daw yn hwy wrthyt ti, ac fe orfu arno ddanfon ei genhadon dracbefn a thrachefn: Am hynny dywed dithau *Mi a ddisgwilias i wrando pa betb a ddywaid yr Arglwydd*; a hynny yn hytrach, *canys efe a draetba beddweb*, o herwydd Arglwydd yr heddwch ydyw.

Ond, yn ail, gwybydd nad yw dy waith di yn bod yn hir mewn traillod, yn ddigon o refwm i brosi dy fod di wedi myned allan o obaith: Nag ydyw, ond i'r gwrthwyneb; canys fe ddarfu i Jesu Crist gymmeryd ein natur ni arno, ac hefyd fe ymrwymodd i weithio allan Jechydwriaeth, a'i dwyn i mewn hefyd, *i'r rhai oedd ynt dros eu boll fywyd dan gaethiawd*, Heb.ii.15

Gwrth. Ond gwae fi, nid allaf ddim disgwil, y mae fy holl nerth wedi darfod, yr wyf wedi disgwil cyhyd, fel na's gallaf ddisgwil dim yn hwy.

Att. Fe allai dy fod wedi meddylied byn er ya hir amser, yn tebyg na's gallit barhau dim yn hwy; fe allai gymaint a blwyddyn, mis, neu wythnos; ie fe allai nid cyhyd. Ysgafsydd yn y borau i ti feddwl na's gellit ddal allan hyd yr hwyr, ac ya yz hwyr hyd y borau drachefn: Etto fe gynhaliodd yr Arglwydd di, ac fe'th gadwodd i ddisgwil wrtho lawer wythnos a blwyddyn; o herwydd pa ham nid yw hynny ond profedigaeth y diafol i wneud i ti feddwl felly, fel y gallai dy yrru i anobeithio trugaredd Duw, ac felly i adael heibio canlyn ffyrdd Daw, a glynu wrth dy bechodau drachefn. O gan hynny na ro le iddo, ond cred y cai etto weled daioni'r Arglwydd yn nhir y rhai byw. *Disgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac efe a nerth a dy galon*; *disgwil, meddaf wrth yr Arglwydd*, Salm xxvii. 14. Ac fel y gelli wneud felly, ystyria'r pethau hyn.

Yn gyntaf, Os, wedi i ti ddisgwil cyhyd, y bydd i ti yn awr roi i fynu, heb ddisgwil dim yn hwy, ti a golli'r holl amser a'r poen a gymmeraist hyd yma yn ffyrdd Duw, ac di fyddi yn debyg i ddyn yr hwn o herwydd iddo gloddio yn hir am fwyn, ac yn methu ei gael, a droes ei gefn heb ymgais ar ei ol mwy, er ei fod gerllaw iddo, ac yn agos iawn a'i gael a'r cwbl o herwydd fod yn anhawdd gantho edrych ar ei ol a theisio ychydig ymhellach.

Xa

Yn ail, 'Ti a golli' nid yn unig dy amser, ond dy Enaid dy hunan hefyd: canys nid oes Iechydwniaeth mewn un lle ond yn Iesu Crist, *Act. iv. 12.*

Yn drydydd, 'Ti a bechu y pechod mwya ag a bechaist erioed o'r blaen, wrth (lwyr) dynnu yn ol, yn gymaint ag y bydd i Dduw ddywedyd, *Nid yw fy Enaid yn ymffodloni ynddo*, *Heb. x. 28.*

Ond yn bedwarydd, ystyria, ti a ddywedaist, fod dy holl nerth wedi darsod, ac am hynny pa fodd y gallaf ddisgwil? Pa fodd, yr amser yr wyt yn profi ac yn teimlo fod dy nerth wedi cwbl ddarsod, dyna'r amser y bydd i'r Arglwydd adnewyddu dy nerth, *Canys yr ieuengazyd a ddisgygia ac a flina, a'r gwyr jieuai gân syrthio a syrthiant: Eitbr y rbai a obeitbiant yn yr Arglwydd a adnewyddant eu nerth; ebedant fel cryrod; rbedant ac ni flinant; rbodiant ac ni ddisgygiant*, *Efay xl. 30, 31.*

Gwrb. Eithr wedi i mi ddisgwil, etto onid wyf wedi fy ethol i fywyd tragwyddol, pa ddaioni a w a fy holl ddisgwil i mi? *Canys nid o'r bwn sydd yn rhedeg, nac o'r bwn sy'n yn eawyllyso y mae, eitbr o Dduw yr bwn sy'n trugarbas.* Am hynny meddai, os nad wyf wedi fy ethol y mae'r cwbl yn ofer.

1 *Att.* Ystyria, yn y lle cyntaf, na bydd i'th wrthgiliad oddiwrth Dduw brosi byth dy fod yn etholedig, nac ychwaith dy waith yn blino disgwil wrth Dduw.

2 *Att.* Ond, yn ail, yr wyt ysgaffydd yn gofydio am wybod a wyt yn etholedig: ac meddi di, pe gwypwn ond hynny, fe'm hannogai i ddisgwil wrth Dduw.

3 *Att.* Yr wyf yn dy gredu; ond dal sylw, ni chais di ddim gwybod dy etholedigaeth yn y lle cyntaf, eithr yn yr ail le. Hynny yw i ddywedyd, y mae yn rhaid i ti yn gyntaf gael adnabyddiaeth o Dduw yng Nghrist, yr hyn sy'n dyfod trwy dy waith di yn credu'r addewidion, a'r tystiolaethau a roddeis Duw am ei Fab Iesu Crist, ei Waed, a'i Gyflawnder, ynghyd a'r lleill o'i haeddedigaethau.

Hynny yw, cyn y gellych wybod dy fod yn etholedig, y mae yn rhaid i ti gredu yn Iesu Crist mor wirioneddol fel ag y byddo dy ffydd yn ymafiyd yn tho, ac yn bwyta ac yn yfed ei Gnawd a'i Waed, yn y cyfryw fodd

fodd, fel ag y bo bywyd yn cael ei gennhedi yn dy Enaid trwy'r unrhyw. Bywyd oddiwrth gondemniadau'r gyfraith; bywyd oddiwrth euogrwydd pechod; bywyd o fuddugoliaeth ar halogrwydd yr unrhyw; bywyd hefyd i radio gyda Duw yn ei Fab a'i ffyrdd; bywyd o gariad at Ddow'r Tad, a Iesu Crist, ie Fab, Saint a'i ffyrdd; a hynny am eu bod yn sanctaidd, di-niwaidd, a'r cyfryw ag sy'n gwbl wrthwyneb i anwiredd.

Canys y mae'n rhaid i'r pethau hyn fod yn yr Enaid megis rhagfhaenor o'th adnabyddiaeth a'r lleiil; y mae gan Dduw y ddwy ffordd hwn i ddangos i'w blant en betholedigaeth.

Yn gyntaf, Trwy dystiolaeth yr Ysbryd. Hynny yw, pan y bo'r Enaid mewn Gofid Cydwybod, ac yn cael ei flino gan bechod, y mae'r Ysbryd yn felio i synu'r Enaid trwy ei dystiolaeth gysurus; yn perswadi-jo'r Enaid, fod Duw, er mwyn Crist, wedi madden'r holl bechodau oedd yn gorwedd mor drymmed ar y Gydwybod, ac yn trallodi'r Enaid cymaint, trwy ddangoedd, fod y ddeddf honno ag oedd yn cyhoeddi'r fath fell-dithion ofnadwy yn ei erbyn, wedi cael eu bodloni trwy waed Crist, a'i chyflawnu, *Epb. i. 13, 14.*

Yn ail, trwy ganlyniad; hynny yw, y mae'r Enaid wrth weled bod Duw wedi bod yn dda wrtho, wedi dangos iddo ei Stat golledig, a'i gyflwr truenus: ac hefyd wedi rhoi iddo ryw obaith gysurus y byddai iddo ei waredu allan o'r unrhyw: meddaf, y mae'r Enaid, oddiar wrth olwg ar hyn, neu fe a ddichon, wneud y casgliad hyn, pe na buasai Duw yn meddwl sy achub, ni buasai yn gwneud drosol y cyfryw bethau a'r rhai'n. Ond er mwyn ymdrin yn swy cywir a'th enaid, nid yw yn dda gwahanu y rhai'n; hynny yw, nid yw yn dda gwahanu dystiolaeth yr Ysbryd (fel ag yr wyt ti yn meddwl ei bod gennyt) oddiwrth ei ffrwythau; mor belled ag y bo i ti farnu fod y dystiolaeth a dderbyniaist, yn Sail ddigonol heb y lleiil; (nid am nad yw, os dystiolaeth Ysbryd Duw ydyw) ond am fod y Diafol yn twyllo Eneidiau trwy weithrediadau ei ysbryd ef ynddynt, yn cymmeryd arno mai Ysbryd Dew ydyw. A thrachein, ni ddylit ymsodloni, wrth brosi ynot dy hunan ryw Yngelisiau ar ol yr hyn fy dda, heb dystiolaeth y llall, hynny

hynny yw yr Ysbryd; canys tytiolaeth dan sydd i'w barnu yn wirionedd: o herwydd pa ham meddau, fel ag y dylit weddio llawer am yr Ysbryd i dystio dy sicrwydd i ti, felly y dylit edrych at y diben pan byddoch yn meddwl dy fod wedi ei gael; yr hyn yw dangos i ti mai er mwyn Crist yn unig y maddeuwyd i ti dy bechdau, ac hesyd trwy hynny yn dy gymhell di i'w ddyrchafu ef trwy Eiriau a Gweithredoedd, mewn sancteiddrwydd a Chyflawnder holl ddyddian dy Einioes. Dyma'r modd y gelli gasglu yn hysyf dy fod yn etholadig, i Thes. i. 4, 5, 6, 7, 10. Gan gosio yn ddibaid traith eich ffydd cwrwi, a llasur eich cariad, ac ymaros eich go-baith yn ein Harglwydd Iesu Crist, ger bron Dduw a'r Tad; gas wybod (medd yr Apostol) fod ym arwyl, eich etboledigaeth cwrwi gan Dduw. Ond pa fodd i pa fodd i fel hyn, Obligid ni bu ein Hesangyl ni tu ag astorch mewn Gair yn unig, eitbr besyd mewn uertb ac yn yr Ysbryd Glan, ac mewn sicrwydd mawr. — A cwrwi a etboeb yn ddilynauyr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y Gair mewn gortbrymder mawr, gyd a llarwenydd yr Ysbryd Glan: byd onid astorch yn siamplau i'r rhai oll sydd yn credu ym Macedonia ac yn Achaia. Ac i ddifgrwl am ei fab ef o'r nesfoedd, yr bwn a gyfododd efe a feirw, sef Iesu, yr bwn a'n gwareddodd ni oddiwrth y digofaint sy ar ddyfod.

Gwrtb. Ond och, o'm rhan i, yn lle cael ynof un-peth da, yr wyl yn cael ynof sy hun bob math o ddrygioni, calon-galedwch rhagrith, di oerselgarwch serch at Crist, anghrediniaeth mawr iawn, ynghyd a phob peth cas, ac o arogl ddrwg. Pa obaith gan hynny a allas i gael?

Attab. Pe ni buasit y cyfryw un, ni buasai raid i ti wrth drugaredd. Pe buasit yn jach ni buasai raid i ti wrth Physygwr; a wyt ti gan hynny yn gweled dy hun yn y cyfryw gyflwr drwg a hwn? Y mae arnat fwy o eisiau dyfod at Crist, i gael nid yn unig dy lanhau oddiwrth yr holl ddrygau, ond hesyd dy waredu oddiwrth y digofaint a ddygant arnat (oni chai dy waredu oddiwrthynt) i bob tragwyddoldeb.

Hol. Ond pa beth a wnaf, a pha dresn a gymmeraf i gael sy ngwaredu allan o'r cyflwr drwg traillodoldeb hwn?

Attab.

Att. A wyt yngweled ynot dy hun bob math o ddrygioni? Y ffordd oreu y cyfarwyddwn i enaid yn y cyfryw gyflwr, yw, iddo graffu golwg ddiysgog ar yr hwn sy'n llawn gras, ac edrych mor graff arno trwy ffydd, fel ag y tynnech ras o'i gyflawnder ef i lawr i'th galon; canys dyna'r ffordd, a'r ffordd a gyf godwyd gynt (cyn dyfodiad Crist i'r Cnawd) yn amser Moes, pan y dywedodd yr Arglwydd wrtho, *Gwna i'r Sarb danllyd* (yr hon i oedd gysgod o Crist) *a gesod ar Drestan, r pherw a frather, ac a edrych o ar bonno, a ffydd byw.* Num. xx. 8.

Felly mae'n nyddiau'r Efengyl, pan y brather enaid gan y seirph tanllyd (eu pechodau) y ffordd nesaf i gael Jachad yw i enaid edrych ar Fab y Dyn, yr hwn, fel y cafodd y sarph bres, a godwyd ar drostan (neu bren) fel ag y byddai i bwy bynag a edrychmai arno trwy ffydd, gael eu hiachau o'u holl glefydau pa bynnag, Ioan iii. 14, 15.

Megis ag y caf yn awr roi Esamplau mewn rhyw bethau. Yn gyntaf, a ydyw dy galon yn galed? edrych gan hynny pa mor llawn o ymysgaroedd o dosturi yw calon Crist tu ag attat, yr hyn ellir weled yn ei waith yn dyfod i lawr o'r Nefoedd i dywallt gwaed ei galon drosot ti.

2. A ydyw dy galon yn farwaidd ac yn swrth; yna gwele pa mor fywiog y bu'r Arglwydd Jesu drosot ti, nid yn unig yn ei fywyd a'i farwolaeth drosot, ond hefyd byth ar ol ei esgyniad i'r Nefoedd, yn ei eiriolaeth drosot ti. Heb. vii. 25.

3. A ydwyt ti yn gweled ac yn profi ynot anwiredd ac anghyflawnder? Yna edrych i'r Nefoedd, a gwele yno Berson cyflawn, sef Jesu cyflawn yn dy gyflwyno yn ei berfeithrwydd ei hun ger bron gorsedd gogoniant y Tad, i Cor. i. 30.

4. A ydwyt yn gweled dy fod yn ymddifad iawn o wir sancteiddrwydd? yna edrych i synu a thi a' gai weled fod gennyt sancteiddrwydd perffaith ger bron Duw, yn cynyrrchioli'r saint (fel y maent yn gyflawn) felly hefyd yn sanctaidd, ymbresennoldeb Duw mawr y Nefoedd. Ac felly pa beth bynnag sydd cisiau arnat, bydd sicr o graffu dy ffydd ar Fab Duw, ac edrych yn

yu grisiau, a thi gôr brod o yfnewidiad mawr yndy enaid. Canys pan yr ydys yu edrych arno'n, sef gôr gwniant yr Arglwydd megis mawr drych, sef u mawr, (trwy edrych) o gwniant & o gwniant, megis pan fibryd yr Arglwydd, 2 Cor. iii. 18. Dyma'r iawn ffodd i gael cysur a gwir sandsteiddrwydd hefyd i'th enaid.

Nid yw'r encidian hynny ag fy'n y clefyd o enog-rwydd cydwybod, a gweithrediaid llawer o lygredd, yn myned y ffodd nesaf i'r Neicioedd, os nad y'n yd y llo cyntaf yn edrych arnynt en hunain yu bechadur iaid meiliedigedig wrth y gyfraith: ac ar yr ub pryd yn fendigedig, yu saint byth fendigedig trwy haedd iau: Jesu Grist. O yffrâu o ddyln ydysaf si, i wedd Paul, ac eto'r wyl yn dilyn bendigedig trwy fy Arglwydd Jesu Grist; canys dyma fylwedd yr ysgrydnus honno. Rhuf. vii. 24, 25.

Gwrb. Ond, gwao si, yr wyl yn ddall, ac ni allaf si ddiam gweled, pa-beth a wnae yn awr?

Ab. Pa-beth, yn wir myned ato ef yr hwn a ddio ethon wneuthur i'th lygaid deillion i weled (sef elin Harglywydd Jesu) trwy weddi, gan ddywedod fel ag dywedodd y gwr llawd-dall, *Arglywydd caffael o bwys fy ngolwg*; ac felly parhau i ymbill, hyd oni's cefnycip olwg, sef golwg ar Jesu Grist, ar ei angen, gwael, adgyfodiad, esgyniad, ac ciriolet, a hynny drosor ti, ie, drosor ti dy hunan.

A hynny yn hytrach, am yn gyntaf ei fod ef yndy walodd di i ddysod a phrynu ganhôr eli llygaid fel y gwelych, Dad. iii. 18. Yn ail, am na'n gelli bythi gael un gwir gysur hyd nes delych fel hyn i weled Om Dâw yr hwn sy'n tyu'n ymthi bechadur, Ioan i. 29. Yn drydydd, o herwydd felly di gai (trwy ras) dy gynnorthwyo i neidio dros, a throi oddiwrth yr holl dramgwyddiadau hynny ag mae diafol a'i offeryman wedi eu gosod yn dy ffodd, yu amgen ni'n gelli bythi eu gochelyd, eithr di syrthi yn sicr pan bo eraill yn fesyll, ymbalfau a thramgwyddo, pan y byddo enill yn cerdded yn gymmwyn, er mawr niwed i'th enaid llawd.

Gwrb. Ond nid oes gennys ddiam i ddwym gyda mi, pa-fodd gan hynny yr a?

Attab. A oes gennyt ddim pechodau, od oes dwg yrhei'ny, a chyfnewid hwynt am Gyfawnder; o herwydd fe ddywedodd, *Bwrw dy faict ar yr Arglwydd*, ac efe a'sb gynnal di, Salm iv. 22. a thrachefn, am iddo ddyweddyd, er dy fod yn drwm lwythog, etto os deui atto ef, fy rydd i ti orphwysia, *Mat. xi. 28.*

Gwrib. Ond (chwi a ddywedwch) y mae Satan yn dyweddyd i mi fod *sy* ngweddiau mor oer, sy nghrediaeth mor wan, a finnau yn bechadur mor fawr, sy mod yn myned yn y blaen mor swrth, sy mod mor barod i lithro i bob profedigaeth, ac i ymddrysu yonthi, ynghyd â phethau eraill, fel na's gallaf b, th swynhau'r pethau ardderchog hynny a estynnir allan trwy Crist Jesu i bechaduriaid: ac am hynny mae sy ngefd yn fawr ar y cyfrif hyn hefyd, ac yr wyf yn mynach osni y daw arnaf yr hyn mae satan yn ei ddywedys wrthyf, hynny yw, y syrthiaf yn syr o fywyd tragwyddol.

Att. 1. Mewn perthynas i'r rhan olaf o'r gwrtheddadl, na chyrhaeddi byth i'r bywyd tragwyddol a bwrcaswyd i ti eisoes heb dy weithio, dy weddio, ymdrechu, na'r waith di yn gwrthwynaebu pechod chwaith. Os llesarwn yn briodol, fe goncwerodd Crist angau yn ei gorff ei hun ar y groes, ac fe ddygodd oleuni, bywyd a gonganiant i ni trwy ei waith ef ei hun yn gwneuthur fel byn. Ond dyma'r peth yr wyt ti yn amcanu atto, na chai di byth ran yn y bywyd a bwrcaswyd eisoes i gynnifer ag a ddeuant trwy ffydd at Jesu Crist: a'r cwbl am dy fod mor oer, mor fusgrell, yn bechadur mor fawr, mor barod i lithro trwy dy wendidau.

Att. 2. Yr wyf yn attab, a ddysgaist ti erioed saethu'r diafol a'i fwa ei hunan, a thorri ei ben a'i gleddyf ei hun fel y gwnaeth Dafydd a Golia yr hwn oedd yn gyfgod o'r diafol?

Hol. Pa foddy y gall enaid tlawd wneuthur hyn? y mae hyn yn beth rhyfedd yn wir.

Att. Yn wir fel hyn; a ydyw satan yn dyweddyd i ti nad wyt yn gweddio ond yn llesg iawn, ac nad yw dy addoliad ond oer iawn? Attab ef fel hyn, a dywed, y mae'n dda gennysf it' ddyweddyd i mi, canys fe wna hyn i mi ymddiried mwy yngweddiau Crist, yn llai yn fy eiddo fy hun; hefyd mi wnaf fy ngorau o hyn

allan i'r riddfan, i'ocheneidio, ac i weddio mor wrifog wrth Orsedd Gras, fel ag y gwnaf, os gallaf, i'r Nef-eedd seinio drachefn a thrachefn.

A lle yr wyt yn dywedyd fod sy nghrediniaeth mor wan, y mae yn dda gennyf i ti fy nghofio o hynny. yr wyl yn gobeithio, y bydd iddo o hyn allan beri i mi weddio yn fwy gwrefog ar Dduw am Ffydd gref, a bod yn fwy anesmwyth hyd oni chaffwyf hi. A lle yr wyt yn dywedyd sy mod yn rhedeg yn hwyr-frydig, ac y byddaf yn debyg i syrthio yn syrr o o-goniant; se fydd hyn hefyd er mantais i mi, a pberi i mi fryfio yn fwy disrifol at y nod, o uchel gamp galwedigaeth Duw yng Nghrist Iesu. A lle yr wyt yn dywedyd fod sy mhechodau yn fawr rhyteddol; yr wyt trwy hynny yn dwyn digofaint annioddefol Duw i'm cof, os byddaf marw allan o Iesu Grist; ac hefyd yr angenrheidrwydd o'i Waed, Angew, a'i Haeddiant ef i'm cynnorthwyo; yr wyl yn gobeithio y gwna i mi ffoi yn fwy buan, a bryfio yn fwy am hawl ynddo ef; a hynny yn hytrach, o herwydd (fel ag yr wyt ti yn dywedyd) y bydd sy nghyflwr yn anrhaethawl druenus hebddo ef. Ac selly yn y blaen, os dywed wrthyt am dy farweidd-dra, misgrellni, oer-ni, anghrediniaeth, neu fawredd dy bechodau; atteb ef, a dywed, y mae yn dda gennyf it' ddywedyd i mi, yr wyl yn gobeithio y bydd yn foddion i wneuthur i mi redeg yn gynt, ceisio yn fwy disrifol, a bod yn fwy anesmwyth ar ol Iesu Grist. Os gelli gael ond y medr hyn i redeg o flaen y diasol yn ei esgidian ei hun (fel y gallaf ddywedyd) a'i frathu trwyddo a'i biccellau ei hunan, yna di elli ddywedyd, yn awr y mae profedigaethau Satan, cystal a phethau eraill, yn gweithio er fy naioni, ac er fy mantais, Rbns. viii. 28.

Gwrtb. Ond yr wyl yn profi cynnifer o wendidau ymhob peth, ag wyl yn gyflawnu, megis pan wyl yn gweddio, darllain, neu ryw ddyledswydd arall, fel ag y mae yn fy nodi allan o Dyb am danaf fy hunan, y mae yn gwneud i mi seddwl na thal sy nyledswyddau ddim.

Am. Fe allai mai th drugaredd yw dy fod yn deim-

lalwy o'ch wendidian yn y peniarth goren a gwyd ym-
eu gwneuthur, ie, trugaredd fwy nag wyt ni yn fe-
ddwl.

- *Hol.* A iddichon efe fod yn drugaredd i mi gael sy
mlino gan lygredigaeth? a ddichon ei fod yn faint
i mi gael sy llwytho a gwendidian, a'r rheini ym-
dilwyo sy nyledlwyddau gorau? pa fodd y mae yn
bosibl y dichon hyn fod?

- *Au.* Yn wir y mae dy bechodaau yn ymddangos
yn dy ddyledlwyddau goreaun yn gweithio er daioni
yn y ffyrdd hyn.

Yn gyntaf, gan dy fod trwy hyunny, yn gweled
digen o achos i fod yn olyngedig; a phan yr wyt
wedi gwneud y cwbl i gyfrif dy hun yn wasanfuddiol.

Ac yn ail, yr wyt trwy'r moddion hyn yn cael dy
dynu ymraith rhag gorhwyys ar un peth y tu yma i Crist
yn unig am fywyd tragicwyddol. Y mae yn debygol
pe na bait yn deimladwy o amryw seddyliau ofer a
drygau yn dy gyflawniadau goreaun, ti elit yn agos i
fod yn rhyw Ragrithiwr ffiaid hunanol, neu yn bro-
ffiswr uchel, ynsyd, gwenhieithus ar y goreaun, y cyf-
ryw un ag a dynnai'r diafai dy Enaid i uffern a
dynnaid o'ch Gyflawnder goren dy hun: Ond yn
aws, trwy râs, yr wyt yn gweled ymhob peth ag
wyt yn ei wneuthur, ddigon o bechodaau i'ch gondemnio.
Y mae hyn yn y lle cyntaf yn peri i ti ochelyd
ymddiried yn dy weithredoedd dy hun. Ac yn ail,
nad oes dim ynot ti dy hûnan ac a wna i ti un da-
ioni, trwy weithio ynot, fel yn achos haeddianol o'ch
Iechydwrfaeth: nag oes, ond y mae yn rhaid i ti gael
rhan yng Enadigaeth, Marswlaeth, Gwaed, Adgyfod-
iad, Esgyniad ac Eiriolaeth y croes-hnoliedig Iesu:
A pheth a ddywedir? onid yw dy fod yn methu cael
dim ynot dy hun, yn peri i ti ffoi rhag ymddiried
i'ch weithredoedd dy hun? Ac onid yw yn dy wneu-
thur i riddfae yn fwy ddisol ar ol yr Asglwydd
Iesu? Ie, a gad i mi ddywedyd i ti befyd, fe fydd
yn achos i beri i ti ryfeddu rhadladower a chalon-
dynerwch Crist tuag attat ti, pan y dyrcho arnaf ole-
wyrch ei wyneb, o herwydd iddo edrych ar y cyf-
ryw

ryw yn pechaderus a g wyt ti: Ac am hynny, yn yr ystyr hyn y mae yn drugaredd i'r Saint eu bod yn profi gweddillion pechod yn rhuo yn eu calonau. Ond nid natur pechod ei hunan yw hyn, eithr effaith trugaredd a doethineb Duw, yr hwn sydd yn peri i bob petb gydweithio er daioni i'r rbeini y ag sydd yn ei garu ac yn ei ofni. Rhuf. viii, 28. Ac am hynny pa bechod bynnag wyt yn ei brofi yn dy galon bydded o natur byth mor ddued, cynhyr sed di i redeg yn fwy buan at Iesu Crist, ac ni'n gywilyddir, hynny yw, o herwydd dy waith yn rhedeg.

Ond yn ail, pan y byddech yn gweled dy fod yn halogedig oll, ac hefyd dy ddylediwyddau goreu yn llawn drygioni, gad i'r 'Sgrythur honno ddyfod i'r gof, yr hon sydd yn dywedyd, *Yr ydycb cbwi o bono ef yng Ngbrif Iesu, yr bwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, yn gyflawnder, yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigarth*: Ac os dealli hynny, di elli gael yng Nghrist yr hyn ni's gelli gael ynot dy hunan. A wyt ti yn ffol ynot dy hun? yna y mae Crist wedi ei wneuthur i ti gan Dduw yn ddoethineb, A wyt ti yn anghyflawn ynot dy hunan? Y mae Crist wedi ei wneuthur yn gyflawnder i ti gan Dduw. A wyt ti yn gweled nad oes ond ychydig o ras sancteiddiol yn dy Enaid? Dyma Crist etto wedi ei wneuthur yn sancteiddrwydd i ti; a hyn oll yn ei berson ei hun, heb dy ddoethineb, dy gyflawnder, a'r sancteiddrwydd di, oddi allan i ti yn ei berson ei hun, ger bron y Tad, yn ymddangos yno yn ddoethineb, cyflawnder a sancteiddrwydd perffaith yn ei berson ei hun, meddaf, fel person cyffredinol drosot ti: Felly di a elli greda a dywedyd wrth dy Enaid, *Fy Enaid, er dy fod yn cael gwendidau aneirif ynot dy bunan, ac yn dy weithredoedd; etto edrych ar y Iesu, y Dyn Iesu, y mae efe yn ddoethineb, a bynni i ti, i'r lywodraethu, i ofalu am danat, ac i drefnu pob petb er y goreu i ti. Efe hefyd yw dy gyflawnder yn awr ar ddeheulaw Duw, yn disgleirio yn waifadol ger bron ei Ogeniant; felly fel ag y mae efe yn ddiysgog; ac er dy fod ti mewn cyflwr byth mor drunus, etto y mae dy gyflawnder, yr bwn yw Mab Duw, y Duw-dyn, mor gymmeradwy ag erioed gyd a Duw;*

(O se fu byn rai prydau yn sywyd i mi.) Ac jally, pa bâk bynnag, O sy Enaid, ag wyt yn ei weled yn ddisig ynot dy bunan, trwy ffydd di gai weled y cwbl wedi ei drysori i fymu yn Iesu Grist, pa un bynnag a'i doethineb, cyflawnder, sancteiddrwydd neu brynedigaeth. Ie, nid yn unig bynnny: ond fel ag y dywedais o'r blaen, y mae efe yr holl bethau byn yn ti berson ei bun, oddi allan i ti yngwydd ei Dad trost ti.

Gwrtb. Ond yn awr, os bydd i neb ddywedyd yn eu calonnau, O un o ddynion yr hen Gysammod wyf si, bynnny yw, yr wyf yn ammeu sy mod o feun i'r gogoneiddus Gysammod gras bwñ. A pha beth a wnaf os nad wyf?

Att. Wele, yr wyt yn ofni dy fod yn un o wyr yr hen Gysammod, yn fab i'r forwyn gaeth. Yn y lle cyntaf, gwybydd dy fod yn un o honynt wrth natur, canys y mae pawb wrth natur dan y Cyfammod hwnnw; eithr gad dy fod hyd y dydd heddyw dan y Cyfammod hwnnw, eto gad i mi ddywedyd i ti yn y lle cyntaf, y mae gobaith i ti, canys y mae bwllch yn agored, a ffordd wedi ei gwneuthur i Eneidiau ddyfod o dan y Cysammod gweithredoedd, gan Iesu Grist, canys fe ddatododd ganol fur y gwahaniaeth, Eph. 2. 14. Ac am hynny os wyt am fod yn gadwedig di elli ddyfod at Grist. Od oes arnat eisiau cyflawnder (fel ag y dywedais o'r blaen) y mae un yng Nghrist. Os wyt am dy olchi, di elli ddyfod at Grist, ac os wyt am gael dy gyflawnhau, y mae cyflawnder ddi-gein yn yr Arglwydd Iesu Grist. Dyma'r Cyntaf.

Att. 2. Ac yn aith, ni's gelli fod mor ewyllysgar i ddyfod at Grist, ag yw ef i'r dderbyn; tyll ei ddyfodiad o'r Nef, darostyngiad, tywalltiad ei Waed o'i ddwy-radd, Luc xxiii. 44. wrth chwyfu dan lwyth pechod, a'i dywalltiad pan y trywanwyd a gwaywfon, pan oedd ar y groes. Y mae yn eglur hêsyd trwy ei addewidion, ei wahoddiadau, trwy ei waith yn anfon cenhadon allan i bregethu yr unrhwy i bechaduriaid tlodion, ac yn bygwth damnedigaeth ar y cyfrif hyn yn unig, sef, ei csgualuso ef; ac yn dadgan na ddiechon miloedd a deng miloedd o bechodau ddamnio'r fawr a gredant ynddo, y bydd iddo faddu'r cwbl, myned hieibio i'r cwbl, os bydd iddynt ond dyfod ato ef: Ymbell.

ach

ach, yn addiaw ma'r bwsia efe allan ddim o'r creduor tlloraf, ffieiddiaf, a dirmygediccas yn yr holl syd, *Dewch attaf si bawb* (bob un er eich bod byth mor amu, byth mor asan, a'ch llwyth byth mor drwm ac anuio-ddefol, er nad ydych yn haedda dim o'r cymorth lleiaf, dim trugaredd, dim o'r tofuri lleiaf) etto tafwch eich llwythau arnas f, a chwi a gewch orphwysla i'ch eneidian. Dewch attaf f, ac mi a'ch jachaf chwi caraf chwi, dysgal chwi, dangosaf i chwi's ffordd i dcyrrnas nesfoedd; dewch attaf si, diddansaf chwi, cynnor-thwyaf chwi, ac mi a'ch cadwaf chwi rhag pob cythrguliaid a'n profedigaethau, rhag y ddeddf a'i melldithion, a rhag cael eich llwys orchfygu byth gan unrhyw ddrwg pa bynnag. Dewch attaf si am oll sydd ei-fiau arnoch, a dywedwch wrthys pa beth a synnech, neu pa beth a synnech i mi ei waethur i chwi, ac so gaiff fy hell nerth, cariad, doethineb, a'r parch sydd i mi gyda'm Tad, ei ddefnyddio drosoch chwi. Dewch attaf si, eich anwyl Iesu, eich caredig tyner galon Iesu, eich tragwyddol a'ch pochod-faddeuol Iesu. Dewch attaf, a myf a'ch golchaf chwi, ac a osodaf fy nghys-iawnder am danoch, a myf a weddias ar y Tad dros-och, ac a anfonat fy Ysbryd i'ch mewn fel y byddoch gadwedig. Am hyunny

Ystyria heb law hyn, pa ragorfraint a gai yn nydd y farn uwchlaw miloedd os bydd i ti mewn gwirionedd lynu wrth y Jesu hwn, a'i dderbyn ef; canys di gai ragorfraint nid yw unig yn y bywyd hwn, eithr yw y bywyd tragwyddol, ac hyd yn oed ar aill ddyfodiad Crist o'r Nefoedd; canys pan y byddo'r holl syd wedi ei gasglu ynghyd, a'r holl Angylion da a drwg. Saint ac uanychweledigion, dy holl gysillion ynghyd a'i gymdogion yn sefyli ar dy law ddeben ac ur dy law nswy gyd a thi, yn gweled rhyseddol egoriant a mawrhydi Mab Dew; yna y bydd i Fab y gogoniant sef Jesu Jesu argoedd, ac yn eu gwydd hwynt oll, wenu ac edrych yn garedig arnat ti; pan bo un wén neu olwg garedig oddiwrtho yn fwy gwerthfawr na deng mil o fydoedd, ti a'i ca'r pryd hyunny. Chwi a wyddoch ei fod yn anhydedd i ddyn clawd i gadl gwén gariadus gan satnwr neu frenhin, yngwydd arglwyddi, jefwl, duwe-

duwciaid, a thywysogion; fel hyn y bydd gyda thydi: yngwydd saint brenhinol, angylion a chythreuliaid, yngwydd holl bendesfigion mawrion y byd: y pryd hynny fe ddywed wrthyt ti, wrthyt ti yr hwn wyt yn ymlynw yn awr wrth Grist, tlawd neu gyfoethog, caeth neu rydd, doeth neu annoeth, os credu yn tho, *Da was, da a ffyddlon*, a hynny ynghanol yr holl fyd; se gaiff yrhai sydd yn dy garu di ei weled, iw cysur, ac fe gaiff yr holl rai sydd yn dy gasau ei weled iw cywilydd; canys os ydwyt yn ei garu ef yn y dirgel, fe a'i gwna mor amlwg a chanol dydd ar ben y ty.

Yn ail, nid yn unig hyn, ond tydi a gai dy garedig dderbyn, a'th dirion'gofleidio gan Grist, y dydd hwnnw, pan bo miloedd o Saint disgleirwych, megis yr hen *Abraham, Isaac, Jacob, Dafydd, Esay, Jeremiab*, ynghyd a'r holl brophwydi, apostolion a merthyron, yn disgwyl arno, ynghyd a miloedd o angylion hardd yn gweini ger ei fron. Hefyd pan bo'r annuviol yn ymddangos yno a'i hwynebau yn casglu parddu, eu cydwybod yn euog, a'u heneidiau yn crynu, y rhai a roddai y pryd hynny filoedd a deng miloedd o fydoedd, (pe meddent gynnifer) pe caent ond un olwg gariadus gan Grist. Meddaf y pryd hynny, y pryd hynny, se fydd i Grist estyn ei law yn garedig i'th dderbyn di, gan ddywedyd. *Tyred ti fendigedig, llamma yma, ti fuosf swyllysgar i ymadael a phob petb er fy mwyn i, ac yn awr mi a roddaf bob petb i ti, dyma i ti orsedd, caron, teyrnas, cymmer bwynt: nid oedd arnat ti gywilydd o'm plegid i pan oedd ym y byd ymblith fy ngelynion, ac yn awr nid oes arnaf finnau gywilydd o'th berwydd ditbau ger bron fy ngelynion, eithbr se fydd i minnan, yngwydd yr holl gytbreuliaid a'r damnedigion byn dy ddercbsafu ditbau i anrbydedd a gogoniant.* “ Deuwch chwi fendi-
“ ion fy Nhad, meddiannwch y deyrreas a barotowyd
“ i chwi er seiliad y byd.” *Ti a gai weled na ddarfu i'r rhei'ny a'm gwasanaethodd i mewn gwarionedd golli dim wrth arfer y moddion: Na ddo, eithbr bwy gant fod fel Colofnau yn fy Nheml i, yn etifeddon o'm gogoniant i, a bwy gani le i roddio ymblith fy Saint a'm Hangilion i, Zech. iii. 7.* O pwy na fyddai yn y cyflwr hwn?
Pwy na fyddai yn y gogoniant hwn? Fe fydd y cyfryw

ryw enaid ddiidol ogoiant, fel ag yr wyf yn barod i feddwl y bydd yr holl ddarnedigion ar dorri'n ddrylliau wrth feddwl am y collod o hono, Deut. xxviii. 34. Fe fydd i'r meddwyn gwaethaf, y tyngwr, y calwyddwr, a'r haledgedig y pryd hynny waeddu allan, *Arglwydd Anglwydd*, agor i ni, ac etto cael tu caeaf allan, a thi-thau ar yr un pryd yn cael dyl-gofnodi, dy dderbyns, a'u rhefawd, yn cael Meitr hardd ar dy ben, a'u wingo ac anfarwol ogoiant, Zec. iii. 5. O gan hynny bydded i'r holl bethau hyn dy annog, a phwylio ar dy enaid i'r holl wasgu yn un a'r Jesu, y Jesu calon-dyner hwn. Ac etto er yr hyn oll addywed pawyd, os yw dy bechodau'n glynu wrthyt, ac yn profi fod yn anhawdd gan dy galon uffernol eu gadael ym saith, meddwl yn ôt dy hun fel hyn: A gaf si gadw fy mhechodau a cholli fy enaid? A wnant ryw ddaioni i mi pan del Crist? oni byddai'r Nefoedd yn well i mi na'm pethedau? A chyfeillach Duw, Crist, Saint, ac Angylion, yn well na chyfeillach *Cain*, *Judas*, *Balaam*, gyda'r cythraulfaid yn y ffwrn dân. A ell i di'n awr yr hwn wyt yn darllen neu yn clywed y geiriau hyn, droi dy gels, a myned yn y blaen yn dy bechodau? A ell i edrych mor wacl ar y nefoedd, Duw, Crist, ac ar jochydwr-ineth dy enaid tlawd, etto gwerthfawr? A ell i glywed am Crist, ei chwys gwaedlyd a'i farwolaeth, ac heb gnel dy enwll ganddo, a gofndio o'i herwydd, a chael dy ddychwelyd trwyddo? Os felly, mi a allwn osod i lawr amryw y ddyriaethau i'r annog di i wellau dy gamrau tua'r Nefoedd, ond mi's gwnaf, y mae digon wedi ei sgrifenu eisoes i adael dy enaid di yn ddiengus, ac i'r dyannu i wared gyda melltith i dân usfern, tân yffol, llyn o dân trawwyddol, tân yn parhau byth; ac i wneuthur i ti nesio ac ymdreiglo i synu ac i wared yn fiamman'r ffwrta dân.

D I V E D D.

Cynhwysiadau y Rhan Gyntaf.

1. **A** Goriad geiriau'r Testyn a'r athrawiaeth-
au. Dal. 17--19.
2. Beth yw'r Cyfammod Gweithredoedd a
pha bryd y rhodded, Dal. 20.
3. Beth yw bod dano, ynghyd a chyflwr y
rhai sy felly. Dal. 27 a 41.
4. Beth ddichon dynion gyrhaeddyd a bod
dan y Cyfammod Gweithredoedd. Dal. 60.

Cynhwysiadau yr Ail Ran.

1. Profi'r Athrawiaeth, Dal. 84--88.
2. Y Cyfammod newydd wedi cael ei wneud
a Christ, Dal. 90.
3. Ammodau'r Cyfammod newydd, Dal. 97.
4. Crist Machniydd, Cennad, Aberth, ac Arch-
offeiriad y Cyfammod newydd, Dal. 101--113.
5. Criff wedi perffaith gyflawnu ammodau'r
Cyfammod newydd, Dal. 126.
6. Y Cyfammod Gras yn ddigysnewid; Atteb
i'r wrthddywedwyr, Dal. 136--140.
7. Pwy yw, a pha fodd y mae dynion yn cael
eu dwyn i'r Cyfammod Gras yn weithredol,
dal. 144.
8. Gair o brofiad, dal. 166.
9. Rhagorfreintiau'r Cyfammod newydd,
dal. 171.
10. Atteb i ddau wrthddadl a fagwyd yn
Uffern, dal. 181.
11. Defnydd o holiad ynghylch yr hen Gy-
fammod, dal. 184.
12. Ysbryd deddfol, dal. 190.
13. Defnydd y Cyfammod newydd, dal. 197.
14. Y Pechod anfaddeuol, dal. 215.
15. Attebiad i amryw wrthddadleuon, er cysur
i'r rheini y ag sydd am gael rhan yn y Cyfammod
newydd, dal. 252.

